

קובץ גליונות

פרשת חיי שרה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן רשכבה"ג הגרי"ג אדלשטיין שליט"א בעליה לציין אביו רבי צבי יהודה
זצוק"ל בקברו שברמת השרון ביום היארצייט כ' השון

שהשמה במעונם

ברכת מזל טוב שלוחה לידידנו החשוב
הר"ר **רפאל מאיר שליט"א**
לרגל שמחת נישואי בנו
הבה"ח **אהרון אלעזר נ"י**
מבחירי ישיבת "עטרת שלמה"
עב"ג הכלה **רות בת שבע תחי'**
זכות הלימוד בקובץ מוקדש
להצלחת הזוג הצעיר ברוח ובגשם
ושיזכו להקים בית נאמן בישראל
על אדני התורה והיראה מתוך נחת ושמחה
בברכה מרובה
מערכת "קובץ גליונות"

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:03	5:16	5:55
בני ברק	4:17	5:17	5:51
קרית ספר	4:12	5:17	5:53
בית שמש	4:02	5:17	5:54
אופקים	4:12	5:19	5:54
חיפה	4:09	5:16	5:50

שבת ממברקין: המולד יהיה בליל חמישי בשעה 10, 28 דקות ו-8 חלקים
ראש חודש כסלו יהיה ביום החמישי ולמחרתו ביום השישי

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

“ופרצת ימה וקדמה צפונה ונגבה”

עם תחילת זמן חורף הבעל“ט רבים הם הרוצים להנות מדי שבוע מה“קובץ גליונות“,
ע“כ מעגל ההפצה בהתרחבות גדולה, כשהסיסמא היא:

= להיות נציג... (הנציגים כבר יודעים במה מדובר)

רוצים להיות שותפים/נציגים בהפצה? **צרו קשר עוד היום: 053-3145900**

ועי“כ תזכו להיות שותפים בזיכוי הרבים הגדול

בברכה מרובה, מערכת “קובץ גליונות”

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט“א

הקדישו את יקיריכם ע“ג הקבצים באחת משבתות השנה,

ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

• ב' כסלו תולדות	• ו' שבט בא	• חג הפסח	• ז' סיון חג	• ד' אב דברים
• ט' כסלו ויצא	• יג שבט בשלח	• כ"ד ניסן שמיני	• השבועות נשא	• י"א אב ואתחנן
• ט"ז כסלו וישלח	• כ' שבט יתרו	• א' אייר תזריע	• י"ד סיון בהעלתך	• ב' אלול שופטים
• כ"ג כסלו וישב	• כ"ז שבט משפטים	• מצורע	• כ"א סיון שלח	• ט' אלול כי תצא
• ל' כסלו מקץ	• ד' אדר תרומה	• ח' אייר אחרי קדושים	• כ"ח סיון קרח	• ט"ז אלול כי תבא
• ז' טבת ויגש	• י"א אדר תצוה	• ט"ו אייר אמור	• ה' תמוז חקת	• כ"ג אלול נצבים
• י"ד טבת ויחי	• י"ח אדר כי תשא	• כ"ב אייר בהר	• י"ב תמוז בלק	• וילך
• כ"א טבת שמות	• כ"ה אדר ויקהל	• כ"ב אייר בהר	• י"ט תמוז פינחס	• א' תשרי ר"ה ויו"כ
• כח טבת וארא	• ג' ניסן ויקרא	• כ"ט אייר במדבר	• כ"ז תמוז מטות	• חג הסוכות
			• מסעי	

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי “קהילות” ו“נדרים פלוס” בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד, עלון מספר 15 < זכרונות ולימודים ממרנא ה'חזון איש' < מר חשון תשפ"ג

פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו בפתח זמן חורף שהחל בהיכלי הישיבות ובמרכזי התורה די בכל אתר ואתר, בסימום ולאורו של ירח האיתנים, ממנו שואבים ויונקים את הכח וההשפעה לכל השנה כולה.

לרגל פתיחת הזמן, וכתריס להתעלות בימי השגרה, יעץ תמיד הרב זצוק"ל להציב אתגרים או 'חובות' כפי שכינה אותם. האתגר הגדול ביותר בלימוד התורה הוא הקביעות, וגם היא זאת שעמדה לו להרב זצוק"ל בלימודו, וכך היה רגיל רבינו לספר: 'היה אחד שלמד עמי כמה חודשים בקביעות יום יום, ולפני שהתחלנו ללמוד הזהרתיו לבל יבטל הקביעות, ובתחלה אמר שאינו יודע אם יוכל לעמוד בדבר מפני שבכל חורף הוא רגיש לקור, ומצטנן בקלות ונופל למשכב, אמרתי לו, אם תקפיד על הדבר לא תחלה, ואכן לא נחלה, פעם אחת לרגל מאורע מסוים שלא רצה להחמיצו, לא בא באותו יום ללמוד, מיד למחרת נעשה חולה להרבה זמן'. וכפי שאמרו חז"ל (שבת ל"א א') שהשאלה השניה (ועי' תוס' סנהדרין ז' א' ד"ה אלא וכו') ששואלים לאדם בשעת הדין זה 'קבעת עתים לתורה'.

נוסף לזאת, הרב היה מורה ובא בכל עת - וההוראה מקבלת משנה תוקף, בזמן חורף הארוך - לסיים את כל המסכת - והיה מביא שיש בזה ב' עניינים, האחד, בשם אביו מרן בעל הקה"י שיש בזה שאלה של נדר, והשני, משום שזה בזיון למסכת שמתחילים אותה ולא מסיימים.

לרגל היארצייט של מרנא ה'חזון איש זללה"ה, החל ביום ט"ו חשון, הרחבנו במדור מיוחד אודות, פרק הילדות והנערות של הרב בצילו של דודו הגדול, וכן עת פטירתו, ונקודות נוספות במשנת ה'חזון איש, כמו"כ הבאנו קטעים חדשים מ'קונטרס הזכרונות', אשר רואים אור לראשונה במדור מיוחד בגליון זה.

כמו"כ הוספנו מדור מיוחד, מתשובות הרב זצוק"ל בפרשיות התורה, מתוך ספר 'דעת נטה' על בראשית חלק ב', אשר נמצא בשלבי עריכה מתקדמים וצפוי לצאת בקרוב ע"י מכון 'שיח אמונה'.

יהא רעווו שיגילו הלומדים בדברי הרב זצוק"ל ותרבה הדעת, בברכת הצלחה ועליה התורה הקדו' בזמן החורף הבעל"ט.

המערכת

חזון שיח

לימודים בדרכי והנהגות מרנא ה'חזון איש' שנשמעו מפי אחיינו ותלמידו הרב זצוק"ל

הרב זצוק"ל, מלבד היותו שר התורה הבקי בכל חדרי תורה ומנהיג לדורו, הרי בכל יישותו עד יומו האחרון, חש 'תלמיד', תלמידו של דודו מרן ה'חזון איש, פעמים שהיה מתבטא: 'אני השתדלתי כמה שיותר לשמש אותו כמה שיכלתי'. ואם לא די בכך, בענוותנותו היה אומר: 'יש עלי תביעה גדולה בשמים שהייתי ליד החזון איש, ואין אני נראה'.

כך בכל חייו מקטנותו, נערותו, ועד לזקנותו, מילותיו של ה'חזון איש היו בעיניו לפנינים, ותורתו היתה כשל רב, גם בספריו הרבים, הרב הקפיד להביא את דברי ה'חזון איש על כל צעד ושעל, ובפרט בספרו דרך אמונה, המיוסד כולו, על דברי ה'חזון איש ופסיקותיו בהלכות מצוות התלויות בארץ, יש שיקראו לזה, אינצקלופדיה לתורת ה'חזון איש - בענייני מצוות התלויות בארץ. וכן בספרו דרך חכמה על הרמב"ם, שם הביא מתורת ה'חזון איש בסדר קדשים, בביאור הירושלמי, ובספר 'שונה הלכות' שם מביא הרב על כל סימן וסימן שבשו"ע א"ח, את דעתו של ה'חזון איש, שהייתה נר לרגליו בכל צעד ושעל.

בשורות שלפנינו ניסינו ללקט מעט מן המעט, ממה שהיה מספר הרב בעצמו, עדויות שונות, אודות הקירבה המיוחדת בילדותו, דרך לימודו וספריו, הנהגותיו, והליכותיו בקודש של מרנא בעל חזון איש זצוקללה"ה.

ילדותו ובחרותו בצל ה'חזון איש

ילדותו של הרב היתה אפופה כולה תחת צילו של ה'חזון איש, מאז הגיעו לארץ ישראל בחלק מהזמן גרו יחד

המשך בעמוד 6

דעתו של החזון איש, בכל דבר וענין, היתה נר לרגליו: הרב מעיין במכתב שרית של מרן ה'חזון איש' שנמכר במסירות פומביות

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו של מרן בעל הקה"י זצוק"ל,

והרב זצוק"ל, הגאון רבי עמוס טבצ'ניק שליט"א

צריך לכתוב מכתב לא' מגדולי הדור, וכתב מילה של שלוש אותיות, ולא ידע בבירור אם אכן היא נכונה, ועל כן הכריע שמישהו יכתוב ולא הוא, הוא לא היה שלם עם זה, ואם הוא כתב תואר כזה של 'מרא דכולא תלמודא', לכל מילה יש משקל, 'מרא' - זה בעלים, ובעלים הכונה בעלים בהגדרתו של ה'חזון איש, ו'כולא תלמודא' הכונה, שיש תלמוד של בעלי בתים, ויש תלמוד של אברכים וצורבים צעירים, אבל יש תלמודא של ה'חזון איש, ולזה הוא התכוין, וה'תלמודא' הזה הכפיל את עצמו, והכל היה כתוב על לוח ליבו.

יש הרבה סיפורים המעידים על גודל ידיעתו בתורה,

במוצאי יו"כ, כאשר אנשים רצים לאכול, הוא עסוק בחיבוס' ה'ל' תמידן ומוספין... הרב זצוק"ל והגר"ע שיבלח"א במוצאי יו"כ

המשך בעמוד 2

כאשר מצווים להספיד, מצד אחד, ישנה אפשרות להתאבל בשתיקה, אכן מדינא דגמ' יש חיוב להספיד ויש עונש למי שמתעצל, וגם על הציבור יש חיוב, אך כל זה רק באם יש לנו תפיסה, וממילא יש חיוב, אבל מי שאין לו שום שייכות בדרגותיו של הנפטר, עליו לא מוטל ההספד בכלל, ובאמת היה ראוי לידום, כאשר באים לדבר על גדולתו של הרב, אלא שהדיבורים הבאים אינם בתורת הספד, אלא בתורת התעוררות בעקבות הליכותיו בקודש של הרב.

ידוע מכתבו של מרנא ה'חזון איש לפני למעלה מלפני שבעים שנה, בנוגע להצעת שידוך להרב, שם מתבטא ה'חזון איש' במכתב על הרב 'מרא דכולא תלמודא', כך זה היה אז, והיום אחרי שבעים שנה, הרי כל שנה זה הכפיל את עצמו, ולא רק ב'תלמודא', אלא בירושלמי, בתוספתא, במכילתא, בזוה"ק, בתיקוני זוהר, וגם במדרשים שאין לנו השגה בהם, פעם מישהו שאל אותו איפה כתוב דבר פלוני, הרב אמר לו: 'בתמורה', אותו היהודי לא מצא, בצר לו חזר אל הרב, מיד אמר לו הרב: 'התכוונתי במדרש תמורה' (הנדפס באוצר המדרשים). בזמנינו אנו, מי יודע על קיום מדרש כזה בכלל, אבל הוא הכל ידע.

ה'חזון איש' כידוע - כל מילה שלו היתה שקולה, מה שלא היה ברור, לא כתב ולא אמר, ואני ידע עובדא, שהיה

שיחת התלמידים

פעם בכולל חזו"א, ראש הכולל מרן הגר"נ קרלין זצוק"ל, נזקק להלוואה של עשרות אלפי דולרים, בכדי לשלם לאברכים על סמך כסף שיכנס אחר זמן מה, מששמע הרב שמחפשים, אמר מיד יש לי דולרים, ומזכיר הכולל דאז ניגש להרב, הרב ספר ונמצא שיש לו 45 דולר בלבד! לא היו לו כלל מושגים ותפיסה בכמות של כסף וכד'.

ואצלו זה היה כך, מה שנוגע לתורה זה עד הסוף, ומה שלא אז זה ניתוק מוחלט עד הסוף, ראיתי במו עיני, היה לו גמ"ח בכולל, הוא קרה לשטר הזה 'צהוב', משום שהיה לזה תמונה של מרשעת וקראו לזה על שמה, והוא נמנע מכך, ומישהו ביקש שבעים לירות, והוא לא ידע כמה צהובים יוצא שבעים לירות, החשבון הוא די פשוט, אם כל שטר זה עשר לירות, שבעה צהובים זה שבעים לירות, אבל הוא לא ידע, ושאל בתמימות, כמה צהובים זה, אפשר אמנם לטעות ולחשוב שהוא לא ידע חשבון, אבל כאשר הגענו לפרק ערוגה בכלאיים, ויש שם חשבונות לא פשוטים בכלל של שטחים ורובעים ושאר דיני הרכות של כלאיים, ושם גם מי שידע חשבון משתמש או בנייר או במחשבון, ואני ראיתי כיצד עשה הכל בעל פה, חשבונות מסובכים ביותר - בעל פה! ואצלו היה פלגין עד הסוף, מה שתורה עד הסוף, מה שלא - כלום לא, וזה היתה המעלה הייחודית שלו, ובזה התקדש, והיה ממש קדוש.

היה פעם, שהתעלף והובהל לבי"ח 'תל השומר', והצטרפתי לידיד מהכולל שנסע לבקרו, כאשר נכנסתי שהיתי שם מעט, ותוך כדי בא א' מהרופאים, שידע במי מדובר, ואמר, אני מתנצל, אני צריך בדיקת דם, וכרגע יש רק אחות, האם זה אפשרי? מיד הוא אמר לו: 'כן', לאחמ"כ הוא אמר לי: 'מה נ"מ אם אח או אחות', אכן, אצל איש קדוש כזה אין נ"מ, ואמנם יש גמ', שהיה מעשים כאלו אצל תנאים ואמוראים, אבל כבר כתוב בפוסקים שאין בזמן הזה כאלו (ראה קריינא דאגרתא, מהדו"ח, ח"ב, סי' תכ"ג תכ"ד), אבל יחידים יחידים יש.

הרב היה שר התורה, במלא מובן המילה, אני נזכר אישית במעשים המעידים על כך, יש פסוק בסו"פ במדבר (במדבר ד' ט"ז) 'ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן וכו' מנחת התמיד' וגו', שאלתי אותו מה הפשט מנחת התמיד, האם הכונה למנחת נסכים הבאה בכל יום בהקרבת התמיד, או שהכונה לחביתי כה"ג שגם הם היו באים בכל יום, מחצית בבוקר ומחצית בערב, ונקראים מנחה, מיד בלי לחשוב, הרב פתח גמ' שבת צ"ב א', והקריא לי את דברי רש"י (ד"ה מתני' שכן וכו'), וז"ל: 'ובשם הרב יצחק בר יהודה מצאתי שאמר בשם רב האי שפורש בהש"ס ירושלמי ופקודת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת הסמים ומנחת התמיד ושמן המשחה [שמן] אחד בימין [ושמן] אחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתין בכתף', עכ"ל. ומפ' שהכונה בפסוק היא, על מנחת חביתין.

הרב ידע לענות בכל דבר שכתוב, רק פעם אחת אני זוכר שלא ענה, היה זה כאשר הקה"ק, בסוף ימיו, היה קשה לו לענות על מכתבים, וזה לא היה לפי כוחותיו, וכתב בספרו מודעה ובקשה, שקשה לו לענות וכו', ופתח את המודעה, במאמר חזו"ל הבא 'אמרו חזו"ל אי לו למי שהעולם טועין בו', וחפשו את מקורו, הרב שהיה נוכח במקום לא ענה לו, הוא אחז שהעולם לא טועין בו, כמובן, עד שהקה"ק יגע בעצמו וחפשו ומצא זאת בספר 'מרגניתא דבי רב'.

זכורני שפעם אחת הגעתי לחתונה והיה תזמורת, ורעש, זה היה בפר' כי תשא, והוא ניגש אליי ואמר לי, שלפני רגע היה כאן הגר"ד לנדו שליט"א, ודן לפני בענין המסוה שהיה למשה רבינו, האם היה מותר לטלטל את זה, ואם גם בשבת לבש את זה, האם יש ע"ז שם בגד או לא, ושאלתיו מה ענה, אמר לי הרב שצריך להיות ראייה מהזוהר, שמעתי את זה ולא שאלתי את המקור המדויק, הגעתי הביתה, הייתי בטוח שזה זוהר על הפרשה, אך לא מצאתי זוהר ע"ז, סיפרתי לידידי, וכאשר התחדשו אמצעי החיפוש מצאו שיש זוהר בפרשת שלח (דף קס"ג א'), שמשה רבינו במתיבתא דרקיעא אומר שיעור בכל שבת וכו' ומי משתתף בשיעור, אהרן וקנים וכו', וממשיך הזוה"ק, וז"ל

אפי' באותיות, הכל היה חרוט על לוח ליבו, ודוגמאות רבות לכך, אחד מהם הסיפור הבא, זכורני שהי' אדם לאשתו קראו 'זיסל', והמנהג להגיד פסוק בסוף שמונה עשרה, פסוק המתחיל באות הראשונה של השם ומסתיים באות האחרונה, ולא מצאו פסוק המתחיל ב'ז' ומסתיים והלך היהודי הנ"ל, לדבר עם הרב, וישב על ידו, והציע את השאלה בפניו, הרב חשב ואמר, בבראשית אין, בשמות אין בויקרא אין וכן הלאה, רק בסוף אמר הרב: 'באיכה יש' [איכה ג' כ"א] 'זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל' (קונטרס הפסוקים להרב זיע"א הנדפס בסידור 'שיח תפילה'), וכל הסיפור הזה, זה אולי בדקה או שתיים ולא יותר, הכל היה חרוט על לוח ליבו.

והנה איתא בגמ' בסוף הוריות, 'ממזר ת"ח קודם לכהן ע"ה שגא' יקרה היא מפנינים מכה"ג שנכנס לפני ולפנים', חושבני שהביאור בזה שהרי כתוב בתורה כאשר כה"ג נכנס לפני ולפנים, 'וכל אדם לא יהיה באוהל מועד' וגו' אסור שיהיו שם עוד אנשים, וחז"ל במדרש

(מד"ר אחרי כ"א י"ב) הקשו, איך שייך לכתוב שכל אדם לא יהיה, הרי הכה"ג נמצא בפנים, והמדרש עונה, שכה"ג בפנים, בעבודה לפני ולפנים, יש לו מעלה של מלאך, 'פניו פני להבים', ולכן שייך לומר 'וכל אדם' כי באמת אין שם שום אדם, יש שם אדם בדרגה של מלאך, וע"ז חז"ל אומרים ש'ת"ח יותר מכה"ג, הת"ח, אפי'

אם הוא ממזר, הוא יותר מכה"ג, כי מי שעמל בתורה וקונה מדריגות הרי הוא יותר ממלאך.

ויש עוד מעלה בת"ח יותר גדולה מזו, חז"ל אומרים (מו"ק י"ז א', חגיגה ט"ו ב') על הפסוק 'כי שפתי כהן ישמרו דעת' וגו' - אם הרב הדומה למלאך ה' צבאות וכו', יש מצב שהרב דומה למלאך וכו', ומה זה מלאך זה קדושה, אנחנו אומרים 'שרפי קודש', הת"ח שעמל בתורה, נהיה קדוש, ושייך מצב כזה כמוש"כ בתורה 'והתקדשתם' וכו', וכמו"כ כתוב בנביא 'הנה איש קדוש עובר עלינו תמיד', והטבע של קדושה היא שלא יכולה לסבול שום טומאה, זה לא יכול להיות ביחד, כמוש"כ בפר' אחרי לגבי ארץ ישראל - 'כי תקיא הארץ אתכם', ובעיני ראיתי אצל מרנא הסטייפלער, כאשר היה חולה ומוטל במיטה, והיו שם רופאים חילוניים, הוא בכלל לא ראה, והיה עם עיניים עצומות, ופניו לקיר, והיה צועק כשנקרבו אליו: 'גיי אוועק' [לכו החוצה], כיון שהקדושה שלו לא יכלה לסבול טומאה, ואכן זה השפיע עליהם, זכורני שביקש ממני אחד הרופאים, אני מפחד לגשת, תביא משהו מהמיטה, והתמיהה ברורה, מה הפחד הגדול, הרי בשבילם זה רב זקן וחולה, ואיזה פחד יש מדבריו, אלא שהם הרגישו שיש פה דבר על טבעי, 'וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך'.

ועובדא ידענא בהרב זיע"א, שאף פעם לא שם לב מה שאוכל, תמיד היה צריך לשאול אחרי האוכל, מה אכל, כדי לדעת איזה ברכה לברך, ופעם אחת אחרי החתונה היתה הרבנית ע"ה, צריכה ללכת, והכינה סיר מלא עמילן, אין לזה טעם וריח, והרב בא הביתה וישב ואכל, כי ראה את הסיר הזה וזה מה שאכל, וכשהגיעה הרבנית, אמר לה הרב, אכלתי, והיא לא הבינה הרי הסיר של האוכל מלא.

עוד פעם אחת, שמעתי מבני הבית, כאשר אכל הרב, מאכל כלשהו, בבית, וגמר וישב ללמוד, ולפתע בא מישהו ואמר, שיש איזה שאלה על האוכל, הוא רק שמע את זה, מיד פלט הכל, והכל נפלט מעצמו, בלי שום פעולה חיצונית, זו היתה קדושת התורה שהיתה בו, לאחמ"כ הוא ירד לשכנו הגר"ג נדל זצוק"ל, שאמר לו שלדעתו אין כאן שאלה, ונחה דעתו, הגוף הקדוש לא סבל דברים טמאים.

וברור שכל זה נבע מכח הדיקות הנוראה בלימוד התורה הקדושה, שהיתה לו, ובאמת היה בו דבר ייחודי, ולא ראינו הנהגה כזו אצל גדו"ק, שהיה לו ניתוק מוחלט מכל דבר שאינו תורה, זכורני שפעם אחת (בתשמ"ג), היו צריכים לברר אצל עסקן בחו"ל, איזה דבר, והביאו טלפון כדי שיוכלו ליצור עמו קשר, הרב לא תפס כלל מה זה הטלפון הזה, וכיצד הוא ידבר בחו"ל, וישמעו פה בא"י, פשוט לא תפס, ניתוק מוחלט!

מחשבותיו! בשעה ששריפה משתוללת בביתו, דבר כזה, זה לא בדרך הטבע.

עוד דוגמא לכך, ראיתי בעיני, מה היו מחשבותיו במוצאי יו"כ, בלדרמן למטה, רק גמרו את התפילה לפני הבדלה, הרי הדין היו שילכו מחיל אל חיל, אז הוא היה מתחיל בסוכה, אבל אצלו סוכה זה לא רק הסוכה, וזה לא רק הסכך וכו', סוכה זה חג הסוכות והקרבנות וכל מה שכלול בתורה בענייני חג הסוכות, בראשו הוא עבר על הרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ה ה"ז), ואמר לי כך, 'הרי כתוב במשנה (סוכה מ"ח ב'), שהיו מנסכין על המזבח גם מים וגם יין, ואם נתן של בזה כשר, והכונה בפשטות שהחליף, שבנקב זה וכו' ניסך יין ובנקב השני ניסך מים, אבל ברמב"ם כתוב שהכונה היא, שעירב את שני הכלים, יין ומים יחד, וניסכם יחד, וזה כשר, וצ"ע שהרי כתוב בגמ' (ב"ב צ"ז ב') ש"ין מזוג פסול לנסכים', כך סיים את דבריו (אח"כ הרחבנו ודיברנו על זה, ויש ע"ז מנח"ח (מצוה ש"כ) ושבות יעקב (ח"ב סי' י"ח), [וראה בשיח השדה בסוכה שם מש"כ בזה] ואכ"מ), במוצאי יו"כ, כאשר אנשים רצים לאכול וכו', הוא עסוק ברמב"ם הל' תמידין ומוספין...

במוצאי יו"כ באחת השנים הוא אמר לי שחמיו מרן הגריש"א זצוק"ל, הורה לו שכיון שהוא סובל מהכליות והוא חייב לשתות, שישתה מים מרים, וזה מה שעשה, ואני בטפשותי, אמרתי לו, שהרי יש שאג"א (ע"י שאג"א סי' ע"ד, ע"ה, ע"ו), שלכאורה לפי דבריו אין פטור של 'שלא כדרך אכילה', כיון שלא כתוב ביו"כ שאסור לאכול אלא שחייבים להתענות, מיד כששמע זאת הוא ממש נחרד, ואמר לי: 'לא ידעתי שיש כזה שאג"א', כאשר ראיתי אותו בשמח"ת הוא פנה אלי ואמר: 'למדתי את השאג"א, ואני חושב שגם הוא מסכים לזה' (שבכ"ה ג במים המרים נחשב תענית).

כל ידיעה בתורה שהיתה לו, היתה בעיניו רכוש, פעם בא אלי בכולל, והטריח את עצמו, וראיתי על פניו שמחה גדולה, ופנה אליי בשאלה: 'קבלה בקרבן לפני גמר שחיטה, מה הדין?', אף פעם לא היה דרכו לבחון, אמרתי לו שיש תוס' במעילה (ה' א' ד"ה היתר וכו', המתחיל בד' ב') שכתוב שכן מועילה הקבלה ותוס' בזבחים (ק"י א' ד"ה ואי וכו') מסתפקים בזה, והוא אמר לי: 'עשרות פעמים למדתי את התוס' הזה ולא שמתי לב לזה', אמרתי לו מיד שגם אני לא שמתי לב, רק שאביו מרן הקה"י אמר את זה פעם, והדגיש שזה כתוב בתוס' ואמר את זה עם ניגון וזה היה ברור כל כך שלא יכולתי לשכוח מזה, ראיתי אז איזה שמחה היתה לו ממצאיה וידיעה חדשה בתורה.

למדתי פעם דיני שגגות והזדמן לי ספר 'כתבי העילוי מראקוב', ויש רמב"ם (פ"ה ה"ז, וכו' בהל' איסור פ"ד ה"א) שמביא דין שכתוב בגמ' וכותב 'וה"ה בשאר עריות', ואין ע"ז גמ' מפורשת רק זה פשוט, אבל לא ברור מאיפה הוא לקח את זה, שם בספר כתוב שהמקור הוא מר"ח בשבועות (י"ח א'), ושם זה כתוב להדיא, (דלא כרש"י ותוס' שם בביאור הסוגיא), והלכתי אליו וסיפרתי לו את זה, מיד הוא אמר לי בשמחה: 'יש לי פנקס, שכתבתי בו את כל המקומות ברמב"ם שלא מצאתי להם מקור, ויש חמישה מקומות שאיני יודע עדיין, זה אחד מהם, וכעת נשאר לי רק ארבעה' [וראה קרית מלך בהל' איסור ב' שם שציין זאת], אני מאמין שלבסוף הוא מצא את הכל.

וכגודל השמחה כך גודל הצער, כך היה גודל הצער כשנעלם ממנו, בתשס"ב הוא עבר אירוע מוחי בערב סוכות, והיה במצב גרוע, והתפללו שם יחד עמו בבית החולים, והייתי שם כמה פעמים, אמרו לי תדבר איתו בלימוד, הוא צריך את זה, אני הרגשתי שזה לא הזמן, אך נכנסתי, ודיברנו על איזה ענין בטהרות, והוא אמר משהו, שאלתי בעדינות האם הר"ש בתחילת כלים, גם סובר כך?, והוא חשב והתחיל לבכות, שאולי הוא שוכח משהו, זה היה נורא לראות את זה, נכון שהיה חלש אז, אבל בלי סיבה, אדם לא בוכה, אולי... אולי... שחח משהו... זה כבר סיבה לבכות...

דקדוק ההלכה שלו לא יאומן כי יסופר, כבר מילדות, אביו לימדו לכך, הוא סיפר לי שפעם כשהיה חולה ושכב במיטה, אביו למד איתו עם גמ', וכיון שהוא שכב, הוא שם את הגמ' כעין ר' כדי שיוכל לראות, ופתאום אביו נחרד, הרי יש פה אוהל בשבת, יש פה מחיצות, פנים וגג, ומה עושים, (מרן הקה"י, אמר לי פעם, בענין פסיקת ההלכה אצלו, 'כל דבר קטן שנוגע לי למעשה, אני מוכרח לעיין ג' יממות, בלי

מאן דחמי ליה למשה, דהא הוא מסוה דאנפוי, פריס קמיה' [תרגום: אין מי שיכל לראות את משה, משום שמסוה פניו, היה עליון, דהיינו, שפני משה מכוסים ולא יכלו לראותו, והרב בגאנותו, חיפש ראייה, ומצא איפה מוזכר משה רבינו בשבת יחד עם המסוה, ומצא בזוה"ק בפר' שלח, והוא התכוין שיש כדמות ראי' מההנהגה במתיבתא דרקינא שמשה רבינו היה עם המסוה בשבת, ומסתמא גם בעלמא הדין, כך היה הולך.

הוא היה שר התורה גם במה שלא כתוב, ואבאר את דבריי, יש דברים שאמורים להיות כתובים ולא כתוב, והוא ידע גם את זה, כאשר סיפרתי את המעשה הבא למישהו, הוא אמר לי שצריך לעשות קריעה שוב, משום שמבינים הרבה יותר מה איבדנו, הגמ' אומרת (נזיר כ"ג א' וקידושין פ"א א') שמי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה, אף שלא עבר על שום דבר, צריך סליחה, ור"ע כאשר היה מגיע לפסוק זה היה בוכה וכו', אמר הרב שיש לחקור איך הדין במחלל שבת בפרהסיא שהרי אין שחיטתו שחיטה ואין עירובו עירוב, מה הדין אם רצה לחלל שבת ולא חילל, כגון בורר, שרצה לברור, אבל לבסוף עלה בידו לברור אוכל מתוך פסולת, שזה מותר,

האם הוא מומר או לא מומר, ואמר הרב שיש פסקי תוס' במו"ק (י"ב ב') שם כתוב, שמותר לטלטל טבעת עם חותם (חומרתא דמדושה), אבל המתכוין לעשות עבירה הוא עבריין, וא"כ מפורש כתוב, שהמתכוין לחלל שבת אף שזה מותר, הרי זה נחשב עבירה, אמנם מקור הדברים לא ברור, שהרי שם במו"ק בגמ' נאמר, שר"י נשיאה יצא בטבעת כזו, והקפיד עליו ר' אמי, ושם כ' להדיא שמותר לטלטל בשבת, ואין שם על הסוגיא פירוש תוס', והרב אמר האמת שהיה שם תוס', רק לנו אין אותו - ומה היה כ' בתוס' הזה - פירש הרב את דבריו ואמר, יש גמ' בעירובין (ס"ט א') ההוא דנפק בחומרתא דמדושה כיון דחזייה לר' יהודה, יהודה נשיאה כסייה אמר כגון זה מבטל רשות לר' יהודה, ור"י נשיאה אמר 'כגון דא מבטל רשות' היות והוא עובר

בצינעה, כיון הוא מתבייש במה שעושה אינו מומר לכל התורה, והק' שם תוס' (ד"ה כיון), והרי זה פשיטא, והרי לא עבר עבירה, ובמו"ק כתוב שר"י נשיאה עצמו, סובר שזה מותר, ותוס' בעירובין אומרים ב' תי', ע"ש, ואמר הרב, לתוס' במועד קטן, היה תירוץ שלישי, שבאמת אכן זה מותר, רק ההוא שיצא סבר שזה אסור, שהרי הוא כיסה את פניו, וזה מה שהיה כתוב בתוס' ולכן כך כתוב בפסקי תוס', רק שהתוס' לא נמצא בידינו, ואכן אח"כ נמצא שיש תוס' ר"י מפרש על מו"ק (נדפס באוצר ראשונים על מו"ק, שם) וזה כתוב שם במפורש, אבל הרב ידע ועמל בעצמו מה כתוב פה, והגיע למסקנא הזו, אכן, שר התורה גם במה שלא כתוב.

אין לנו מושג בידיעת התורה שלו בכל מקום שענה, אתן דוגמא לכך, שאלתי אותו פעם, הדין הוא שקבלה באשם מצורע, יש קבלה בכלי למזבח כמו כל קרבן וגם הכהן מקבל בכף ידו כדי לתת על התנוך של המצורע, ונסתפקתי מה הדין אם הקדים קבלה בכף ידו לקבלה בכלי, וזה היה חצי דקה לפני מנחה בכולל, כאשר כבר הייתי בדרך להביא את החליפה, (והיה לי נ"מ בזה שלפני קבלה אין איסור יוצא, כמב' בריטב"א חולין ג' א' ד"ה איבע"א וכו', ועי' בזבחים כ"ו א', ואכ"מ), רק הסתובבתי בחזרה וראיתי את הרב, ומיד הוא אומר לי: 'יש תוספתא בנגעים (ט', א') 'ואם שינה כשר', וכל זה תוך רגע כמימריה.

כל מחשבותיו היו רק בתורה, ובדידי הוה עובדא, כידוע, אדם שיש לו שריפה בתוך ביתו, על מה מחשבותיו, כבר קבעו חז"ל אדם בהול על ממונו, אבל מי שבדרגה של יותר מאדם, והוא קדוש, כנראה שזה אחרת, פעם בכולל, הוא שאל אותי מהו הספר 'שוהם וישפה', הוא ראה שמביאים אותו, אמרתי לו שזה ס' קטן על הרמב"ם של בעל התהלה לדוד, ואמרתי לו שאשלח לו, חזרתי מהכולל וקניתי לו, ובלילה ביקשתי מהבן שלי, שיביא לו, ואמרתי לו אם הוא ישאל אותך אם צריך לשלם, תגיד לו שזה מתנה, והוא כבר לא יתווכח איתך, למחרת הרב בא ושאל אותי 'מה פתאום מתנה?', אמרתי לו, שבכל פורים אני רגיל להביא לו ספר שחביב עליו, 'היום זה לא פורים' השיב לי מיד, אמרתי לו, לבנתיים זה פיקדון עד שיגיע פורים, ואז הוא יזכה בזה, ביום מן הימים, בשבת, פרצה שריפה בביתו, הרב לקח את כתבי הקודש, את המגילה והלך ללדרמן ללמוד, זה כשלעצמו מפליא, כיצד יכל ללמוד תוך כדי שריפה, למחרת בכולל, הוא אמר לי, הרי היה לי ספר שזה פיקדון, ולא זכיתי בזה ואולי אני שואל ואם היה נשרף הייתי חייב באונסין, אלו היו

חיי שרה

ומגדנות נתן לאחיה ולאמה (כ"ד נ"ג)

פרש"י, לשון מגדים, שהביא עמו מיני פירות של א"י.

וצ"ב דהא מבואר בגמ' ב"ב (דף צ"ב), שאין מוציאין פירות מארץ ישראל, וא"כ איך אליעזר הוציא פירות א"י לחרן?

תשובה א': לצורך מותר.

תשובה ב': דוקא חיי נפש עי' חו"מ סי' רל"א דין כ"ו.

תשובה ג': רק בשביעית אסור.

תשובה ד': דווקא ישראל אסור.

תולדות

וצ"ב דהא הכא משמע, דכבר במעי אמו היה יצה"ר לעשו¹⁰.

תשובה א': אין לו יצה"ר אבל יש לו רצון¹¹.

תשובה ב': למעשה אינו שולט¹².

תשובה ג': רמז למה שעתידי לעשות¹³ ועי' יומא פ"ג א'¹⁴.

תשובה ד': היצה"ר קדמו¹⁵.

תשובה ה': פלוגתא היא בסנהדרין צ"א ב'¹⁶.

מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (כ"ג א')

פרש"י, ובת כ' כבת ז' ליופי.

צ"ע, שהרי נאמר במשלי (ל"א ל'), שקר החן והבל היופי אשה יראת ה' היא תתהלל. וא"כ מה השבח של ב' כ' כבת ז' ליופי?

תשובה א': עי' מגילה ט"ו א'.

תשובה ב': הכוונה במעשים בעיני בנ"א³.

תשובה ג': זה ראי' על צדקותה⁴.

תשובה ד': קמ"ל שאפי' הא לא מנע הקב"ה מצדיקים.

ויתרוצצו הבנים בקרבה (כ"ה כ"ב)

פרש"י, עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרסם לצאת, עוברת על פתחי עכו"ם עשו ומפרסם לצאת.

הנה עבר היה דור רביעי לשם, שהיה בן שלח בן ארפכשד בן שם. וא"כ מדוע נקראת ישיבת שם ועבר ולא שם וצאצאיו, האם הפשט שדווקא עבר למד שם ולא שלח וארפכשד.

הנה אמרינן בגמ' סנהדרין (דף צ"א ב'), אמר לו אנטונינוס לרבי מאימתי יצר הרע שולט באדם, משעת יצירה או משעת יציאה אמר לו משעת יצירה. אמר לו אם כן בועט במעי אמו ויוצא, אלא משעת יציאה. אמר רבי דבר זה למדני אנטונינוס, ומקרא מסייעו שנאמר לפתח חטאת רבץ.

המשך בעמוד הבא

- 1 וכן הקשה בדברי דוד לט"ו, והוסיף עוד להקשות מאי שייך יופי בבת ז', דאדרבה ענין זה שייך יותר בבת עשרים. ותיקן דהנה עיקר המכשול באשה הוא מחמת יופי ובני אדם רצים אחריה, והיינו בגדולה שעומדת לכיאה, ועל זה העידה התורה שהיה יופיה כבת ז', דאע"פ שהיא יפת תואר אינה עומדת להבעל. ובקול אליהו פרשת ויצא (את ל') כתב, דשקר החן והבל היופי היינו כשהן בלי יראת ה' והם כנוזם זהב באף חזיר, אבל אשה יראת ה' היא תתהלל, ר"ל דגם חנן והיפיו תתהלל. וזראה כה"ז בבלי יעקב ערך יופי. ובמשיבת נפש כתב, דמחמת יפיה רבים קופצים וממהרים לתלבעה, ועמדה בנסיון. [ועיין דרישה (י"ד סימן שמ"ד סק"ג) אי נמי מה שכתב שני קילוסין רצונו לומר הספד של איש והספד של אשה או מכל דכל אחד יש לו קילוס בפני עצמו זה במעלות וזאת ביפיה וחכמתה].
- 2 דאיתא התם, ארבע נשים יפיופיות היו בעולם, שרה רחב ואביגיל ואסתר. ובספר חידושי הגר"ק כתב שביאר לו רבינו שליס"א, כוונתו, דמוכח מהתם שביופי יש ענין רוחני, דאל"ה מדוע מספרת הגמ' שהיו ד' נשים יפיופיות. וביפה תואר כע"ז לותר, משום שני הוא מכלל הדברים שבצדיקים טוב להם וטוב לעולם כדאיתא באבות, ועוד שיופי שרה חידוש גדול בשיעור שאמרו בפרק חזקת הבתים, הכל בפני שרה כקוף בפני אדם השמיענו כזאת גם כן ביופיה. [ועיין נדע ביהודה (קמא סימן כ"ד), מש"כ בבאור דברי הגמ' במילה שם].
- 3 וכן כתבית גומא (פרשת לך לך את ד' עה"פ ויהללו אותה אל פתחה) וז"ל, שרה אמנו בת כ' כבת זי"ן ליופי, לאו יופי הגוף כי הכל היופי, רק יופי מעשיה בת כ' לא חטאה כלל כבת זי"ן. ויהללו אותה לא על יופי הגוף אין להלל כי מה', רק יופי מעשיה בבחירתה ראויה היא למלך ממעשיה נאים.
- 4 וכן בגור אריה, דהיופי הזה שהוא אינו לפי הטבע ולפי המנהג, יורה על שהגוף הוא נקי והוא בהיר מבלי סיג, וכמו שתמצא אצל משה רבינו, לא כהתה עינו ולא נס ליחה, שגם זה מורה בהירות הגוף. ומה שהיתה בת ק' כבת ז', יורה על מעלת הנפש, והנה היתה שלימה בכל. ועיין אילת השחר שכתב, דאע"פ שאין הכרח שיופי של כל אחד מראה על פנימיות, מ"מ יש אנשים שיופיהם החיצוני נובע מפנימיותם.
- 5 עיין בראשית רבה (פרשה ס' י"א), ויוצא העבד כל כסף, ר' הונא אמר קובץ, רבנן אמרי קליות ואגוזים. וקליות היו חביבין מכל, אלא ללמדך שאם יוצא אדם לדרך ואין אצטרכא עמו מסתגף הוא. משמע שאליעזר לקחן עמו כצידה לדרך, ולפ"ז אפשר דשרי. [וכן בתורת משה לחת"ס ד"ה אל תאחר, וכן בדברי מהר"א (אסאד)].
- 6 בחכמת אדם (משפטי ארץ פ"א סי"ג) כתב, שדבר מועט מותר להוציא לחו"ל, משום שבאופן זה לא יתיקף השער. וכע"ז כתב בספר אמרי נועם (דיוקים מועדים ב' שרת סימן ב'), שבמתנה מועטת שרי. ועיין לקמן מ"ג י"א מש"כ בזה עוד.
- 7 ז"ל השו"ע שם, עיין מוציאין פירות שיש בהן חיי נפש. ובספר חסידים (סימן תתש"ז) כתב, דהנפש נבראת שתהא זכה וטהורה מעון, שהרי אין יצה"ר שולט עד שיצא מרחם עמו, כמו שאמר אנטונינוס בפרק חלק, לפתח חטאת וכן כתיב כי יצר לב האדם רע מנעוריו משנענר לבא בעולם, א"כ עשו הרשע שעקר מיטרו של אמו כדאמרינן בבראשית רבה ושיחת רחמה, וכן אמר ביומא פרק יו"ח א' אילחישו לה ולא אילחישת קרי עליה זורו רשעים מרחם, אלא אלו שבבטן יש להן יצה"ר הן אותם שנבראו מן התקע"ד דורות, שבבטן יצרם הם עדי פנים שממרוין באביהן ובאמן. ולכן נשלחה איבה בין יעקב ועשו בקטנותם פן ילמד יעקב מעשו. ובעיני יעקב לסנהדרין (דף צ"א ב') כתב לותר, דהא דקאמר משעת יציאה היינו מחודש הראוי ליציאה, והיינו מן הדשים ובזה א"ש. ובאילת השחר כתב לותר, דהכא נאמר לה שני גוים בבטן, היינו שהאומה היתה מפרסמת ורוצה לצאת, ועל אומה אין שייך לומר ששולט רק משעת יציאה.
- 8 בגור אריה ביאר, דהיינו דוקא שאין האדם חוטא ביצר הרע להיות מתאה לחטאו קודם שנולד, שאין יצר הרע בא אלא אחר הלידה, אבל כאן מה שעשה עשו לא בשביל יצור, אלא מפני שהיה עשו רוצה לצאת לשווא אל מינו וטבעו, שכל דבר ודבר מתעורר אל טבעו, לפיכך כשנבא יעקב לבתי מדרשות היה מתעורר אל רוח הקודש, ומתעורר לצאת טבעו, וכן עשו כאשר היתה באה לפניו בתי עבודה זרה, ולא משום יצרו הרע.
- 9 וכן הקשה בפני דוד (אות ג') בשם רבנו ישעיה, והקשה עוד מהא דיומא שם. והביא בזה דברי המהרש"א ובאר שבע לסנהדרין שם. והביא שבספר תוספת יום הכפורים ליומא שם תירץ, דלעולם בעוד העובר בבטן אמו יש בו יצה"ר, אבל לא ניתן רשות לגמרי ליצה"ר שישלט באדם עד שעת יציאה, ודיקא נמי דקאמר אנטונינוס מאימתי שולט באדם עכ"ל. וכן בערוך לר' (נה דף ל' ב'), דודאי היצ"ר מוטבע בגוף האדם ונוצר עמו, אבל אין לו שליטה להכריח לאדם עד שעת יציאה, אבל כיון שיש יצה"ר בו ניכר לפעמים החפץ להרע ולכן בעשו היה מפרסם לצאת. וכתב בדבא מתורג' נמי מה דזורו רשעים מרחם. ועיי"ש בפני דוד מה שהאריך בזה. וכן במשכיל לדוד, דאיכא למימר דהיינו שלא ניתן בו כח לפעול הרע עד שעת יציאה, ומ"מ היצ"ר ניתן כבר משעת יצירה להתאוות לרע. וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הרוח כבר היה בהם".
- 10 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הוא סימן מן השמים". וברוקח כתב וז"ל, וא"ת איך היו יודעין בבטן אמן כשהיתה עוברת לפניו בתי כנסיות או לבית ע"ז. אלא מלאכו של עשו היה מכניס בו יצר הרע ומודיעו, ושרו של יעקב היה מכניס בו יצר טוב. ואל תאמר מאחר שעי' המלאך ונעשה אין פשע לעשו על כך. אלא כדרך שהיה עשו עתיד לעשות כך היה מלאכו מורה לו בבטן אמו, וכשהיה יעקב רוצה לצאת לבתי כנסיות היה עשו דוחקו, כדרך שהיה עתיד לבטל ישראל מן התורה ולגזור גזירות עליהם. וכע"ז כתב ביפ"ת לב"ר (פס"ז ו'), ד"ל דאע"ג דלית בהו יצר הרע, על ידי מלח דחזו בעתיד מתעוררים לדבר. ועיין באר שבע לסנהדרין שם שביאר, שיש יצר הרע בתרי גווגי, יצר הרע המחשבי ויצר המעשי, דכיון שבעודו בבטן לומד כל התורה כולה, ודאי יש לו שכל ג"כ לבחור בטוב ולהמאס ברע ע"ז היצר טוב שבו המחשבי וממילא ג"כ איפכא, והכי נמי יעקב ועשו כשלמדו התורה בבטן אמן, חזר יעקב בתורה ולכן כשעברה הבתי מדרשות היה יעקב רץ ומפרסם לצאת לקיים מחשבתו ובוחרותו, וכן עשו לפני בתי עבודה זרה, והכל במחשבתם ובכח יצרם שהיה להם בעודו בבטן אז טוב וזה ע"ז, אלא שאח"כ בשעת הלידה סטר להם המלאך על פייהם ושכחו מחשבתם הראשונה, ובא להם היצ"ר המעשי המסית האדם לעשות המעשים הרעים ועל זה נאמר לפתח חטאת רובץ, אבל קודם לכן היה להם היצר המחשביי. [ובמכתב נוסף ושאל רבינו בעי"ז, מדוע היה יעקב מפתס לצאת כשעברת על בתי כנסיות ובתי מדרשות, הרי היצר הטוב מניע לאדם רק כשהיה בגיל י"ג השיב "ע"ש העתיד"].
- 11 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "הרי כתיב זורו מרשעים מרחם עי' יומא פ"א א'". עיי"ש בגמ' (דף פ"ב ב') ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי, אמר להו לחוש לה, ולא אילחישא. קרי עליה זורו רשעים מרחם, נפך מינה שבתאי אצר פירי. ובח"א מהרש"א לסנהדרין שם כתב, שטרם אצרך בבטן ידעתיך וגו'. נפך מינה רבי יוחנן. ההיא עוברת דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא, אמר להו לחוש לה, ולא אילחישא. קרי עליה זורו רשעים מרחם, מהא מוכח ששולט יצה"ר גם במעי אמו, ובהא יש ליישב דע"י אמו כי התם אפשר שדולט בו יצה"ר קודם ליציאה, אבל בולד עצמו אינו שולט יצר הרע דא"כ היה בועט ויוצא. וכתב דמ"מ קשה, מהא דדרשין גבי ויתרוצצו הבנים בקרבה, שהיתה עוברת על פתח עבודת כוכבים והיה עשו מפרסם לצאת. לא"ו כוונת רבינו, דאח"כ דבדרך כלל היצ"ר מגיע רק אחר יציאתו של האדם, אלא שהכא הקדים לבוא. וכן מבואר בספר משכיל לדוד, דלפנמ"כ בספר חסידים דאלי עי"ש להם יצ"ר בבטן הם מתקנע"ד דורות וכו', א"כ י"ל דמאי דאיתא בחלק משעת יציאה היינו עי"ר רוב.
- 12 דהא רבי ס"ל התם דמשעת יצירה. וכן בפירושו הרע"ב. ודשי' תפש בכאן שטחו האומר שיצר הרע נתן באדם מעת יצירה שנאמר ובחטא יחמתי אמי, ואעפ"י שלמעלה בסדר תולדות נח בפסוק מנעוריו תפש שטחו כמאן דאמר משעת יצירה דכתיבי לפתח חטאת רובץ, ודביו סותרין זה את זה, כן דרך רש"י בהרבה מקומות כשיש מחלוקת בין החכמים וסויהם מביאין ראיה מן המקראות, כשמפרש הפסוקים מביא דברי מאן דהוא על הפסוק המסייע לו, ולפיכך בפסוק מנעוריו המסייע למאן דאמר משעת לידה תפש שטחו כמותר, ובפסוק זה דויתרוצצו הבנים המסייע למאן דאמר משעת פקידה, תפש שיטתו כמותר, דאמר דעשו רץ ומפרסם לצאת על בתי ע"ז.

בא אחיך במרמה ויקח ברכתך (כ"ז ליה)

תשובה ד': רמזו לו מן השמים שיאמר כך.
תשובה ה': כבר שנה מה שיכול ולא יכול יותר.
תשובה ו': אמר את האמת.²²
תשובה ז': לא ידע שהוא רשע.²³
תשובה ח': מצוה עשה.²⁴

איך היה מותר ליצחק לומר לעשו בא אחיך במרמה, דלכאורה היה לה"ר ובפרט שיעקב נכנס זה לסכנת נפשות, וגרם לעשו לרדפו ולשנאו?¹⁷

תשובה א': בלא"ה היו יודעים אח"כ ואדעתא דהכי הלך.¹⁸

תשובה ב': מאותו הטעם שאביו הבין שזה יעקב גם הוא הבין.¹⁹

תשובה ג': מרמה מתרגמין בחכמה²⁰ א"כ גילה לו שהוא חכם [נ]יאהבנו.²¹

17 באילת השחר כתב, דצ"ל שהיה ליצחק צורך לומר לו. ובמצוות שבני נח לא נצטוו, במה שראו צורך שלא לקיים לא קיימו, כמש"כ בנפש החיים שער א' פרק כ"א.
18 וכן מובא בספר דרך שיהיה בשם רבינו, דזה מילתא דעבידי לאיגלווי ויוודע לו בסוף ואין איסור בכה"ג.

19 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "בלא"ה הבין עשו שזה יעקב". ובמכתב נוסף השיב רבינו "הוא הבין מעצמו ולא חידש לו דבר". וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "לא חידש כלום, כבר גלוי".

20 וכע"ז השיב רבינו במכתב נוסף "במרמה היינו בחכמת התורה". וכדאיתא בב"ר (פס"ד ד') בא אחיך במרמה, ר' יוחנן אמר בא בחכמת תורתו, וכן פרש"י. וכע"ז בתרגום אונקלוס ותרגום יונתן, בא אחיך בחכמתא.

21 וכע"ז כתב בספר הכתב והקבלה, דהנה האבן עזרא כתב, שהוציא שקר מפיו לומר ע"ע אנכי עשו בכורך, וזה יקרא מרמה. וכתב דאין זה נכון, כי חלילה לחשוד אביו יצחק ולהאשים נפשו בעון חמור לדבר לה"ר ולגנות שום אדם אף שהוא אמת, וגם התורה לא תודיענו זאת מאבותינו הקדושים, וכי ללמוד מהם לדבר בגנות חבירו חלילה, ושפיר ת"א יוב"ע במרמה בחוכמא, וכפירש"י, כי באמת שם מרמה נרדף עם שם ערמה שמשמשים לדע ולטוב, כן שם מרמה ימשש כאן לטוב, כי מעשה יעקב בזה חשבו גם יצחק לדודות גדולה, ולזה לא כעס עליו ואדבר באמר גם ברוך יהיה.

22 כלומר דיצחק אמר לעשו את האמת, ונע"ן פרש"י לשבת דף ק"ח ב', מימי לא אמרתי דבר וחזרתי לאחורי, שאם בא מי שאמרתי עליו דבר ושאל אם אמרתי כן עליו, לא חזרתי בי לאמר אינו כדבריו, לפי שמתחלה אמרתי, וקסבר כל מילתא דמתאמרא באפי מרה לית בה משום לישנא בישא, וכן מפרש במסכת ערכין, ונע"ן ח"ח הלכות לה"ר כלל ג', בבבא"מ אות א'.

23 דלא ידע יצחק שעשו רשע, ומחמת זה ישנא את יעקב.

24 דיעקב עשה מצוה בכך, וא"כ אין בזה משום רכילות.

המשך מעמוד 3

שיחת התלמידים

ועמדתי ליד אנשים, ואמרתי לעצמי, הרי לאנשים כואב, הם רוצים להגיד גוט שאבעס למישהו, ואני יודע שיבואו אליי, אז אני אחזיר להם (בשונה ממרן הקה"י שלא אחז מעצמו ולא סבל זאת, שכביכול במקום החזו"א יש אותו, הוא היה רגיל לומר: 'אני מדפיס 1,000 ספרים, ואני חושב שיש 10 אנשים בעולם שמסתכלים בזה, וצריך להוקיר להם טובה על כך).

ופעמים שאנשים תמהים, כיצד יתכן אדם שהתייעצו עמו ברפואה ובמסחר, והוא עצמו אין לו שום שמץ, וזה קושיה גם על האנשים, למה שאלו, וגם עליו כיצד לקח אחריות, התשובה לכך היתה, כאשר קיבלתי ממנו מסכת כלה רבתי והוא אמר לי שכתוב פה דבר מעניין שכאשר באים לרבנן ושואלים אותם, וכי הם תגרנין, ואומרים חז"ל שם מסכת כלה, שהתורה אומרת אני עונה, (וז"ל (פ"ח): 'איהי דקאמרת, אע"ג דלא קרוב, מעצי וידעי, ההיא עצתא, דילי היא, ומשמיא היא דאסכים דעתייהו' [וראה פירוש הרב שם, ובאחרות יושר ערך רוח הקודש]) ולכן היו סתירות כמה פעמים, על אותה שאלה, ואכן אם זה תשובה שלו אז זוהי סתירה, אבל כיון שהתורה עונה, אז לתורה יש עוד חשבונות שאנחנו לא מכירים, וזכורני שפעם היה איזה פסק מהחזו"א, שהוא אמר הפוך, וזה כלל לא פלא, כי הורו לו מן השמים אחרת, לומר באותה העת, וזה 'יודע דעת עליון' ואין לנו כזאת דרגה היום.

מה שאפשר לקחת וללמוד, וזה נוגע לכולנו, שהרי ידוע שבגיל 16 החליט לגמור את הש"ס, ולא הצליח ובגיל 17 גם לא הצליח, ורק בגיל 18 הצליח, והיה לו קושי גדול, וניסה עוד פעם ועוד פעם, עד שהצליח.

וזה יכול להועיל לכולנו ברפיון בתורה במידות בתפילה בכל דבר, היתה לנו דמות שאפשר ללמוד ממנה לא להתייאש.

משמתי ר"ע בטל כבוד התורה - שהיה דורש על כל תג ותג' (סוטה מ"ט א' ופירש"י שם), בכל דבר ראו את זה אצלו, ובפרט בספר 'טעמא דקרא' שבכל דבר בתורה - בפסוק כשכתובה מילה עם וי"ו ובמקום אחר בלי וי"ו, מיד כתב ע"ז הסבר, כי אין דבר ריק בתורה, בכל דבר יש תילי תילים של דברים, וזה באמת כבוד התורה, וזה ה'בטל כבוד התורה' שבדורנו, וחז"ל אומרים (ר"ה י"ח א') ש'קשה סילוקן של צדיקים, כשריפת בית אלוקינו', רק החילוק הוא שבשריפת בית אלוקינו יש ת"ב ויש נחם וכו', היום אין מי שיתקן דבר כזה, ורק הקב"ה הוא ינחם אותנו על האבידה הזו, והקב"ה ינחם כל אדם באופן פרטי, כל אחד יכול לבקש מהקב"ה 'נחם', ויה"ר שנוזה לתחיית המתים ולביאת גוא"צ, במהרה בימינו אמן.

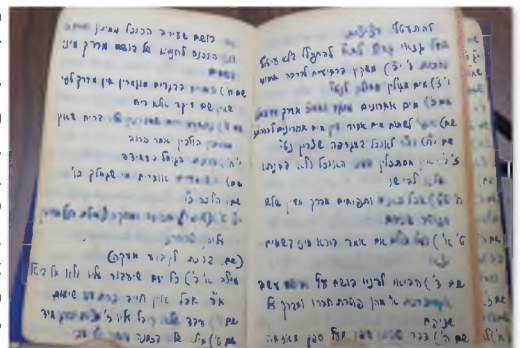
נכתב מתוך סרט הקלטה, מהספד שנערך בישיבת 'ננסת יחזקאל' אלעד, ונערך ע"י מערכת הגליון

זה אני לא יודע מה הולך, הוא היה חרד מאוד מלפסוק הלכה, אבל החזו"א היה שם ושאלו אותו, והוא אמר לו שזה לא אוהל, אדהכי והכי הספר נפל בין כה, כך היה דקדוק ההלכה בקפידה בבית בו גדל הרב.

השמירה על מנהגים אצלו, גם בבית אביו, וגם אצלו, היתה מיוחדת, פעם נקדע לו המתלה של המעיל והלך לאחותו, הרבנית ברזם, ורצה שתתפור לו, למחרת בא עוד פעם, וביקש שוב שתתפור, וראתה שזה גזור, והתפלאה, אז הוא אמר לה, שכחתי שאתמול היה ר"ח, והמנהג לא לתפור, ואני לא רוצה ליהנות מדבר שהוא נגד המנהג, ולכן גזרתי אותו, לא מדובר פה במעשה שבת, אבל הגוף הקדוש הזה לא יכול היה לסבול דבר שהוא נגד המנהג.

כל מילה של החזו"א אצלו, היה עולם מלא, בשנת תשנ"ד במלחמת המפרץ, הוא הרגיע את הציבור, מרן הגר"ד פוברסקי אמר לו שהוא רוצה ממנו ברכה, כי יש לו זכות שהוא הרגיע את כולם, ומאיפה באמת הוא היה כ"כ בטוח? כי החזו"א אמר שבב"ב לא יהיה פצצות, ובזמנו באו למרן הגר"נ קרליץ צצוק"ל, ושאלו מה בדיוק היה הסיפור אצל החזו"א, אז הוא אמר, שפעם נפל אחרי הכביש השחור, היכן שהיה בית חרושת 'ארגמן', נפלה שם פצצה, והחזו"א אמר 'ווייסט אויס אז 'ארגמן' איז נישט בני ברק' (נראה מפה, שארגמן זה לא בני ברק), ומני אז קבע הרב על סמך מילים אלו שבבני ברק לא יהיה, ולא עוד אלא הרב חידש שהחזו"א לא התכוין בשטח של בני ברק, אלא בבני ברק הרוחנית, היתה פעם אשה שגרה אחרי הכביש ברמת גן, ולא יכלה לבוא לבני ברק, והיא שאלה מה לעשות, היא מאד פחדה, אמר לה הרב, אם תקבלי על עצמך, לקרוא את המגילה בט"ו, כמו בבני ברק, את שייכת לבני ברק, הדביקות בכל מילה של החזו"א, זה היה משהו מיוחד, לא היה דבר כזה.

ידוע שהיה רך כקנה התייחס לכל אדם, בסבר פנים יפות, ברכות ובעונם, ביום שקם מהשבעה של אביו מרן הקה"י, הוא אמר, כשהחזו"א נפטר, כולם באו לאבא להגיד לו גוט שאבעס, ואבא אמר, מה אתם רוצים ממני, מה זה שייך אלי,

יש לי פנקס, שכתבתי בו את כל המקומות ברמב"ם שלא מצאתי להם מקור. אחד מדפי הפנקס עם ציטוטים מרמב"ם, שרבינו חיים שלם מקור טרם נכתב החיבור, כלל הנראה

שיעורי הירושלמי

נמסרים לשובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

מנחה בבית המדרש 'לדרמן' בשעה 13:10, השיעור לאחר מנחה

בימים אלו נפתח הלימוד במסכת מעשר שני

וניתן לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004

חזון שיח

עם החזו"א בדירתו, אביו מרן בעל הקה"י היה מקפיד על כל צעד ושעל להפנות את השאלות אל הדוד, החזו"א היה מכריע בכל תחומי החיים, לכל המשפחה ובכללם גם להרב.

עדות נאמנה שח הגר"מ מונק שליט"א, בשם ר' אפרים פוטלסקי ז"ל, שהיה נוכח כאשר הגיע משפחת קרליץ לא"י וראה את הרב שהיה אז כבן 5 מתפרק על דודו ומספר "פעטער איך האב געמכט א סיום אוף חמשה חומשי תורה" [דוד, סיימתי חמשת חומשי תורה], כאשר היה צעיר לימים היה הרב מתלולה יחד עם המשפחה לדירת הנופש בצפת, שם - סיפר הרב - הוא קיבל בגיל צעיר חינוך מהחזו"א, וכך היה המעשה: כאשר ה' הרב בן ח' היה בצפת עם משפחתו והחזו"א, ואביו לא היה אז, והוא קצת השתובב, כדרכם של ילדים, ותוך כדי המשחק נשבר חלון על ידו, החזו"א ניגש ונתן לו סטירה, ואח"כ אמר לאמו שזה הסטירה ראשונה שנתן, לאחמ"כ אמר החזו"א לאמו של הרב: ראי, את טהרת הילדים כמה הם צדיקים, עד לפני כמה דק' השתולל, רק קיבל סטירה וכבר הוא יושב כמו ילד טוב.

הרב היה רגיל להוסיף על מעשה זה: 'הייתי רגיל לקבל מאבא מכות הרבה פעמים, כך הוא הדבר, שקטנים עושים שטויות צריך לחנכם, גם אחיותי קבלו מכות, כשצריכים, צריך לתת, אני נזכר שהיה פעם שהתפללנו ואמרו תחנון, ולא היה מקום לשבת, וישבתי על הרצפה כדי לעשות נפילת אפים, אבא נתן לי מכה ואמר לא צריך להיות משונה'.

הרב היה רגיל גם לשאול את החזו"א שאלות ילדות, שהתעוררו לו, הכל סביב התורה, כמובן, 'מהו הפרק הכי קשה בש"ס?' שאל הרב, והחזו"א השיב: 'פרק כירה', כאשר הגיעו יחד עם החזו"א לאפיית המצות, הרב שהיה ילד קטן, שאל את החזו"א בתמימות: 'מה אני יעשה', החזו"א השיב בחמימות: 'אתה תצטק כל הזמן ליד הפועלים לשם מצת מצוה'. פעם העיז הרב ושאל את דודו: 'אתה צדיק?', החזו"א השיב: 'לאנגער צדיק' [צדיק סופית], כשהוסיף הרב לשאול: 'אתה מל"ו צדיקים?' השיב: 'מהל"ז'.

עוד אמר הרב: 'כשהייתי ילד צעיר מאד, שאלתי פעם את החזו"א למה הוא כותב את הספרים שלו בצורה כל כך קשה, והשיב: מה אתה רוצה שכל העמרצ"ם [עמי הארצות] יבינו גם...'

החזו"א היה מתייחס בחביבות, למעשי הרב בילדותו, ועל כך שח הרב, שבילדותו היות וראה את אביו מוציא הרבה ספרים, רצה גם, הלך וכתב מחברת הלכות סוכה, שכלל בתוכו דברים ששאל את החזו"א [דברים פשוטים], ובא לחזו"א לבקש הסכמה, החזו"א כתב לו, "כתב יפה מאד". כמו"כ בילדותו כתב הרב חיבור וקרא לו 'שיח השדה', אמר ע"ז החזו"א בחביבות: 'טרם יצמח'. [כעין לשון הפסוק פ"ב פס"ה בראשית].

את החביבות המיוחדת ניצל הרב, וכה סיפר הרב: 'בצעירותי, נסענו לנוח בצפת בחודש אב יחד עם מרן החזו"א, ולמדתי מסכת תענית, ובקשתי מהחזו"א שילמד איתי, הוא הסכים ולמד איתי כמה ימים וחלק מהחידו"ת שנחתדשו לי ממנו כתבתי בשיח השדה ח"ג מס' תענית'.

גם הערות מידי פעם היה מקבל מדודו, כאשר הלכו פעם על שפת הים, ראה הרב שמוכרים תירס, וביקש שיקנו לו, אמר לו החזו"א את הגמ' בקידושין (מ' ב') ת"ר האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב.

כמו"כ סיפר הרב, הרב שהלך פעם עם החזו"א [בילדותו] ברחוב, וה' סוכריה בפיו, ואמר לו החזו"א להוציא את הסוכרי' מהפה, ולברך שוב שהכל, כיון ששינה את מקומו מהבית לרחוב.

נערותו וצעירותו בצל החזו"א

לאחר הבר מצוה - סיפר הרב - 'היה לי חשק להיות גבאי, [בבית מדרשו של החזו"א], חילקתי העליות במנחה בשבת, והיה שם "רב" ועשיתי לו עם תנועת ידי שיבוא לקבל עליה, [בלי לקרוא בשמון], אחר התפלה העיר לי החזו"א: 'וכי עם היד קוראים לרב? האם לא יכלת לשאול בשמו ולקראו

מני אב יצא לי כל החשק לגבאות! בית מדרשו של החזו"א

לו, זה לא הדרך', מני אז יצא לי כל החשק לגבאות'.

עוד סיפר הרב, שה' אחד שצועק על הישיבה, שמפריעים לו בלימוד, ופעם כשהיה ילד פתח את החלון ולמד בקול, ובא אותו שכן וצעק, כאשר ירדתי הייתי בטוח שהחזו"א יעיר לי כראוי, אך בסוף אמר לו החזו"א עשית טוב, והוא לא צודק.

עוד סיפר הרב: אבא למד איתי [בגיל שנים עשרה] בלילות שבת, פרק כל שעה [בפסחים] וכשסיים ללמוד עמו את הפרק ידע זה כ"כ טוב, עד שיכל לפלפל בזה עם רבנים גדולים, והחזו"א ה' יושב בצד ומקשיב, ואף העיר להם הערות.

גם בבחרותו, המשיך הרב לבוא על ביתו של החזו"א, גם כאשר הלך לישיבת לומז'א בפ"ת, היה חוזר בכל שבת כדי לשהות במחיצתו של החזו"א, הבחורים בישיבה וביניהם המשגיח הגר"א דושניצר זצוק"ל היו שולחים עם הרב שאלות אל החזו"א, כך בכל שבוע.

מעשה מעניין אירע עם הרב בבחרותו, פעם אחת - בהיותו בחור - קנו להרב, חליפה חדשה, והוא בא לחזו"א ואמר שלא נהנה מזה כלל האם צריך לברך שהחינו, השיבו החזו"א, אין כזה דבר לא נהנה בכלל, מסתמא קצת אתה נהנה, אתה צריך לברך, השיב הרב, יודע אני בעצמי שאיני נהנה כלל, אמר לו החזו"א כמעט שאין שייך כזה דבר, אבל אם יש לך ספק תברך על פרי חדש, וכך עשה הרב.

תפקידים מיוחדים היו להרב בבית החזו"א, אחד מהם היה לשתות את כוס היין של הקידוש, וכל פעם סבל מכאב בשיניים, והוצרך לשכב חצי שעה במיטה, פעם אחת סיפר על כך לחזו"א, החזו"א הקשיב ואמר: 'תמשיך לשתות ולא יכאב לך', ומאז לא כאבו השיניים, הוא בירך וזה הפסיק.

פעמים שהיה הרב הולך יחד עם החזו"א לבדוק את חוטי העירוב, הרב הוסיף: 'תמיד זה היה קרוע'.

תפקיד נוסף היה להרב בבית מדרשו של החזו"א - ליטול את ידי הכהנים משום שהרב היה בכור שדינו ליטול כאשר אין לוי.

עוד סיפר הרב: 'פעם הלכתי עם החזו"א ברחוב [במקום שהיום סוף רחוב חזו"א, ליד ה'בית קברות'] ולפתע אמר לי, שבמקום שעכשיו אנחנו הולכים עברו כאן ודיברו בלימוד התורה, ואמר החזו"א שבמקום שעברו בני תורה ודיברו בלימוד אפשר להרגיש את זה, 'להגיע לדרגה זו, אפשר רק ע"י לימוד התורה הקדושה' סיים הרב.

בדבר ההליכה היומית - סיפר הרב - שהיה מטייל עם החזו"א יום יום, אז אף אחד לא היה מסתובב ברחוב, יום אחד העיר אחד מן התושבים לחזו"א, 'אין לך מה לעשות כל יום, תאמר קפיטל תהילים', אחר זמן מה, ביום מן הימים, ביקר הלה אצל החזו"א, וראה שזה החזו"א, הוא הרגיש לא נעים, וביקש סליחה, אמר לו החזו"א בפשטות: 'למה? צדקת, אני עושה מאז את עצתך'.

באחת הפעמים, בסיום שהיה עורך בערב ר"ה, היה החזו"א נכנס להשתתף בסיום באומרו שאע"פ שמן הדין אסור לי לצום משום בריאות, מ"מ משום מהיות טוב וכו' נכנס להשתתף.

כאשר חיבר הרב את ספרו 'נחל איתן' כתב החזו"א הערות [והרב הכניסם בגוף הספר במהדורות שלאחר מכן], וגם מני אז הורה החזו"א לגבאי בבית

לא נתן לישון, בבוקר התברר שהוא נפטר, הרבנית ע"ה היתה מוסיפה שבכל אותה העת, בתם הרבנית חנה ע"ה, בכתה יותר מהרגיל, רק בבוקר הבינו את שאירע.

בכל שנה היה הרב מביא להג"ר ראובן כץ זצוק"ל מפ"ת מהמצות חבורה של החזו"א, שנה לאחר פטירת החזו"א המשיך והביא לו מצות, שאל הגר"א זצוק"ל להרב, האם עכשיו הם ג"כ כל כך מהודרות כמו בחיי החזו"א? אמר לו הרב: 'אדרבה עכשיו זה עוד הרבה יותר מהודר, כי החזו"א עם כח ההכרעה שלו גם ה' מיקל לנו, עכשיו כשהוא לא נמצא מחמירים בכל ספק קל'.

ביום פטירת החזו"א בסדר החובות של הרב, היה יוצא תמיד, להתחיל את הפרק מי שמת בב"ב, הרב ראה בכך סימנא מילתא.

סיפר הרב שבשעת הלית

החזו"א, אחד המשתתפים אמר בזלזול, מה מתרגשים כאן יותר מאיש אחר, ולבסוף עקץ אותו עקרב, והוצרך ללכת לבית החולים.

סיפר חתן הרב, הגר"ש שטינמן שליט"א:

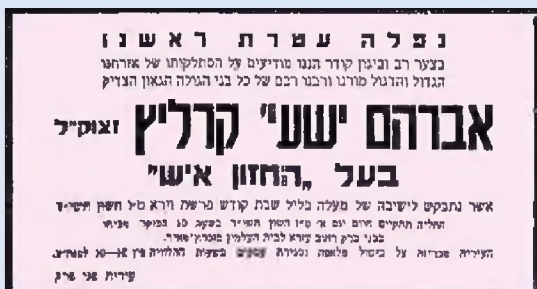
'פעם אמר לי הרב בנוגע לקביעות של הלימודים היומיים שלו כי הוא מקפיד על זה

חוק ולא יעבור וסיפר דבר פלא. כי הוא רגיל בקביעות הזו עוד מימי צעירותו מחיי מרן החזו"א, והנה ביום שנפטר מרן החזו"א, היה פטירתו בשבת קודש וקברו אותו רק לאחר שבת ביום ראשון, ואחרי שחזרו מהלויה היה עייף שבור ורצון, כי גם היה יומיים "שלא היו בני אדם", מאז שנפטר, וגם כל הבלגאן, ועדיין לא הספיק ללמוד את לימודי חובותיו היומיים, והרגיש שהוא כ"כ שבור ורצון, עד שממש לא היה טעם לפתוח גמרא וללמוד, מרוב התשישות שהיה שרוי בה, והוא ידע שאם ינסה, לא יתרכז ולא יבין כלום. אמנם, החליט, כי קביעות זו קביעות, והתיישב ללמוד את סדריו אפילו שמרוב עייפות ותשישות ממש לא הבין כלום, בכל זאת לא ויתר וגמר את החוק היומי שלו, העיקר לא לבטל קביעות!

בכל שנה היה רגיל הרב לחלק את לימוד כל הש"ס, בכולל חזו"א, לעילוי נשמתו של מרן החזו"א, האברכים היו מקבלים ע"ע כל אחד מסכת אחרת, ופעמים שכמה קיבלו על

'היה יוצא תמיד, להתחיל את הפרק מי שמת בב"ב. הרב זצוק"ל בציון החזו"א

כי גם היה יומיים "שלא היו בני אדם". מודעת אבל שפורסמה עיונית בני ברק טרם ההלויה

'היה רגיל הרב לחלק את לימוד כל הש"ס, בכולל חזו"א, כשעט ונייר המסכתות בידי

עצמם מסכת אחת יחד, גם לאחר שהרב הפסיק ללכת לכולל, חתנו הגר"י צביון שליט"א, המשיך את מסורת חלוקת הש"ס.

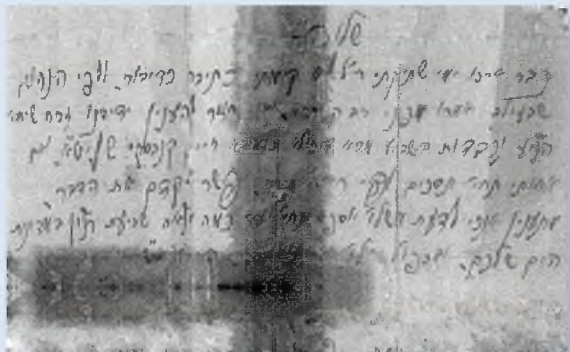
מדרשו, שיתן להרב עליה בשבת בפרשת עגלה ערופה.

כאשר נפתחה ישיבת פוניבז', לקח הרב מפוניבז' את הגאון ר' אבא גרוסברד זצ"ל, ועוד קבוצת בחורים טובים. ביניהם, לימים מרנן האחים לבית משפחת אדלשטיין, והוא מאד רצה שגם הרב יעבור, ודיבר עם הרב כמה פעמים על זה. אבל - אמר הרב - שאלתי את החזו"א, והוא אמר לי: 'לא מחריבים ישיבה'.

גם כאשר הגיע הרב לגיל השידוכים, היה החזו"א, זה שמטפל בכל העניינים, ולא אחר, גם מרן בעל הקה"י לא התערב כלל בשידוכים, הרב היה חוזר ואומר: 'שידוכים הכל תלוי בס"ד יש והולך מיד, ויש

שמתעכב הכל מה שנגזר, אני כבר בן שבע עשרה וחצי החזו"א רצה לחתן אותי, ורק בגיל עשרים וארבע התחתנתי, החזו"א בעצמו דאג להצעות שידוך בעבורו, וגם ראה בחותנו מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, כמתאים לכך, וכך סיפרה הרבנית ע"ה: 'החזו"א מאד העריך את אבי, ומיד כשראה אותו עוד זמן רב, לפני שהתארסנו אמר שהוא רוצה אותו שיהיה חמיו של הרב'.

ידוע גם מכתבו המפורסם של החזו"א, בדבר הצעת שידוך, בו הוא מכתיר את התואר 'מרא דכולא תלמודא! - לא פחות - להרב, בהיותו צעיר לימים!

'מרא דכולא תלמודא'. המכתב המפורסם שכתב מרנא החזו"א איש על הרב זצוק"ל

ביום אירוסיו של הרב, אירע המעשה הבא, ממנו למדים אנו על מידת דקדוקו בהלכה של הרב, וכה סח הרב: 'התארסתי בל"ג בעומר, ואממור"ר סיפר את ראשי באותו יום, ובאמצע התספורת עבר השקיעה, ונה' יום ל"ד לעומר, הלכנו לחזו"א לשאול אם אפשר להמשיך וענה אם התחילו אפשר לגמור! לולא תשובתו של החזו"א, לא היה ממשיך הרב בתספורת.

החזו"א היה מעורב בכל דבר, גם בחיי המשפחה, ומעשה באחיותיו של הרב, היו נוסעות כל יום ללמוד בבית ספר בתל אביב, כי אז עוד לא היה בית ספר בבני ברק. בוקר אחד אמר החזו"א לאמא שלו, שלא כדאי שהיום הבנות יסעו לבית הספר, [ודרכו של החזו"א ה' לא לומר פקודות, אלא שלא כדאי], והם היו ילדות קטנות ורצו לנסוע, ונסעו, ולבסוף במקום שעברו באותו בוקר היה פצצה בתחנה המרכזית בתל אביב, ובתחנה זו הם עוברים יום יום, וב"ה לא קרה להם כלום, הרב היה מוסיף: 'כנראה שהחזו"א התפלל עליהם, ולכן ניצלו.

פטירת החזו"א

סח הרב: 'בלילה שהחזו"א נפטר התעוררתי באמצע הלילה, בערך בשלוש, והי' נדמה לי שכבר בוקר, וחשבתי ללכת כבר לבית הכנסת להתפלל, והעירו לי בבית, להיכן אתה הולך?, הרי עדיין לא בוקר?, וחזרתי לישון, ואח"כ נתברר לי שבזמן שנתעוררתי זה ה' בזמן שהחזו"א נפטר, הלב

'לא העלנו על דעתנו שיבוא יום כזה'

כפי שנכתב, בחיי החזו"א לא כתב הרב הרבה הנהגות, ורק לאחר פטירתו אסף מתלמידים ומקורבים, וכתב את מה שהוא בעצמו זכר, הרב סיפר בענין זה כך: 'כאשר הייתי ילד, הגאון ר' יחיאל גורדון זצ"ל אמר לי, תכתוב כל דבר מהחזו"א, ואח"כ תתחרט אם לא תכתוב' אבל הוסיף הרב: 'חשבנו שתמיד נשאר להיות עם החזו"א, לא עלה על דעתנו שיבוא היום והוא לא יהיה איתנו'.

שמועות בשם החזו"א

הרב אמר כמה פעמים, שאין לסמוך על שמועות שאומרים בשם החזו"א, או בשם אביו, או בשמו, שבדרך כלל הם או שקר או בדיוק להיפך, והחזו"א אמר לו שרק מה ששומע ממנו כאן ליד השלחן יאמין, אבל מה ששומע כבר מחוץ לפתח הדלת שלא יאמין.

וכדי לסבר את האוזן, הוסיף הרב שאף שלפעמים אומרים נכון, מ"מ יש לדעת גופא דעובדא היכי הוי, שהי' פעם שר' שמרל (גריימן) זצוק"ל, הראה להחזו"א קטע עיתון שכתוב בו כמה פסקים מהחזו"א, א. שבמנחה בשבת קוראים בתורה משביעי של הפרשה הקודמת, ולבסוף התברר שהבעל קורא התחיל בטעות משביעי, אז אמר החזו"א שכבר ימשיך כך. ב. שהחזו"א הלך עם טלית במנחה, והתברר שפשוט לחזו"א נתלכלך לו הכיפה, אז לבש טלית על הראש. וכמו"כ אם לא יודעים בדיוק את פרטי העובדות, יכולים לומר דברים שאינם נכונים.

עוד סיפר הרב שפעם כאשר היה אצל החזו"א, בא אחד ושאל את החזו"א שאלה, והחזו"א השיב לו, אמר החזו"א להרב לך עכשיו תשאל לזה שהיה פה מה אמרתי לו, ותראה שהוא יאמר לך להיפך ממה שאמרתי, וכך הוה, שאלו והשיב להיפך, הרב הוסיף: 'החזו"א ראה עליו ששמע מה שרצה לשמוע'.

"הרי כתוב [בגמ' שם] שמילתא דרמא עליה אפשר". שער קונטרס הזכרונות שכתב הרב

'אמרתי לך לכתוב?'

כמו כן הוסיף הרב לספר על אחד שבא להחזו"א ושאלו על איזה ענין, והשיבו, ויצא לביהמ"ד, וכתב את תשובת החזו"א על דף, לאחמ"כ הוא חזר לחזו"א, לשאול אם כתב כראוי, אמר לו החזו"א: 'אמרתי לך לכתוב?'

קונטרס הזכרונות, הוא אחד מהספרים אותם לא הדפיס הרב צוק"ל מעולם, אלא עבור בני משפחתו הקרובים, וגם זאת בתנאי שישמרו זאת בארון סגור, וכשיצטרך להם יעיינו בו, בקונטרס זה כתב הרב, את כל ההנהגות שראה, או שמע מפי תלמידי ומקורבי החזו"א, אשר סמך עליהם, חלק מן הקונטרס נדפס במקומות שונים, אך אף פעם לא בשלימותו, גם אביו מרן הקה"י, עודדו להוציא זאת לאור, אלא שהרב נמנע, באומרו, שזה אחריות להוציא דבר כזה, והוא מפקד לקחת אחריות, הרב גם הוסיף שמדי פעם יש הוספות והערות ולכן נמנע מלהוציא דבר שאינו שלם, אכן הרב התבטא פעם, כי כבר אמר לבנו הגרי"ש שליט"א, שלאחר פטירתו יוכל להדפיס זאת, רק שהוא עצמו מיראי הוראה וחושש מזה.

זמן כתיבתו

את הקונטרס כתב הרב אחר פטירתו של החזו"א, ואסף זאת מתלמידים שונים, אחד מהם הוא ר' זרח שפירא, שהיה ממקורבי החזו"א, וכה סיפר הרב: 'השבוע הי' אצלי ר' זרח שפירא, הוא אמר לי שאמרי ע"ה שידכה אותו ועד היום לא נתן לה דמי שדכנות, ומדין ירושה הוא רוצה לתת לי דמי שדכנות, ושאל אותי מה אני רוצה, אמרתי לו השיב הרב, שיכתוב לי כל מה שדיבר עם החזו"א, כך אסף הרב וליקט מכל מי שרק היה מקורב, עד שהדברים התקבצו לכדי קונטרס.

הנהגות מרן בעל הקה"י

פעם נשאל הרב, מדוע לא כתב גם מאביו זללה"ה קונט' הנהגות, כמו על החזו"א, והשיב, ראשית כי לא הסכים שיכתבו ממנו הלכות, שנית, כל זמן שהחזו"א היה חי, כל דבר היו שואלים אותו, אבא לא היה עונה בשופו"א, רק אחרי שנפטר החזו"א, ענה קצת! אבל הוא מאד הקפיד שלא יגידו בשמו הלכה, הרב הוסיף: 'היה פעם אחד שהביא לאאמו"ר דפים עם הנהגות אלו, הוא זרק אותו עם זה מכל המדרגות, לא הסכים להסתכל על זה'.

'מילתא דרמא עליה'

פעם אמר הרב, בנוגע לקונטרס הזכרונות, שאפילו זמן רב אחרי פטירת החזו"א, כחמישים שנה, הוא עוד נזכר בדבר הלכה שלא כתב מהחזו"א, אחד השומעים העיז פניו ושאל: 'הרי כתוב בגמ' (כתובות כ' ב') שאחרי שישים שנה כבר א"א להעיד על מה שראה לפני שישים שנה? השיב הרב על אתר: 'הרי כתוב (בגמ' שם) שמילתא דרמא עליה אפשר!!! דברי החזו"א הם 'מילתא דרמא' - כך היתה דרגת החביבות לכל מילה של החזו"א בעיני הרב.

ההנהגות שנכתבו בחיי החזו"א

בסוף ספר טעמא דקרא, הדפיס הרב הנהגות מהחזו"א ששמע מאמו ע"ה, את ההבדל בין הוראות אלו, להוראות שבקונטרס הזכרונות, הסביר פעם: 'ב'קונטרס הזכרונות' כתבתי הנהגות של החזו"א, אחר פטירתו, אבל ב'טעמא דקרא' הדפסתי בסוף הנהגות מאמי ע"ה, וזה שמעתי עוד קודם לפטירתו, את זה הסכים הרב להדפיס.

'בודאי, הרי יש שם דברים מהחזו"א'

הרב השתמש בהנהגות אלו שבסוף טעמא דקרא, גם לענוותנותו האופיינית, כאשר באו ואמרו לו, שהגר"י אברמסקי זצוק"ל, אמר על ספר טעמא דקרא, דברים מופלגים, הרב אמר: 'בודאי, הרי יש שם דברים מהחזו"א' [כמובן גם בגוף הספר].

לכל הנהגה יש מקור

בכל ההנהגות שכתב הרב בקונטרס הזכרונות, הוסיף הרב בכל הנהגה, במוסגר, ציונים, וראיות להנהגה הכתובה, הרב התבטא: 'בדרך כלל כל ההנהגות של החזו"א, היה להם מקור קדום, הוא לא חידש זאת מעצמו, ולכן טרח לברר מקור לכל הנהגה והנהגה, גם בהנהגות שכבר נדפסו, אפשר לשים לב לזה.

אודות הגר"נ חפץ זצוק"ל ממקורבי הרב זצוק"ל

בנו של הגר"נ פנה אל הרב, והעביר את דברי אביו, הרב הררהר לשני רגעים, ותפס את ידיו בשמחה, וכך אמר: 'תגיד להורי הבחור שאמרתי שידליקו

לרגל יום פטירתו הראשון החל ביום י"ב חשוון, הבאנו מעט מזעיר, אודות **הגר"נ חפץ זצוק"ל** ממקורבי הרב רבות בשנים.

הרב היה מברך בחיבות ונענה לבקשותיו. באחד מביקוריו אצל הרב

אחד ממקורביו של הרב שנים רבות היה, הגאון רבי נח חפץ זצוק"ל, מאנשי צפת של מעלה, עוד מלפני שנים רבות היה מקורב למרן בעל הקה"י שחיבבו מאוד, גם לאחר פטירתו המשיך בקירבה זו עם הרב זיע"א, על כך יעיד המשפט הבא שאמר הרב למקורבו הגר"י אפשטיין שליט"א: **'תודיעו לי כשרבי נח צריך להגיע, אני רוצה**

אני רוצה לפתוח לו את הדלת. הגר"נ והרב זצוק"ל

לפתוח לו את הדלת.

הגז ולא יבעירו אש, ולאחר כמה שניות, שהבחור יקרב את אפו לגז, ויראו שיש לו חוש ריח, מיד אץ בנו של הגר"נ אל ההורים, וההוראה בידו, ועשו כאשר אמר הרב, והנה יש לו חוש ריח, ויהי לפלא! הרב נעתר לבקשתו של הגר"נ, וחוש הריח חזר... יש שיספרו על המופת שבדבר, אבל יש שיספרו, על גודל הענוה, להסתיר את המופת, בגז... כביכול הברכה של הרב אינה כלום... זה הגז...

כל הוראה שהיה מקבל מהרב היה מקפיד עליה ביותר, אחד מן הדברים שהעידו על כך, כאשר פעם אחת הגיע אל הרב, ומשראה הרב שעון על ידו, העיר לו על כך שיש בזה משום לא ילבש, מני אותו יום, הוריד את השעון, על אף שהיה דיין מופלג בזמנים, וכל דקה היתה חשובה לו, גם כאשר נחלש, והיה חרד על זמני תפילות וכד', ניסו בכל אופן להחזיר לו את השעון כדי ליישב את דעתו, אך הוא בשלו: 'לר' חיים אין נחת רוח מזה, עד שנאלצו לקבוע שעונים מכל זווית הבית.

הגר"נ אמר, שכאשר היה הרב במנוחה בצפת, אמר לו דברים בענין יסורים, והם שנותנים לו את הכח בעת יסוריו.

גם כאשר אירעה גניבה של סכום כסף גדול בביתו של הגר"נ, מיד שלח את בנו לספר זאת להרב, הרב השיב: 'צדיקים, ממונים חביב עליהם יותר מגופם, הקב"ה ימלא חסרונו, והוא לא יפסיד מזה כלום'.

את המעשה הבא שמענו מאחד מבניו של הגר"נ, על גודל אמונת החכמים שיקדה בו, וכך הוה: אחד ממקורביו הגר"נ שבנו היה בתקופת השידוכים, איבד את חוש הריח, לאחר זמן מה, הציעו לו הצעת שידוך מאוד טובה וההורים הלכו לשאול את הרב, האם לספר לצד השני שאין לו חוש הריח, הרב אמר לספר. ההורים באו לספר להגר"נ חפץ, שכך וכך המעשה, וכך הורה הרב, לשאלת הגר"נ למקורבו: 'באיזה שלב הוא אמר לספר?', השיב מקורבו, שזה הרב לא אמר, הגר"נ קרא לאחד מילדיו, וביקש ממנו ללכת אל הרב, ולומר את המעשה, ולהוסיף בפניו שיש לו הרגשה שזה השידוך, והידיעה הזאת על דבר חוש הריח, תעכב את הצד השני מלגשת לשידוך.

צריך את התפילות שלכם. הגר"נ זצוק"ל בתפילה בנחלת המעריב

בעת צרה, כאשר היה הגר"נ מתייעץ עם הרב, היה אומר לו הרב: 'כאשר צריך לבטל גזירה, עם הברכה שלי, צריך את התפילות שלכם'.

בזמנו ההדיר הגר"נ את הספר 'עטרת ישראל', בסידור חידושי התורה והמקורות היה זקוק לעזרה מת"ח מובהק, הרב שהיה יושב בזמן ההוא בכולל חזו"א, נעתר לבקשה, ויחד עבדו על הספר עד להוצאתו לאור עולם.

חביבות מיוחדת ושמחה, היתה נסוכה על פניו של הרב, עת היה מגיע הגר"נ לביקור חג בימי חוה"מ, ובימי הפורים, הרב היה מברך בחביבות, ונענה לבקשותיו, באופן מופלא, שלא היה אצל

אנשים אחרים, הגר"נ לא ויתר על ביקורים אלו, וגם כאשר היה חלש ביותר היה מגיע, ובני משפחתו עמו, בפעם האחרונה, הגיע עם אמבולנס במיוחד, אך ורק לחזות בצל פניו של הרב ולהתברך, יהי זכרו ברוך. תנצב"ה.

גדולים צדיקים במיתתן

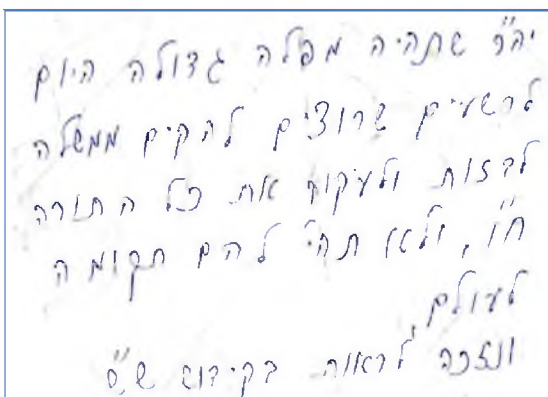
מסירותו של הרב בשארית כוחותיו, לנסוע בכל רחבי הארץ, ולעורר על חובת האדם לקדש שם ה' בעולם, ע"י ההצבעה בבחירות - איננה סוד, ועדיין לא משה מזכרון הכל,

בקץ ובחורף, בזמני חולשה ואף תחת גשם כבד, למקומות קרובים ורחוקים, הרב לעולם לא ויתר, הוא ראה בכך חובה מיוחדת המוטלת עליו, ו'אם אין אני לי מי לי',

כאשר קמה ממשלת הזדון, הרב היה בצער, ובכל יום ויום העתיר בתפילה שתהא להם מפלה גדולה.

גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, כך קבעו חז"ל (חולין ז' ב'), וכמו שבחיי חיותו, היה מתפלל בכל יום, בטוחונו שגם מלמעלה הליץ יושר, וברוך ה' זכינו, ובס"ד נתקיימה בקשתו ותפילתו.

לראשונה, כאן בגליון 'שיח אמונה', מתפרסם הפתק, אשר בלוי ומשומש, ממנו העתיר הרב כשנה ויותר בכל יום בסוף תפילת שמונה עשרה. **'צדיק גזר והקב"ה מקיים'.**

צדיק גזר והקב"ה מקיים

בענין אם צריך המקדש לומר ויכולו שבקידוש מתוך הכתב, וכן איך אומרים הפסוקים לשמות אנשים בסוף תפילת שמו"ע בע"פ

בע"פ, וזה לא התירו באפטרותא, וא"כ חזינן בדבריהם שס"ל שאם קורא מתוך הכתב אע"פ שקורא מתוך פרשה ומדין ס"ת הוא פסול אפ"ה לא חשיב כקורא בע"פ, ודלא כהחזו"א הנ"ל, [מלבד מה שהחזו"א פליג על המג"א בזה לגבי מצוות קריאת הפטרה, שלהחזו"א אם יש איזה פסול בנביא כגון שלא בדיו שוב אין ענין להחמיר שלא יהיה חסרון של פרשיות, דבלא"ה הנביא פסול, וההיתר הוא משום עת לעשות לה', ולהמג"א אכתי יש ענין להקפיד שלא יהיה איסור של פרשיות].

עכ"פ חזינן בדברי המג"א והט"ז שהקורא מתוך דפוס חשיב כקורא מתוך הכתב, ולפי"ז הדרא קושיא לדוכתא איך קורין ויכולו בשעת הקידוש בע"פ, והלא אם יקרא מתוך סידור ירוח שלא יקרא בע"פ להוציא אחרים יד"ח, [ואולי היה אפשר לומר דהדפוס שבזמנינו נשתנה מזמן המג"א, דבזמן המג"א והט"ז הדפוס היה נעשה ע"י חקיקה ולכן חשיב כתיבה וכדכתב הט"ז ביו"ד סי' ער"ב, אבל בזמנינו אולי הכל נעשה בלי שום חקיקה וכתיבה ואין ע"ז שם כתיבה כלל, והוא דומיא דאל"ף ב"ת וסירוגין דיומא ל"ז ל"ח וגיטין דף ס' דאע"ג דמבנים מה כתוב לא חשיב כתיבה, וה"נ אע"ג שרואין מה שכתוב לאו שם כתיבה עלה, מיהו צריך לברר את המציאות דיתכן ולא השתנה כלל מבזמן המג"א].

ג) והנה בתחילה חשבתי שלק"מ דהא מקור האיסור הוא מהא דכתיב כתוב לך את הדברים האלה וכתב רש"י בגיטין דף ס' דברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה, והפסוק הזה נאמר בדרך משה מן ההר בס"פ כי תשא, דהיינו שהמצוה למשה למסור את התורה הוא דוקא מתוך הכתב, ותורה שבע"פ דוקא בע"פ, וא"כ פסוק שקורין אותו שלא בתורת דברי תורה, כגון ברכת כהנים שהכהנים כעת מברכין את העם, ולא מקיימין מצות ת"ת, או כגון ק"ש, שמבואר בב"י סי' מ"ז שחשיב כדברי תפילות ולא כתלמוד תורה (ולכן אין יוצאין בברכת אהבה רבה בזה שקורא ק"ש מיד), בזה אין את האיסור כלל לומר בע"פ, וכעין מש"כ הראשונים הובא בב"י סי' מ"ט, דדבר שהוא קורא אותו בתורת חובה כגון ק"ש אין ע"ז את האיסור לקרוא בע"פ (וע"ז יש משנה מפורשת בפ"ד דתענית נכנסים וקורין ע"פ כקורין את שמע), והוא ג"כ מהטעם שכתבנו דא"ז לשם לימוד תורה, וכן קרבנות שמצוה לאומרים א"ז מדין לימוד תורה ואין איסור לומר בע"פ, וכע"ז כתב אאמור"ר זללה"ה בדרך אמונה הלכות מע"ש בבה"ל ריש פרק י"א דכשקורין פרשת וידוי מעשרות א"צ לקרוא מתוך ס"ת, והטעם דכל דבר שהוא קורא משום שהתורה ציוותה לקרותה והוא קורא משום מצות קריאה ולא משום ת"ת מותר לקרותו בע"פ, ע"ש שמביא עוד דוגמאות, ולפי"ז אמינא דה"נ ויכולו, דהא הענין לומר ויכולו הוא להעיד על בריאת שמים וארץ (מ"ב רע"א סקמ"ה), א"כ אין כאן שום מצות ת"ת, אלא שבמקרה פסוקים אלו כתובים בתורה, אין את האיסור כלל לאומרים בע"פ.

אמנם שוב התבוננתי וראיתי שלא כו"ע מודו לסברא זו, דהא הראשונים שתירצו דכל האיסור הוא דוקא במוציא אחרים יד"ח, באו ליישב אמאי קורין ויושע וק"ש, וע"ז תירצו דביושע וק"ש אין מוציא אחרים יד"ח, ומאי קשיא והלא ק"ש הוא מצוה, וכן ויושע אומרים את זה משום תפילה, וכן הראשונים שתירצו שבשגור בפי הכל מותר לקרוא בע"פ, מיישבים בזה אמאי מותר לקרוא פרשת התמיד ופסוקי דזמרה, מבואר דלא ס"ל דכל קריאה שקורין משום סיבה ולא משום ת"ת מותר לקרותו בע"פ שלא מן הכתב, וא"כ הדרא קושיא לדוכתא אגן דחיישין לדעת הגר"א איך קרינן ויכולו ומוציאין אחרים יד"ח שלא מן הכתב.

ד) וחשבתי ליישב בסגנון אחר, דלעולם אם מוציא אחרים יד"ח אסור לומר בע"פ אף אם א"ז ממש תלמוד תורה, כגון ק"ש או הפסוקים שאומרים בברכות ק"ש, או קרבנות שאומרים כל יום וכל כיוצא, אם היה מוציא בזה יד"ח היה אסור לאומרים בע"פ, אבל דבר שאומרים אותו מפני שהוא

א) איתא בשו"ע או"ח סי' רע"א ס"י דצריך לומר ויכולו בשעת הקידוש ובמ"ב שם סקמ"ה כתב ואע"פ שאומרו בתפילה, חוזר ואומרו כדי להוציא בניו ובני ביתו, [וברוקח הביא בשם מדרש דצריך לומר ויכולו שלש פעמים וכו' ואחד על הכוס, וכתבו האחרונים דאם שכח לומר ויכולו בשעת הקידוש אומרו באמצע סעודה על הכוס, עכ"ל המ"ב].

והנה אאמור"ר זללה"ה כל ימיו היה אומר קידוש בע"פ שלא מתוך הכתב, (רק בסוף ימיו שחשש שיחסיר מילים נזהר לומר מתוך הכתב) ואומרים שאמר שגם אביו זצ"ל וכן החזו"א זצ"ל אמרו בע"פ, ולכאורה יש לתמוה דהא אמרינן בגיטין דף ס' ובתמורה דף י"ד דדברים שבכתב אסור לאומרים בע"פ, ובשו"ע או"ח סי' מ"ט פסק השו"ע דהאיסור הוא רק בדבר שאינו שגור בפי הכל אבל דבר שהוא שגור בפי הכל כגון פרשת התמיד וק"ש וברכת כהנים מותר, והגר"א שם פסק כתיבון בתרא דהתו"י ביומא דף ע' והובא שם במ"ב דהאיסור הוא רק במוציא אחרים יד"ח, אבל אם אינו מוציא אחרים מותר לומר בע"פ, והנה פשוט דלהגר"א וסייעתו דהאיסור הוא במוציא אחרים יד"ח, אם מוציא אחרים אסור אף אם הפרשה שגורה בפי הכל, והרא"י לזה הוא דהא התוס' בתמורה דף י"ד והתו"י ביומא כתבו דנהגו לקרות ק"ש בע"פ היות ואינו מוציא בזה אחרים יד"ח, א"כ מבואר דאם היה מוציא אחרים בק"ש היה אסור לקרות בע"פ ואע"פ שק"ש ודאי שגורה בפי הכל [וכן משמע מהגמ' תענית כ"ח שמשם הביאו הגר"א והתו"י ראייתם בדברי ר' יוסי שם שאמר קורין בע"פ כקורין את שמע עיי"ש], וכן להני ראשונים דההיתר הוא אם הוא שגור בפי הכל, אם אינו שגור בפי הכל אסור ואע"ג דאינו מוציא אחרים יד"ח, דהא דבריהם קאי ליישב אמאי נהגו לומר קרבנות ופרשת התמיד ושירת הים, ובאלו אין מוציאין יד"ח, עי' ב"י סי' מ"ט, וא"כ צ"ע איך המקדש אומר בע"פ ויכולו ומוציא אחרים בזה.

ב) והנה לדעת החזו"א אין כאן קושיא, דהחזו"א מצדד באו"ח סי' ס' סק"ט ובסקי"א ובסקי"ג דס"ת שאינו כשר מעיקר הדין (אפי' דהתירו לכתבו משום עת לעשות לה'), כגון אם כתוב בלי דיו, או בסם וסיקרא, או פרשיות שאינו ספר שלם, או שאין אזכרותי לשמה, או על נייר, הקורא מתוכו כקורא ע"פ, וא"כ מעולם לא היה היתר לקרוא ויכולו אלא מתוך ס"ת שלם, וזה ודאי לא הצריכו חז"ל, כמ"ש הראשונים הובא בב"י לגבי פרשת התמיד וברכת כהנים שא"א לכל אחד להביא לו ספר לקרות בו, ולכתחילה כשתקנו לאומרו בקידוש כוונתם היתה שיאמרו בע"פ.

כי קמביעיא לן אי נימא דלא כהחזו"א וכמו שנראה מכמה ראשונים שאין דין לקרוא מתוך ספר כשר העיקר שזה מתוך הכתב, ולדבריהם יש לעיין אמאי בקידוש שמוציא אחרים לא בעינן מתוך הכתב, והנה באו"ח סי' רפ"ד הלבוש תמה איך התחילו לקרות הפטרה מתוך הדפוס והלא הוא ספר פסול והוא ברכה לבטלה, וכתב המג"א (בר"ס רפ"ד) דאדרבה יש ענין לקרוא מתוך דפוס ובלבד שיהיה מודפס נביא שלם, והטעם דעפ"ד א"צ בהפטרה לא דיו ולא קלף, העיקר שיש כאן כתיבה (דדפוס נחשב כתיבה), וא"כ אדרבה ע"י שמדפיס נביא שלם מרויח בזה שלא יצטרכו להגיע להיתר דהגמ' בגיטין לקרוא באפטרותא שהוא פסול מעיקר הדין משום שא"ז אלא פרשיות ואינו נביא שלם, וכל ההיתר הוא משום שאין לכל ציבור די מעות לקנות נביא שלם והתירו בגמ' שם משום עת לעשות לה' לכתוב אפטרותא, ואגן שיש לנו דפוס בזול, עדיף לקרוא מתוך נביא שלם אפי' שהוא בדפוס, וגם הט"ז תירץ כע"ז דהיות והגמ' כבר התירה אפטרותא דהיינו את האיסור פרשיות, משום עת לעשות, מותר גם נייר ובלי דיו, וסגי בזה שעל דפוס יש שם כתיבה ע"כ מדבריהם ז"ל, ואנכי תמה למה המג"א והט"ז דאגו לכתוב ששם כתיבה יש לדפוס, והלא לא צריך שום דינים לא דיו ולא קלף וכו', ומה איכפת לן אם גם כתיבה אין כאן, ולכאורה כוונתם דאם אין כאן כתיבה אסור לקרות מתוכו מצד שנחשב דברים שבכתב

ע"ט ס"א ד"ה עד שיציאנה "לזה קאמר פסוקי דזמרה דבזה אין הדרך להוציא יד"ח" עכ"ל, משמע קצת דאין הדרך, הא אם רוצה יכול להוציא בזה וצ"ע.

(ו) בענין הפסוקים לשמות אנשים שנוהגים לומר בסוף שמו"ע אחר יהיו לרצון, יש לתמוה והא הפסוקים אינם שגורים בפי כל ומבואר במ"ב בשם הראשונים דאף אם שגור בפיו אם אינו שגור בפי הכל אסור לאמרם בע"פ, להני ראשונים, א"כ איך אומרים אותם בע"פ, וכ"ת דפסוק אחד אינו בכלל האיסור, הא ליתא דבשור"ע סי' קל"ט ס"ג כתב שאסור לקרות אפי' אות אחת שלא מן הכתב, וכבר הוכחנו לעיל דהני ראשונים דס"ל שהאיסור הוא אם אינו שגור בפי הכל והשור"ע סתם כותיהו, ס"ל דאם אינו שגור אף אם אינו מוציא אחרים יד"ח אסור, א"כ צ"ע איך אומרים אותן בע"פ.

ונראה דהיות והוא מנהג של מאות שנים והובא בהגה' ברש"י במיכה (ו') ובספר קיצור השל"ה לסגולה שלא ישכח שמו ליום הדין, אולי הוא נכנס לחלק מהתפילה, וכעין מש"כ המ"ב להתיר לומר ספר תהילים דכיון שהוא לעורר רחמי ה' הוי ליה כתפילה, או נימא דדמי להא דכתב הכל בו לגבי פסוקי ברכת כהנים שבברה"ת שמשום עת לעשות לה' התירו דא"ל לכל אחד להביא לו ספר לקרות בו בכל בוקר, עוד י"ל דלכאורה עיקר הטעם דכתב הד"מ דאם אין שגור בפי הכל אף שבפיו שגור אסור לומר בע"פ, הוא כדכ' הפמ"ג שאם השגור יאמר חיישי' שמא יאמר גם אותו שאינו שגור בפיו, והוא יאמרנו בשיבוש, וזה לכאורה ל"ש בפסוקים לשמות אנשים, דאומרים אותן בלחש (בסוף שמו"ע) ואין חשש שיאמרו אחרים את הפסוקים האלו, גם דבפסוקים לשמות אנשים כל אחד אומר לפי שמו ול"ש למיחש שחבירו גם יאמרהו, דהא אי"ז שמו, וצ"ע בכ"ז.

כמונהג אביו הרב זצוק"ל, מסר הגר"ש קניבסקי שליט"א שיעור מיוחד בתורתו של מרנא בעל ה'חזון איש' זיע"א ביום היארצייט להסתלקותו

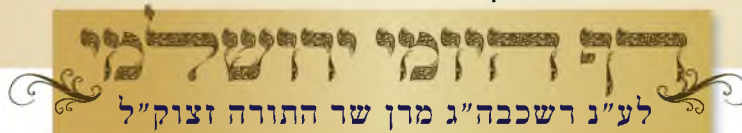
סדרו של יום, כגון שאומרים פסוקים את הקרבנות שהקריבו במועדים, או פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות שאומרים במוסף של ר"ה, בזה מותר לומר פסוקים בע"פ ואף שמוציא אחרים יד"ח, וכן איתא להדיא בתר"י יומא דף ע' שהוא המרא דשמעתתא דהדעה שדוקא להוציא אחרים יד"ח אסור בע"פ, והוא כתב דאם הוא סדרו של יום מותר אף אם מוציא אחרים יד"ח בזה, ואע"ג דק"ש אם היה מוציא אחרים יד"ח היה אסור לומר בע"פ, [וכדכתבו ג"כ התוס' בתמורה], סדרו של יום שאני, ולפי"ז חשבתי אולי **ויכולו** הוה סדרו של יום, דהא הוא עדות על מעשה בראשית, וזה מותר לאמרם בע"פ.

(ה) **והנה** ראייתי במ"ב (מהדורת דרשו) (בסי' מ"ט) שהביאו משמיה דאאזמו"ר מרן הגריש"א זצ"ל ליישב, דכל האיסור לומר בע"פ הוא דוקא במוציא **צבור** יד"ח, אבל אם מוציא יחיד אין את האיסור, וטעמו דהא מקור הדעה שדוקא אם מוציא אחרים יד"ח נאמר האיסור, הוא מהגמ' תענית כ"ח כמ"ש הראשונים, והתם איתא וכי יחיד יכול לקרות דברי תורה ע"פ בצבור, ונראה דכוונתו ז"ל דדוקא בדבר שדינו בצבור כגון קריאת התורה בזה אסור לקרות ולהוציא בע"פ, אבל דבר שאין דין צבור כגון קידוש שמוציא אחרים אף בלי עשרה, בזה יכול לומר פסוקים בע"פ אף שמוציא בזה אחרים יד"ח, ובזה מיישב איך אומרים ויכולו בע"פ.

ובאמת שהמג"א כשהביא את השיטות שהאיסור הוא דוקא במוציא אחרים יד"ח, נזהר וכתב בזה"ל 'ולכן נוהגין שאומרים הקהל פסוק מי כמוך וה' ימלוך בעצמם משום דבזמניהם היה החזן מתפלל בע"פ ולא היה יכול להוציא בפסוקים' עכ"ל, המג"א הזכיר את הפסוקים הנ"ל שאומרים אותם בברכות ק"ש, וידוע שכתב הרמ"א בסימן נ"ט ס"ד דברכות ק"ש אין הש"ן מוציא היחיד בפחות מעשרה.

אמנם כמדומה שזה חידוש קצת דברי הגריש"א זצ"ל, דבראשונים אמנם יש לשונות להוציא **צבור** בתו"י יומא דף ע', אבל בתוס' בתמורה י"ד הלשון בדבר שמוציא **אחרים** יד"ח, וכן בטור בשם הרא"ש וכן בכל בו שהובא בב"י הלשון אלא להוציא **אחרים** יד"ח אבל כל אחד לעצמו שרי, דמשמע קצת דגם אם מוציא חבירו אסור להני דעות, גם בב"ח הלשון 'והחילוק שכתב הרא"ש בין להוציא אחרים ובין להוציא לעצמו' עכ"ל, ועי' לשון המ"ב (בסימן מ"ט סק"ז) 'ובמוציא אחרים באמירתו את הכתובים מצדד המג"א להחמיר שלא לומר בע"פ בכל גווני', משמע קצת דאין כוונתו דוקא בפסוקי ברכות ק"ש, אלא גם אם רוצה לצאת מחבירו בפסוקי דזמרה ג"כ אסור לומר בע"פ, ואע"ג דבזה אין דין ציבור, [מיהו לא מצאתי להדיא אם אפשר בכלל להוציא חבירו בפסוקי דזמרה [כגון אחד שלא יכול להוציא תיבות מפיו ומבקש מחבירו שיציאו בפסוד"ז], ומצאתי לשון בביה"ל סי'

החל מימים אלו - עם פתיחת המחזור החדש ללימוד ש"ס הירושלמי נוסף ב' שיח התורה'

על פי רצונו בכל חייו לעידוד לימוד הירושלמי, בהם קבע סדרי לימוד, ואף חיבר עליהם את ביאורו

← הסדר החדש יתקיים בנוסף למסלולי הירושלמי הקיימים →

א: מסלול לפי סדר הש"ס

ב: מסלול מסכת מעשר שני לפי סדר השיעור

ג: מסלול דף היומי ירושלמי

הנמסר ע"י הגר"ש קניבסקי שליט"א בבית המדרש 'לדרמן' לע"נ אביו רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל.

לומדי סדרי הירושלמי משתתפים בכל הגרלות 'שיח התורה' המתקיימות מידי יום

ההשתתפות במבחנים יומיים
בטלמסר של 'שיח התורה'
שמספר
03-3085000

בשיעורים הנמסרים במסכת מעשר שני
מידי יום בשעה 13:30 לאחר תפילת מנחה
בבית המדרש לדרמן, במערכת 'קול הלשון'
ובמספר ישיר 073-321-2004

לתועלת הרבים המצטרפים למסלולי הלימוד בירושלמי,
ניתן יהיה להאזין לשיעורים על פי ההספק,
מתוך השיעור הנמסר מידי יום ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א:
בקו 'שיח התורה', בשלוחה 1

מעמד לחיזוק הלימוד היומי בספר 'ארחות יושר' שע"י מכון 'מדובבי שיח' המתקיים בשיבת 'בית מדרש עליון' התקיים בחול המועד סוכות בסוכת הרב זצוק"ל בראשות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א. במעמד נשאו דברים הגר"י מקלב שליט"א מראשי ישיבת 'בית מדרש עליון', הגרמ"ש ויספיש שליט"א מרבני הישיבה, ונכדו חביבו של הרב זצוק"ל הגר"ג הוינסברג שליט"א.

שמחה של מצוה בעת כתיבת אות בספר התורה שמוכנס לשיבת אחינו לצעירים, בבית הרב זצוק"ל ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א. במעמד השתתפו רבני ותלמידי הישיבה שהגיעו להתברך לרגל שמחת הכנסת ספר התורה.

בבית הרב זצוק"ל התקיים מעמד יסוד הכוללים 'דרך אמונה' לעילוי נשמתו הטהורה, בבני ברק ובאחיסמך

בני העלייה לומדי 'שיח התורה' התכנסו בשולחנו של הרב זצוק"ל לסיום חצי הש"ס בסדר הלימוד של 8 דפי גמרא בכל יום בשילוב שמחת המועד

מעמד נעלה של כבוד התורה, התקיים בחול המועד סוכות, לרגל סיום לימוד חצי הש"ס במסלול 'בדרכו' - 8 דף ליום, במפעלי התורה 'שיח התורה' שנוסדו לעילוי נשמתו ולהמשך דרכו בקודש של רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצ"ל קניבסקי, המעמד התקיים בבית הרב זצ"ל, במעמד בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, ובהשתתפות בני העלייה מסיימי חצי הש"ס.

במעמד השתתפו בני העלייה מכל רחבי ארץ הקודש שזכו ללמוד ולסיים את המסכתות משלושת הסדרים הראשונים של הש"ס, וזכו להמשיך בדרכו של הרב זצוק"ל בלימוד חובות אלו. את סיום סדר נשים וחצי הש"ס קיים נכדו של מרן זצוק"ל, הרה"ג רבי שלמה קולדצקי שליט"א, כשאת הקדיש דרבנן אמר בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א.

במעמד נשא דברים חיזוק חדב"נ וראש ישיבת 'תורה בתפארתה' הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א שעמד בדבריו על הזכות להמשיך את מפעל חייו של מרן זיע"א שחידש דבר שלא היה מימות משה רבינו, החובות. בדבריו גם הביע את ההערכה העצומה לשקידה וההחזקה בעץ החיים, בלימוד עצום שכזה, שמונה דפי גמרא דבר יום ביומו.

נכדו חביבו של מרן זצוק"ל, הגאון רבי גדליה הוינסברג שליט"א, נשא דברים מרגשים, כשהוא מעיד מה שראינו בשנה האחרונה כשנחלש, כמה מסר נפשו על הלימוד ועל החובות ולכן חובה קדושה להמשיך ולמסור נפש על זה.

מגיד המישרים הרה"ג ר ישראל מאיר שושן שליט"א הביא בדבריו את דברי הגר"ח מוולוז'ין זיע"א שאת העולם הבא של הגאון מוילנא אין לשער ואין לתאר, אבל 'לרנן תורה איז בעסער'.

לבקשת עשרות בני העלייה לומדי הש"ס, הוחלט במקום לפתוח והוכרו, על יסוד ופתיחת מסלול חדש ללימוד ומבחנים של דברי התוספות על שמונת הדפים הנלמדים מידי יום, כשהמסלול נפתח מיידית החל מתחילת הלימוד בסדר נזיקין, ולומדים בו בני העלייה לומדי מסלול 'בדרכו' של 'שיח התורה'.

בסיום המעמד התברכו הלומדים על ידי הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א בברכה והצלחה, ושיראו סייעתא דשמיא בעמלם להצליח לעמוד בדרך הלימוד הנשגבה הזו. כהוקרה והערכה לרגל המועד ולכבוד סיום חצי הש"ס קבלו הלומדים והמסיימים, שי מיוחד מאת מכון 'שיח אמונה', כן התקיימה חלוקת מילגות לזוכים בעשרות ההגרות המתקיימות מידי שבוע על ידי 'שיח התורה'.

בשיח התורה מביעים הערכה רבה לאלפי הלומדים בכל המסלולים ובפרט לעשרות הלומדים במסלול 8 דף גמרא בכל יום, כאשר מאז הורם הנור והוסרה העשרה, ומאז הוקם מפעל 'שיח התורה', ועשרות רבות של בני עלייה לומדים מידי יום את מסלול 'בדרכו' של 8 דפי גמרא בכל יום, חול ושבת ללא הפסק, לצידם של אלפי הלומדים בשאר מסלולי הלימוד ב'שיח התורה'.

הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת בני העלייה, כשבשיח התורה קוראים לקהל חובשי בתי המדרשות, להצטרף ללגיונו של מלך, במסלול 'בדרכו' ההולך לפני המחנה, או לכלל מסלולי הלימוד של 'שיח התורה'. ההצטרפות בטלפון 03-308-5000, או בעמדות 'נדרים פלוס'.

יצוין, כי שמות הזוכים ב-91 ההגרות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע בשלמסר של 'שיח אמונה' ובעמדות 'נדרים פלוס' כשהזכיות מחולקות בבית מרן זצוק"ל ובמוקדים מיוחדים ברחבי הארץ.

מכון 'שיח אמונה'

להאזרח ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

טלמסר לשמיעת שעורי הירושלמי

מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

ולהשתתפות בסדרי 'שיח התורה'

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

הונצח ע"י

אחד מתלמידי מרן הרב זצוק"ל

לרוב סייעתא דשמיא בכל עניינו

גיליון מס' 494 פרשת חיי שרה
תשפ"ג שנה אחת עשרה

להקדשות:

053-3145900

בברכת שבת שלום

יצחק גולדשטון

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

"אני בצדק אחזה פניך" (ב)

א. בגליון שעבר הזכרנו הוראת רבינו זצ"ל שמותר לבקש ולקחת עודף מעניים בפרשה שניה של ק"ש, שזה נחשב דבר מצוה שאם לא כן לא יתן. והנה הוראה זו יסודה היא על פי הוראה אחרת ממרן החזו"א כפי שכתב רבינו ע"ה ברשימותיו, וז"ל: **כשיצא מבית הכסא ונטל ידיו הי' כמה פעמים מנגב ידיו בשעת ברכה (ושמעתי שא' שאלו על זה והשיב לפי שאנשים ממתנים עלי וממהר, ועי' מ"ב סי' קצ"ד סק"ד, אבל יש לומר דמעשה המצוה מותר כדמשמע בירו' ברכות פ"ט ה"ג, והניגוב גם כן קצת צורך עי' מ"ב סי' ד' סק"ב, ועי' בתשו' שלמת חיים החדש סי' י"א ט"ו ק"ג), עכ"ל.** אמנם לנשק התפילין בעת התפילה או הציצית בקריאת שמע כנהוג כתב רבינו בדעת נוטה (ציצית סי' תשל"ב) שמנהג העולם לנשק וכמדומה דלהגר"א אין לעשות כן, וציינו שם בהערות למעשה רב (סי' ל"ט) וביארו בשם רבינו שכשמנשק אינו יכול להוציא מילים בשפתיו וזה חשיב להפסק משא"כ כשעושה מלאכה קלה כמו להעביר הציצית על עיניו שאינו מפסיק הדיבור ל"ח הפסק כ"כ.

ב. עוד העיר הגר"ר מרדכי עמנואל שליט"א שמה שנהג רבינו זיע"א לכפול נתינתו אחר חוה"מ להשלים מה שהחסיר להם בשל החומרא שלא לטלטל שלא לצורך, שאפשר שמקורו בגמ' פסחים (נ"ז א') ת"ר בן בוהיין נתן פיאה לירק ובא אביו ומצאן לעניים שהיו טעונים ירק ועומדין על פתח הגינה, אמר להם בני השליכו מעליכם ואני נותן לכם כפליים במעושר, לא מפני שעיני צרה אלא מפני שאמרו חכמים אין נותנין פיאה לירק, והגמ' שאלה למה אמר להם לא מפני שעיני צרה, והשיבה כדי שלא יחשבו שדוחה אותם. וכתב שם המאירי: לעולם יהא אדם נזהר שלא לבייש את העניים ושלא להכאיבם בדברים קשים וכל שכן שלא להראות עצמו להם כמרמה וכדוחה אותם בדברים וכו', ודפח"ח.

ג. שמעתי מרבינו שאין לעני או משולח, להמנע מלקבל כל סכום, ואע"פ שמדינא אין חייב ליקח, מ"מ מן היושר לקחתו ולזכותו במצוה, ואף שאינו לפי כבודו, מ"מ מבזיונות אנו חיים. (ועי' בס"ח סי' מ' כי עליך הורגנו כל היום אלו בני אדם שמקבלים בושת. והלבנת פנים על המצות כי כשאומר לאדם סכלות לקיים מצות ציצית ותפלין וכיוצא בהן נשפך דמו כמים מפני הבושה מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג עליו וכו' עיי"ש).

ד. עוד שמעתי ממנו ז"ל, שא"צ ללוות על מנת ליתן צדקה לעני, אם אין לפניו מעות משלו, ובזה ליכא איסורא דאל ישוב דך נכלם, ואפי' אם יש בידו מעות של אחרים א"צ ללוות מהם.

לכבוד עורך הגליון "דברי שי"ח"

קראנו בשבוע שעבר בתורה "ויהי כאשר התעו אותי אלקים מבית אבי", וברש"י כתב, "אונקלוס תרגם מה שתרגם", ויש על כך סיפור מופלא ולא ידוע על מרן הגר"ח קצ"ל, שפעם (תמוז תשמ"ה) הוזמן לשמש כסנדק לברית של א' מבוגרי ישיבת "נתיבות עולם", (שהרופאים אמרו על אותו זוג שאין סיכוי שיהיה להם ילדים) שהתקיימה בישיבה, כשחיכו עד שרבינו יגיע, בינתיים רקדו שם את השיר "וטהר לבנו לעבדך באמת", כשהגר"ח נכנס וראה את הקולות ואת המחולות, התרגש, נתן את הטלית לזה שהסיע אותו - שיחזיק בינתיים, ונכנס אל תוך המעגל ורקד ומחא כפיים בשמחה גדולה, אח"כ בחזר שאלו לרבינו - מה היה השמחה המיוחדת, והשיב ע"פ רש"י הנ"ל שלכאורה צריך ביאור מה כונתו במה שמביא את התרגום וכותב: "אונקלוס תרגם מה שתרגם", ואמר שעכשיו הוא הבין את הפשט, שאונקלוס כותב שם כאשר טעו אומות העולם אחרי האלילים אותי קירב ד' לעבודתו וכו', וכונת רש"י שאונקלוס תרגם כך כי הרגיש כך בעצמו, שהוא עצמו זכה להתגיייר, וכך בנתיבות עולם אלו שהיו מחוץ לעולם התורה וזכו להתקרב לאור התורה, הם הכי מרגישים את ה"וטהר ליבנו לעבדך באמת" וזה השמחה המיוחדת. (הפרטים המלאים שמורים במערכת)

ניתן להזמין במערכת הפצת הספרים שע"י "קובץ גליונות" את הספרים הבאים:

שיח שידוך, חיי תורה, להדבק, החובות, אלא, שבענו מטוביך, שגדל בתורה, ומתוק האור,

להזמנות: 053-3145900

משלוח חנם בכפוף למוקדי ההפצה ברחבי הארץ

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלַי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מְדוּר שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לַשְׁבּוּעוֹת הַבָּאִים בַּעֲזָה"י

פֶּרֶשֶׁת תּוֹלְדוֹת - הַגָּאון רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יְהוּדָה וְלִדְנֶבֶרְגַּב בַּעַל 'צִיץ אֱלִיעֶזֶר' (כ"ט הַשָּׁנָה)

פֶּרֶשֶׁת וַיֵּצֵא - הַגָּאון רַבִּיאִסֶּר זִלְמָן מַלְצֶר (י"ד כִּסְלוֹ)

פֶּרֶשֶׁת וַיִּשְׁלַח - שְׁלוֹשִׁים לַפְּטִירַת הַגֵּה"צ רַבִּי חַיִּים וואַלְקִין

פֶּרֶשֶׁת וַיִּשַׁב - סוּם בֶּס"ד שָׁנָה א' לַמְדוּר הַנִּקְרָא בְּיוֹתֵר הַשָּׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת.

נִשְׁמָח לִקְבֹּל מִקּוֹרְאֵינוּ הַנֶּאֱמָנִים מִסְמָכִים, תַּמּוּנוֹת, עוֹבְדוֹת וּמַעֲשִׂיּוֹת הַקְּשׁוּרִים לַהֲנ"ל

הַגָּאון הָאֲדִיר רַבִּי נֹתָן צַבִּי שׁוֹלְמָן זצ"ל

רבי נתן זצ"ל (שני משמאל) משתתף בשמחה בביתו של הגאון רבי מאיר הוניגסברג שליט"א

הג"ר מ' שולמן, הגר"י אברמסקי, והגר"ב רוננברג מסרו שיעורים כללים בדרך הלימוד המקובלת, ולא כפי מה שהכניס ר' נתן...

הגאון הגדול רבי נתן צבי שולמן, בן הגאון הגדול רבי מרדכי שולמן זצ"ל, ראש ישיבת סלבודקא, היה בן גילו של רבינו והתיידדו מהתקופה בהם שהו שניהם בביתו ובצילו של מרן החזון איש זצ"ל. לאורך השנים היה לו קשר של תורה עם רבינו, והיתה לו הערצה מופלגת כלפיו. רבינו מצידו כיבדו מאוד וראה בו כלי מחזיק ברכה שקיבל הרבה פסקים הדרכות והוראות מרבינו מרן החזון איש.

חכו ותראו שנצטרך לו

בנו של רבינו, הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א, שלמד בישיבת סלבודקא, קבע חברותא ללימוד במשך מספר שנים עם רבי נתן, ושמר איתו על קשר עמוק במשך שנים רבות.

פעם סיפר לו הגאון רבי נתן זצ"ל, שעוד הכיר את רבינו מבחורות, כשראה אותו בביתו של החזון איש לומד בשקידה רבה ובהתמדה אין סופית. והוסיף - היו בחורים מבני ביתו של החזון איש שלגלו עליו שלומד כ"כ הרבה, ואמרו וכי מה הוא מבין, וכבר אז אמרתי להם - חכו חכו, כשאנחנו נרצה להבין פשט באיזה גמרא, נצטרך לפנות אליו, כי הוא יידע את הכל... (מפיו).

הגאון רבי נתן שולמן זצ"ל

קנין לחופה וחדר יחוד
סיפר רבינו, שהג"ר נתן זצ"ל סיפר להחזון איש משמו של מרן הגרי"ז הלוי סואלוביצקי מבריסק, שנוהגים אצלם שהחתן קונה את מקום החופה ואת חדר היחוד שיהיה קנינו, והחזון איש נהנה מכך.

ולמעשה, בקונטרס הזכרונות של רבינו (כתב-יד) רשם מפסקי החזון איש בזה"ל: יש לחתן לקנות חדר היחוד ומקום החופה. (ר"נ שולמן נ"י, ועין משנה ברורה סימן של"ט סעיף קטן ל"ב). [ע"ע בנוסח המובא בספר מעשה איש חלק ב' עמוד קע"ב]

אויביו ישרים עמו - זו אשתו

סיפר רבינו: פעם אחת פגשתי את ר' נתן שולמן בים, ושאל אותי, שיש בחז"ל (ב"ר נ"ד א') על הפסוק במשלי ט"ז 'ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישרים עמו - אפילו אשתו, ושאל שזה צ"ב.

ואמרתי לו שההסבר לזה הוא פשוט, כי בדרך הטבע איש ואשתו ה' צריך להיות הרבה מאד קטטות, כי הרי כל אחד בא מחינוך אחר וטבע ומקום אחר, וצריכים להשתוות בכל הדברים בכל הזמנים, הרי אפילו כשאדם לומד עם חברותא אינו משתווה לו בהכל, ואיך כאן ישתוו בהכל, וזה רק כאשר 'ברצות השם דרכי איש' וגו' (וע"ע טעמא דקרא משלי שם).

מדוע נברא הים

(תשרי תשס"ו) הגאון רבי דוב יפה נכנס אל רבינו וסיפר בפניו ששמע מר' נתן שולמן, שהחזון איש אמר לו 'הים נברא לעמלי תורה, כי זה בריא לעיון התורה'. הגיב רבינו: נכון, הוא החזיק מהתועלת של הים, והוא עצמו היה נוסע לשם ושהה רבע שעה במים, ואחרי כן התלבש ונשאר שעה בחוף.

לא יתכן שר' נתן יסכים

בחור מישיבת סלבודקא הגיע אל רבינו ואמר לו כי הנהלת הישיבה אינה מתירה לינשא בגיל צעיר, התפלל רבינו והגיב: לא יכול להיות שר' נתן יסכים לכזה דבר (מפי השמועה). ועובדא זו היתה שנים רבות אחרי שר' נתן כבר לא היה מעורב בענייני הישיבה מחמת בריאות, אבל בזכרוננו של רבינו נשאר שמו...).

סיבת ההצלחה

הגאון רבי נתן זצ"ל היה מפליא בעומק הכרתו, והיטיב מאוד להגדיר בני אדם על פי טבעם. פעם התבטא כי הצלחתו של רבינו נבעה מהעובדא שהוא מקפיד ללמוד כל יום את סדרי הקביעות, בלי ויתור על שום יום ואפילו בימים עמוסים כמו ערב יום כיפור או חול המועד, וכמו כן שהוא לומד כל יום לפחות ארבעה עשר שעות (מבנו הגאון רבי יחיאל שליט"א).

שיראו כיצד נראית שעה של אדם גדול

רבי נתן אמר פעם, שיש לו רצון גדול להביא את רבינו להיכל הישיבה בסדר ב', ולא בשביל שיבואו לשוחח איתו בלימוד, אלא כדי שלא יבואו לשוחח איתו, אלא יביטו ויראו איך נראית שעה של אדם שכל החיים שלו זה רק תורה, לומד ולומד ולומד בלי שום הפרעות (מהגרש"ש זקס ראש ישיבת סלבודקא בהספד שנשא אחרי פטירת רבינו).

שלושת הבוחנים

באחת השנים הראשונות לפתיחת תלמוד תורה 'תשב"ר' בבני ברק, ביקשו הנהלת הת"ת לחזק את אחת מכיתות הלימוד, והודיעו שעם סיום הפרק יערך מבחן על ידי כמה מהורי התלמידים. באותה כיתה למדו 'מיוחסים' רבים ממשפחות תלמידי חכמים מבני ברק. ואכן כשהתלמידים סיימו לחזור נכונה להם הפתעה: שלושה הורים חשובים הגיעו לבחון. הראשון היה הגאון רבי נתן שולמן (שבנו ר' יחיאל למד בכיתה) ששאל שאלות עמוקות וגאוניות, השני היה הגאון רבי יעקב פוזן (שבנו ר' ראובן למד אז) ושאל שאלות רגילות, והשלישי היה רבינו (שבנו ר' א"ש למד) ששאל שאלות קלות והילדים שמחו להשיב עליהם...

ראשי הישיבה לא לומדים כמו בישיבה...

בנותן טעם לציון כאן דברים שנשמעו מפי חתן רבינו הגר"ש שטיינמן, על כוחו הגדול של הגר"נ זצ"ל: ר' נתן היה גאון ועילוי, וכבר בצעירותו הצליח ר' נתן 'להפוך' את שיטת הלימוד בישיבה. הוא החדיר בתלמידי הישיבה את שיטת הלמוד כלפי שקיבל אצל מרן מרן החזון איש, וכלל התלמידים נסחפו אחרי כוח קסמו.

עד כדי כך, שבעולם הישיבות התהלכה אימרה צחה, שבסלבודקא ישנם שלושה ראשי ישיבה ש"לא לומדים כמקובל בישיבה"... כי רה"י

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

כוונת הציבור לשם שמים הביאה להצלחה

בשבוע שעבר היו הבחירות כאן בארץ הקודש, וכבר נודעו התוצאות, שהייתה הצלחה לרשימת יהדות התורה שסימנה באות ג'. והרי כל הצלחה היא בידי שמים, וצריכים זכויות לזה.

ומה הן הזכויות, באיזה זכויות זכה הציבור להצלחה הזאת? מסתבר כי זה מפני שהציבור התכוון לשם שמים, וכל המטרה של ההצבעה שהצביעו עבור הנציגים של ג', היה בכוונה לשם שמים, שמלבד התועלת שיש בזה בפועל לחיזוק הדת, גם עצם ההצבעה היא הכרזה שהשם הוא האלוהים ומשה אמת ותורתו אמת, וזה היה קידוש שם שמים.

וגם היו רבים שהגיעו מחוץ לארץ עם המשפחה, וטרחו טרחה גדולה, עם הוצאות מרובות, כדי להצביע ולקדש שם שמים, ומלבד התוצאות הטובות לחיזוק הדת, גם עצם ההצבעה היא הכרזה שהשם הוא האלוהים.

וכבר אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, מי שבא ליטהר ומשתדל ורוצה שיהיה דבר טוב, מן השמים מסייעים לו בסייעתא דשמיא, וכיון שהייתה המטרה בשביל כבוד שמים, היה סייעתא דשמיא.

ושנינו בסוף פרקי אבות: כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל העולמות, בריאה, יצירה, ועשייה, כולם נבראו לכבוד שמים, כמובן הקב"ה הוא מלך הכבוד ואינו צריך את הכבוד, אבל המטרה בזה היא בשבילנו, לזכות אותנו בכבוד שמים.

וכאמור ההצבעה שהצביעו עבור ג' הייתה לכבוד שמים, וכל מי שהצביע זה הכרזה של כבוד שמים, וטרחו בזה עם קשיים, ובאו גם מחוץ לארץ, עם קשיים ומאמצים גדולים, והוצאות כספיות מרובות, בשביל מטרה אחת: לעשות כבוד שמים, ואלו היו הזכויות להצלחה, כי ככל שיש יותר קשיים הרי זה כבוד שמים יותר גדול.

דרכי קידוש השם – דברי רבינו יונה

ובשערי תשובה לרבינו יונה שער ג' האריך בענין החיוב לקדש שם שמים, ופתח שם (באות קמ"א): "היצורים כולם נבראו לכבוד השם יתברך, שנאמר כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו", והיינו כמו שאמרו בפרקי אבות שזה תכלית כל הבריאה, לכבוד השם יתברך.

וממשיך רבינו יונה שם (באות קמ"ב): "כי יש בכבוד החכמים והישרים תועלות גדולות וכו'", כי בהתהדר החכמים ובהתם עליונים, דבריהם נשמעים", על ידי שמחשיבים את החכמים, ומכבדים את גדולי התורה, זה גורם שדבריהם נשמעים.

וגם כל העם מושפעים מזה, וכפי שהמשיך וכתב שם: "בראות בני אדם את כל כבודם, ילמדו לנחול לקח ותרבה הדעת, ואמרו חז"ל שמתוך שלא לשמה בא לשמה", כשרואים את הכבוד שמקבלים תלמידי חכמים, זה גורם שגם אחרים יעסקו בתורה, ומתוך שלא לשמה בא לשמה, ו"רבים מישיני לבבות יעורו משנתם בראותם הדר כבוד התורה, ויכירו מעלתה, ויבוא חשקה בלבבם, ויהי עסקם בה לשם יתברך ולעבדו בלב שלם", כשרואים את חשיבות התורה ואת כבוד החכמים, זה משפיע על כל העם שיתחילו לעסוק בתורה, וזהו כבוד השם.

ולאחר מכן ממשיך רבינו יונה (באות קמ"ג) מה הדרך לעשות כבוד שמים? "כי הדבר ידוע אשר מדרכי קידוש השם יתברך, להודיע בכל מבטא שפתיים, וכל אשר ירמזון עיניים, ובכל הנהגה ופועל ידיים, כי יסוד נפש האדם וצבי עדיו והטוב והעיקר והתועלת והיקר אשר בו, עבודת השם יתברך ויראתו ותורתו, כמו שנאמר כי זה כל האדם".

והיינו שצריכים לעשות כבוד שמים 'בכל מבטא שפתיים' – בכל דיבור שמדברים, 'וכל אשר ירמזון עיניים' – גם עם העיניים, איך שמסתכלים, 'ובכל הנהגה ופועל ידיים' – בכל פעולה ומעשה, בכל ההנהגה, להראות כי יסוד נפש האדם וצבי עדיו – מה החשיבות של האדם, ומהו 'הטוב והעיקר'

והתועלת והיקר אשר בו? 'עבודת השם יתברך' – אדם שעובד את השם, זה החשיבות, והוא החשוב! 'ויראתו' – יראת שמים, זה החשיבות! 'ותורתו' – עסק התורה, זה החשיבות!

וממשיך רבינו יונה שם: "הלא הדבר ידוע, כי אין העבודה מתקיימת בלתי על ידי לומדי התורה אשר יהגו בה יומם ולילה, כי הם יורו דעה ויודעי בינה לעתים לדעת מה יעשה ישראל, והם יעמידוהו בישראל לבלתי תישכח מפי זרעם. ובמקום שאין עוסקי תורה, ירבו המכשולים, וישר באדם אין. על כן יבדו עבדי השם יתברך את חכמי התורה, לכבוד השם יתברך, ולהודיע כי עבודתו לבדה העיקר הנמצא".

העבודת להשם, מתקיימת רק על ידי לומדי התורה, שעוסקים בתורה יום ולילה, שהם יודעים את הדרך כיצד עושים כבוד שמים, ובמקום שאין עוסקים בתורה יש בעיות ומכשולים! לכן צריכים לכבד את חכמי התורה, ובה מפרסמים שעבודת השם היא העיקר.

ולכן "חייב האדם לשום לבו בכל עת לכבד את השם ולקדשו בכל דבריו ולרוממו, ולהודות לו ולברכו תמיד, כמו שנאמר אברכה את השם בכל עת תמיד תהילתו בפי". וכן כשמדבר עם חבריו ועם הציבור, "וכאשר יתייצב בתוך העם וידבר עם חבריו, יתבונן בינה וידקדק וישגיח בכל מוצא שפתיו, לקדש את השם בדבריו ולדבר בשבח עבודתו ותהלת יראתו, ולשבח עובדיו ויראתו, ויזכה בזה בהגיון לבו ומבטא שפתיו בלא יגיעה ופועל כפיים, זכות גדולה עד שמים!" והיינו להשגיח ולשים לב שכל מה שהוא מדבר יהיה קידוש השם, לשבח עבודת השם, ויראת שמים, ולשבח את עובדי השם, ובה האדם זוכה, בזה שהוא מפרסם כבוד שמים, רק בלב ובדיבור, ללא מאמצים, הוא זוכה זכות גדולה עד לשמים.

ורבינו יונה מוסיף עוד (באות קס"ח) "בהתאסף ראשי עם וקהילות הקודש לעבוד את השם יתברך, ומסיכמים הסכמות להעמיד להם מצוות, הנה הם מקדשים את השם יתגדל ויתקדש, שנאמר ויהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל", והיינו כשיש ציבור שעוסקים ומסיכמים יחד לעשות מצוות, זה כבוד שמים, וזהו שנאמר ויהי בישרון מלך וגו', שבה מכריזים כי השם מלך, ומקדשים שם שמים.

לדעת החשיבות במה שעושים כבוד שמים

ולמעשה, מה אנו צריכים עכשיו למעשה? להמשיך לעסוק בכבוד שמים! וכיצד? כמו שרבינו יונה אומר, על ידי עסק התורה, שכל אחד ילמד כמה שהוא יכול, כי כל רגע שאדם עוסק בתורה זה כבוד שמים, שהוא מחשיב את התורה, ומקדש שם שמים. וזה בכל אופן של עסק התורה, בין אם לומד לעצמו, או שלומד עם חברותא, או עם תלמידים.

ואפילו רבי בחיידר שמלמד לילדים אל"ף בי"ת, זה כבוד שמים, כי מה המטרה באל"ף בי"ת? כדי שיוכלו להמשיך הלאה ללמוד חומש וכל המשך התורה, והרבי שמלמד אל"ף בי"ת נותן להם את היסוד לכך, ועושה בזה כבוד שמים! ואיני יודע אם מלמדים בחיידר חושבים על זה, שרבי שמלמד אל"ף בי"ת עושה כבוד שמים, ואיזה זכות יש לו בזה. וכן מי שמלמד קריאה, האקד לקרוא, בראשית, ברא, זה כבוד שמים. והמלמדים אינם יודעים את החשיבות הזו שיש להם.

וכן כשמלמדים חומש, וחומש עם רש"י, ומשניות, וגמרא, זה כבוד שמים. התחלת גמרא, אפילו בלי תוספות, ועם תוספות, וכן כשאומרים שיעורים של חידושי תורה, כל זה הוא כבוד שמים! כשאחד אומר שיעור בישיבה קטנה, זה כבוד שמים! כי הוא מלמד תורת השם, ועוסק בכבוד שמים, ואין זה עסק של 'פרנסה', אלא כבוד שמים!

וכך במשך כל החיים, יש הרבה דברים שעוסקים בכבוד שמים, ולא מרגישים שזה כבוד שמים. אדם עושה דברים כאלה חשובים, דברים שיש בהם כבוד שמים, עם כל כך הרבה זכויות שיש בזה, ואינו מרגיש את הזכויות, עד כדי כך. ולמשל כשהולכים לאכול, עושים נטילת ידיים, ומברכים ברכה על נטילת ידיים, וכבר יש בזה שתי מצוות: הנטילה עצמה,

והברכה על הנטילה, ומה זה? כבוד שמים! ואחר כך מברכים המוציא לחם מן הארץ, שזו עוד ברכה ועוד מצוה, ובסוף הסעודה מברכים ברכת המזון, שזה עוד כמה ברכות, וכל זה הוא כבוד שמים.

וכן בתפילה, כל תפילה בציבור, וקריאת התורה, זה כבוד שמים, שהציבור מתאספים ביחד לקדש את השם, וכמו שביאר הרמב"ם בפרשת אמור (ויקרא כג, ב) שזהו ענין מקרא קודש ביום טוב "להיקבץ בבית האלוקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפילה", וכל דבר שעוסקים בציבור בתורה ובמצוות זה כבוד שמים.

וכך יש הרבה דברים שעוסקים בכבוד שמים ולא יודעים את החשיבות של מה שעושים שזה כבוד שמים, וכמו שאמרנו גם ללמד אל"ף ב"ת לילדים זה כבוד שמים, ולא יודעים ולא מחשיבים את זה. עוסקים בדברים כאלה של כבוד שמים ולא מרגישים את החשיבות והזכויות שיש לנו.

*

והעצה למעשה על כל העניינים היא, שיהיה לאדם עסק קבוע בספרי מוסר, ללמוד בספרי מוסר מעניינים, כי לימוד שמשעמם אינו משפיע, אבל יש הרבה ספרי מוסר שמעניינים, וזה משפיע על האדם שיהיה מאושר! וכפי שכבר סיפרנו מעשים שהיו, שבבית התפלאו מה קרה עם האדם הזה וכיצד השתנה פתאום שהוא אדם אחר לגמרי, עם איזה שמחת חיים ואיזה אווירה נעימה שהוא עושה בבית! והתברר שהוא התחיל ללמוד מוסר בקביעות. אלו הן עובדות ששמעתי מבעלי המעשה.

כל עסק ששייך לכבוד שמים נותן סייעתא דשמיא ואשריך בעולם הזה, וכמו שמפורש גם בפרקי אבות (ו, ד) כך היא דרכה של תורה פת במלך

תאכל ומים במשורה תשתה וכו' ובתורה אתה עמל, ואשריך בעולם הזה! האושר הכי גדול והחיים הכי מאושרים זה אם בתורה אתה עמל.

ואמנם הוא 'עמל', עמלה של תורה, שזה מאמץ, אבל זה מאמץ מאד נעים! והרי כל אדם צריך פעילות, ובלי תעסוקה האדם משתעמם, אבל פעילות כזו שיש בה כבוד שמים זה דבר מיוחד, 'אשריך בעולם הזה' – שבעולם הזה אין הרגשה יותר מאושרת מזה! וזהו אושר יותר מכסף ויותר מעשירות, ויותר מסתם כבוד שאינו שווה שום דבר. רק העסק בכבוד שמים, זהו אשריך בעולם הזה.

אשרינו מה טוב חלקנו שכל אחד מאיתנו יכול לזכות לזה להיות מאושר, אשריך בעולם הזה, וברוך השם שאנו אכן עוסקים כך ומתנהגים כך, אבל עלינו לחשוב מה עם כל כלל ישראל, אחינו בני ישראל הרחוקים מתורה ומצוות, שהם גם כן יהודים, תינוקות שנשבו, ואין להם את החיים המאושרים שבעולם הזה, האשריך בעולם הזה של כבוד שמים – אין להם, ועל זה אנו מתפללים ומבקשים רחמים "השיבנו אבינו לתורתך", בלשון רבים, על כל כלל ישראל!

ומסתבר שכל תפילה בכונה שמישהו מתפלל, זה משפיע משהו, וכמו שאמר רבי ישראל סלנטר כי בדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, כל מי שמתפלל בכונה השיבנו לתורתך, זה משפיע משהו, שעוד אחד ועוד אחד חוזר בתשובה, וכן כל התפילה שמבקשים חנו מאתך דעה, השיבנו, וסלח לנו, הכל בלשון רבים, על כלל ישראל, וכל אחד שמתפלל בכונה משפיע משהו, כי זה תפילה על רוחניות, ועל רוחניות אין הגבלה. ואנו צריכים רחמי שמים בזה, שנזכה כולנו להשפיע כבוד שמים!

הדרכה בלימוד מסכת יבמות

וכשחוזרים פעם רביעית שכבר הסוגיא ברורה, אפשר ללמוד גם אחד מהראשונים. הרא"ש זה חזרה קלה מאד על עיקרי הגמרא רש"י ותוספות, ובנימוקי יוסף מוסיף יותר וכולל בדבריו מהרבה ראשונים, וכן הר"ן על הר"ף במסכתות שאין נימוקי יוסף, וביבמות אין ר"ן, אבל יש חידושי הריטב"א, ואפשר ללמוד דברי הריטב"א כסדרן, מה שכתוב בריטב"א ללא הוספות, בצורה פשוטה וקלה. ומספרי האחרונים, אפשר לעיין בקובץ הערות של רבי אלחנן וסרמן, שמסביר הכל בצורה ברורה ופשוטה.

ושמעתי ממרן הרב מפוניבז' זצ"ל שדיבר פעם בפתיחת הזמן בישיבה ואמר כי ארבעת הפעמים הראשונות של הלימוד אינם בגדר חזרה אלא תחילת ההבנה, וידוע שכל חזרה מוסיפה הבנה, והחזרה צריכה להיות בצורה קלה ופשוטה, שאז מקבלים בהירות והבנה.

בפרט במסכת יבמות, חשוב מאד לדעת, כי כל הקשיים המתעוררים ביבמות הם רק אם לא יודעים את הפשטות, ובאמת אם לא יודעים את הדברים הפשוטים שביבמות לא שייך כלל להבין ולהתקדם, ולא שייך להרגיש שום טעם ומתיקות במה שלומדים, רק על ידי הידיעות הפשוטות בכל חלקי המסכת. וברוך השם בשיבתנו תמיד הציבור נהנה ממסכת יבמות, ועוסקים בה עם חשק ושמחה, מפני ששומעים את השיעורים ורוכשים הרבה ידיעות, לכן מסתבר שגם בשנה הזאת ילמדו בשמחה עם דרך הלימוד הטוב והנכון, ובעזרת השם נזכה להצלחה!

(מדברים שנאמרו בזמן חורף תשע"ב)

החשיבות לשמוע שיעורים במסכת יבמות

אנו עומדים להתחיל מסכתא יבמות, שהיא מסכתא עמוקה מאד ולא פשוטה, וצריכים סייעתא דשמיא והתאמצות גדולה להצליח בלימוד המסכת. אבל יש דבר שהוא הכרחי ותלוי בידנו, **לשמוע שיעורים על המסכת**. מי שעדיין לא למד יבמות, וזו אצלו פעם ראשונה שלומד את המסכת, קשה מאד לדעת לבד – גם את הדברים הפשוטים שביבמות, וצריך לשמוע ממי שכבר למד את המסכת, מגידי השיעורים כבר למדו ויודעים יבמות, ומהם אפשר לקבל את כל הידיעות החשובות וההכרחיות כדי לדעת מסכתא יבמות ולהצליח בה.

לכן גם בני ה'קיבוץ', שאינם שומעים שיעורים קבועים, **כדי לדעת ולהצליח במסכת יבמות צריכים להיכנס לשיעורים**, וכל אחד יכול לבחור לעצמו איזה שיעור שהוא רוצה לשמוע, וכך יוכל לדעת יבמות. בלי שיעורים זה לא שייך.

(נאמר בפתיחת זמן חורף תשע"ז)

לע"נ הגאון הגדול רבי **צבי יהודה אדלשטיין** זצ"ל
בן הגאון הגדול רבי **ירחמיאל גרשון** זצ"ל
נלב"ע כ' חשוון תשי"א – תנצב"ה
נדבת נכדו הרב ירחמיאל גרשון ברייטשטיין

מוקדש בברכה לידידנו החתן **יצחק אלחנן וייספיט**
מתלמידי רבינו שליט"א לרגל שמחת נישואיו בשעט"מ
עב"ג בת הגאון רבי **אלישע מאיר כהן** שליט"א
יזכו לבנות בית נאמן בישראל בין עדי עד!

מוקדש לכבוד שבת אופרוף של בנינו **יהודה נ"י**
ולרגל שמחת נישואי הכלה **ברינדל סינגר** תחי'
להצלחה רבה ולבניין עדי עד
שלמה קורלנסקי ומשפחתו - לייקווד

נובד לעילוי נשמת רבינו **אברהם ישעי'** ב"ר **שמריהו יוסף קרליץ** זצוק"ל
להודות ולהלל להש"ת על חסדו ונפלאותיו ולזכות הרך הנולד בן שרה

לעילוי נשמת ר' **יהודה ב"ר משה שמואל שנפלד** ז"ל
נלב"ע כ"ב חשוון תשע"ג – תנצב"ה

מנחת דבר פרשת חיי שרה

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

גר ותושב אנכי עמכם (כ"ג ד').

כתב הריב"א דאברהם אבינו גר הי' ומותר במצרית, [עי' בפירושו על הפסוק ויקח אשה ושמה קטורה דאברהם אבינו הי' גר ומותר במצרית], וא"כ יצחק אבינו נמי מותר לו לקחת מצרית דבן גר שרי, (יעויין קידושין ע"ה א'), וכן הלאה כך בניו ובניו לדורות יהיו מותרים, ואמנם ענין גר הוא משום דלא איקרי קהל, ולא שייך באבות.

אם יש את נפשכם לקבור את מתי מלפני (כ"ג ח').

כתב הרמב"ן דטעם מה שאמר "מלפני" - כי אם לא תעשו כן אקברנו בארון, עיי"ש. ויתכן שהמכוון שישא אח"כ את הארון למקום אחר [שימצא לו קבר לקנות שם, או בקבורת אבותיה. שוב ראיתי ברמב"ן לקמן (כ"ג י"ט) שכתב ולא ידעתי טעם לדברי רבי אברהם (אבן עזרא) שאומר להודיע מעלת ארץ ישראל לחיים ולמתים, ועוד לקיים לו דבר השם להיות לו נחלה, כי מה מעלה לארץ בזה כי לא יולכנה אל ארץ אחרת לקברה. עד כאן לשונו של הרמב"ן. ואולי הכוונה שישאנה לקבורת אבותיה, ואיך שיהי' לכאן' כוונת האבן עזרא מתפרשת כדברי הרמב"ן לעיל שהי' נותנה בארון, ומעלת ארץ ישראל לקבורה היא לכאן' רק באדמתה ולא בארון, ועי'. וקשה לומר דכוונת הרמב"ן לעיל אינו דבאמת לכך נתכוון אברהם, אלא שלבני חת אמר כן כדי לאלצם למכור לו המערה].

ומה שכתבנו לפרש דברי הרמב"ן דיתכן שהמכוון שישא אח"כ הארון למקום אחר, יש לומר דמותר להשהות מלקבור אם זה לכבוד המת, [ולשון אקברנו ולא נקט אשימנו היינו ע"פ העולה מלשון הכתוב כאן] וצ"ב. ועי' מהרש"א חדושי אגדות ב"מ פ"ד ב' דרשב"א ציוה דאוגנין בעליתיה והקשה איך ביטלו מצות קבורה. ודו"ק. ולפי"ז י"ל כאן בענין אחר.

וישקל אברהם לעפרן את הכסף אשר דבר (כ"ג י"א).

בחזו"א (בבא קמא י' ט"ז י"ב) הקשה היאך קונים מגוי בכסף למאן דאמר גזלו מותר, [ואם כן לא מתחייב להביא לו החפץ הנקנה כנגד הדמים שנתן שהרי מותר לו לגזלו], ולפי"ז במה קנה אברהם את השדה מעפרון, ותיירץ החזו"א דמשום שאם הי' הגוי מתגייר באותו רגע הי' מתחייב להשיב לו הגזילה, לכן מהני קנין כסף בגוי. ועי'.

הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה (כ"ד י"ד).

הנה כתב החזו"א (יו"ד סי' קמ"ד סק"ג) ש"לא חייבה תורה שישמש אדם את חברו חנם" ואין שום מצוה באדם שעושה לחברו דבר שגם חברו יכול לעשות בעצמו באותה מידת קושי, ומעשה דרבקה החסד בזה משום שהיה אסור לאחרים שאינם מבני המקום לשאוב מים מהבאר.

ויברכו את רבקה וגו' (כ"ד ס').

במסכת כלה כתוב מכאן לברכת חתנים מן התורה.

האור שמח (פ"י מאישות ה"ב) הסתפק אי חופה בעיא עדים, ועי' אבני מילואים ל"ח י"ז [ועי' חזו"א אהע"ז נ"ד ד']. ולכאן' יש להוכיח דלא בעי עדים לזה מדברי תשו' מיימוני להל' אישות סו"ס י"ח דמיימי שם מהא דפרק הניזקין מעשה בארוס וארוסתו שנשבו בין העכו"ם וכו' דרק משום כתובה הוא דנאסרו זה בזה ולא משום כלה בלא ברכה [דהרי' היו בין העכו"ם], ומינה מיימי בהגמ"י דאין ברכה מעכבת ורק חופה מעכבת. ואי נימא דבעו עדים לחופה אכתי תיאסר משום חסרון עדים. וקשה לומר דבין הגויים לאו דוקא דלא משתכח שם שום יהודי אלא דלא שכיח שם יהודים ומיהו ב' יהודים [לעדות] שפיר משתכחו אך י' יהודים [הנדרשים לברכה] לא משתכחו, דמאן פסקא דב'

יהודים משתכחי וי' לא משתכחי. וע"כ משמע דלא היו שם יהודים וכפשטא דלישנא. וא"כ מוכח דמהני חופה בלא עדים.

עוד יש לדון כן בזה מדברי תוס' כתוב' ז' ב' ד"ה רבי יהודה, ולפי שפעמים בא עלי' שלא לשם חופה עושין ברכה מתחילה וכו'. והנה כפי משמעות לשונם, שפעמים בא עלי' שלא לשם חופה, נראה דתליא מילתא בדין נישואין. ומשמע תו מדבריהם דלפעמים היתה ביאתו לשם נישואין ומהניא. וא"כ מוכח דלא בעי עדי קיום לנישואין דאי בעי עדי קיום היכי מהני לנישואין כשמכוון לנישואין, וכנ"ל, הא עדים לא ידעי בהא דבעי ול"ח קיום [ועי' ס' חידושי רעק"א קידושין ה' ב']. ומוכח דלא בעי עדי קיום לנישואין.

ושמעתי מביאים ראי' דבעי עדים מלשון תוס' ר"י הזקן קידושין י' ב', וז"ל, חופה היינו שמיחדים בפני רבים [אולי צ"ל עדים] בבית אחד לבדם ועדים רואים היחוד אבל אין עדים נשואים עמהם בבית שאין לבעול בפני שום אדם וכו'. ע"כ. ומשמע דבעי עדי קיום לחופה.

וכמדו' דאין המכוון שם בתוס' ריה"ז לעדי קיום, דא"כ מאי קס"ד (דאיצטריך לאפוקי מינה) דתיבעי שיהיו העדים נשואים שם עמהם בבית. ולכ' ענין אחר הוא שם, והיינו דלכ' לשי' זו מתבאר דלא סגי בחופה ובעינן נמי ביאה אח"כ [ועי' כתו' נ"ו א' ובחלקת מחוקק בשם מרדכי ריש סי' ס"א (ועחזו"א אהע"ז ס"ג ט"ו) ובחי' רע"א שם בשם תשו' מיימוני (ס' נשים סי' ו') וילע"ש בכל הענין ובקמאי בסוגיא הנ"ל ולמאי איתשיל ול"ע]. וס"ל עוד לשי' זו דאין ביאה בחופה חשובה דרך אישות רק בנעשה מתחילה ביודעין ובמבורר לשם כך ומשא"כ כניסה מתחילה בסתר הוה כדרך זנות או פילגשות (עי' רש"י במדבר כ"ב ח') ולא חל עלי' שם כניסת וביאת אישות אף אם כוונתם לכך, ולכך שפיר בעי לאפוקי דלא נימא דניבעי עוד טפי בפרסום הענין והיינו דיהיו העדים נשואים שם, ועי'. ולפי"ז אין ללמוד מכאן לשי' שאר קמאי דהלכתא כותיהו דניבעי עדים לחופה גם לסוברים דחופה היינו יחוד, ואכתי צ"ע וחפוש בזה.

לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו' (כ"ד ל"ז)

° אב שמוחה בבן שלא לישא איזו אשה שיחפוץ בה, כתב הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ סכ"ה) דאין הבן צריך לשמוע אל האב. ויש לשאול אם כן למה ציוה יצחק ליעקב שלא יקח אשה מבנות כנען והרי אין הבן מחויב בזה. ויש לומר דהכא שאני שידע יצחק שהוא מעמיד את כל השבטים וכל עם ישראל תלוי בזה ולא הי' ראוי ליקח מבנות כנען לזה לכן ציוהו על זה שיעמיד את עם ישראל עם יסודות ראויים. ועוד שכתוב בדרשות הר"ן שבנות כנען מדותיהם רעות (ולכך העדיף שיקח מבנות לבן שעבדו עבודה זרה ולא יקח מבנות כנען) וכיון שמדותיהם רעות משום כך לא רצה שיקח אשה מהם, ובזה צריך לשמוע בקול האב כיון שמצערנו בזה. אמנם באמת אין כאן קושיא כלל כיון דהכל הי' ברוח הקודש וא"כ אין מקום לקושיא כלל.

ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (כ"ה א')

עי' ספר המספיק לרבי אברהם בן הרמב"ם (עמוד קי"ט), שכתב דמה שלקח אברהם אבינו ע"ה לאשה את קטורה אחר מות שרה לא היה זה אלא ע"י רוח הקודש או ציווי שלא נזכר בתורה, ותכליתו לפרסם גודל הנס שהוליד (אברהם אבינו) אחר מאה וארבעים, והלא היתה זו פליאה בעינינו עוד בהיותו בן מאה שנה, וזו תמיהתו שנזכרה בתורה "הלבן מאה שנה יולד". [עיין שם שעיקר דבריו להוכיח שאברהם אבינו ע"ה הי' פרוש וזה כתב בתורת ישוב על שלקח את קטורה.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת חיי שרה תשפ"ג

תשובות בהלכות שבת שהשיב מרן שליט"א לתלמידו הרה"ג רבי מלך שניידר שליט"א

(עפ"י בקשת מרן שליט"א אין לסמוך על התשובות כהוראה הלכה למעשה. יציין כי הרבה מהנושאים כאן האריך עליהם רבינו בספריו הגדולים "תשובות והנהגות" ו"מועדים וזמנים", ויש לעיין ב"ספר המפתח" לספרי רבינו להשלמת העניינים)

עניני שבת קודש - חלק ג' - הלכות הדלקת נרות

שלה, האם צריכה להדליק עוד הפעם בברכה.

[א] **שאלה:** בחור שאוכל אצל מארחו כיצד ינהג בהדלקת נרות שבת.

תשובה: אין צריך להדליק שוב פעם, כי אין השאלה חל על ההדלקה רק על קבלת השבת.

תשובה: אינו צריך לבקש מבעה"ב להוציא, כיון שנחשב לבן בית, שהרי אם אינו נחשב כב"ב הרי צריך להשתתף עמו ולא מהני באופן אחר (א"כ מקנה לו חלק בנר ע"י אחר), ושאלתי אם ראוי לנהוג כך (להשתתף), ואמר שלא ראינו שנוהגים כך להשתתף ויש לסמוך שיוצא משום שהוא כבן בית, אבל עכ"פ להדליק בעצמו בחדרו. ובחור שלא יודע היכן יאכל - שידליק בעצמו בחדרו. (ופעם אחרת א"ל שעדיף שיתן פרוטה או להגביה או מזכה ע"י אחר).

[ד] **שאלה:** האם למעשה עדיף להדליק בשמן זית אע"פ שהנרות של היום דולקים טוב.

תשובה: כן, בוודאי טוב, ולכל הפחות ידליק נר אחד בשמן זית. יש סגולה בשמן זית דוקא, וכן מבואר בספר חסידים. וכמדומני שכתוב שמישהו האריך ימים ולא מצאו לו זכות אלא זה.

[ב] **שאלה:** הדלקת נרות בבית חולים במקום שאינו מקום אכילה או מקום שינה

[ה] מו"ר נוהג להחמיר לכבות החשמל לפני שמדליק ושוב להדליק ולכוון לצאת בהדלקת החשמל יד"ח הדלקת נרות ואח"כ מדליק הנרות (כדי לצאת השיטות שלא לברך על תוספת אור). ועוד אמר שאף שיש אור מהשמש שבא מהחלון אין זה נקרא תוספת אור.

תשובה: מה שמדליקים כולם במקום אחד שאינו מקום האכילה ואינו מקום השינה מדינא אין להם לברך, אבל נשים מרגישות שלא בנוח להדליק בלי ברכה ומברכים שם, ואולי י"ל דיש עכ"פ צורך כיון שעוברים שם ויש בזה קצת צורך, אבל אמרתי למו"ר שיש שמדליקים במקום שלא עוברים שם, ועוד שיש כבר אור אלקטרי בחדר וא"א לברך.

[ו] **שאלה:** מי שרגיל להדליק לפי מספר הילדים האם הוא צריך להקפיד ג"כ כשהוא נוסע לשבת

[ג] **שאלה:** אשה שבשעת הדחק הוצרכה להישאל על קבלת שבת

תשובה: רוב האנשים אינם מדליקים, ואי"צ התרת נדרים.

[ז] האם יש להקפיד שהנרות יהיו על השולחן דווקא.

תשובה: עדיף, יש יותר כבוד שבת.

מלשכת הגזית

מכתב חדש ממרן שליט"א לשמירה על טהרת הייחוס

בימים האחרונים הופיע מכתב חדש ממרן שליט"א נגד הפירצה של גיור קטנים ללא קבלת מצוות בטענה שזה 'זכות עבורם' להיות יהודים. מכתבו של מרן שליט"א נכתב במיוחד עפ"י בקשת "מרכז רבני אירופה" לפרסם חוות דעת הלכתית בקשר למצב ההתבוללות החמור "הנגרם מגילוי פנים בתורה שלא כהלכה ודעות ופסיקות משונות המתפשטות לאחרונה בעניין גיורי קטנים החודרות גם למחנינו".

במכתב הבקשה כותבים מרכז רבני אירופה: "ידוע שבשנים האחרונות יצאו 'רבני' ארגון צוהר בתעמולה לגייר את ילדי חצי מליון גויים רוסים שהגיעו לארץ, שלדעתם א"צ בגיור קטנים חינוך לשמירת מצוות, וכך יוכלו לגייר גם ילדים שהאם היא גויה ונשואה ללא דת, על דעת בית דין, וטענתם שלמרות שהילד ומשפחתו לא מעוניינים להיות דתיים, אבל הוא רוצה וזה 'זכות' בשבילו להקרא 'יהודי לאומי' כחבריו במדינת ישראל, ושלא יקראו לו גוי, ולכן אפשר לגייר כך במיוחד בארץ ישראל, וכבר הקימו לפני כ-7 שנים ב"ד המכונה 'ג'יור כהלכה' ו'גיור' כך במסלול מיוחד לגיור קטנים מרוסיה. כו"כ מאות גיורים, אם לא אלפים, וזה היה עיקר מטרתם ברפורמה שרצו להעביר השנה בממשלה שכל רב עיר יוכל לגייר, ע"מ להרבות גיורי קטנים אלו, וב"ה שלע"ע לא עלתה בידם.

במכתבם ממשיכים מרכז רבני אירופה בבקשה ובפניה ממרן שליט"א להביע חוות דעתו ההלכתית בנושאים נוספים העומדים על הפרק, וחותמים את בקשתם: "ובהיות שכנ"ל הבלבול והפרצה גדולה בין רבנים ודיינים בעולם בעניינים אלו, אודה מאוד על קבלת חו"ד כת"ר, האם שייך לגייר קטנים והנולדים מפונדקאית נכריה במשפחות שאינם שומרי מצוות, ובכללות עניין הגיורים ופרצת ההתבוללות, ע"מ שתצא דעת תורה ברורה למען שמירה על טהרת ייחוס עמינו".

במענה למכתב מרכז רבני אירופה, השיב מרן רבינו שליט"א במכתב נחרץ וז"ל: "בעזה"י י"ג חשוון תשפ"ג הנה כבר כתבתי בספרי שו"ת תשובות והנהגות (ח"ה ס' ש"ח-ש"ט) אודות "פונדקאות" שאיסור חמור לעשות כן בין מישראלית ובין מנכרית ואין לזה שום היתר כלל, וכאשר ישנם המבקשים להכשיר ולגייר בילדותם את הנולדים מפונדקאות של נכרית או מביצת נכרית, הנני להודיע שעפ"י דין תורה אם אינם גדלים ומתחנכים אצל שומרי תומ"צ אינו מועיל הגרות והרי הם נשארים ספק ישראל ספק נכרים, וכן בכל ספק ישראל ספק נכרי אי אפשר לגייר בלא קבלת מצוות באמת. ובזכות עמידה על משמר טהרת כרם ישראל נזכה בעז"ה לתשועת עולמים.

את מכתבו חתם מרן שליט"א בבקשה בכתב ידו מבתי הדינים:

"על כל בתי דינים להשתדל בזה לא להכניסם בקהל ה', הנני המצפה לרחמי שמים מרובים, משה שטרנבוך.

הדרכות והנהגות

שנאמרו ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה הק' - ולדמ"ם ומחנכים

דעת תורה

הורה רבינו שכדי לברך על חכם ברכת ברוך שחלק בשם ומלכות, אין די במה שיהא בקי בכל חדרי תורה, אלא צריך דווקא שילמד תורה כראוי עד שדעתו נהפכה לדעת תורה, ועל זה מברכים "ברוך שחלק מחכמתו ליראיו", והיינו שנעשה חכם בעצמותו - שזכה שדעתו נעשית לדעת תורה, ולא על כל חכם אפשר לברך אלא דווקא על גאון וצדיק אמיתי כגון הגאון מטשעבין זצ"ל שעליו היה אפשר לברך.

ובעניין זה מרגלא בפומיה דרבינו דהנה בפסוק האחרון שבתורה כתיב "ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", ופירש"י שם "לעיני כל ישראל - שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם", והרי מבואר שגם לאחר שלומדים את כל התורה כולה ומתקיים כל המעלות האמורות במשה רבינו, עדיין צריך לבוא למעלה נוספת "שנשאו ליבו לשבור את הלוחות", והיינו שדעתו נהפכה לדעת תורה עד שהיה יכול עפ"י דעת תורה להבין שעכשיו יש לשבור את הלוחות, וזהו השולחן ערוך החמישי של רב בישראל.

כבוד התורה

כשנפטר בתו של אדם גדול בישראל, אמר שכיון שזהו כבוד החכם שהציבור משתתפין בצערו, א"כ מסתבר שכשם שהקהל כולו הולך להשתתף בלוויית אשת חבר, כך גם ראוי לכל הקהל כולו להשתתף בלוויית בתו של גדול בישראל, וכשאמרו לו אח"כ שאכן היו ישיבות שביטלו הלימוד בשביל כן, אמר "טוב עשו, זהו כבוד התורה".

מי ראוי לתואר "אדם גדול"

ומרגלא בפומיה דרבינו שגדולי התורה הם 'עולם אחר' לגמרי מהמושגים של אנשי העולם, ורק מי שהכיר את גדולי הדור הקודמים יודע מה זה גדולים - [וכלשונו, "גדולים זיינען גדולים"].

וכמו כן מרגלא בפומיה ש"בעל מעשים" נחשב כאדם גדול שצריך לכבדו, וכמבואר בר"ן בקידושין (י"ד ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אמר) שכל הטעם שצריך לקום מפני חכם בתורה, זהו רק משום שהחכמה מביאה לידי מעשים טובים, ולכן צריך לקום גם בפני בעל מעשים כמו בפני תלמיד חכם.

ולאחר שנסתלק ת"ח אחד שעמד בראש מערכות ישראל במלחמת ה', אמר שהוא אדם גדול לא רק מפני תורתו אלא מפני מלחמתו ברשעים, שבמעשיו זכה לתואר אדם גדול וכמבואר בדברי הר"ן שם.

הדרכה לחינוך בית חדש

סיפר יהודי תלמיד חכם: נכנסתי לרבינו וביקשתי הדרכה לקראת כניסה לבית החדש, והשיב רבינו שהעיקר צריך לראות שתחילת חינוך הבית יהא בלימוד התורה, וזה העיקר, ולכן מיד בתחילת כניסתי לבית החדש - יש לראות להתחיל בלימוד ורק אח"כ לסדר את שאר העניינים. והוסיף רבינו שאמנם ישתה גם 'לחיים' ויודה לקב"ה, אבל העיקר בחינוך הבית יהא סביב הלימוד ולא סביב הלחיים.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הגהות מרן שליט"א

התמדת התורה בשבת

לרגל תחילת 'שעון חורף' בארץ הקודש, כאשר מתפנה זמן רב ללימוד התורה הקדושה בלילי שבתות, הננו להביא 'מעשה רב' וקריאתו של מרן שליט"א בניצול הזמן בשבת קודש ללימוד התורה. (יצויין כי במטרה לעודד לקבוע סדרי לימוד מידי שבת בשבתו כקריאת מרן שליט"א, יתקיים בעז"ה בליל שבת קודש זו פרשת חיי שרה 'סדר לימוד רבתי' לעילוי נשמת חמשת קדושי הר נוף הי"ד שיום היא"צ שלהם חל בשבת קודש זו).

שבת קודש הוא זמן מלא וגדוש אצל רבינו ללימוד התורה. בצעירותו היה רבינו נשאר בבית מדרש לאחר תפילת שחרית בשבת קודש ביום עד השעה 2 בצהריים, ומדבר אז בלימוד עם הגה"ח ר' אלימלך רומפלר זצ"ל, ורבינו היה נמנע מלקדש עד אז, ואמו ע"ה היתה מעודדת אותו על כך, ושמחה שהוא עוסק בד"ת ומשמש ת"ח, והייתה ממתנה בשמחה לסעודת שבת עד שישבו.

רבינו רגיל לעורר בשיחותיו אודות חשיבות ה'קבלה' לקבוע סדרי לימוד ברורים בלילי שבת קודש הארוכים של החורף, וכלשונו: "יש לחזק את הסדר לימוד שהנהיגו בכמה וכמה מקומות תורה לחזק לימוד התורה בליל שבת, וזהו דבר גדול שבחורף יש זמן רב לנצל בליל שבת, ואם לא קובעים תוכנית לנצל הזמן, הרי זמן רב עלול ללכת לאיבוד".

ורגיל רבינו לספר תמיד שבצעירותו היה הדבר פשוט אצל בני הישיבות שצריך להתמיד בלימוד בשבת קודש כמו ביום חול, וסיפר על רבו הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל שהנהיג בישיבתו, שכמעט לא היה הבדל בין שבת קודש לימות החול, והיו לומדים בישיבה בערב שבת עד שבת קודש [ורק היה הפסקה קצרה ללכת למקוה], ואח"כ כל השבת היה מלא בסדרי לימוד. ולאחר תפילת שחרית של שבת תיקן הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל שלא יילכו לסעוד סעודת השבת, שלאחר האכילה בדרך כלל האדם הולך לישון ומפסיד הזמן, אלא היו עורכים "קידוש" עם מזונות לאחר התפילה קודם הסעודה, ואז היו יושבים ולומדים עד שעה אחד בצהריים, ורק לאחר מכן התיישבו לסעוד את סעודת היום לכבוד השבת, והוסיף רבינו "כל זה היה בזמן מלחמת העולם השנייה שהשמועות על הזוועות שנעשו במלחמה הגיעו לאוזני בני הישיבה - והרבה מתוכם היו פליטי מלחמה שדאגו לקרובי משפחתם, ואעפ"כ לא פטרו עצמם מלימוד התורה בשבת קודש בהתמדה עצומה".

עוד סיפר רבינו מה שראה תדיר בצעירותו אצל כ"ק האדמו"ר משאץ מלונדון הגאון הצדיק רבי שלום מאסקאוויטש זצ"ל, שגם בימי זקנותו לא היה הולך לישון לאחר סעודת הבוקר ביום השבת, אלא היה הולך מיד לאחר הסעודה ללימוד גמרא במשך שעות ע"ג שעות ברציפות, ובשבתות הקיץ הארוכות היה יושב ולומד משעה שתיים בצהריים עד סביבות עשר בערב [שהוא קודם השקיעה בלונדון], כדי לענג את השבת בלימוד התורה.

ויש בנותן טעם להביא עובדא מופלאה שסיפר ידידינו הרב פנחס דורון שיחי' - אשר למד תקופה מסוימת יחד עם מרן רבינו שליט"א בימי בחרותו בישיבת הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, שזכור לו איך שבכל ליל שבת בשעה שהיה רבינו הוגה בתורה בכל הלילה, היה נכבה האור בשעה מסוימת, ולא היה נשאר כי אם מנורה קטנה שכדי לקרוא לאורה היו צריכים לטפס על שולחן וללמוד על ראש השולחן, ורבינו היה מטפס לראש השולחן והוגה שם בתורה, ובכל פעם שהיה נצרך לספר לעיין בו, היה הדבר כרוך בטרחה מרובה לרדת מע"ג השולחן, ומשהבחין בזה מורו ורבו הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, היה שואל את רבינו בכל ליל שבת איזה ספרים נצרכים לו לעיון, והיה טורח בגופו ומכין לו את הספרים בתחילת הלילה ע"ג השולחן.

נתרם לעילוי נשמת ירא אלוקים ושפל רוח, השכים לבית זמורירש לעבודת בוראו,
דבק כל ימיו באמונה, איש תם ויקשר, נוקיר רבנו ורודף צדקה וחסד בטופ ובכחוננו,
שייך עייל ושייך נפיק ולא מוחזק טיבותא לנפשיה הרב משה בן החכם הרב חייא ז"ל אריה ז"ל, נלב"ע כ"ו אלול תשפ"ב

מערכי תורה

חיי שרה

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'נשיא אלוקים אתה בתוכינו'

כתוב (כ"ג, ד'-ו') 'גר ותושב אנכי עמכם תנו לי אחוזת קבר וגו' שמענו אדני נשיא אלוקים אתה בתוכנו במבחר קברינו קבור את מתך וכו'. הנה אברהם אבינו ביקש מבני חת, שיתנו לו אחוזת קבר, וכמו שאמר 'תנו לי אחוזת קבר', ואילו בני חת לא נתנו לו, אלא אמרו לו, שיקח מעצמו קבר, וכמו שאמרו לו 'במבחר קברינו קבור את מתך'.

ונראה לבאר בזה, דבאמת אברהם ביקש מבני חת, מחמת היותו גר ותושב, וכמו שאמר להם, 'גר ותושב אנכי עמכם', שבקשתו לקבר הייתה מצד שהוא גר ותושב. אבל בני חת לא נענו לבקשתו מצד שהוא גר ותושב, אלא אמרו לו שהם נותנים לו מחמת שהוא נשיא אלוקים, וכמו שאמרו לו, 'נשיא אלוקי אתה בתוכינו', ונשיא אלוקים, היינו מדין מלך, וכמו שאמרו חז"ל והובא ברש"י (לעיל י"ד, י"ז), על הפסוק 'עמק שוה הוא עמק המלך', עמק שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלוקים וקצין, וזהו שאמרו לו נשיא אלוקים אתה בתוכינו, היינו שהם המליכוהו עליהם, ומחמת זה הם שנותנים לו אחוזת קבר, וזהו טעם אחר, מהטעם שביקש אברהם אבינו.

מעתה מבואר היטב, דאם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת שהוא גר ותושב, וכמו שהוא ביקש מבני חת, אז הם צריכים לתת את הקבר, ובנתינתם תליא מילתא, ואמנם הם מחוייבים לתת, אבל מ"מ הנתינה צריכה ליעשות על ידם, אבל אם הוא מקבל אחוזת קבר, מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, א"כ הוא מקבל הקבר מחמת מלכותו ושלטונו עליהם, בזה אין צריך שהם יתנו לו, אלא מכח שלטונו ומלכותו הוא נוטל בעצמו. ולכן כשאברהם אבינו ביקש, הייתה בקשתו מחמת שהוא גר ותושב, לכן ביקש שהם יתנו לו, אבל הם ענו לו שהוא יקבל מחמת היותו נשיא וקצין עליהם, וממילא הוא נוטל בעצמו, ואין צריך שהם יתנו לו.

אהלי האמהות - מקום השראת השכינה

בעת שנשא יצחק את רבקה כתוב (כ"ד, ס"ז) 'ויביאה יצחק האהלה שרה אמו', שהכניס את רבקה לאהל שרה אמו, וברש"י הביא דברי חז"ל שכל זמן ששרה קיימת היה גר דלוק מערב שבת לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האוהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו. וברמב"ן כתב כי מעת שמתה שרה לא נטו אהלה כי אמרו לא תבא אשה אחרת אל אהל הגבירה הנכבדת, וכאשר ראה רבקה הביאה אל האהל ההוא לכבודה ושם לקחה. ומבואר שהיה ענין מיוחד באהל שרה, ורק את רבקה הביא לתוך האהל.

ויש להתבונן למה היה צריך להביא את רבקה דוקא לתוך אהל שרה אמו, ולמה לא נטה אהל חדש לרבקה, ואיזה ענין יש שתהיה דוקא בתוך אהל שרה. ואדרבה, אם מעלת רבקה מועלת שיהיה גר דלוק מערב שבת לערב שבת ויהיה הענן קשור על האהל והברכה תהא מצויה בעיסה א"כ בודאי שיכול היה לעשות בעבורה אהל חדש בפני עצמו, ויהיו שם כל המעלות והעניינים האלו.

ונראה לבאר הענין, דהנה בבעל הטורים בפרשת ויצא כתב שאהל לאה הוא המשכן שעשה בצלאל שבא משבט יהודה שיצא מלאה, ואהל רחל הוא משכן שילה שבחלק יוסף, וגם נכלל בהם שהם כנגד נוב וגבעון ובית עולמים. ומבואר דהאהלים של האמהות הם בית המקדש. וברמב"ן בתחילת חומש שמות כתב וכשבאו אל הר סיני ועשו משכן ושב הקדוש ברוך הוא והשרה שכינתו ביניהם אז שבו אל מעלת אבותם, שהיה סוד אלוק עלי אהלם והם הם המרכבה וכו'. ומבואר בדבריו שהמשכן שבו השראת השכינה הוא במקום אהלי האבות, ורק כשחזרו ישראל למעלת אבותם זכו למשכן ולהשראת השכינה כמו שהיה אצל האבות באהליהם. ומבואר מכל זה דאהלי האבות והאמהות היה מקום של השראת השכינה וכמקום המשכן ובית המקדש.

ובזה יש לבאר דלכן לא נטה אהל חדש לרבקה, כי אדרבה האהל של שרה הוא המקום של השראת השכינה, והוא הוא מקום המקדש, וכל הענין הוא רק שרבקה גם היא תבא למעלת האמהות להיות באהל השכינה, ולכן הביאה דוקא לאהל שרה אמו ולא עשה לה אהל חדש.

זיווגו של יצחק - מה יצא הדבר

הנה כשאליעזר בא למצא את זיווגו של יצחק, התפלל לה' שימצא לו על ידי סימנים את הנערה הראויה ליצחק, ועל ידי סימנים יהא הוכחה שהיא הנערה הראויה ליצחק, ובגמ' בחולין דף צ"ה ע"ב מבואר דמעשה אליעזר היה בגדר של ניחוש, שאליעזר ניחש מי תהיה הנערה. [וכבר דנו הראשונים למה לא היה בזה איסור דלא תנחשו. יעויין בכס"מ פ"א מהל' ע"ז ה"ד מש"כ בזה בשם הר"ן ועוד].

ויש להבין למה הוצרך למצא הזיווג דוקא באופן זה של ניחוש, ולמה לא ביקש למצא כדרך העולם בחיפוש וביקוש, ומהו טיב הענין לעשות באופן כזה של ניחוש.

וביותר צריך להבין שהרי בגמ' בתענית דף ד' ע"א ששאלת אליעזר הייתה שאלה שלא כהוגן, שמא תהא חגירת או סומא, ואם כן בודאי שצריך להבין למה עשה כן ששאל שלא כהוגן, ועשה באופן שיכול שתמצא סומא או חגירת, ולמה לא שאל כהוגן. ויש לבאר הענין, דהנה עצם ענין הניחוש שהדבר נקבע על ידי סימן והוכחה, עניינו ויסודו הוא שהדבר אינו נקבע על ידי אדם ואינו מוכרע על פי דעת אדם, אלא הדבר נקבע בידי שמים, ומה שעולה בניחוש עולה בידי שמים, והמנחש מוסר הכרעת וקביעות הדבר לידי שמים, שהדבר יהיה נקבע ומוכרע על ידי גבוה ולא על ידי דעתו ורצונו או מעשיו של אדם.

וענין הניחוש הוא כענין גורל, וכמו גורל שעל ידי הגורל נקבע ומוכרע הדבר, כן הוא גם בניחוש, שעל ידי הניחוש נקבע ומוכרע הדבר, וכתב הרמב"ן בפרשת אחרי בענין הגורל שהטעם ששני שעירי יום הכיפורים נקבעו על ידי גורלות, ולא נקבעו על ידי הכהן גדול עצמו, מפני שהשעיר לעזאזל הוא שוחד לסט"א, ולכן אי אפשר שהכהן גדול יקבע את השעיר לעזאזל, כי היה זה כעובד ונודר לשמו, ולכן נקבע הדבר על ידי גורל, שיבא הדבר מאת ה', וכמו שנאמר במשלי 'בחק יוטל את הגורל, ומה' כל משפטו', שנאמר בזה שהעולה בגורל הוא מאת ה' עכ"ד הרמב"ן. ויש לומר דכמו שענין הגורל הוא שהדבר יוצא מאת ה', כן הוא ענין הניחוש שהדבר היוצא הוא יוצא מאת ה', ולא על ידי האדם. ולפי זה יש לומר דלכן עשה כן אליעזר שניחש מי תהא הנערה, ולא שאל וביקש כדרך העולם, כי לא רצה שזיווגו של יצחק יבא על ידי מעשיו ולא יהיה נקבע על פי דעתו ורצונו, אלא רצה שיהיה הכל תלוי ונקבע בידי שמים, ויהא הדבר יוצא מאת ה', ולכן מסר קביעות והכרעת הדבר בידי הניחוש, כדי שיהא הדבר נקבע ומוכרע בידי שמים.

והענין שלא רצה שיצא הדבר על פי דעתו ועל ידי מעשיו רק על ידי שמים מאת ה', י"ל דכיון דזיווגו של יצחק הוא העמדת כל בית ישראל, ואשתו של יצחק היא יסוד בית ישראל, לכן לא רצה לתלות ענין גדול זה בדעתו ומעשיו, ורצה שיהיה הדבר תלוי בידי שמים ויצא מאת ה'. ויש להוסיף דבאמת בסופו של דבר כל הסכמת בתואל ולבן ליתן את רבקה מבואר בכתוב שהיה זה רק מפני שמאת ה' יצא הדבר, וכמו שכתוב 'ויאמרו מה' יצא הדבר לא נוכל דבר אליך רע וטוב הנה רבקה לפניך קח ולך ותהי אשה לבן אדוניך כאשר דיבר ה', וכונתם שכל מעשה הבאר הוא היה הוכחה מאת ה' שרבקה תהיה ליצחק, ונמצא שבאמת כל מה שיצא הענין לפועל היה רק על ידי שאליעזר עשה באופן זה של ניחוש.

ויקה אשה ושמה קטורה - על פי הדיבור

כתוב (כ"ה, א') 'ויסוף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה'. וכתב רש"י, זו הגר. והנה איתא בחז"ל דעל פי הדיבור לקח אותה. ויש לומר דהטעם שהוצרך לדיבור מיוחד שיקח אותה, דהרי מתחילה נצטוו לגרש אותה, כדכתיב בפרשת וירא ששרה אמרה לו, 'גרש את האמה הזאת', ונצטוו אברהם 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה', וא"כ הרי הוא מצווה לגרשה, ואיך יכול לחזור ולקחתה, ועל כן הוצרך לדיבור מיוחד כדי שיותר לו לחזור ולקחתה. והנה אע"פ שבאמת הגר החזיקה עצמה בכשרות, וכמו שכתב רש"י שנקראת קטורה, על שם שנאים מעשיה כקטורת, ובטל הטעם של הציווי לגרשה, מ"מ הרי איתא בגמ' בביצה דף ה' ע"ב, דכל דבר שנאסר במנין, צריך מנין אחר להתירו, גם כשבטל טעם האיסור, ועל כן גם אברהם היה צריך לדיבור מיוחד שיתיר לו לחזור ולקחתה.

'וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי'

כתוב (כ"ה, ו') 'ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי'. הנה מבואר דהיה ענין מיוחד לשלח את בני הפילגשים בעוד שאברהם חי, וצריך ביאור מהו הענין לגרשם דוקא בעודנו חי. ויש לומר הביאור בזה, דהנה בעיקר הדבר ששילח את בני הפילגשים מעל יצחק בנו, יש לומר דהוא משום דלא היו כשרים, כמבואר במדרש שדרשו על זמין ויקשן, וכיון שלא היו כשרים, חל עליהם הציווי שנאמר אצל ישמעאל לגרשו מעל יצחק, מפני שהיה מצחק. והנה הגירוש של ישמעאל היה בשביל שלא יירש עם יצחק, כמו שכתוב בפר' לך לך (כ"א, י') 'ותאמר לאברהם גרש את האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק', ואם כן גם בשילוח בני הפילגשים שהוא מאותו טעם, היה צריך השילוח להיות קודם שהגיע זמן הירושה, וזהו שאמר הכתוב דאברהם שלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי, דרק אם משלחם בעודנו חי אז הוא מפקיעם מהירושה, אבל אם היה מגרשם לאחר מיתתו, לא היו מופקעין מהירושה, וזהו תכלית השילוח להפקיעם מהירושה.

שכר שתיקה

בעת שכינה השאגת אריה כרבה של וואלוז'ין שהה בבית רבי יצחק אביו של הגר"ח מוואלוז'ין ושקד על תלמודו, פתאום שמע השאגת אריה שאומרים מזל טוב, שאל השאגת אריה על מה אומרים מזל טוב, השיבו לו שבעלת הבית ילדה בן, נתפלא השאגת אריה איך לא שמע שום קולות קודם הלידה, אמרו לו כי האשה נתגברה ונתאפקה מלהשמיע קול כדי לא להפריעו מתלמודו, נתפעל מכך השאגת אריה ונענה ואמר כי בזכות 'אז זי אט נישט גשריגען', עט איר זון בשריינען דעוועלט' - בזכות שלא צעקה והשמיעה קול, תזכה שבנה ירעיש תבל ומלואו.

יראת ד' - היא תהלה

כתוב בעקידת יצחק, "עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, ולא חשכת את בנך את יחידך ממני". שואלים הראשונים, למה לא מוזכר את הנסיון שהשליכו את אברהם לכבשן האש, שלכאורה זהו נסיון הרבה יותר גדול, כי רצו להרוג אותו בעצמו, ואילו בעקידת יצחק זה רק הבן שלו.

ונראה להקדים פה כמה נקודות:

הגמרא אומרת בסנהדרין (כ, א) שקר החן והבל היופי, אשה יראת ה' היא תתהלל. שקר החן - זה דורו של משה ושל יהושע. והבל היופי - זה דורו של חזקיה, ופרש"י שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו עם הארץ, אשה יראת ה' היא תתהלל - זהו דורו של רבי יהודה בר אילעי, שהיו ששה מתכסין בטלית אחת והיו עוסקין בתורה, ופרש"י עניים היו.

והנה קשה מאד להבין שבדורו של משה ושל יהושע לא היתה יראת שמים, הרי בתורה משמע שהם היו יותר גדולים! וכן על דורו של חזקיהו - עוד יותר קשה... למה אשה יראת ה' זה דורו של ר"י בר אילעי? במה התבלט ה"יראת ה'" שלהם?...

'בְּקוֹשֵׁי'. זהו נסיון יותר קשה... ששה מתכסין בטלית אחת והיו עוסקין בתורה.

[ובמאמר המוסגר, אמר רבי חיים שמואלביץ זצ"ל, איך שייך שבגד אחד יתכסו ששה אנשים? ... איך הם עשו את זה? ... אמר ר' חיים, אם כל אחד חושב על עצמו, איך יהיה לו בגד - לאף אחד אין... **אבל כשכל אחד חושב איך יהיה בגד לשני - לכולם יש...**

הגמרא אומרת (סנהדרין ז, א) כדי רחמיתן הוה עזיזא - כשאהבתינו היתה שלמה - אפותיא דספסירא [פרש"י על רוחב הסייף] סגי לך. דהיינו במיטה צרה - יכלו לשכב שתי אנשים, אך כאשר אין אהבתינו שלמה - גם מיטה גדולה ורחבה לא מספיקה לנו...

כשאדם חושב כל הזמן איך יהיה טוב לשני - יש בסוף לכולם.]

"אשר אהבת"

הקושי שהיה אצל אברהם אבינו הוא היה קושי גדול בלתי נתפס. כתוב במדרש בפרשה (ב"ר נו, ה), שהמלאכים בכו כאשר ראו איך אברהם הולך לשחוט את יצחק בנו. אבא שנולד לו בן בגיל כ"ב מבוגר, בן יחיד ואהוב והוא הולך לשחוט אותו ולהישאר עם ה'פרא אדם' - ישמעאל...

וכבש רחמיו לעשות רצונך - וכאשר המלאך אמר לאברהם "אל תשלח ידך אל הנער", ופרש"י (כב, יב) לשחוט. וממשיך רש"י אמר לו, אם כן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום.

אשר אהבת... אומר רבי אייזיק שר (וורט סלבנדקאי אמיתי...!) כתוב בחז"ל שאברהם אבינו הלך בדרך לעקידה והיה בוכה כל הזמן שהוא הולך לשכל את הבן שלו, ושאל ר' אייזיק, הרי זה לא ראוי לאברהם אבינו... הוא תמיד היה מקיים בשמחה!

אלא אמר ר' אייזיק, הקב"ה צוה אותו קח נא את בנך את יחידך **"אשר אהבת"**! הוא לא ציוני להתעלם מהרגשות של אבא ולחשוב רק על הקב"ה ולשחוט את בנו. לא לא... תקח את הבן שאתה א-ו-ה-ב אותו! **אברהם אבינו הלך לקיים את מצות אשר אהבת, אז הוא הרבה בלבו כמה שיותר אהבה, ואת זה הוא הלך להקריב!**

כאשר הוא עמד בנסיון והלך עם יצחק לעקידה, מביא המדרש (נו, ד), בא לו ה-סמ"ך-מ"ם אצל אבינו אברהם, אמר ליה - סבא סבא, איבדת לבך, בן שנתן לך למאה שנה אתה הולך לשחוטו?!... אמר לו על מנת כן! אמר לו, ואם הקב"ה מנסה אותך יותר מכך אתה יכול לעמוד?... אמר לו ויתר על דין! [כי אפילו שיצוה על עצמו לא ירהר, ויקיים דבריו בלי התנצלות], אמר לו השטן - - - אמנם כעת הוא אומר לך לשחוט, אבל למחר אומר לך שאתה שופך דם וחייב, ששפכת דמו של בנך! אמר לו - על מנת כן!

כאשר ראה השטן שזה לא הולך... הלך ועשה נהר גדול שהם לא יוכלו לעבור בו. אברהם ויצחק נכנסו בתוך המים - עד שהגיעו המים עד לראשם וראו שיותר כבר א"א ללכת. אמר אברהם לקב"ה, אתה אמרת לי לקדש את שמך, אם יצחק בני יטבע בנהר - איך יתקדש שמך בעולמך?...

אתם שומעים על מה הוא חושב?... הרי לכאורה זה הדבר הכי טוב... הוא עשה כל מה שבקשו ממנו, רק הוא לא יכול כעת לעבור. פלאי פלאים... אבל אברהם בא ומתחנן לפני ה', **אני רוצה לקדש**

שם שמים!!!

[ובמאמר המוסגר, מרן רה"י זיע"א שואל (באיה"ש עה"ת כב, ז), כתוב בגמ' (ב"ב טז, א) שהשטן במעשה דאיוב נתכוין לשם שמים, שלא תאבד זכות אברהם. כי אם לא - כל הנסיון של אברהם היה מאבד את ערכו, כי גם איוב עשה כן... והקשה, דמאחר ובזמן העקידה הוא ניסה להפריעו, למה אח"כ הוא פעל לזכותו? ומתרץ, התפקיד של השטן הוא לעשות קשיים בעשיית המצוות ומנסה להפריע, אבל לאחר שעמד בנסיון ועשה את המצוה - הוא רוצה שיעמוד זכותו! ולכן רצה השטן לנסות את איוב.

ואמר חתנו הגאון ר' זאב ברלין שליט"א, שכתוב כאשר יעקב אבינו ניצח את המלאך - אמר לו המלאך שלחני כי עלה השחר, והגיע זמני לומר שירה, דהיינו התכלית של היצירה"ר זה לא לנצח אותך **ולהכשיל** אותך, אלא הוא רוצה לנסות אותך ולהקשות עליך, **והניצחון שלו זה שאתה מתגבר עליו!** ואז הגיע זמנו לומר שירה, כי כעת הוא הגיע לתכלית שלו.

להרבות כבוד שמים - חשוב יותר מעולם הבא!

ישנה שאלה שמביא רבי אלחנן וסרמן זצ"ל (בקובץ הערות ביאורי אגדות ס"ה סק"ד) מה הגדלות של אברהם אבינו?... הרי כמה יהודים מסרו נפש על קידוש השם?... מליונים! כל קהילות הקדש אשר מסרו נפשם על קדושת ה' הנאהבים והנעימים... אז למה מאברהם אבינו כל כך מתפעלים?...

והתירוץ - ידוע. אומר הגר"ח מואלוז'ין זצ"ל, כל הכח של היהודים למסור נפש - הגיע מאברהם אבינו. הוא זה שהטביע כח בבניו למסור נפש על קידוש ה'.

ברוך חיים הוא מסביר עפ"י את המשנה באבות (ה, ג) עשרה נסיונות נתנסה אברהם **אבינו** ועמד בכולם, ואף שבמשנה הקודמת נאמר רק עשרה דורות מנח ועד אברהם ולא הוזכר אבינו.

אבל אומר מרן הרה"י (באיה"ש עה"ת כב, ב) אדם שמאמין בקב"ה, וכי זה נסיון גדול למות על קידוש השם! הרי הוא עוזב עולם שפל, ומגיע להיות בעולם נצח נצחים, קדוש עליון, מה הוא מפסיד?... למה לא?... [על הבית יוסף כתוב שהוא התחנך למות על קידוש ה'. למה לא?...] אומר הרה"י, איפה יהיה הנסיון?... הנסיון

יהיה אם יגידו לבן אדם תמות על קידוש ה' ולא יהיה לך שכר בעולם הבא. בא נראה אותך פה... כאן הוא מרויח נצח וכאן הוא מפסיד לנצח.

מי שמקבל עולם הבא ויש לו שכר גבוה, למה לא?... אבל בא נראה אם כשתפסיד את כל העוה"ב שלך גם תמסור נפש או לא. ואם גם פה אתה מוכן למסור נפש - זו גדלות שאין לה שניה.

על אברהם אבינו כתוב (טו, א-ב) שהקב"ה אמר לו "אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד", ויאמר אברם, "ה' אלוקים **מה תתן לי** ואנכי הולך עירי". ותמוה, מה פירוש מה תתן לי? עולם הבא!!!

אברהם אבינו אומר - עולם הבא לא שווה לי כלום! למה, כי המטרה שלו היתה לפרסם את שמו של הקדוש ברוך הוא בעולם. אז מה עולם הבא יתן לו?... זה כמו שיבוא אחד למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל ויגיד לו שהרב יפסיק ללמוד תמורת מליון דולר... מה זה בכלל... אתה מפתה את אברהם אבינו בגן עדן כאשר הוא רוצה לפרסם את בורא העולם!?! רצונו ה"י שיהי לו בן שימשיך עבודתו בעולם, ואם הוא ימות בלא בנים שוב ישתכח שם שמים מהעולם, וכל יגיעו בימי חייו ילך לטמיון, וזה אצלו יותר גרוע מלהפסיד עוה"ב.

[ועי' בתרגום ריש קהלת בפסוק ב' הבל הבלים וכו' הכל הבל - כשראה שלמה מלך ישראל ברוח נבואה את מלכות רחבעם בנו שעתידיה להתחלק עם ירבעם בן נבט, ואת ירושלים ובית המקדש שהם עתידיים להיות חרבים, ואת בני ישראל שהם עתידיים לגלות אמר במאמרו הבל הבלים העוה"ב - הבל הבלים כל מה שטרחתי אני ודוד אבא כולם הבלים - ודו"ק לענייננו].

[וגם משה רבינו אותו הדבר... כאשר הקב"ה אמר לו למות כתוב במדרש שבקש מהקב"ה לחיות אפילו כמו ציפור בארץ ישראל. ואמר מרן הרב שך, וכי הוא מעדיף להיות ציפור ולחיות?! הוא לא יודע מה מחכה לו בעולם הבא!?!... אלא אומר מרן הרב שך, משה רבינו רצה לקדש שם שמים, כל מה שברא הקב"ה בעולמו - לא ברא אלא לכבודו. וכל דבר בעולם מרבה כבוד שמים, גם הציפור הבודדת בתוך מיליארדים של ציפורים!?! טיפה של כבוד שמים מתרבה גם על ידה בים הגדול של כבוד שמים!?!... אומר משה רבינו - אני מוותר על הכל. אבל את הטיפה של כבוד שמים - אני רוצה!] וכאן אברהם אבינו הולך **בידיים** להפסיד את היותר מהגן עדן שלו... הכל ירד לטמיון כל יגיעו ועמלו כל ימי חייו. **זו הגדלות של אברהם אבינו... זה אף אחד לא מסוגל... כמה הוא היה יותר מכולם! אני מוכן לוותר על הגן עדן אם יתרבה כבוד שמים בזה. זה היה אברהם.**

ובמאמר המוסגר: אחד הדברים הכי גדולים שאני ראיתי ברבי אורי זוהר זצ"ל - היה, שדיברו עם מרן רה"י זע"א שאם ר' אורי זוהר יעשה איזו תכנית בטלוויזיה - זה יכול להחזיר בתשובה הרבה אנשים. והרה"י הורה לו שכך יעשה. ור' אורי זוהר ידע - שאם הוא ידבר 'על ההתחלה' על תורה ומוסר ויראת שמים - אף אחד לא יקשיב לו, אז בתכנית הראשונה הוא עשה אותה בצורה שיכלו לטעות ולחשוב כאילו הוא חוזר לעבר, וכך רצה שבפעמים הבאות - יהיה הכל מלא... ואז יוכל להתחיל להביא לכיוון הרצוי.

ובאו לומר לרה"י שיש פה חשש של חילול ה'. אז הרה"י אמר לר' אורי להפסיק, להפסיק זה נקרא שכעת ישאר כל הרושם שיגידו עליו שהוא חזר למה שהוא היה... אך כשהרה"י אמר לו תפסיק - הוא הפסיק ולא אמר מילה! הפסיק מידית - עם הבזיונות והכל, לא איכפת לי. הוא רצה רק שיהיה לקב"ה נחת רוח, ברגע והרה"י אומר לו - לא - לא איכפת לו למה... הוא עושה הכל לשם שמים. אצל מרן ראש הישיבה זע"א ידוע שעשה הכל לכבוד שמים למען יתרבה כבוד שמים. הוא עשה עסקאות של יששכר וזבולון עם

העולם הבא שלו!!! הוא נתן חלקים מהעוה"ב שלו תמורת כסף שיילך כולו לעולם הישיבות. פעם אחת דיברתי על זה עם אביו של מורנו הרב אודסר, שהוא הביא את אחד מהגבירים הגדולים שהיה תורם לרה"י, ודיברנו על זה בחדרו קצת בקול.

הרה"י שמע, הוא הסתכל עלינו ואמר, למה אתם מדברים על זה?... אני כל כך מתבייש בזה... אין לי ברירה אז אני עושה את זה...

הראש ישיבה היה מוכן למכור גן עדן שלו העיקר שלבני ישיבות יהיה מה לאכול!?! הוא היה מחלק כספים בלי סוף - מהגן עדן שלו!?! הוא היה עושה שותפות... להגיע לשפיץ - - גם את הגן עדן שלי אני מוכן למכור, העיקר שיתרבה כבוד שמים.

ככל שקשה יותר, כך זוכים יותר!...

כעת צריך לדעת: ככה זה לאורך כל הדרך, עמל, עמל, עמל וקושי - רק עם זה זוכים.

אמר מרן הרה"י [באיה"ש בתחילת הפרשה], כתוב בחז"ל (ב"מ פו, ב) שכל דבר שאברהם אבינו עשה בעצמו, שילם הקב"ה לבניו בעצמו. ומים שהוא נתן ע"י שליח, שאמר "יוקח נא" - שילם לבניו ע"י שליח, שנא: וירם משה את ידו ויך את הסלע.

ומה נגרם מזה?... כל מי מריבה. ואם לא היו מי מריבה - משה ואהרן היו נכנסים לארץ, ולא היו גולים ולא היו צרות. ולמה באמת אברהם אבינו אמר ששליח יעשה זאת?... מסביר הרה"י כי זה לא היה חלק מן ההכנסת אורחים, שהרי מה שהוא רצה שהם ירחצו רגליהם זה כי היה סבור שהם ערביים שמשותחוים לאבק רגליהם כדפרש"י בפסוק ד', והקפיד שלא להכניס עבודה זרה לביתו. אז אי"כ הוא לא התכוון לרע - חלילה, אז מה היתה התביעה עליו?... זה לא תביעה... אלא ללא עמל - אין את אותם זכויות. דבר שבא ע"י עמל - שכרו עשרת מונים מדבר שבא ללא עמל.

חז"ל אומרים על שם ויפת שכיסו את אביהם, ושם - נתאמץ יותר במצוה, ומה ההבדל בשכר?... שם זכה לציצית, שחז"ל אומרים על ציצית שלעתיד לבא על כל כנף יהיו שבע מאות עבדים, נמצא שעל כל טלית קטן יהיו אלפיים ושמונה מאות עבדים!! לא ברור מה אפשר לעשות עם כ"כ הרבה... [הגר"ח"פ שיינברג זצ"ל שהיו לו כ"כ הרבה טלית קטן - בטח יהיה לו 'בית עבדים']...

ולמה זכה יפת?... לקבורה. במלחמת גוג ומגוג - יקברו אותך, ולמה, כי פחות התאמצת! כל טיפה של מאמץ מביאה לשכר הרבה יותר גדול.

ואמרו עוד (חגיגה ט, ב) על הפסוק ושבתם וראיתם בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו - אינו דומה ששונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד, ופרש"י אע"פ ששניהם צדיקים לא עבדוהו בשווה שזה עבדו יותר. ע"כ. ובזה לבד יהיה כ"כ ניכר ההבדל כמו בין עובד א' לאשר לא עבדו, כל טיפה נוספת של מאמץ זה כבר עולם אחר.

שרה אמרה לאברהם שיקח את הגר לאשה, "אולי אֶבְנֶה ממנה" - ופרש"י, בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי. אומר הרה"י - "והנה יש בזה זכות יותר גדולה מדברים אחרים, כיון שזה שבירת המדות באופן מופלא, ובפרט משום שהכניסה את שפחתה להיות צרתה, שזה נסיון הרבה יותר קשה". הגר הופכת להיות צרה, שרה שברה את כל המידות, מזה אפשר להיבנות!!!

רחל גם היא שברה את מדותיה, ומסרה את הסימנים לאחותה - וזכתה ונבנתה, ויזכור א' את רחל ויפתח את רחמה, ופרש"י זכר סימנים שמסרה לאחותה.

כמה שיותר קשה - ככה זוכים יותר.

אצלנו, כל חתיכת נסיון וכל חתיכת קושי - מיד מתמרמרים, ולא מבינים שכך הקב"ה נותן לזכות, והוא קרש קפיצה בבית אחת לעולם הרבה יותר רוחני! כל הנסיונות שהיו לאברהם אבינו, זה המעמיד והמקיים את עם ישראל, שמאז ועד היום, 'ועקידת יצחק

לזרעו ברחמים תזכור... כל הראש השנה שלנו נשען על עקידה אחת.

וכך זה בכל הנסיונות. כל כמה שיותר קשה - זה משפיע לו ולזרעו לדורות!

היום זה יום היארצייט של מרן החזון אי"ש, ומחר היארצייט של מרן הרב שך. ועל שניהם מספרים הרבה על הקשיים הגדולים שהיו לשניהם, החזון אי"ש אף כותב באגרותיו, 'ולא זכיתי לשום עונג מתענוגי החיים, זולתי חולי הגוף ושבירתו'.

מרן הרב שך אמר פעם (להרב שלמה לורנץ) לא היה לי רגע טוב בחיים, אבל אין אדם מאושר יותר ממני...

ושאלנו פעם את מרן רבי ניסים קרליץ זצ"ל, האם הם נהיו גדולים **למרות** הקשיים, או **בגלל** הקשיים?... אמר לנו רבי ניסים, פשיטא שבגלל זה.

סיפר לי יהודי בשבת האחרונה, שהוא היה בבית מרן רה"י זיע"א, והגיע לשם אברך וסיפר לרה"י את צרותיו. יש לו מכון של הוצאת ספרים לאור, ובא אחר והשיג את גבולו, ונוצר מזה מחלוקת גדולה... הוא לא יודע מה לעשות... אמר לו הרה"י - תוותר! אמר לו, אבל הרב, זו הפרנסה שלי! מה אתה עושה כל היום? שאל הרה"י. אני לומד! וזו פרנסתי. תוותר. השיב הרה"י. קפץ האברך, מה הראש ישיבה חושב, שאני מלאך?... אמר לו הרה"י, מה יהיה אם תהיה מלאך?... מה יקרה?...

אבל בואו ונשאל את עצמנו, האם בשביל לוותר צריך להיות מלאך?...! אצלנו כל קושי - אנחנו מיד מנסים לברוח, זה לא בשבילי... למה?...! בא נתמודד! נקבל ע"ז שכר גדול! פה הרווחים הגדולים!

הגויים רצו גם לקבל את התורה, אלא הם שאלו מה כתיב בה? ואמרו להם דברים שיהיה להם קשה, אז הם אמרו - לא! חד משמעית... והיהודים מה אמרו?... נעשה ונשמע! אם יהיה לנו קשה - נתמודד! תהיה סיעתא דשמיא! ואדרבה, הקושי בונה! ולכן זכו לנצח נצחים.

השאיפה שצריכה להיות לכל בחור...

נפגשתי השבוע עם הגאון ר' אליהו מן, ובקשתי ממנו לספר לי סיפור מעניין על מרן שה"ת רבי חיים קנייבסקי זצ"ל. וסיפר לי שבא יהודי לרבי חיים ואמר לו, אני רוצה להיות היריכמן של הדור הזה. שאל אותו ר' חיים, מה זה 'יריכמן' של הדור הזה?...

אמר לו היהודי, רייכמן - נתן לרב שך פינקס צ'קים שרק חתום למטה, ואמר לו - נתן את זה למי שאתה רוצה, וכמה שאתה רוצה... גם אני רוצה - אמר היהודי - שיהיה לי הרבה כסף, ואני אוכל לעשות את זה עם הרב...

רבי חיים צחק, מה יעזור שתתן לי, אני לא יודע מה עושים עם זה... תן את זה להרב מן, הוא יודע מה לעשות עם זה...

ואח"כ אמר רבי חיים, אם כבר יש לך מושגים לבקש עשירות בשביל להיות מחזיק תורה גדול, אז למה אתה לא מבקש כבר להיות כמו החפץ חיים?... אמר לו רבי אליהו מן שעמד בסמוך - תפסת מרובה לא תפסת... אמר ר' חיים - טוב, אז כמו החזון אי"ש?...! [החפץ חיים זה דור אחר, החזו"א זה כבר הדור שלנו!...] ומוסיף הרב מן, שכמה פעמים רבי חיים אמר לו, שהשאיפה של בחור בדור שלנו שצריכה להיות היא - להיות כמו החזון אי"ש! ואין מי שמבין יותר טוב מה זה חזון אי"ש - כמו ר' חיים קנייבסקי.

הבה ונחשוב לרגע: מה זה באמת להיות כמו החזון אי"ש?...

ישנה הגדרה מאד מעניינת של הגאון רבי דב לנדו שליט"א: הוא אמר את זה גם על רבי חיים מבריסק, אבל על החזו"א הוא אמר את זה בהיכרות אישית.

רבי חיים מבריסק - יש תמונה שלו, ובתמונה הוא נראה זקן כמו יהודי בן תשעים. אבל רבי חיים בריסקער נפטר די צעיר... בגיל

שישים וחמש (!) רק כיון שהעמל שלו היה כ"כ גדול, והוא מיצה את כל כחותיו, הוא היה נראה באמת זקן.

החזון אי"ש - אמר ר' דב לנדו - הא היה אדם שמיצה את הכחות שלו עד תום!

ידוע הסיפור שסיפר הג"ר שמריהו גריינימן, שפעם אחת החזון אי"ש ישב ולמד, ולפתע שמעו קול נפילה מחדרו. מיהרו לחדר וראו את החזון אי"ש שרוע על הרצפה. נבהלו ושאלו אותו אם לקרוא לרופא. אמר החזון אי"ש - זה לא כלום פשוט טעיתי בשיקול הדעת... תמיד אני לומד עד שנשאר לי כח רק בשביל להגיע עד המיטה. היום טעיתי בשיעור הזמן הזה... חשבתי שיש לי יותר כח ולא היה לי, אז נפלתי... לא קרה כלום...

הגאון ר' גדליה נדל אמר, למה פעם היו יותר למדנים מהיום? לא רק בגלל שפעם למדו יותר שעות - אלא בגלל שפעם למדו עם ריכוז של מאה אחוז רק בלימוד! היום רק קצת אחוזים בלימוד, וכל השאר - חושבים על הרבה דברים נוספים...

תנצל את הכוחות - עד תום, זה חזון אי"ש ולזה צריכים לשאוף! וכ"א שינצל עד תום - יגיע הרבה...

גדולי הדור זה כלל ישראל!

אברהם אבינו מתפלל על סדום. וכולם שואלים: על סדום?! על סדום להתפלל?!... למה להשאיר כאלו רשעים בעולם?...

בעלי התוספות אומרים, שהיתה גזירה על כל סדום, כמשי"כ האף תספה צדיק עם רשע. כל סדום - חרבה! אברהם אבינו ביקש - שרק הרשעים ימותו. אך הצדיקים והעיר סדום עצמה - ישארו.

הרבה שלנו המשגיח רבי מאיר חדש היה אומר, לקב"ה ישנם הרבה אפשרויות. הוא יכול להחזיר אותם בתשובה ואז בכלל לא יצטרכו להחרים את העיר.

היו גם דור המבול ודור הפלגה. מדור המבול - לא נשאר כלום. הכל נשטף. אך את דור הפלגה - ה' בלל את שפתם וכך הם נפוצו על פני הארצות... לא חסר לקב"ה אפשרויות...

[הרה"י מביא רעק"א בברכות דף י' שמביא זוהר, שלומד מפה שאסור להתפלל על הרשעים שימותו. מי היה לנו יותר רשע מתרת, עובד עבודה זרה, אך יצא ממנו **אברהם אבינו**!...]

בתחילת פרשת חקת מביא המדרש רשימה שלמה... מי יתן טהור מטמא - רשימה של הרבה גדולים שיצאו מרשעים. כמו חזקיהו מאחז ועוד ועוד. א"כ רואים שאסור להתפלל על רשעים שימותו, אי אפשר לדעת מה ייצא מהם.]

אך מצאנו דבר מעניין שמקורו מדברי הזוהר - כך הביאו מו"ר הג"ר הלל זאקס זצ"ל, שהרי אם היה עשרה צדיקים בסדום, והיה מהפכת סדום, היו גם הם נאבדים מהעולם, וכדאי וכדאי הור העולם לסבול גם רשעים אלו ובלבד שהעשרה צדיקים ישארו בעולם, כי עולם עם עשרה צדיקים זה עולם אחר.

רבי חנניה ציולק מספר, שפעם, עזר מציון היו במצב כספי מאד קשה, וזה היה בשנותיו האחרונות של מרן הרב שך, והרב ציולק טיפל בו כל הזמן. היתה לו אפשרות לנסוע לשבוע לחוץ לארץ לאסוף כסף עבור הארגון, אבל אם הוא היה נוסע - לרב שך יהיה קשה, כי הוא היה רגיל איתו ואהב אותו.

בא הרב ציולק לשאול את מרן שה"ת ר' חיים קנייבסקי זצ"ל מה עליו לעשות, ואמר לו רבי חיים - 'הרב שך זה כלל ישראל!...' ואמר לו להישאר. ומסיים הרב ציולק - בסוף הוא גם קיבל כסף רב עבור הארגון בדרך אחרת. (אבל זה לא העיקר...)

גדולי הדור - זה כלל ישראל!...

רבי אליהו לאפיין מביא, חז"ל אומרים (סנהדרין צט, ב) מאי אפיקורס? דאמר מאי אהנו לך רבנן. לדידהו קרו לדידהו שנו. ופרש"י והם אינם יודעים שהעולם עומד עליהם. ומסבירה הגמ' כיון שהוא לא מאמין בפסוק 'ונשאתי לכל המקום בעבורם'.

אומר ר' אליהו לאפיין, אילו היו עשרה צדיקים וסדום היתה נשאת ולא היתה נהפכת, מה היו אומרים אנשי סדום על העשרה צדיקים? ... הבטלנים האלו... הלומדים האלו... מה הם עושים בעולם? ... מי צריך אותם? ... הם חיים רק על חשבון המדינה... אבל מהי האמת? ... שבלעדיהם - הייתם כבר מזמן בהפיכת סדום...

אף אנו נאמר: אותו הדבר גם בדור שלנו. כל העולם חי בזכות הבני תורה. מה אומר הרחוב? ... נדמה לו שהם עושים את הכל, וכולם חיים רק בזכות המדינה. אך האמת היא - שבזכות עולם התורה - קיים כל העולם.

יש סיפור שרק בעולם הישיבות מותר לספר:

בשנת תשט"ו, כשהיתה מלחמת סיני, כולם הריעו לצה"ל... אמר הרב מבריסק, הכל בזכות הבני תורה. בלי הבני תורה לא היה שום דבר!!! אמר אחד לרב מבריסק, יש לי ראייה שזה לא ככה... אם הכל היה בזכות הבני תורה, אז למה בכל אופן היו הרבה שמתו?... אמר הרב מבריסק, אני אספר לכם סיפור: הסבא, הבית הלוי (ידוע שהוא היה ענוותן גדול מאד!) היה לו בן עילוי, שהוא עשה שידוך שנתנו שם הרבה מאד כסף. ואביו הבית הלוי הבין שיש לו קצת גאווה מזה. הוא קרא לו ואמר, מה אתה מתגאה, שלקחו אותך לחתן?!! לא לקחו אותך בגללך, אלא בגלל שרצו להיות המחותנים שלי! לכן גם שילמו ע"י הרבה...

אמר לו הבן, (שהיה גם בריסקער חריף...) יש לי ראייה לא ככה... מה הראייה? ... כי אם זה היה בגלל אבא - היו משלמים הרבה יותר! אמר לו הבית הלוי - נכון. אבל הבעיה היא שאתה החתן... והנמשל מובן מאליה...

השקפה של תורה

אנחנו מחזיקים את עולם הישיבות.

רבי אלכסנדר שטרנבוך אמר, בהתחלה כשהיו הבחירות ויצאו לבחור ועשו רק כמו שאמרו לעשות, אז דובר כל הזמן על שמונה מנדטים, אבל לאחר הבחירות, שהתחילו הישיבות לדון בזה, ולנסות להרכיב את הממשלה - אמר הקב"ה אני אקח לכם מנדט אחד, וירדו לשבעה! אנחנו נרכיב ממשלה רק אם נלמד, לא אם נגיד מה לעשות. אם נגיד מה לעשות - אף אחד לא יתחשב בנו... אבל אם נלמד - נזכה הרבה יותר!

אני רוצה לומר לכם דבר אחד: היום אנחנו ניזונים מכל מיני עיתונים, עיתונאים, חינוכונים וכדומה, שהכותבים שם בחלקם הם זרוקי ישיבות, והם ברוחב לבם הגדול קובעים את ה'דעת תורה', ואנחנו עוד מאמינים להם...

עוד תגיע פעם שאנחנו פשוט נתבייש... עליהם סומכים?!... ועוד לקרוא את זה בשקיקה?!... הבאנו פעם בשם מרן רה"י הג"ר גרשון שליט"א שאמר על ת"ח שיוצא גליון שלו - שזו לא השקפה שלנו, לא השקפה של תורה ולא השקפה של עולם הישיבות... ושלא יקראו את זה, וכ"ש סתם עיתונאים מביימים דברים, כותבים מה שרוצים, ואח"כ אנשים קוראים את זה. צריך מאד לזהר!

להסתכל על כל דבר בשלמות

הג"ר יעקב אריאלי (אביו של הג"ר אשר אריאלי שליט"א) אמר, כתוב בסוף הפרשה הקודמת - שאברהם אבינו ראה את הארץ - הקב"ה קיפל את כל הארץ מתחתיו ואמר לו זאת הארץ אשר אתה

עומד עליה - לך אתננה ולזרעך. וכתוב במפרשים, מה הענין לקפל אותה?... כי אם ה' היה מראה לו את הארץ בצורה ישרה - הוא היה צריך להסתכל לארבעה צדדים, אבל כשזה מקופל - הוא יכל לראות את הכל ביחד.

ומה הענין לראות את הכל יחד ולא להסתכל לארבעת הצדדים? והוא אמר דבר מאד נכון! - כשאתה מסתכל לארבע צדדים, אתה רואה כל צד בנפרד, כל צד מה שהוא צריך ומה שיש בו. אבל כשאתה רואה דבר שלם - כל ההסתכלות היא אחת! יכול להיות שיש דבר שהוא טוב לצד הזה, ורע למשנהו.

וניקח דוגמא: יש בחור שהוא מבין שטוב לו יותר ללמוד בלילה, ולישון במשך היום. ואם הוא מסתכל על עצמו לבד - ייתכן וזה נכון. אך כשאתה מסתכל על כללות הישיבה - זה נזק! וכמו שאמר מרן רה"י ר' גרשון שליט"א, הוא מרויח בחור אחד, ומפסיד למאות! למה, כי זה גורם רפיון.

או למשל, בחור שרוצה ללמוד עד שעה מאוחרת בלילה, ולמחרת לא להתפלל בישיבה, אם הוא מסתכל מצד אחד - למדתי הרבה שעות! אך אם הוא מסתכל על כל המבנה של 'בן תורה' זה כולל גם להתפלל בישיבה, ולבא לסדר בזמן, אז חסר לו... כאשר מסתכלים על דבר ב'שלמות' - זה משהו אחר...

וכך זה בכל החיים שלנו! יש עבודת ה'. יש אחד שכל הזמן הוא לומד אבל רק גמרא. מוסר לא מעניין אותו. אמנם בלימוד הוא טוב, אבל בשלמות של האדם - חסר לו!

שאלו פעם את מרן הרב אלישיב זצ"ל על שידוך מסויים שהוא לא לומד מוסר אבל הוא גאון בלימוד, הורה הרב אלישיב - לא לעשות את השידוך הזה, ולמה, כי מי שלא לומד מוסר - תמיד הוא מרגיש שהשני אשם, ומוסר מלמד אותך שגם אתה אשם... לא תמיד השני אשם... מוסר מלמד אותך, אם אתה תהיה בסדר - הכל יסתדר!

אנחנו באים לעולם של שלמות. לכן בישיבה ב"ה לומדים ומקפידים גם לחזור.

אמר לי הגאון ר' ישראל סוקל [מישיבת בית מדרש עליון] שהוא היה פעם אצל מרן הרב שך, ושאל אותו מה הוא עושה, אמר לו - 'מגיד שיעור'. אמר לו הרב שך - מה עם חזרות? ... אמר לו הגר"י סוקל, היות ויש לי שיעור אין לי כ"כ זמן לחזור... אמר הרב שך - זה לא טוב... חייבים לחזור! ללמוד ולחזור ולשנן!

אנחנו חיים עם שלמות.

והנה בדור שלנו רואים שקיימת מלחמה עזה בין כוחות הקדושה לכוחות הטומאה.

[לא נדבר במפורש, כי כבר נגמר ענין הבחירות...] אבל ראינו את החילול ה' הנורא, שלא רק שנפל פה מנדט שמיני, אלא זה הלך לשיא של כחות הטומאה!!

הקב"ה רצה להראות לנו משהו... זה נוגע לנו, שצריך להרבות כבוד שמים! הקב"ה מראה לנו שיש מלחמה עזה, מלחמה של אחרית הימים, צריכים להרבות קדושה, להרבות כבוד שמים! עם התמדה, עם עמל התורה, עם תפילה, עם מוסר, עם מידות, ועם השקפה ישרה!

ואז ה' יזכה אותנו שנזכה באמת לראות במהרה שבמוצאי שביעית בן דוד בא! אמן.

זכות הלימוד בגליון זה הוקדש לרפואת
אודליה מרים בת פיורלה
בתוך שאר חולי ישראל

לע"נ
א"מ רבת הפועלים והחסד
מרת פנינה פרל מישקובסקי ע"ה
בת הרה"ח יהושע מאיר שורץ זצ"ל
נלב"ע כ"א חשוון תשמ"ו
תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמז"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמרו בישיה"ק

השפעת לומדי התורה לסביבתם

בישראל, ויש להבין מה מעלה היא זו ש'שמו יוצא מסוף העולם ועד סופו', הרי לכאורה אין זה אלא פרסום וכבוד בעלמא, ומה לימוד יש כאן על גודל מעלתו.

ולא עוד אלא שבלשון רבינו יונה כאן מבואר "כי במה יש לאדם שם טוב אם לא אשר יעסוק בתורה ויקיים המצוות", ומשמע שהשם הטוב היא המעלה שכוללת בתוכה את הכל, הן את התורה והן את המצוות, והדברים צ"ב מה יש באותו שם טוב שבו נכללו שאר המעלות.

ובגמ' בשבת (קנ"ג, א') אמרינן, "בעא מניה רבי אלעזר מרב איזהו בן העולם הבא, אמר ליה ואזניך תשמענה דבר מאחריך לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו" (ישעי' ל', כ"א), ופירש"י; "מאחרי מטתך כשתמות, תשמע כשיאמרו זה הדרך שהלך בה זה לכו בה, מובטח שהוא בן העולם הבא".

וכאן מתבאר, שאימתי מובטח האדם שהוא 'בן העולם הבא', רק כאשר אומרים אחריו 'זה הדרך לכו בו', ורואים לכאן 'במפוי' שמעמדו של האדם אפילו בעולם האמת נקבע לפי הלימוד שלמדו ממנו ההולכים בעקבותיו, והא מילתא הלא היא מילתא דתמיהא.

ובגמ' בברכות (י"ז, א') אמרינן; "רבי יוחנן כי הוה מסיים ספרא דאיוב אמר, הכי סוף אדם למות וסוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים, אשרי מי שגדל בתורה ועמלו ועושה נחת רוח ליוצרו", ומבואר בדברי רבי יוחנן את סדר עלייתו של האדם, שהוא גדל בתורה ועמל בתורה, עד שהוא מגיע לרום המעלה של 'עושה נחת רוח ליוצרו'.

אך אי הוה קאים רבי יוחנן בהכי הוה סגי, ואילו רבי יוחנן אינו עוצר, אלא ממשיך בדבריו ואומר: "וגדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, ועליו אמר שלמה (קהלת ז', א') טוב שם משמן טוב ויום המוות מיום הולדו", ומבואר על פניו שמעל המעלות העליונות של 'גדל בתורה' ו'עושה נחת רוח ליוצרו' מגיעה המעלה הגבוהה ביותר של 'גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב', ואף המקרא שהביא רבי יוחנן לא כולל אלא את מעלה זו של 'טוב שם משמן טוב', ומשמע כאמור שהיא הדבר אשר כולל בתוכו את שאר כל המעלות.

משל למי שנכנס בחנותו של בשם:

וביאור הענין נראה על פי דברי הגמ' במסכתא עבודה זרה (ל"ה, ב'); "דרש רב נחמן בריה דרב חסדא, מאי דכתיב לריח שמניך טובים (שיר השירים א', ג'), למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין, מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף" וכו', ופירש"י; "והיינו דכתיב שמן תורק שמן, כשמגלין אותה ומריקין שמנה - כלומר כשאתה מלמד תורה לתלמידים, אז יצא לך שם".

ומבואר בדברי הגמ' ששמו של החכם דומה לצלוחית של פלייטין, וביאור הענין נראה על פי מה שידוע מחכמת הטבע, שכאשר יש ריח שמריח לסביבתו, אין פירוש הדבר שהריח מתחסר ועובר החוצה, אלא הוא נשאר במקומו והוא עצמו מתרבה הלאה, לכל המקומות שאליו מגלים אותו ומריקים את שמנו.

זוהי סגולתו של הדבר שהוא בעל ריח טוב, שמתחבר אל כל החמצן שעומד מחוצה לו ומתפשט אליו, עד שגם החמצן עצמו מתהפך לאותו חומר של הריח, ועל ידי כך מריח גם הוא את אותו ריח, וכעת נחשב הדבר שהריח תפס גם כל סביבותיו והפשיט את כוחו על הכל.

ומשום כך המשילו את חכמת החכם לצלוחית של פלייטין, ללמדך שגור לאחד נר למאה, וכח סגולת החכמה היא להתפשט הלאה בלי

פרק ד' משנה י"ג "רבי שמעון אומר שלשה כתרין הם כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן"

שלשה כתרין הם:

רבינו יונה מפרש את דברי המשנה, שכתר כהונה וכתר מלכות הם שני כתרין שניתנו רק ליחיד סגולה עד סוף כל הדורות, ופירושו של המושג 'כתר' הוא כח נצחי שמשמש את נושאו לדור ודור עד עולם, כתר כהונה ניתן לאהרן ולבניו כמו שנאמר (במדבר כ"ה, י"ג) 'והיתה לו ולזרעו אחרי ברית כהונת עולם', וכתר מלכות ניתן לבית דוד כמו שנאמר (תהלים פ"ט, ל"ז) 'זרעו לעולם יהיה וכסאו כשמש נגדי'.

ועל כך מוסיפה המשנה שיש עוד כתר שלישי שהוא 'כתר תורה', ושנאמר תאמר שגם כתר זה הוא כתר שמיועד רק ליחידים שיש בכוחם לשאת למשך הדורות, על כך באו חז"ל ואמרו שכתר תורה מונח בקרן זוית, וכל הרוצה ליטול יבוא ויטול.

והוסיף רבינו יונה וכתב, שלא זו בלבד שכתר תורה ניתן לכל, אלא הוא הכתר שגדול יותר משני הכתרין האחרים, ולא עוד אלא שגם הכתרין האחרים יונקים את הכוחם מכתר התורה.

אך המשנה אינה פוסקת בכל זה, ומוסיפה עוד כתר רביעי: "וכתר שם טוב עולה על גביהן", והיינו שיש כתר נוסף שנעלה על הכל והוא 'כתר שם טוב', וכמו שכתב רבינו יונה: "ולכתרים כולם צריך כתר שם טוב, והרי הוא תלוי בכתר תורה".

ומבואר לפנינו, שאף שגם 'כתר שם טוב' תלוי ועומד בכתר התורה, מכל מקום יש בו מעלה יתירה המנושאת על הכל עד שהוא עולה על גבי כולן, אך לא נתבאר לפנינו מהו מהותו של אותו 'שם טוב' עד שזוהי מעלתו, ואדרבה, הרי על פניו נראה ש'שם טוב' אינו אלא דבר חיצוני של מה הבריות אומרות עליו, ואינו מובן איזו מעלה עצמית יש בו שהיא עולה על הכל (והדברים כבר נתבארו זה זמן זמנים בש"ק פרשת בחוקותי תשע"ט על המשנה דלעיל (ב', ז') 'קנה שם טוב', ופרשה זו לא נשנית אלא בשביל דברים שנתחדשו בה).

וכבר בפסוק בקהלת (ז', א') אמר שלמה "טוב שם משמן טוב" (קהלת ז', א'), ובמדרש רבה על אתר שם דרשין מילי טובי שבהם טוב השם הטוב מהשמן הטוב, "שמן טוב יורד ושם טוב עולה, שמן טוב לשעתו ושם טוב לעולם, שמן טוב כלה ושם טוב אינו כלה, שמן טוב בדמים ושם טוב בחינם, שמן טוב נוהג בחיים ושם טוב נוהג בחיים ובמתים, שמן טוב בעשירים ושם טוב בעניים ובעשירים, שמן טוב מהלך מקיטון לטרקלין ושם טוב הולך מסוף עולם ועד סופו" וכו' וכו'.

ואחרי ככלות הכל מסיים שם המדרש ואומר (וכע"ז בשמות רבה פרשת ויקהל מ"ח, א'): "אמר ר' יהודה בר' סימון מצינו בעלי שמן טוב [שנמשחו בשמן המשחה] נכנסו למקום חיים ויצאו הם שרופין, ובעלי שם טוב נכנסו למקום מתים ויצאו חיים, נדב ואביהוא נכנסו למקום חיים ומתו, חנניה מישאל ועזריה נכנסו לאתון נורא ויצאו חיים, לכך נאמר טוב שם משמן טוב וגו'".

ומשמעות דברי המדרש צ"ב, וכי כל הסיבה שמחמתה ניצלו חנניה מישאל ועזריה היתה מחמת שמם הטוב, שרק בשלה נכנסו לאש חיים ויצאו בשלום, ומדוע זהו הדבר שבו מכנה אותם המדרש - שהיו בעלי שם טוב.

עוד מצינו בגמ' סוף פרק קמא דבבבבב (ט"ז, א') שכשנכנס רבי עקיבא אל רבי אלעזר בן עזריה אמר עליו רבי אלעזר: "אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמן הולך מסוף העולם ועד סופו, שב בני שב, כמותך ירבו

לך בכוח זה:

ועל כל אחד ואחד לדעת שגם הוא עומד בתור משפיע. אל תאמר נער אנכי, ואין שלב לאף אחד עלי אדמות שבו הוא לא משפיע על אחרים, אם זה בעל על אשתו וילדיו ואם זה אברך על חבריו לבית המדרש, על אחת כמה וכמה כשבמה אנן קיימין, בבחור שנמצא בישיבה יחד עם עוד מאות בחורים, שודאי השפעתו גדולה לאין שיעור יותר מכל מאן דהוא אחר.

אלא מאי, שבדיוק בנקודה זו מגיע היצר לאדם והופך אותו פתע פתאום לשפל אנשים, מי אני ומה אני שמעשי ישיפיעו על מאן דהו, אך מלבד השטות בטענה זו לכשעצמה, כאן לפנינו מבואר שההשפעה אינה קשורה בהכרח לדיבורים מסויימים או למעשים ישירים, אלא יש בכוחה השפעה סגולית שמתרחבת הלאה כל הזמן, שאפילו עין הרואה 'אינה מרגשת בהם לדקות', ומי שנכנס בחנותו של בשם - אף על פי שהבשם לא מכר לו, והוא לא לקח ממנו כלום, הטבע הוא שריחו נודף וריח בגדיו מבושמים 'ואין ריחו זז ממנו כל היום'...

אין בכך הסברים אלא זוהי המציאות, שמעשיו של האדם יקרבו רחוקים ויקרבו רחוקים, כל מעשה ומעשה שהאדם עושה מדבק ומשפיע הלאה, אינו דומה בית מדרש שמלא ביותר בחורים לבית מדרש שמלא בפחות, וכל לימוד של אי מי מקדש את האויר שסביבו ומשפיע עליו ריח של תורה, והריח הלזה משפיע גם על אחרים להצטרף אף הם, והדברים אינם צריכים לראיה, אם לטוב אם למוטב.

כל שכן כאשר מדובר בבחורים שמלבד השפעתם הסגולית יש להם כח השפעה מצד עצמם של 'אעשה כן גם אני', ובפרט כאשר מדובר בחברים לספסל, בבחורים מוכרים יותר או מבוגרים יותר, שאין ספק שבעולם שכל מעשה שלהם נלמד אצל אחרים שעושים בעקבותיהם.

מאז לידתו, מוטבע האדם בטבע של 'חקיינות' שמלמד אותו לעשות כמו שהוא רואה, ואלמלי טבע זה כמעט שלא היה עושה מאומה... מן הסתם אין לאדם כמעט אף מעשים שהוא עושה ממש מצד עצמו, ובמקרה הטוב אינם אלא כעשרה אחוזים... כל השאר הם מעשים שהאדם למד מסביבותיו, חיקה אותם ועשה אחריהם, וטבע זה ממשיך אצלו כל העת - להתאים את עצמו לזולת.

אם כן אין מקום לעין הרואה להמעיט בכוחה העצום של ההשפעה בין בני אותו מקום, שכפי הכמות שבה האדם עושה את שלו אם יותר ואם פחות הרי הוא משפיע לטוב ולמוטב, והאווירה שהוא יוצר ביחד עם הריח שנודף מאליהם שופעים על כל גדוניהם ומרחיבים את השפעתו אל זולתו.

ומורגלים אנו להביא בענין זה את דברי רבי יוחנן שאמר (יומא פ"ו, א') היכי דמי חילול ה' כגון אנא דמסגינא ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, וכתב רש"י: "ואין הכל יודעין שנחלשתי בגרסתי", ולמדן הימני להבטל מתלמוד תורה", והענין צ"ב, שאם רבי יוחנן נחלש עד כדי כך שנפטר מת"ת כדין אנוס, מה יחייב אותו להשמר מחילול ה', ואם לא נחלש עד כדי כך, לכא' אמור כבר לתלמוד מדין תלמוד תורה, ומה שייך כאן ענין של חילול ה'.

אלא ביאור הדברים הוא, שכל ענינו של 'לא יכול' הוא ענין יחסי, וביחס לדברים מסויימים באמת שאין לאדם יכולת, בעוד שכלפי דברים אחרים הוא יכול, כפי שכל אחד יכול לראות במוחו, ומכיון שחילול ה' הוא דבר נורא עד כדי כך, על אף שבאמת רבי יוחנן נחלש עד שלא יכל לתלמוד מדין תלמוד תורה, מכל מקום הוא נתבע להתאמץ עוד יותר ולעשות עוד יותר מכפי תלמודו, ובלבד שלא יהיה חילול ה'.

ומכאן אנו למדים את גודל החומרה של חילול ה' שחומרה יותר מכל שאר עבירות שבתורה, ועל פי זה יש להתבונן גם לענין מידה טובה מרובה, שהרי כל אשר לו יתן האדם בעד קידוש שם שמים, ועל זה אנו אומרים פעמיים באהבה ואהבת את ה' אלוך בכל נפשך, אולם בעבור זה אין האדם צריך למסור את נפשו, אלא די לו שיהיה שקוע בשלו להיות 'גדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו', כדי שהריח שבתוכו יתגבר ויילך, עד שינודף הלאה לחוצות קריה ויצור ממנו 'צלוחית של פלייטין' שיש בה שם טוב משמן טוב שמשפיעה לכל מי ששואף את ריחה.

להתחסר, כשבתחילה היא עמדה רק אצל החכם, אך כאשר החכם עלה ונתעלה והגדיל את חכמתו הרי שבזה המשיך והרחיב את החכמה יותר ויותר עד שכל סביבותיו הצטרפו אליו ונדבקו גם הם באותה החכמה.

וכן הוא רח"ל לאידך גיסא, כאשר האדם נדבק בכח הטומאה וההבל, יש לעיתים בסגולת הרוע להתפשט יותר ולקבל כוח גדול ממה שהיה לה, עד שהיא תגדל ותתרבה ותמשיך טומאה על כל סובביה.

והם המה הדברים אשר אמרו לנו חז"ל במדרש משלי (י"ג, ט"ז): "משל למי שנכנס בחנותו של בשם, אע"פ שאינו מוכר לו ואינו לוקח ממנו הוא יוצא וריחו נודף וריח בגדיו מבושמים ואין ריחו זז ממנו כל היום, עליו הוא אומר הולך את חכמים יחכם, ורועה כסילים ירוע - משל לאחד שנכנס לחנותו של בורסקי, אע"פ שאינו מוכר לו ואינו לוקח ממנו הוא יוצא, ריחו וריח בגדיו מלוכלכים, ואין ריחו וריח בגדיו זז ממנו כל היום, ועליו הוא אומר ורועה כסילים ירוע".

וראה בענין זה ללשון נשגבה שכתב החזו"א באגרותיו (ח"ג אגרת ס"ב) על סגולת השפעתו של הלומד תורה: "ואם היו בני תורה עמלים בתורה לאמיתתה היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים מהרהורי עבירה וכפירה וכיו"ב בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם", והוסיף וכתב החזו"א: "ובסביבות בעל תורה אמיתי הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה, וכמו כן יש רשמים על הרחוקים - מה שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם".

ומבואר בלשונו הזהב של החזו"א שאכן ההשפעה שיש לבעל תורה היא כמו 'ריח' שאינה תלויה כלל בהשתדלות מעשית, עצם החמצן שמסביב מתרבה והולך ומתחבר ונהפך לאותו חומר של 'רוח טהרה' שמשתפכת מכת החכם - 'מה שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם', וממילא אף בלי שיפעל דבר מה מציודו - ריחו ינודף ויתפשט הלאה.

וידועים דברי הג"ר ישראל מסלנט, שכאשר צורב צעיר מתרפה מתלמודו בוילנא, אזי הסטודנט מתבולל בפריז... אמנם הם רחוקים זה מזה הרחק כמטווחי קשת אף מבחינה פיזית, אך ההשפעה הרוחנית אינה תלויה כלל בקשר עין או בקשר אחר, היא השפעה סגולית של 'ריח', שכגודל כוחו של בעליה כך גודלה להתפשט למרחקים.

וכל הדברים כגון אלו כלולים במה שהמשילו חז"ל את ההשפעה הרוחנית לריח, מצד אחד יכול האדם להיות 'חנותו של בשם', שריחו רק יתפשט וידבק בכל מי שיתקרב אליו, עד שחלק ממנו עצמו ישכון גם באחרים, והם יתהפכו להיות כמוהו, ולאידך גיסא האדם יכול להיות 'חנות של בורסקי', שבלי שיוציא מילה מפיו כבר יגרום לאחרים להתלכלך ולהדביק בהם את אותו ריח.

ומשום כך נקטו חז"ל את מעלת ה'שם טוב' כמעלה עליונה יותר מכל המעלות אחרות, ומשום כך היא גם כוללת בתוכה את כל המעלות האחרות, משום שאין בה מעלה בפני עצמה, אלא היא הדרגה העליונה שהאדם יכול להגיע אליה כחלק בחלק על ידי המעלות הקודמות, שהוא יהפוך את עצמו לכלי מחזיק ברכה עד כדי כך שהשפעתו לא תעצר בתוכו פנימה אלא תמשיך הלאה ותצרך אליו גם את אלו שלידו, את הקרובים ואת הרחוקים.

רבי עקיבא לשם דוגמא הגיע למעלה גדולה כזו עד ש'יצא שמו מסוף העולם ועד סופו', ופשוט שאין כאן ענין סתמי של פרסום ותו לא, אלא מעלתו היתה גדולה כל כך, עד שהשפעתו עברה את כל הגבולים האפשריים, התפשטה עוד ועוד, שכבר לא היה מקום עלי אדמות שלא ספג את הריח העז והושפע מכוחו של רבי עקיבא.

ובזה מדוקדק למאד לשון המשנה שנקטה דוקא לשון כתר, 'כתר תורה כתר כהונה וכתר מלכות וכתר שם טוב עולה על גביהן', כי הנה מהו לשון 'כתר'? 'כתר' המכוון הוא לכת השליטה שיש ביד המוכתר, שהכל מסור בידו, הוא עליון על כולם וכולם כפופים לו. ואלו גם כן המעלות המנוויות במשנה, שכל אלו דברים שמסורים ביד האדם לנכס אותם לרשותו ולהופכם לחלק מאישיותו, עד שהוא יכול להגיע לפסגת המעלה - 'כתר שם טוב עולה על גביהן', שהמעלות יהיו קנויות לו עד כדי כך, שגם מה שביד אחרים יהיה קנוי לו, והם יהיו מושפעים מכוחו.

נודה מאד לכל מי
שיכול לסייע בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכדומה.
נא לפנות למייל
mdh036194741@gmail.com

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א

רב ביהכ"נ ידברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת חיי שרה

רק ע"י לימוד התורה אפשר לשנות טבע לא טוב

כתוב בתחילת הפרשה שאברהם אבינו רצה לקנות מעפרון את מערת המכפלה כדי לקבור את שרה אמנו, ואברהם אבינו אומר לעפרון (כ"ג - ט') "בכסף מלא יתננה לי" ועפרון ענה לאברהם אבינו (שם י"א) "לא אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" [ורש"י פירש (בד"ה נתתי לך), הרי הוא כמו שנתתיה לך], ובהמשך אברהם אבינו אומר לעפרון שהוא קונה את המערה בכסף, וכאן עפרון אומר לאברהם אבינו (שם ט"ו) "ארץ ארבע מאת שקל כסף".

שואלים המפרשים, למה עפרון שינה את גישתו, בהתחלה לא היה מוכן למכור לו את המערה, רצה ליתן לו מתנה, ובהמשך חוזר בו ומוכן למכור לו בארבע מאות שקל כסף? ועד כדי כך שגם הלך לשקול שזה כסף מלא?!

הסבא מקלם זצ"ל תירץ שידוע שהיה ויכוחים רבים בין הרמב"ם לחכמי אומות העולם, ופעם חכמי אומות העולם אמרו שאפשר ללמד את בעלי חיים נימוס ודרך ארץ ולהפוך את הטבע שלהם כדי שהם יהיו כמו בני אדם, ואילו הרמב"ם אמר שזה דבר בלתי אפשרי, לא שייך להפוך את הטבע של בעלי חיים, חכמי אומות העולם רצו להוכיח את עמדתם ולצורך כך לקחו חתול ולימדו אותו כל מה שרצו כדי שיהיה הכי מלומד שאפשר, שיהיה כמה שיותר קרוב לבן אדם, לאחר זמן הציגו את החתול המלומד כמלצר, החתול התחיל להגיש את היין לכל הסובבים, הרמב"ם הוציא קופסה קטנה מכיסו, וכשפתח אותה קפץ ממנה עכבר קטן, וברגע שהחתול ראה את העכבר הוא השליך את בקבוק היין שהיה בידו והתחיל לרוץ אחרי העכבר, והפך את השולחן והכיסאות ובכך ראו שהרמב"ם צודק. הוסיף הסבא מקלם, שעפרון התנהג כמו החתול, כל זמן שלא ראה כסף הוא התנהג כאיש הגון ונדיב לב, וברגע שאברהם אבינו הראה לו כסף ואמר לו "קח ממני", דהיינו כשראה כסף ושמע את הרישורשים של המטבעות הוא כבר התבלבל וחזר לטבע האמיתי שלו.

חשוב שבן אדם יהיה תוכו כבד, כשמבחוץ נראה כבעל מידות מנומס ועם הרבה דרך ארץ, אז גם כשמגיע תאוה לאיזה דבר או שמישהו פוגע בו, עליו עדיין להישאר בהתנהגות ראויה ולא לאבד עשתונות. והעצה היחידה היא לימוד התורה כפי שמבואר בחז"ל (קידושין דף ל' ע"ב) 'בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין', כי יש כח לתורה לשנות את הבן אדם, ובלי תורה בן אדם יכול לנסות לשנות את טבעו אבל זה נשאר רק כלפי חוץ, ואילו עם התורה האדם יכול להשתנות.

שמעתי בשם המגיד ידידי הגאון רבי אלימלך בידרמן שליט"א שישנם אנשים המניחים דשה סנטית בחצרותיהם, הדשה הזה נראה ירוק בכל השטח ואין צבע צהוב עליו כלל, משא"כ בדשא האמיתי אין מצב שכל שטח הדשא יראה באותו צבע, וההסבר לזה הוא שאם זה דשא סנטטי זה חייב להיות הכי טוב, לכן אם האדם רואה שהצבע של הדשא הוא רק ירוק זה סימן שהוא סנטטי, ואם הצבע משתנה ממקום למקום זה סימן שהוא אמיתי, כך בבן אדם, אם רואים בן אדם שכולו טוב מבחוץ עלינו לדעת שזה רק החיצוניות שלו, כי יש חסרונות לכל אחד, ועלינו לעבוד עליהם.

.....

כח של הנגיעה - הנגיעה מעוררת

"ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי" (כ"ד - ל"ט).

כותב רש"י, אלי כתיב, בת היתה לו לאליעזר והיה מחזר למצוא עילה שיאמר לו אברהם לפנות אליו להשיאו בתו, אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור, ואין ארור מדבק בברוך.

שואל הגאון, מה הראיה שהיה לאליעזר נגיעות?

ותירץ שיש הבדל בין פן לאולי, 'פן' פירושו שהוא לא רוצה שיהיה, כגון "פן יפתה לבבכם", שח"ו לא יפתה לבבכם, והכוונה של 'אולי' זה דבר שכן מעוניין שיקרה, לכן כשאמר אליעזר 'אולי לא תאבה האשה' זאת אומרת שרצה שהיא לא תרצה כדי שיוכל להשיאה לבנו.

שואלים, למה בתחילת הפרשה כן כתוב 'אולי' מלא [עם האות ואו] ואח"כ כתוב 'אלי' חסר [בלי ואו]?

העולם מתרצים שבשעה שיש לבן אדם נגיעה הוא לא שם לב שיש לו נגיעה לדבר, וכשהוא כבר יוצא מהנגיעה הוא מתחיל לראות אותה, וכאן כשאליעזר התחיל לדבר עם אברהם אבינו הוא לא הרגיש כלל שיש נגיעה, חשב שיש לו בת ואולי זה יכול להתאים ליצחק, ורק אחרי שהוא כבר יצא ומספר מה היה הוא מתחיל להסתכל אחורה ומרגיש שהשתמש במילה 'אולי' ולא שם לב לנגיעה שהיתה לו אז.

כך בכל דבר, בשעת המעשה בן אדם לא רואה שיש לו נגיעות ועם הזמן הוא רואה שהיה הרבה נגיעות.

עוד מתרצים, שבהתחלה אליעזר חשב לעצמו שאין לו מה לחשוב כלל להיות מחותן עם אברהם אבינו, שהרי הוא עבד, וא"ז בית שמתאים ליצחק, אבל כשהוא הלך לחפש את רבקה וראה מי זה בתואל ולבן, מיד הוא חשב שא"כ גם הוא יכול להיות מחותן של אברהם אבינו.

ועוד מתרצים, שכל זמן שאליעזר היה בבית אברהם הוא לא היה מושפע ולא היה לו שום נגיעות, כי כשבן אדם נמצא בקרבת גדול הדור הוא בן עליה ולומד מדרכיו ובשעה זו אין נגיעות כי הגדול משפיע עליו, אבל לאחר שכבר יצא מבית אברהם והסתובב בחוץ אצל אנשים פשוטים מיד הנגיעות הגיעו אליו.

ויש ללמוד מזה עד כמה חשוב להסתובב אצל גדולי ישראל וללמוד מדרכיהם ואז רואים ומושפעים מהם.

.....

נס של קפיצת הדרך

כתוב (כ"ד - מ"ב) "ואבא היום אל העין".

רש"י כותב, היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הארץ [כמו שכתוב בגמ' סנהדרין דף צ"ה ע"א].

וממשיך רש"י, אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתם של בנין. מבואר מרש"י שיש כאן שתי דברים, ומה ההקשר ביניהם?

ראיתי פעם בספר **כרם הצבי** של הרב **צבי פרבר** זצ"ל שמבאר שיש קשר, היות שכתוב "יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתם של בנין", התורה מאריכה על כל פרט ופרט אפילו של עבדי האבות, וא"כ, אם באמת היה לוקח לו שבועיים להגיע, אז ודאי היה קורה לו משהו בדרך, ולמה התורה לא מספרת שום דבר על הדרך, מכאן שקפצה לו הארץ.

פעם שמעתי כמדומני מהגאון רבי ישעי' אדלר שליט"א [חתן מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין שליט"א] שהוסיף מה זה נוגע ללבן שקפצה לו הארץ, מה הוא היה צריך להגיד ללבן שהיה לו קיצור דרך.

אלא שאליעזר ידע שלבן הוא רמאי הוא ימצא כל מיני טענות, עכשיו הגעת מרחוק שזמן המרחק הוא בערך שבועיים, ותאריך השטר שאליעזר החזיק בידו [שטר שאברהם כתב שכל מה שבשרותו שייך ליצחק בנו] היה אתמול, זאת אומרת שלפני שבועיים אברהם כתב את התאריך שלאחר זמן, את התאריך הלא נכון, והשטר מזויף ופסול, לכן היה צריך להגיד ללבן שלקח לו יום אחד, והשטר של אתמול והתאריך הוא נכון ליום שכתבו.

.....

להתרגל להתפלל ולהודות

"ואבא היום אל העין" (שם).

כותב רש"י, אמר רבי אחא יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתם של בנין, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה.

שואלים, הרי אנחנו יודעים שתורה יותר חשוב מעבדי אבות, וא"כ למה באמת הל"ט מלאכות לומדים אותם ברמז, הלכות טומאה וטהרה, כלים, אהלות כל זה גם ברמז, וכאן מאריכים?

מֶרֶן הַגְּרָאמִ"מ שֶׁךְ זצ"ל תירץ בשם **מֶרֶן הַחֶפֶץ חַיִּים זצוק"ל** שבחור המגיע לגיל שידוכים חושב לעצמו שהוא בחור מעולה, למדן, מידות טובות, המתמיד של השיעור, וכל המעלות שאפשר, ובכל זאת מתפלל שה' יעזור שיהיה לו שידוך אבל חושב לעצמו שהוא מסודר, ואם יש אמצעים לאבא שלו ואביו נותן לו וילה שלש קומות הוא כבר חושב שאין לו כל כך מה להתפלל לה' אבל בכל זאת עושה זאת כי כך צריך לעשות, לאברהם אבינו היה בן יצחק שהיה מושלם, וגם היה לו אמצעים מכל השפע שקיבל מאבימלך, ובכל זאת כתוב בפסוק ז' "ה' אלקי השמים... הוא ישלח מלאכו לפניך", ובפסוק י"ב "ויאמר ה' אלקי אדני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם" גם אליעזר מתפלל, ובסוף (פסוק כ"ו) "ויקד האיש וישתחו לה'", גם (פסוק נ"ב) "ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה'". זה בא ללמד אותנו שאין "אני" כי הכל מלמעלה. בכל מצב שכן אדם נמצא זה מה' יתברך, מה שהקב"ה רוצה זה מה שיהיה. וזה הלימוד, רק לסמוך על ה' יתברך.

שמעתי מהגאון הצדיק **רבי דן סגל שליט"א** שאמר בשם **מֶרֶן הַחֲזוֹן אִישׁ זצוק"ל** שיסוד של יראת שמים הוא לבקש כל הזמן ולהודות כל הזמן [וכל זה גם בדברים קטנים], וזה העצה לקשר את עצמו לריבונו של עולם.

ניצול החיים

"ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חי מאת שנה ושבעים שנה וחמש שנים" (כ"ה - ז').

מה ההסבר ללשון כפול בפסוק "שני חיי... אשר חי"?

כתוב בספר **גֶּשֶׁר הַחַיִּים** (חלק ג') שיש אנשים שמנצלים את החיים וזהו אריכות ימים, וכמו שאנו מברכים בברכת החודש "חיים ארוכים" וכי החודש

הוא יותר משלושים יום? והתשובה לכך הוא שאנו מבקשים מהקב"ה שנצל את כל הזמן שיש.

מספרים שבאיזה בית החיים היה כתוב על מצבה אחת "פה נטמן בן שמונה עשרה שנה" ובמצבה אחרת היה כתוב "פה נטמן בן עשר" וכך בכל מצבה ומצבה היה כתוב מספרים נמוכים מאוד, והיה נראה למבקרים שכולם נפטרו שם צעירים אבל התברר שהיה שם מנהג לכתוב כמה בן אדם ניצל מהחיים שלו, עד כמה היו בני עליה!

אברהם אבינו ניצל את כל החיים שלו, וזה הכוונה כאן בפסוק.

ועוד פשט ששמעתי בשם **הרב מברסק זצ"ל** שכתוב פעמיים בתורה "אשר חי", כאן באברהם אבינו ועוד פעם באדם הראשון (**בראשית ה' - ה'**) "ויהי כל ימי אדם אשר חי תשע מאות שנה ושלושים שנה" והסביר שבעצם אדם הראשון היה צריך לחיות אלף שנה ונתן שבעים שנה לדוד המלך, זאת אומרת שלא חי כל החיים שלו, וגם אברהם אבינו היה צריך לחיות מאה שמונים וכתוב בחז"ל שנפטר לפני כן כדי שלא יראה עשיו יוצא לתרבות רעה (עי' **רש"י** בפרשת **תולדות כ"ה - ל'**). וכוונת המילים "אשר חי" הוא שבעצם היה לו יותר שנים לחיות רק שבפועל חי שנים אלו.

ה' יעזור שנזכה לנצל כל רגע ורגע, ולא נפספס אפילו יום אחד, כפי שכתוב בחז"ל (**אבן עזרא בקהלת**), אדם דואג על איבוד דמיו ואינו דואג על איבוד ימיו, דמיו אינם עוזרים וימיו אינם חוזרים. על האדם להבין שהזמן שעבר כבר לא יהיה, לכן כל מה שאדם יכול ללמוד כבר היום שילמד כי מחר זה כבר משהו אחר.

ה' יעזור שכל אחד ינצל את הכוחות שיש לו.

דברי חיזוק והתעוררות לרגל היארציט לנשמה טהורה הנערה רחל דינר ע"ה בת יבדלחט"א הגרי"א דינר שליט"א גלב"ע כ"ה מרחשון תש"פ - ת.ג.צ.ב.ה.

אנו מתקברים ליארציט של **בתנו היקרה רוחי ע"ה** שהיתה נשמה טהורה שירדה לעולם, נשמה מוגבלת בגופה שהגיעה לפני כסא הכבוד בלא חטא, כפי שכתוב בפרשת **כי תבוא (דברים כ"ו - ו')** "ברוך אתה ברוך אתה בצאתך", וכתב **רש"י** (שם) שתהא יציאתך כביאתך מה ביאתך לעולם ללא חטא אף יציאתך בלא חטא.

כתוב במדרש **בקהלת** כשבן אדם נולד היד שלו סגורה ובשעת הפטירה היד פתוחה, וההסבר לזה הוא כשבן אדם נולד הוא רוצה לחטוף את כל העולם הזה, וכשנפטר מן העולם היד פתוח כי כל העולם הזה נשאר כאן.

מספרים שהידיים של **המשגיח דיישיבת פוניב' רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל** ו**מֶרֶן הַגְּרָאמִ"מ שֶׁךְ זצ"ל** היו סגורות, והסבירו כי אצלם כל העולם הזה היה רק רוחני, והם רצו להביא איתם למעלה את כל הרוחניות שפעלו במשך חייהם כאן בעולם הזה.

שאלנו לאלו שטיפלו בטהרה של רוחי האם היד שלה היתה פתוחה או סגורה, וענו שהיד היתה סגורה והיה קשה לפתוח אותה. היא הרי היתה כולו קודש, לא עברה מעולם שום עבירה.

אמרתי למנהל של המוסד 'עלה' ידידי **הרב יהודה מרמורשטיין שליט"א** כשהגיע לנחם "תודה רבה על כל השנים שטיפלו בה אצלכם במוסד", והוספתי לו שעליו לדעת שמוסד 'עלה' זה לא רק למטה, גם בשמים יש מוסד 'עלה'. אמר רבי יהודה "על הבלנק כתוב כל הסניפים ולא מוזכר שיש סניף בשמים, ועוד, אני לא גומר לעבוד למטה ואתה נותן לי עבודה גם למעלה?!" אמרתי לו "הלוואי שאתה היית יכול לעזור לנו למעלה". שאל "מה יש למעלה? כיסא גלגלים?" אמרתי לו שכתוב בחפץ חיים שמי שעושה עבירה פוגם בגופו כגון מי שמדבר לשון הרע הוא עושה פגם בנשמה וע"ז למעלה לא יוכל לדבר, כך עם כל האיברים שבגוף, כל דבר שאסור לעשות ובכל זאת עושה הוא פוגם את נשמתו ועל זה צריך תיקון, ואז מגיע ל'עלה' עם פגמים למעלה".

העבודה שלנו הוא לא להגיע ל'עלה' למעלה.

המגיד משרים רבי ברוך רוזנבלום שליט"א כששמע זאת הוא מאוד התרגש ואמר "כמו שלמטה יש רק בנין אחד של 'עלה', נקווה שלמעלה לא נצטרך יותר מבנין אחד, שזה יספיק לכל הנשמות הפגומות, ולא נצטרך לעיר שלם ה' ירחם".

אנחנו רגילים להסתכל על נשמות אלו שהן המסכנות ואנו מתביישים מהן ואנחנו מסודרים, אבל האמת הוא שזה בדיוק הפוך, הם מסודרים, אנחנו צריכים להיות מודאגים על עצמנו.

ראש 'עזר מציון' **הרב חנניה צ'ולק שליט"א** סיפר ששמע מראש **ישיבת 'קול תורה' רבי משה יהודה שלזינגר שליט"א** על ילד בירושלים שנפטר באופן פתאומי והיה כמעט בן שלש, האמא בכתה הרבה. לאחר שבועיים הילד הגיע בחלום לאמא שלו ואמר לה "אל תבכי, טוב לי, אני נשמה שפסקו לי להיכנס לגן עדן אבל לפני כן אני צריך לחזור לעולם הזה לשלש שנים, לפני תקופה ארוכה נולדתי במשפחה ולאחר שבועיים הרופאים הוציאו לי את מכוונת ההנשמה וכך הרגו אותי, ירד לי שבועיים מהשלש שנים, נולדתי פעם שנית אצלך וגמרתי את הזמן הנשאר".

הקב"ה נותן לנו תפקיד להביא את הנשמות האלו לגן עדן, ועלינו לדעת לשמור עליהם ולטפל בהם כפי הכבוד הראוי להם. וזה מחייב מאוד.

כתוב בגמ' **שבת (דף ק"ג ע"א)** רבי אליעזר אומר: שוב יום אחד לפני מיתתך. שאלו תלמידי את רבי אליעזר: וכי אדם יודע איזהו יום ימות? - אמר להן: וכל שכן, ישוב היום שמא ימות למחר ונמצא כל ימיו בתשובה.

ומקשין העולם, מדוע אמרו חז"ל "שוב היום שמא ימות למחר", הוי לי למימר "שוב היום שמא ימות ביעוד שעה"?

ותירץ ראש **ישיבת 'סלבודקה' רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל** שאם אומרים לאדם עוד מעט ימות הוא לא יחשוש לכך, שהרי כעת הוא חי וקיים בריא ותקין, אך אם אומרים לו אולי ימות מחר, בזה הוא כבר יחשוש מעט ויתעורר לעשות תשובה.

באופן אחר ביאר **המשגיח דיישיבת פוניב' הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל** שהסיבה שכתוב "שמא ימות למחר" בכדי שנוכל לדעת שתשובה אין זה דבר קטן ולא ניתן לעשותו תוך שעה, תשובה זה עבודה שלמה של מינימום יום שלם, ולכן אומרים לו "שוב היום" כדי שיהיה מוכן לכל הפחות למחר!

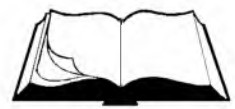
מספרים שפעם נישאו בחורים **להרב מפוניב' זצ"ל** ביום הולדת השמונים שלו, ושאלו "האם הרב יודע שהיום הרב בן שמונים?". ענה הרב "כן, אני יודע, תברך אותי". קפץ אחד מהבחורים ואמר "היי רצון שראש הישיבה יחיה עד גיל מאה ועשרים". אמר לו הרב מפוניב' "לחיות עד מאה ועשרים זה לא ברכה, מה יש לי להיות בן אדם זקן שאינו יכול לתפקד כראוי? רק אתם מרוויחים מזה ותיגדו שראיתם בן אדם בן מאה ועשרים". שאלו הבחורים "א"כ איזה ברכה ראש הישיבה רוצה?". ענה הרב "תברכו שאזכנה לקבל פני משיח, כשמשיח יבוא הכל יהפוך לטוב עבור עם ישראל".

וזה הפשט במה שאנחנו אומרים לאחד שנפטר לו קרוב "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים", לכאורה אין קשר בין האבלות שלו לאבלי ציון וירושלים, אבל כל יהודי חייב לדעת שבכל צער שיש לו הוא צריך לחשוב שאי אפשר לקבל תנחומים בשלמות כל זמן שעדיין מצטערים על חורבן בית המקדש, ולכן אנו אומרים "בתוך שאר אבלי ציון וירושלים" דהיינו ששלומות הנחמה יהא רק כשהשכינה יחזור למקומה.

כרגע יש לנו מבט אחר על הנשמות האלו, כעת עלינו להבין שגם לנו יש תפקיד, בזכות שכלנו התחזקנו, נמשיך להתעלות ונזכה לביאת גואל צדק בקרוב ותחיית המתים לכל עם ישראל ברחמים גדולים ויתקיים בנו הפסוק (**ישעיהו כ"ה - ח'**) "ובלע המות לנצח ומוחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים", ונאמר אמן.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 484

חשון תשפ"ג

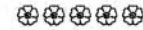
שאלות המצוות, וביאורי תפילה

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה

נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

מהלכות שביעית

צורת קטיף פירות שביעית

◀ **שאלה:** בימי החורף נשארו עדיין פירות קציצים על האילנות שיש בהם קדושת שביעית, באיזה דרך ובאיזו כמות מותר לקוטפם מן האילן?
תשובה:

א. רק פירות הגדלים בשדה יהודי הם הפקר אבל פירות הגדלים בשדה עכו"ם אף לסוברים שיש בהם קדושת שביעית, אינם הפקר ואסור לקחתם. אולם אלו שמוכרים שדותיהם לעכו"ם ע"י היתר מכירה, אין להם משמעות כלל ומותר לקטוף משם.

ב. פירות הגדלים בשדה יהודי אף שאינו שומר תורה ומצוות, ואינו מפקיר את השדה, כל מה שגדל ברשותו הרי הוא הפקר (ועכ"פ יש להיזהר מסכנה או מחילול ד').

ג. הפירות עצמם הם הפקר אבל העצים לא הפקר ולכן יש להיזהר בשעה שקוטפים את הפירות לא להזיק לעצים או לענפים.

ד. פירות שחנטו לאחר ראש השנה של שביעית הרי הם הפקר ואפילו כשקוטף אותם בשנה השמינית.

ה. מותר להיכנס לשדה רק לצורך לקיטת פירות, אבל סתם לשבת שם או לטייל שם אסור, ובדאי אסור לעבור דרך שם כדי לעשות קפנדריה למקום אחר.

ו. אם הענפים יוצאים מחוץ לגדר ואפשר לקטוף משם את הפירות, אין היתר להיכנס לתוך השדה כלל.

ז. שדה או פרדס שפירותיו אוצר בית דין מותר לקטוף משם והר"ז הפקר, אולם אם בית דין טיפל שם בעצים כגון שקשרם כדי שלא יפלו או ריסס משום לאוקמא אילנא, חייב להשתתף עמהם בהוצאות הטיפול בפרדס.

ח. כשלוקטים פירות משדה הפקר מותר לקטוף בשבילו ובשביל בני ביתו כמות מצומצמת, רק לצורך שבוע, ולגבי ענבים מותר לצורך עשיית יין למשך שבועיים ("דרך אמונה" פרק ד' ס"ק קפ"א, "ציון ההלכה" ס"ק ש"ט).

ט. כשהולכים לפרדס אתרוגים לקטוף, אם דעתו לאכלם יכול לקחת לפי הצורך עבור שבוע, ואם דעתו לצורך מצוה מותר לקחת רק שני אתרוגים לכל אחד מבני ביתו (הגר"ש אלישיב זצ"ל, הגר"נ קרליץ זצ"ל, שמא יפסול ויצטרך באחר, עי' "שיח אמונה" פרק ד' הערה 439).

י. אף בזמנינו שישנן אפשרויות אחסון כגון מקררים ומקפיאים או קופסאות שימורים אסור לאסוף יותר, שנראה כמו סחורה, ולכן אין לאסוף יותר מהשיעור שהתירו חז"ל וכנ"ל (הגר"נ קרליץ זצ"ל "חוט שני" עמ' רכ"ד "שיח אמונה" שם).

שליחת פירות שביעית דרך כפר ערבי

◀ **שאלה:** מי שגר בתפרח ורוצה לשלוח פירות שביעית לבני ברק ע"י חברו שנוסע באוטובוס דרך כפרים של ערבים, האם מותר לעשות כן או שמא כיון שאסור להוציא פירות שביעית לחו"ל (כמבואר במשנה שביעית פרק ו' משנה ה', וברמב"ם פרק ה' הל' י"ג) אסור לעשות כן?
תשובה: מסתבר שמותר לעשות כן היות שעיקר המטרה להגיע לארץ ישראל, ואין זה נכלל בגזירת חז"ל.

קניית מקום בבית כנסת בערב ראש השנה

◀ **שאלה:** קנה מקום בבית כנסת אחה"צ בערב ראש השנה (תשפ"ג, שנה שמינית), ועדיין לא שילם. הגבאי של בית הכנסת כתב פרוזבול כבר בשעות הבוקר, האם החוב הושמט בליל ראש השנה (כמבואר ברמב"ם פרק ט' הל' כ"ב), ואסור לגבאי לתבוע את החוב משום "לא יגוש"?

תשובה: קניית מקום הוא כמו הקפת חנות בשביעית שלא משמט (כמבואר ברמב"ם הל' שמיטה ויובל פרק ט' הל' י"א), אולם אם סיכמו ביחד על התשלומים, הר"ז כמו זקפן במלווה בשביעית משמט (עי' "דרך אמונה" ס"ק נ"ז).

אולם חובות לבית הכנסת הרי הם חובות של מצוה, (וכמבואר בשו"ע יו"ד ס' ק"ט סעיף י"ח לענין רבית דרבנן), ומסתבר שאינם משמטים, (כעין המבואר ברמב"ם הל' כ"ד) יתומים אין צריך פרוזבול ע"י שם, הגר"י סילמן שליט"א.

הכניסו לו כסף בערב ראש השנה

◀ **שאלה:** בערב ראש השנה הכניסו לו כסף לחשבון הבנק שלו, לאחר שכבר כתב פרוזבול, האם מותר להוציא כסף זה?

תשובה: הפרוזבול שעשה לפני שזכנס הכסף לא מועיל, כמבואר ברמב"ם (פרק ט' הל' כ"ב), והעצה הוא שיספר למנהל בנק מה שקרה, שאינו יכול לגבות, והמנהל בודאי יאמר 'תיקח את הכסף שלך אין לנו מה לעשות אתו', והר"ז כמו אמירת "אעפ"כ", ואז מותר לו לגבות את כספו (כמבואר ברמב"ם הל' כ"ח).

שאלות המצוות

קריאת שמע ללא ברכות לפני נץ החמה

◀ **שאלה:** מי שקם מוקדם בבוקר לפני נץ החמה, כדי ללמוד לפני התפלה, ומתפלל אח"כ עם הציבור במנין שמתקיים לאחר נץ החמה, האם יש ענין לומר קריאת שמע לבד לפני נץ החמה אע"פ שלא מתפלל עם מנין ותיקין?

תשובה: י"א שכדאי לקרוא קריאת שמע קודם הנץ החמה לחוש לדעת הסוברים שעיקר זמן קריאת שמע הוא לפני הנץ, אך יתנה שאם אין זה עיקר זמנה אין הוא אלא כקורא בתורה, ויתכוון לצאת ידי חובתו לאחר מכן על סדר ברכות קריאת שמע (ספר "אשי ישראל" פרק י"ח הערה ה' בשם הגרש"י אויערבך זצ"ל).

השלמת שלש מילים בקריאת שמע

◀ **שאלה:** כתב בשו"ע (ס' ס"א סעיף ג') שכשליח ציבור חוזר וקורא ג' מילים לאחר קריאת שמע: "ד' אלוהיכם אמת", כדי להשלים לרמ"ח מילים כנגד רמ"ח איברים, ומפרש המשנ"ב בשם "המדרש הנעלם" שזו סגולה לרפואת הגוף והעצמות בעולם הזה ובעולם הבא, ע"י שם.

א. אם אדם יודע שלא יספיק לגמור קריאת שמע ביחד עם הש"ץ, האם צריך לומר לכתחילה "קל מלך נאמן" כדי להשלים את שלושת המילים?

ב. מי שנמצא עדיין בברכות קריאת שמע כשהש"ץ אומר שלוש תיבות אלו, האם יכול לצאת בזה מהש"ץ?

תשובה:

א. מי שנמצא באמצע קריאת שמע בזמן ששליח ציבור אומר "ד' אלוהיכם אמת" ישתוק וישמע מהש"ץ, ואח"כ יגמור קריאת שמע, ויועיל לו, וזה עדיף מלומר "קל מלך נאמן" ("שערי תשובה" שם ס"ק ב').

ב. מי שנמצא עדיין באמצע ברכות קריאת שמע לא יועיל לו לשמוע שם את המילים מהש"ץ ("אשי ישראל" סוף הספר תשובה מ"ו בשם הגר"נ קניבסקי זצ"ל), לכן לפני שיתחיל קריאת שמע יאמר "קל מלך נאמן".

אשה באמירת "ק-ל מלך נאמן"

◀ **שאלה:** אשה שמתפללת ביחידות, האם אומרת "ק-ל מלך נאמן" לפני קריאת שמע, כדי להשלים מספר רמ"ח כנגד רמ"ח איברים?

תשובה: אף נשים שיש להן רנ"ב איברים יאמרו "קל מלך נאמן" (שו"ת "מנחת אלעזר" ח"ב תשי"ב, הגר"נ קניבסקי זצ"ל), וכן משמע מסתימת הרמ"א (ס' ס"א סעיף ג') שכל יחיד אומר "ק-ל מלך נאמן", ואפילו אשה. וכע"ז כתב ה"רוקח" שאסתר אמרה מזמור כ"ב בתהילים "על אילת השחר" לפי שיש בו רמ"ח תיבות כמנין האיברים, וע"כ גם אצלה עיקר האיברים הם רמ"ח. ולכן גם ב"מי שבירך" מתפללים לרמ"ח איברים (שו"ת "שיח צדק" או"ח ס' כ"ט) וכן מובא

בשם האר"י ז"ל שרמ"ח איברים מכוונים כנגד איברים שלמעלה ובה הכל שווים.

ויש סוברים שלא יאמרו "קל מלך נאמן" (הגר"י קרליץ זצ"ל, מובא ב"ביאורים ומוספים" שם הערה 8, וכעין זה כתב ה"מגן אברהם" (סי' תר"י ס"ק ג') בשם מהר"ל שאשה לא תדליק נר של יום הכיפורים כיון ש"נר" בגימטריה מאתיים וחמישים, כנגד רמ"ח איברים של אדם עם הרוח והנשמה, ואילו לאשה יש יותר איברים, ע"י שם).

שכח לומר "ברוך שם..." בקריאת שמע

◀ **שאלה:** שכח לומר "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" לאחר פסוק "שמע ישראל", וזכר באמצע קריאת שמע, מה עליו לעשות?
תשובה: אם כבר אמר "ואהבת" או אפילו סיים קריאת שמע, אין צריך לחזור עבור זה, אלא יאמר במקום שזכר ("ביאור הלכה" סי' ס"א סעיף י"ג ד"ה אחר), וכן אם אמר בשכמל"ו בלי כוונה, צריך לחזור ולומר בכוונה במקום שזכר (שם).

עולה אחר בירך את הברכה לאחר קריאת התורה

◀ **שאלה:** בעל קורא עלה לעליית ששי (כגון ב' כי תבא שהעלייה של קריאת התוכחה ניתנת לבעל קורא, ע"י משנ"ב סי' תכ"ח ס"ק י"ז), והעולה חמישי נשאר לידו. בגמר קריאת ששי, בירך העולה של חמישי את הברכה "אשר נתן לנו..." (היות שעמד שם טעה וחשב שזו העליה שלו), האם יצא או לא?

תשובה: הרי בזמן הגמרא רק העולה הראשון היה מברך את הברכה לפניו, והעולה האחרון היה מברך לאחריו, מוכח שאין זה לעיכובא שמי שבירך ברכה שלפניה יברך את הברכה שלאחריו, ולכן מיד שהעולה חמישי התחיל לברך, אפילו אם נזכר באמצע הברכה שלא עליו מוטלת ברכה זו, יש לו לגמור את הברכה בכדי שלא תהא ברכתו לבטלה.

זמן אכילת כביצה פת לחיוב ברכת "נטילת ידיים"

◀ **שאלה:** מבוי בשרי"ע (סי' קנ"ח סעיף ב') שהאוכל פחות מכביצה נוטל ידיו בלא ברכה, האם רק כאשר אוכל את כל הכביצה תוך שיעור כדי אכילת פרס יכול לברך "על נטילת ידיים", או מספיק שבמשך הסעודה מתחילת ועד סופה אוכל לחם בשיעור כביצה?

תשובה: אי"ז לאכול את כל הכביצה תוך שיעור אכילת פרס, משום שצריך לאכול כדרך אכילתו, וע"כ (כיון שכביצה הוא ב' כזיתים) יש לו לאכול כל כזית תוך כדי אכילת פרס, דהיינו סך הכל שני כדי אכילת פרס במשך הסעודה ולא דוקא הכל ביחד (שו"ע הרב הל' נט"י לסעודה סעיף י"ח, וכן מבואר ב"תהלה לדוד" ריש סי' קנ"ח, וע"ע בגמרא, יומא פ"י, לגבי אכילת כותבת ביוה"כ, שזולא הענין של יתובי דעתא, היה שיעור אכילת כותבת יותר מכדי אכילת פרס, ע"י שם, וע"ע "מטה אפרים" הל' סוכה סי' תרכ"ה סעי' נ"ב, וצ"ע). ולכן מאוד מאוד יש להזהיר את האנשים להקפיד על כך דאל"כ יש חשש ברכה לבטלה. ואם רוצה בכל זאת להממיר לאכול הכל תוך כדי אכילת פרס, יכול עכ"פ להקל לאכול את שני הכזיתים עד השיעור הגדול של תשע דקות (שו"ת "שבט הלוי" ח"י תשי"ט אות ג').

ברכה על מלך אנגליה

◀ **שאלה:** האם אפשר לברך ברכה על מלך אנגליה, או מאחר שאין לו שום כוח להרוג, אין לו דין מלך?

תשובה: אפילו שאין למלך כוח להרוג, אפשר לברך עליו, כי הטעם שמוזכר בפוסקים שצריך כוח הריגה זה רק להראות שהוא מלך, אבל באנגליה שמחלקים כל כך הרבה כבוד למלך שאין כדוגמתו, אפשר לברך עליו (שו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"ז ל"ה, והגר"י זילברשטיין שליט"א בשם הגר"י אלישיב זצ"ל).

בעה"ב המקדש בליל שבת במהירות

◀ **שאלה:** אורח השומע קידוש מבעל הבית, וחושש שאם יענה אמן על ברכת "הגפן" יפסיד כמה מילים מברכת הקידוש, היות שהמברך מברך במהירות, מה עליו לעשות?

תשובה:

א. היות ומפסיד את עיקר הברכה ע"י עניית אמן, עדיף שלא יענה אמן היות שיוצא ידי חובת הקידוש מדין "שומע כעונה" אפילו אם לא עונה אמן (שו"ע סי' ר"י סעיף ב', וע"ע משנ"ב סי' קכ"ד ס"ק ל"ז).
ב. עצה נוספת, שאת ברכת "הגפן" יברך בעצמו במתינות (אף שבעה"ב מחזיק את הכוס בידו אין זה מעכב), ויסתכל על הכוס בשעת הברכה (וכמובן באופן שבעה"ב לא ירגיש שהוא מברך בעצמו כדי לא לביישו), ויצא מבעה"ב רק בברכת הקידוש, ובכה"ג אסור לו לענות אמן על ברכת "הגפן" של בעה"ב שהרי אסור להפסיק בין הברכה לשתיה.

ג. ואם רוצה יכול לברך גם את ברכת הקידוש בעצמו במתינות, באופן שבעה"ב לא מרגיש, אע"פ שבעה"ב מחזיק את הכוס וכנ"ל, בתנאי שיסיים ברכת הקידוש לפני שתיית הכוס ע"י בעה"ב.

שנים שעושים קידוש על כוס אחת

◀ **שאלה:** באופן שהאורח אומר את ברכת הקידוש בעצמו, האם מספיק שבעה"ב שותה רוב רביעית (שיעור מלא לוגמיו), או גם האורח חייב לשתות רוב רביעית היות שעשה קידוש לעצמו?

וכעין זה מצוי בקידוש רבא בבית הכנסת, שאחד עושה קידוש על כוס, ובאמצע מגיע עוד אחד (שלא שמע את תחילת הקידוש) ולוקח את הכוס ואומר עליו קידוש במהירות לפני שתיית הכוס, האם מספיק שאחד שותה רוב רביעית או כל אחד צריך לשתות רוב רביעית, היות שזה כמו שני קידושים נפרדים?

תשובה: אף שכל אחד קידש לעצמו (ואדם זר שישתה מהכוס לא יפטר בזה דין שתיית הכוס, ע"י משנ"ב סי' רע"א ס"ק ס"ט), בכל זאת כיון שהראשון שותהו מדין כוס של קידוש זה מספיק גם לשני, ונחשב ששתה הכוס ויצא בזה (ע"י משנ"ב סי' קצ"ג ס"ק ה', "שערי תשובה" סי' רצ"ו סעיף ז', ובשו"ת "רב פעלים" אור"ח ח"א תשי"ז, וח"ב תשי"א).

בן בחליצת אביו

◀ **שאלה:** האם מותר לבנים להשתתף בעמדם חליצה של אביהם, ולראות איך אביהם מקיים מצות חליצה בבית דין ליבמתו, או שמא אין בזה חיוב אב כיון שמורידים לו נעל וכו'?

תשובה: ה"ר"ז דבר מצוה ומותר להם להשתתף (הגר"ד לנדו שליט"א).

ביאורי תפילה

תפילה על הבנים לומדי תורה

◀ **שאלה:** באיזה מקום בתפילה מתפללים על הילדים שיהיו לומדי תורה וצדיקים?

תשובה:

א. בברכת התורה, כשאומרים "ונהיה אנחנו וצאצאינו..." יכוונו מאוד שיהיו הבנים לומדי תורה, צדיקים ובעלי מידות טובות (משנ"ב סי' מ"ז ס"ק י').

ב. וכן בברכת "אהבה רבה" כשאומרים "אבינו האב הרחמן..." (שם).
ג. וכן כשאומרים ב"ובא לציון" "למען לא ניגע לריק ולא נלד לבהלה" (שם).

ד. וכן בסוף תפילת שמו"ע קודם "יהיו לרצון", נכון וראוי לכל אדם להתפלל בכל יום שלא תמוש התורה מפיו ומזרעו וזרע זרעו, ושיהיו כל יוצאי חלציו עובדי השם באמת (משנ"ב סי' קכ"ב ס"ק ח' בשם ה"חיי אדם" כלל כ"ד סעיף י"ט).

תפילת שמו"ע

◀ **שאלה:** בכל הברכות האמצעיות של תפילת שמו"ע מתחילים מיד עם בקשה "השיבנו", "רפאנו", וכו' אבל בברכת "אתה חונן" קודם מזכירים השבח שהקב"ה הוא הנותן, ואח"כ אומרים "חננו" מה שונה זה מזה?

תשובה: בכל הדברים מבינים שהקב"ה עושה, הקב"ה עוזר לחזור בתשובה, והוא המרפא, הוא נותן פרנסה, הכל מאת הקב"ה, אבל דבר אחד האדם לא יכול להשיג, שאפילו המוח והשכל שלו שהוא פועל בהם כל הזמן, גם זה מהקב"ה, ולכן צריכים להדגיש זאת לפני שמבקשים, ולדעת ש"אתה חונן לאדם דעת" (הגר"ר שמואל הוניסברג שליט"א בשם סבו הגה"צ ר' גבריאל זאב ריקליס זצ"ל בשם הגה"צ ר' אשר קלמן זצ"ל גיסו של הרב מפוניבז' זצ"ל).

"חיים ארוכים"

◀ **שאלה:** בברכת החודש מבקשים "ותתן לנו חיים ארוכים", וכי שייך חודש ארוך יותר משלושים יום?

תשובה:

א. כל יום וכל רגע שמנצלים לרוחניות נשאר, אבל אם מפסידים את הזמן - הוא לא נשאר, ולכן מבקשים שיהיה החודש "ארוך", דהיינו שינצלו כל יום לרוחניות.

ב. וי"מ מלשון רפואה (כמו בברכת "רפאנו" בנוסח ספרד "והעלה ארוכה ומרפא", וכן שם "מרפא ארוכה מרפא ברכה מרפא ברכה תרופה ותעלה"), שיהיו חיים של רפואה, שתהיה רפואה שלימה לכל החולים בחודש הזה, (ומדויק שאומרים חיים ארוכים עם כ"ף רפויה, ואם הכוונה לאריכות ימים הל"ל חיים ארוכים עם כ"ף דגושה, הגרא"ל שטינמן זצ"ל).

תפילה על חולה

◀ **שאלה:** היכן אפשר לכוון בשבת בתפילה על חולים?

תשובה: ביום חול מתפללים על חולים בברכת "רפאנו".

אבל בשבת קודש אין ברכה על רפואה, אבל אפשר לכוון בברכת "מחיה המתים" כשמשבחים את הקב"ה שהוא "רופא חולים", ושמעתי שבשעה שמודים להקב"ה שהוא רופא חולים, זוהי סגולה לכוון על חולים, שהכלל הוא שמי שמשבח ומקלס להקב"ה, מקבל סייעתא דשמיא מיוחדת לזה (כעין שמצינו בברכת "מודים דרבנן", שבצדק היא ברכת הודאה, ואיך אומרים שם "כן תחנו ותקימונו", אלא לאחר שמודים "על שהחיינו וקיימתנו", הוא עת רצון לבקש על להבא "כן תחנו ותקימונו").

בדרך זו שמעתי לומר בדרך רמז מה שמאחלים בשבת "שבת היא מלעוק ורפואה קרובה לבוא", שכל השבוע רק בברכת "רפאנו" מתפללים על החולה, אבל בשבת שאין ברכת "רפאנו" מקדימים לכוון על ענין הרפואה בברכה השניה.

ברכת אירוסין אם הוי ברכת המצוות

ויברכו את רבקה (פכ"ד ס'), בכתובות ז' ע"ב תוד"ה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים, "ובמס' כלה דמייתי קרא דויברכו את רבקה איכא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין".

וברמב"ם פ"ג הכ"ג כ' דברכת אירוסין היא ברכת המצוות, וברא"ש כתובות מבואר שזו ברכת השבח.

ויל"ע דבקדושין דף מ"א ע"א אי' האיש מקדש בו ובשלוחו, ואי' בגמ' השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא, אמר רב יוסף מצוה בו יותר מבשלוחו וחזינן דיש מצוה בקדושין.

וצ"ע במועד קטן דף י"ח ע"ב "לא מיבעיא לארס דלא קעביד מצוה, אלא אפי' לישא נמי דקא עביד מצוה אסור", ומשמע שקדושין אינם מצוה.

וע' ר"ן כתובות דף ז' דברכת אירוסין אינה ברכת המצוות כיון שאין מברכין על מצוה שאין עשייתה גמר מלאכתה דאכתי מיחסרא מסירה לחופה, ואולי זו כוונת הגמ' הכא דלא קעביד מצוה שאין זו גמר המצוה, וע"ש ברא"ש בכתובות שמבואר שקידושין אינם מצוה וע"כ אין זו ברכת המצוות.

קידושין בטבעת אחרת אחר הברכה

מעשה שבירכו ברכת אירוסין ואחר הברכה קודם נתנית הטבעת נתברר שיש טעות והטבעת אינה שלו, וע"כ ביקשו מאשה אחרת שתקנה לו את הטבעת שיקדש בה.

יש לדון עוד גבי הברכה שהרי מצינו במשנה ברורה סימן תקפ"ה ס"ק טו "אם נטלו השופר באמצע התקיעות והביאו לו שופר אחר א"צ לברך, אבל בין ברכה לתחילת התקיעות צריך לברך", ומקורו מתשו' בנין עולם סי' ל"א.

וא"כ יש לדון שכאן שבירך על דעת לקדש בטבעת זו ולבסוף מקדש בטבעת אחרת אם צריך לחזור ולברך. וודאי שאם היא ברכת השבח ל"ש ד"ז, אבל אם ברכת המצוות יש לדון אם הטבעת היא החפץ של המצוה.

אם החתן צריך להחזיק הטבעת בעת הברכה

שמעתי בשם הגר"ש ואזנר זללה"ה שהחתן יחזיק הטבעת בידו בעת ברכת אירוסין כמו כל חפץ של מצוה שבזמן הברכה מחזיק בידו, [וע' מ"ב סי' ח' ס"ק ב' דלכתחילה צריך להיות הברכה קודם העטיפה דהיינו בשעה שהוא אוחזו בידו ורוצה להתעטף בו דזהו עובר לעשייתו ממש ולא יקדים בשעה שעדיין הטלית מקופלת דזהו עובר דעובר].

אבל לא ראינו נוהגים כן, ואפשר שסוברים שאין הטבעת חפץ של מצוה שמברך עליה, או שחוששים שמא תפול הטבעת מיד החתן.

אם צריך להוציא את הכלה בברכת האירוסין

יש לדון להסוברים שהיא ברכת המצוות וצריך להוציא את המקדש יד"ח אם הברכה מוטלת גם על המתקדשת וצריך להוציא גם אותה יד"ח בברכה זו. והיינו דיש לדון אם מצוה זו של כי יקח איש אשה דאם רוצה ליקח אשה צריך לעשות בדרך קידושין אם היא מוטלת רק עליו או גם על האשה. וע' בקדושין דף מ"א ע"א האיש מקדש בו ובשלוחו השתא בשלוחו מקדש בו מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בו יותר משלוחו כו' האשה מתקדשת בה ובשלוחה השתא בשלוחה מיקדשא בה מיבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלוחה, וע"ש בר"ן דאע"ג דאשה אינה מצוה בפריה ורביה מ"מ יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו, אבל בס' המקנה כ' דאף שאינה מצווה על פריה ורביה, מ"מ כיון שהיא רוצה להנשא לאיש אסורה להבעל לו בלא קידושין משום לא תהיה קדשה וכמ"ש הרמב"ם בפ"א הל' אישות.

א"כ הוי הקידושין מצוה כמו מצות שחיטה והפרשת תרומה ושילוח הקן דאינו מצווה על השחיטה ועל הפרשות תרומה אלא אם רצה לאכול אסור בלא שחיטה ובלא הפרשה וכן בשילוח הקן דאינו מצווה לשלוח אלא אם רוצה ליקח הבנים וכיוצא בהן רבים, ואפ"ה מברכים עליהן אשר קדשנו במצותיו, וממילא שייך בהן מצוה בה יותר מבשלוחה ע"ש.

ומצינו בזה דברים בכנסת הגדולה סי' ל"ד ס"ו קטן פחות מבן י"ג שקדש או נשא אשה אם מברכין ברכת אירוסין ונישואין ואם ברכו אם צריך לחזור ולקדש אחר אשר יגדל נ"ל כו', שלד' הרמב"ם שאסור להשיא אשה לקטן דהוי כזנות ה"ה לברך ברכת אירוסין ונשואין ואם בירך חוזר ומברך כשיגדל כו', ולד' רש"י והתוס' והרא"ש דאדרבה מצוה איכא יכול לברך על קדושי קטן ואינו צריך לחזור ולברך כשיגדל.

והנה ע"ש שכ' עוד ע"ז "אמנם לבי מגמגם אפי' לד' התוס' והרא"ש ז"ל כיון דבאותה שעה פטור מן המצוה ועדיין לא בא לידי חיוב מצוה שמא אין לברך, אמר המאסף מספקא לי שמא אין הספק אלא בקטן שקדש קטנה דשניהם לאו מצוה ניהו, אבל קטן שקדש את הגדולה שפיר דמי לברך משום חיוב דידה דאיהי נמי מוזהרת שלא להבעל בלא קדושין, ואדרבא אזהרת הפסוק בהיא קא משתעי לא תהיה קדשה מבנות ישראל וכי היכי דגדול שקידש את הקטנה כיון דאיהו בר מצוה אעפ"י שהיא לאו בת מצוה מברכין, וכן מנהג פשוט בכל ישראל, ה"נ קטן שקידש גדולה אין חשש לברך אעפ"י שנוסח ברכת אירוסין הוא מדבר באיש ואין בכך כלום", והנה מבואר בדבריו שברכת המצוות של קדושין מוטלת גם עליה.

אם החתן חרש

בתשוב' נוב"י תנינא אבה"ע א' ג'גם בנישואין חרש אני מסופק בברכות,
כי ברכת אירוסין על החתן לברך, והרמב"ם בתשובה כתב שאם אחר
מברך הוי ברכה לבטלה רק החתן בעצמו יברך, והנה מנהג ישראל
אינו כן והמסדר קידושין מברך, וכ' הב"ש הוא מטעם שלא לבייש
את עם הארץ שאינו יודע לברך, ועכ"פ עיקר הברכה להוציא את
החתן וכיון שהוא חרש שאינו שומע אינו בברכה זו ואיך יברך
המסדר, ואם היה מקום לומר שגם הכלה שייכא בברכת אירוסין
ומוציא המסדר את הכלה, אמנם חרש שנשא חרשת ודאי לדעתי אין
כאן ברכה, ונ' מדבריו שנסתפק בזה אם הברכה שייכא על הכלה.
והנה בעיקר ד' הנוב"י העירו שיש עצה שהחרש יעשה שליח לקדש
והרי השליח שמקדש מברך כמבואר ברמב"ם, אכן נ' דלק"מ שהרי
הנוב"י איירי שם בחרש שאינו מדבר דחשיב שאינו בר דעת ורק
תיקנו בו נישואין כמבואר ביבמות פ"ד, דאם איירי במדבר הרי יכול
בעצמו לברך, וכיון שכן אין יכול לעשות שליח וכמבואר בשו"ע חו"מ
סי' קפ"ח ס"ב "אבל מי שאינם בני דעת והם חרש שוטה וקטן אינם
נעשים שלוחים ולא עושים שליח אחד הקטן ואחד הקטנה", וי"ל
שגם בדבר שתיקנו לו חכמים מ"מ אין יכול לעשות שליח ונפ"מ
בפעוטות שמקחן מקח שאין עושים שליח.

והנה בדגמ"ר סי' רע"א שכ' דהואיל ומבואר במג"א שיוצא יד"ח קידוש דאורייתא בתפלת ערבית א"כ איך מוציא נשים יד"ח באופן שהאשה לא התפללה ערבית וחייבת בקידוש מה"ת, וע"ש דאפשר שכל כוונת הרא"ש היא שאשה אינה ערבה לאחרים וע"כ אינה מוציאה אחרים אם יצאה כבר, אבל איש ערב גם עבור נשים. ובמ"ב סי' רע"א ס"ק ה' פ' שאשה שיצאה מוציאה אחרים. וע"ש בשעה"צ שהביא את ד' הדגמ"ר ושהגרע"א חולק ע"ז.

ולכא' ד' הנוב"י שהמסדר קידושין מוציא את האשה סותרים לדבריו שבדגמ"ר, שהרי המסדר אינו מחויב בדבר ומברך מדין ערבות, ולהדגמ"ר א"א להוציא אשה מדין ערבות, וע' רע"א שו"ע יו"ד סי' א'.

חתן ששמע הברכות מחופה אחרת

שמעתי שבאולמי ארמון חן בב"ב ובעוד מקומות נערכות כמה חופות סמוכות זו לזו ושומעים את כל הברכות מהחופות הסמוכות. והנה אירע שהחתן לא הקשיב בחופתו חלק מהברכות, והרי חתן צריך לצאת יד"ח בברכות הנישואין, שהרי כלה בלא ברכה אסורה, אלא שבמידה עומד בחופה שמע אותם מחופה אחרת סמוכה ושאל האם יצא ידי חובתו.

ובמס' ראש השנה כ"ז תנן "מי שהיה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כיון לבו יצא ואם לאו לא יצא", וכן בשו"ע ס' תקפ"ט מי שתקע ונתכוון להוציא כל השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוון לצאת י"ח אע"פ שאין התוקע מתכוון לפלוני זה ששמע תקיעתו ואינו יודע יצא שהרי נתכוון להוציא לכל מי שישמענו, לפיכך מי שהיה מהלך

בדרך או יושב בתוך ביתו ושמע תקיעות מוש"צ יצא אם נתכּוּן לצאת שהרי ש"צ מכוון להוציא את הרבים י"ח".

אולם במ"ב ס"ק י"ז כ' "אבל אם היו תוקעין בבית לחולה ולילדת והיה ביתו סמוך לו ושמע לא יצא דמסתמא לא נתכּוּן זה להוציא אלא החולה [ח"א]", ול' המ"ב שלא יצא משמע בתורת ודאי וא"כ יכול לחזור ולברך ולכא' ה"ה בהבדלה ובברכות חופה.

לזרוק על חתן פירות איסוה"נ

א. בפמ"ג סי' קע"א ס"ק ב' באשל אברהם גבי מה שאין לזרוק אוכלים לשמחת חתן במקום רפש וטיט משום ביזוי אוכלים, ודן אם מותר לזרוק שם פירות שאסורים בהנאה כערלה וכלאי הכרם, וכ' דאף שמשום איסור הנאה ליכא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וגם אין ההנאה מגופ הפר, אבל יש איסור ביזוי אוכלים אף באיסורו"נ וצריך לשורפם אבל לא לבזותם.

והנה משום איסור הנאה יש לדון עוד שהוא שלא כדרך הנאה
ובערה מותר שלא כדרך הנאה כדאי' בפסחים דף כ"ה ב', ובכלאי
הכרם אסור שלא כדרך הנאה, כדאי' בפסחים כ"ד ב'.

ב. ומש"כ שאינו נהנה מגוף הפרי צ"ב, מ"ש מד' התנ' שבועות מ"ד
ב' שכ' "וא"ת דאמרי' בר"ה המודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו
תקיעת מצוה והמודר הנאה מן המעין מותר לטבול בו טבילה של
מצוה ואמאי הא מיתהני לרב יוסף דחשיב ליה בהכי כשומר שכר,
וי"ל דשאני שומר אבידה ומשכון דכמה פעמים שיתעסק בה
לשוטחה לצרכה ולהצניעה יפטר מליתן לו, אבל התם יכול לכוין
לתקוע ולטבול במקום שלא יבא שם עני באותה שעה". וצ"ע מה בין
הנאה שנפטר מליתן צדקה להנאה של שמחת חתן וכלה.

ג. ומש"כ מצות לאו ליהנות ניתנו ל"ע דהנה ד' הרשב"א מצוות לאו ליהנות ניתנו ומותר גם הנאה צדדית ולד' הר"ן מותר רק הנאת המצוה ולא הנאה צדדית, וא"כ לכא' כל ד' הפמ"ג הם רק להרשב"א שמותר הנאה צדדית. והרי יש כאן הנאה של שמחת חתן וא"כ לכא' כל ד' הפמ"ג הם רק להרשב"א ולא להר"ן.

ד. והנה בפ"ר ר"א מן ההר בנדרים מ"ח לענין מודר הנאה מחבירו שאסור לקרות בספרים שלו, והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ות' דעיקר מצות לימוד הוא ליהנות ולשמח לבבו ושכלו כדכתיב פקודי ד' ישרים משמחי לב ע"ש, וכע"ז בשו"ת דובב מישרים ח"א סי' נ"ט בהא דא' בנדרים פ"ג קונם כהנים נהנים לי אם מותרים לאכול תרומה שלו, והרי אכילת תרומה מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו, ות' דאכילת תרומה דכתיב למשחה שצריך לאכלה דרך גדולה, א"כ גם ההנאה היא מהמצוה וע"כ הנאה זו אסורה, (וע' בעונג יו"ט סי' נ' סברא הפוכה שבמצוה שעיקרה ההנאה אף להר"ן שהנאה צדדית אסורה בזה מותר, כיון שכ"ז הוא מכלל המצוה, ובזה ביאר את ד' רבא בנדרים י"ד גבי הנאת ישיבת סוכה עלי דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ואף שיש הנאה צדדית מ"מ כ"ז מהמצוה של ישיבת סוכה), והרי בשמחת חתן עיקר המצוה היא ההנאה שיש לחתן וכלה וא"כ תלי' בס' הנ"ל.

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס' 82

כי עתה ידעתי – כי "ירא אלוקים" אתה!

מר חשוון תשפ"ג

אברהם אוהב

אברהם אבינו ויצחק בנו, העוקד והנעקד, הגיעו להר המוריה, אברהם בנה מזבח, וערך עליו מערכת של עצים, אח"כ היה צריך לשחוט את הקרבן, לנתח לנתחים, ולשים אותו על המערכה, ובאותו רגע שנטל את המאכלת בידו, לשחוט את בנו, אומר לו המלאך "אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה, כי עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, ולא חשכת את בנך, את יחידך ממני" אומר השם לאברהם, לא ביקשתי ממך לשחוט את יצחק, אלא להעלות אותו על המזבח, כיון שהעלית אתה יכול להורידו, מפני שכעת אני יודע ש"ירא אלוקים" אתה.

והנה אברהם אבינו בוודאי לא היה אהב את השם וכמו שהקב"ה בעצמו מעיד עליו בתורה "אברהם אוהב" ואיזה דרגה של אהבה איננו יודעים, אבל בוודאי ניתן לתאר שהיתה לו אהבה גדולה להשם, והאור החיים הקדוש מדבר כמה פעמים על מעלת אהבת השם, שהיא מגעת עד הדביקות בהשם בתענוג נפלא, ובוודאי אברהם אבינו זכה למדרגות גבוהות באהבת השם ובדביקות בו. ובכל זאת כשעמד אברהם אבינו בנסיון העקידה, ובא לשחוט את בנו, לא עמדה לו הדרגה שלו באהבת השם, והכח שלו לעמוד בנסיון לא היה מכח אהבה, אלא משום שהוא ירא שמים, וזה מה שאמר לו השם, עתה ידעתי, כעת נודע גודל היראת שמים שלך, שמכך זה עמדת בנסיון, ולא חשכת ממני את בנך יחידך.

וצריך להבין מדוע היה צריך דוקא יראת שמים, בכדי לעמוד בנסיון העקידה, והפירוש בזה נראה, שלא מספיק שיש אהבת השם בכדי להקריב אליו את בנו, כיון שיש לאדם גם אהבה לבנו, והיא ג"כ אהבה גדולה ועצומה, והיא מהווה התנגדות לאהבת השם, ואין יכול האדם לוותר על אהבת בנו? ובפרט אברהם אבינו, שהיה לו הרבה שאיפות מיצחק בנו, שרצה שהוא ימשיך את התורה שלו, והוא יפיץ ויפרסם בעולם, שיש מנהיג לבירה, וכך ימשיך את המורשת של אברהם, להעביר גילולים מן הארץ, והיה קשה מאד לאברהם אבינו לוותר על ההמשכיות של בנו בעולם.

ולכן אמר לו השם, מצד אהבת השם, לא היית עומד בנסיון, ורק משום שירא אלוקים אתה, הסכמת לעקוד את בנך יחידך.

כי ירא אלוקים אתה

וצריך לברר מהי המעלה של "ירא אלוקים" שמכחו עמד אברהם אבינו בנסיון העקידה, ובפשטות נראה שהכוונה ליראת העונש, וביאור הדבר שמי שיש לו יראת העונש, הרי הוא רואה לנגד עיניו שאם יעבור על רצון השם, הוא יענש בעונשים קשים מאד (וכמו שהיה הרבי הרב שך רגיל לומר: "אין ווייס אז אייב אין טוט אעבירה, וועט מיר שמייסן") אני יודע שאם אני יעשה עבירה, יתנו לי מכות! ומי שיש לו יראת שמים מבין, שבכל מעשה של האדם, השם רואה אותו, ולא נעלם ממנו דבר, ובמצב כזה, הרי הוא מוכן להפסיד את כל מה שיש לו בעולם, העיקר לא להיענש, וכמו שאומר רבינו יונה "ישם אל ליבו - כי רע ומר עזבו את השם" ונאמר בפסוק () "גורו לכם מפני חרב, כי חמה עוונות חרב" שהכעס והחמה שיש מכח העוונות מביאים על האדם חרב, ולכן למרות שאברהם אבינו היתה לו אהבה עצומה לבנו, ורצה שימשיך אותו, בכל זאת הוא פחד יותר מענשי שמים, מאשר להפסיד את בנו! וזה מה שגרם לאברהם אבינו למסור את בנו להשם.

מי שחי עם יראת שמים, כשהוא עומד לפני עבירה או ביטול עשה, אין לו התלבטות, כיון שהוא יודע שזה נגד ציווי המלך, ורואים אותו, ויענישו אותו על כך, אז הפחד שלו מהעונש לא נותן לו לחטוא, ולכן גם כשיש רחמי האב על הבן, הפחד מעונשי השם גדול יותר, ולא יכול לחטוא.

וזה מה שאמר השם לאברהם, עתה ידעתי, כעת ניכר ממעשיך, שירא אלוקים אתה! שרק מכח היראת שמים, וההבנה כמה עונשי שמים הם חמורים, מכך זה התגברת והקרבת את בנך.

יראת שמים – יראת הרוממות

ואמנם מדברי הרמב"ם נראה, שיראת שמים האמורה בתורה, אין הכוונה ליראת העונש, אלא ליראת הרוממות, שכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ב, ב) "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו? בשעה שיתבונן האדם במעשיו ובראויו, הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר,

ומתאווה תאוה גדולה לידע השם הגדול, וכשמחשב בדברים האלו מיד הוא נרתע לאחוריו, ויפחד ויודע שהוא בריה קטנה שפלה אפלה, עומדת בדעת קלה מעוטה, לפני תמים דעות".

ומדבריו אנו למדים שהיראה האמורה בתורה, אין הכוונה לפחד מהעונש על החטא, אלא שמתוך ההכרה בגדלות ורוממות השם, ובשפלות האדם, אינו יכול לעבור על רצונו של מקום.

ולפי זה צריך להבין, מדוע נסיון העקידה תלוי ביראת השם, יותר מאהבת השם, והרי שניהם באים מכח ההכרה בגדלות השם ורוממותו, ומדוע אמר לו השם שעמד בנסיון העקידה, מכח היראת השם שלו, ולא באהבתו.

יראת הרוממות היא הפחד מהחטא עצמו

ונראה לי ליישב, שיראת הרוממות אין הכוונה שהאדם רק נמנע מלעשות עבירה, מפני גדלות השם, אלא האדם נמצא ב'פחד' שמא יעשה חטא, כי הוא מפחד מהחטא עצמו, וכמו שביראת העונש, האדם מפחד מהעונש של החטא, כך ביראת הרוממות, האדם מפחד מהחטא עצמו, שהדבר הכי נורא בעיניו הוא, לעבור על רצון השם, כיון שהוא מכיר בגדלות השם, ומבין איזה חוצפה וזילזול זה לעבור על רצונו, הרי הוא נמצא בפחד, שלא להגיע למצב של חטא חלילה.

ביראת העונש, האדם מרגיש שרע ומר לעזוב את השם – מפני העונש הנורא, וביראת הרוממות, האדם מבין, שרע ומר לעזוב את השם – מפני החטא עצמו, שהוא רע ומר, שעומד אדם, בריה קטנה ושפלה, ומחציף פנים לפני תמים דעים.

ובזה מובן, שלמרות שלא הספיקה לאברהם אבינו אהבתו להשם, כדי להתגבר על אהבת בנו, בכל זאת, הפחד מלהיות עובר על רצון השם, מפני שהעבירה על רצון השם, היא רע ומר, היא הרתיעה את אברהם אבינו למעבור חלילה על רצון השם, שזה נורא יותר מלהפסיד את בנו, שעדיף להקריב את בנו, העיקר לא להיות עובר על רצונו של מקום.

שני היראות אחד הם

והנה הרמב"ם בספר המצוות (עשה ד') ביאר מצוות יראה המוזכרת בתורה "שהיה האדם מלא בפחד - מפני ביאת ענשו, ולא יהיה הלב פנוי מהפחד הזה בכל עת" ויש הקשו סתירה מזה לרמב"ם ה"ל שיראת שמים באה מכח הכרת גדלות השם ורוממותו, ולא מפחד ענשו.

ואמנם נראה שזה לא קשה כלל, שהרי בתורה נאמר להיות ירא מהשם, ולא נאמר אין ובאיזה אופן להגיע ליראה זו, ולכן בכל אופן שיגיע האדם למידה זו שהוא מפחד מהשם, הרי הוא מקיים מצוות "את ה' אלוהיך תירא" ואמנם הדרך הקלה יותר להגיע לכך, היא ע"י יראת העונש, וזו פירט הרמב"ם בספר המצוות, והדרך הגבוהה יותר היא יראת הרוממות, ואינה תמאמת לכל אדם ופירשה הרמב"ם ביד החזקה, ואמנם בשני הדרכים מגיע האדם לאותה מסקנה, שיש לו פחד מהשם, וזהו קיום מצוות יראה.

ולפי מה שנתבאר כעת, נמצא שגם ביראת הרוממות, הכוונה היא שהאדם נמצא בפחד מהחטא עצמו שהוא מזלזל בכבוד המלך, ומי שזכה ליראה כזו, הרי בעיניו הפחד לזלזל במלך, הוא לא פחות מהפחד מהעונשים החמורים, ונמצא ששני היראות שורש אחד להם, שהאדם מגיע להבנה שרע ומר לעבור על רצון השם, או מפני המכות ועונשים, או מפני שהחטא עצמו הוא נורא ואיום, וזה מהות יראת השם, להבין שבעברו על רצון השם, יהיה לו רע ומר, וכל אדם משיג את זה לפי השגתו, האדם הפשוט, מבין זאת במכות ועונשים, והאדם המתבונן והמרומם, מבין שבעשיית העבירה עצמה הרי הוא במצב נורא, וזה גורם לו לפחד מלעבור חלילה על רצון השם.

ולמדנו מכאן, שבכדי לעמוד בנסיונות לא מספיק אהבה, וצריך יראת שמים בשביל שיוכל האדם להתגבר על הטבעים שלו, להבין שההפסד הכי גדול, הוא העבירה על רצון השם, ושום הפסד אחר לא ישווה לו, ומכך זה יוכל להתגבר על כל רצונותיו, ולא לעבור חלילה על רצונו של מקום.

לפני הרבה שנים, היתה לי היכרות עם איזה בחור מקהילה מסוימת, שהם עבדו מאד על ההתבוננות בגדלות השם, וזמה הגיעו לאהבת השם, ובאמת אותו בחור כשהוא התפלל מנחה, היו רואים עליו את אהבת השם והדביקות בו, ופעם שמעתי עליו מאדם אחר ששיבח אותו שהוא ירא שמים גדול, ואני תמהתי בליבי, שהוא אמנם ידוע באהבת השם, אבל מנין שהוא ג"כ ירא שמים? ואכן לא מספיק לו לאדם להיות אוהב את השם, כי בכדי להתגבר ולעמוד בנסיונות, צריך הרבה יראת שמים.

מה הבריאה הכי גדולה בכל היקום?

נגד, שמזנק קדימה, וכך הוא לא נמשך לשמש, ועדיין השמש קצת משפיעה עליו, שמכוחה הכדור מסתובב סביבה, ולא מתרחק ממנה. והנה מהגודל והעוצמה של השמש, ניתן לראות כמה השם הוא גדול, מה גדלו מעשיך השם! ואם נתבונן איזה אש חמה ורותחת היא השמש, שכולה אש של גז, וכידוע שיש הרבה דרגות בחום של אש, ואש של גז יותר חמה מאש של פחם, והשמש היא בועה ענקית של גזים, עם אש לוהטת, ומה ניתן לראות את הקל 'הגדול הגיבור והנורא'.

ואמנם אח"כ שמתי לב שיש ביקום בריאה יותר גדולה מהשמש, וזה השמים, וצריך לדעת שהשמים אינם אוויר בעלמא כמו שיש סבורים כך, אלא השמים הם בריאה, ויישות בפני עצמם, ואמנם זה לא חומר קשה כמו כדור הארץ ושאר כדורים, אלא היא עשויה מחומר רך, אבל היא יישות קיימת ולא רק אוויר ומים, ומה הגודל של הבריאה הזו שנקראת שמים? כתוב במסכת חגיגה שעובי הרקיע הוא מהלך 500 שנה, וכן הגובה של הרקיע מעל הארץ, הוא מהלך 500 שנה, וכן בין כל רקיע לרקיע, עד הרקיע השביעי.

והנה אם נעסוק רק ברקיע הראשון, הרי הגודל שלו הוא עצום, שהרי מעל כל מקום בכדור הארץ יש שמים, להיכן שהלכים בכל היבשות, אפריקה, אירופה, בכל מקום יש שמים מעלינו, והמציאות הזו שנקראת שמים פרוסה סביב כל כדור הארץ, במרחק 500 שנה, וכל החלל של העולם נמצא בתוכו, וכשנחשב את ההיקף של השמים, עם העובי שלה שהוא מהלך 500 שנה, הרי זה יוצא בריאה ענקית, הרבה יותר מהשמש, וכשמתבוננים בזה מבינים את הפסוק "הללוהו ברקיע עוזו" שהעוז והגבורה של השם ניכרים ברקיע, שהעוצמה שיש בבריאה של השמים גורמים לנו להלל את השם על עוזו וגבורתו.

וכעת יחשוב האדם מה הגודל שלי, לעומת מערכת הבריאה הענקית הזו, הרי מה אני? גובה כ 170 ס"מ ומשקל כ 80 קילו, וכמו שק תפ"א, וכשנעמיד את הממדים האלו, לעומת הנבראים הגדולים שבבריאה, הרי אין כאן שום השוואה, וכמו שכתב הראב"ד "ידעתי שבריה קטנה מבריותיו של הקב"ה אנוכי" וכי אדם יכול לעשות השוואה בינו לבין הרקיע? הרי לעומתם אתה לא קיים בכלל, ולא רואים אותך, כמו נמלה המצאת על הר, שאינה ניכרת בכלל.

מההתבוננות הזו האדם מקבל יראת שמים, שפתאום הוא מבין כמה הוא קטן לעומת מערכת הבריאה כולה, ומה הוא מגיע לענווה, ולהתבטלות לפני השם, ומבין איזה זכות יש לנו שהשם נותן לנו להתפלל אליו, והוא שומע אותנו.

בכדי להגיע לאהבת השם, נדרש מהאדם להביט סביב ולראות את הבריאה הגדולה והעצומה שמקיפה אותנו, ומתוך כך יגיע לאהבת השם ויראתו, וכמס"כ הרמב"ם ה"ל, ואני התבוננתי סביב וניסיתי לחשוב, מהי הבריאה הכי גדולה שיש בעולם, ובמחשבה ראשונה נראה שזה השמש, שהרי השמש הוא הכדור הכי גדול מכל הכדורים שיש בחלל, ואין כוכב גדול ממנו, וגודל השמש הוא 170 פעמים יותר מכדור הארץ, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות יסוה"ת ג, ח) ולפי זה הקוטר של השמש הוא עצום, ואין שום כדור שמתקרב לגודל כזה. והנה כדור הארץ מסתובב כל הזמן סביב עצמו, ומשך הסיבוב הוא 24 שעות, וכך נוצר המושג יום ולילה, שכשכדור הארץ מול השמש הוא יום וכשהוא בצד הרוחק מהשמש, אז הוא לילה, ולמי שגר בחציו השני של הכדור הזמנים הפוכים, כך שבכל זמן, בחצי מהכדור זה יום, ובחצי השני הוא לילה.

ומלבד הסיבוב של כדור הארץ סביב עצמו, הוא מסתובב גם סביב השמש, ומשך הסיבוב הוא 365 יום, וזהו הזמן של שנת חמה, ואמנם כדור הארץ בסיבוב שלו, צריך לשמור מרחק מהשמש, כדי לא להישרף ממנו, שאם יתקרב מדי לשמש הוא ישרף מיד, שהשמש היא להבות של אש, וכמו שאמרנו החוקרים שאם כדור הארץ יתקרב יותר מדי לחום של השמש, הוא יסם מיד, ולא ישאר ממנו זכר.

והנה בעבר הישבתי עם מהירות הסיבוב של כדור הארץ סביב השמש, שהרי הוא צריך להקיף את כל ההיקף של השמש בשנה אחת, שזה היקף של מיליוני ק"מ, ומלבד זה הוא מקיף שטח יותר גדול מהשמש, כדי לא להתקרב אליו, וא"כ נצרך לזה מהירות עצומה כדי להקיף מרחק כזה בשנה אחת. ועשיתי חשבון ויצא לי שהמהירות היא כאלפיים ק"מ לדקה, ובמהירות כזו כדור הארץ יכול להקיף את השמש בשנה. [עני' בדעת ואמונה לך לך בפירוט].

והנה אנחנו כולנו יושבים על הארץ, ולא מרגישים את הפעילות שלה, אבל האמת היא שהארץ עובדת, ומקיפה את השמש כל הזמן, במהירות עצומה של 2000 ק"מ לדקה, והיה קשה לי להאמין לממצאים האלו, והתקשרתי לדר' ניסים וידאל מלונדון, שהוא חכם גדול, ובקי באסטרונומיה, וחיבר ספרים בזה, ושאלתי אותו לגבי מהירות הסיבוב של כדור הארץ, והוא ענה לי: אתה צודק 200 אחוז, והוסיף לי שאם כדור הארץ לא היה מסתובב במהירות כזו, אז הכח המשיכה של השמש היתה סתובת את כדור הארץ אליה, ושורפת אותו, ובכדי להתמודד עם הכח משיכה של השמש, הוא מפעיל כח

יום השנה לזקני רבי ברוך זצ"ל

בי"ח חשוון היארצייט של הסבא רבי ברוך זצ"ל, אספר עליו מעט, כל העבודת השם שלו היתה ביראת שמים וקדושה, וגדולי הדור הכירו בגדולתו וכיבודו, ופעם הוא בא להתארח אצלי, והלכנו להתפלל ערבית בלדרמן, וכשסיים הסטייפלער את תפילתו, ראה שרבי ברוך עדיין לא סיים, וניגש הסטייפלער לשי"ץ ואמר לו, לא לומר קדיש עד שרבי ברוך יגמור. אני רגיל בלדרמן כמה עשרות שנים, והיו באים שם להתפלל כל מיני אדמו"רים ורבנים חשובים [עם כל הישמונה בגדים] ולא זכור לי מעולם, שהסטייפלער ביקש להמתין למישהו לקדיש, ורק לרבי ברוך, ראה הסטייפלער צורך לכבדו. אחר התפילה ליוויתי את סבא, ואמרתי לו, תראה לאיזה כבוד גדול זכית! שהסטייפלער המתין לך! ענה לי סבא תשמע, את הכבוד הזה אני מחבב, ולמה? כי הרווחתי לענות את האמנים של הקדיש! זה היה רבי ברוך, שרק מצוות היו נחשבות בעיניו, ולא שום דבר אחר. בסוף ימיו היה לרבי ברוך אירוע מוחי בחוה"מ סוכות ושכב בביה"ח מחוסר הכרה עד פטירתו. וזכור לי שבאותה תקופה הסטייפלער בא להתעניין, כמעט כל יום, מה מצבו ומה נשמע איתו.

ושמעתי מדודי, שהסטייפלער אמר לר' חיים בנו, אם אתה רוצה לקנות יראת שמים, תלך להסתכל על רבי ברוך, ופעם בא ר' חיים לרבי ברוך, ונכנס לביתו וישב מולו, ובא לשם ראש ישיבה אחד, והיה צריך לדבר עם רבי ברוך, והוא שם לב שר' חיים לא זז מהמקום, שאל אותו הראש ישיבה, אתה צריך לשאול איזה שאלה? אם כן תיגש ותשאל! ענה לו ר' חיים, לא, אני לא צריך שום דבר, באתי רק כדי לראות אותך, כי אבא אמר לי שזה מביא יראת שמים. [כך סיפר הרב הורביץ ר"י אופקים]

מסופר שמרן החזו"א ליווה את רבי ברוך, עד אחרי הליל, ואמר שרואים עליו שהוא ירא שמים. ופעם שאלתי את ר' חיים, מאיפה ידעו עליו גדולי הדור שהוא חשוב, ואמר לי ר' חיים: 'מרגישים'.

שאלו אותי אם רבי ברוך למד קבלה, אמרתי להם אני לא יודע, אבל דבר אחד אני יודע, שכל ההנהגות הכתובות במהרח"ו, בהקדמה לעץ חיים, איך צריך להתנהג מי שלומד קבלה, את הכל הוא קיים, כגון מאה ברכות בכל יום, ותשעים אמינים, וקדושות, הכל היה רבי ברוך מקיים. בואו וראו כמה היו המצוות חביבות עליו. שתמיד היה מתפלל לאט ובמתינות, ובסוף ימיו רצה ג"כ להתפלל בנחת, אבל אנשי המנין שהתפללו איתו, מיהרו לעבודה, ולא היה להם זמן להאריך בתפילה, ומה הוא עשה? הוא שכר אנשים שיתפללו איתו בקצב שלו, והוא היה משלם להם כל שבוע, וכך היה לו מנין שהתפלל איתו בנחת.

תראה לאיזה צאצאים זכה רבי ברוך, הרב שך אמר שהוא הכיר הרבה רבנים ומשפחות, וכמו רבי ברוך הוא לא ראה, שכל הבנים והנכדים שלו כשרים ומרביצי תורה, מי זוכה לכך בדור שלנו! אני רגיל לומר לכל נכדה שלו שמתחתנת, שהיא מביאה איתה נדוניה גדולה, שכל הזכויות של רבי ברוך עוברות לבנים, כמו שנאמר "וחסד השם מעולם ועד עולם על יראיו, וצדקתו לבני בנים" ונאמר "אשרי איש ירא את השם, במצוותיו ירא מאד, גיבור בארץ יהיה זרעו, דור ישרים מבורך" ופירש רש"י אם האבא הוא בעל צדקות, יהיה לו בנים גיבורים בתורה, ואכן משפחת טולידאנו הכניסה הרבה תורה לעם ישראל. יה"ר שהשם יתמיד השגחתו לטובה על כל עם ישראל.

בדין ייגורט האם הוא אוכל או משקה?

הנה מצינו הרבה נפ"מ בין אוכלין למשקין, ראשית לענין ברכה אחרונה שמשקין צריך רביעית לברכה אחרונה, ואוכלין בכזית, וכמו כן נפקא מינא אם הוא משקה לענין דבר שטיבולו במשקה, וכן לגבי הדין שכל המשקין נפטרים בברכת היין, ואוכלין אינם נפטרים. יש לדון בייגורט וכי"ב האם נחשבים אוכל או משקה. ויש להביא ראיה ממשנה בטהרות (פ"ג מ"א) הרוטב והגריסים שקרשו אם יש משקה טופח, הרי הוא משקה. ומבואר שאף שרובו קרוש מ"מ אם מקצת ממנו טופח להטפיח הרי הוא משקה, ולפי זה כן הוא הדין בייגורט וכי"ב שכיון שיש בו מעט משקה טופח הרי הוא משקה.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר טל' 054-8520-936

או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'

או באמצעות הטל' 03-7630585 ש"לחה 6465

ניתן לקבל את הגליון במייל m0548468875@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א

במערכת "קול יהודי מרוקו" 0747-962-335 ש"לחה 2-2

וכן במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148

שמעו ותחי נפשכם

נסיון קבורת שרה

במשך מאה שנה יעברו על האדם ניסיונות שלא יגמרו ולא יפסקו. הנאצל שבהם יהיה המבחן עד כמה אדם יתעקש על שלו ויעמיד את חייו על דין תורה. שם בדיוק היה המבחן האחרון של אברהם אבינו

בכסף מלא יתננה לי

ואנו תמהים –

האמנם לא עבר אברהם את כל הניסיונות הקשים בהצלחה,

עד שיש צורך לנסותו מחדש במאורע נוסף?

זה ששרה נפטרה, דרך כל הארץ הוא, מובן. זה שלא הספיק לחלוק עמה את הרגישו הנאדרים בקודש מקום ציווי ה' על הר המוריה, עקידתו של יצחק בנם היחיד ופדות נפשו, זה גם חלק מפטירה של אדם, לא שם נמצא הניסיון.

הניסיון היה בקבורה. כל הארץ שייכת לו, מפי הגבורה קיבלה. כעת נפטרה אשת נעוריו, ועבורה הולך לאדמה הכי סלעית וטרושה שיש בארץ, אינו מבקש בה אלא ד' אמות לטמון אותה. דבר אלמנטרי שניתן גם לגר ולעובר אורח.

בני חת יודעים שהוא נשיא אלוקים בתוכם, הם מצהירים זאת בפה מלא, ובכל זאת מרחיקים את הקבורה שהוא זכאי לה כל כך.

מה משמעותו של ניסיון זה, אחרי תשעה ניסיונות קשים מאין כמותם?

ויקם קין על הבל אחיו

מאז שקם קין על הבל אחיו והרגו, עסוקה האנושות במרדה הגדולה מכולם – איך לשמר את מה שיש לי, ואיך להגדיל רכושי.

כלומר, אין הכוונה שאדם שומר על פרנסתו ורכושו, אלא יש לאדם עניין מיוחד להורות ולהודיע ברבים ש'איתו לא מתעסקים'. במילים פחות מעודנות, יש מכנים זאת 'פרנציפ'. היינו, בשם הפרנציפ הוא יוכיח ויראה לכל באי עולם שאין הוא מוכן לכך שאיש יסיט אותו ממקומו שהוא זה.

זה לא רק ברכוש ונכסים, זה יכול להיות גם בחזקות והרגלים, זה יכול להיות בחניה קבועה או במיקום של הסוכה. זה יכול להיות בספסל בו קבע את מושבו בבית המדרש והנה כעת עובר אורח ההין וישב על כסאו וזה יכול להיות בשעה שסיכם עם חבירו וכעת הוא מאחר.

אמנם אנו בפרשת חיי שרה, ורוב קורות חיי אברהם אבינו פורטו בפרשיות הקודמות, אבל עדיין נותר פרק אחד יסודי במשנת חייו, פרק שנמסר ונלמד בפרשת חיי שרה.

הפרק הזה בא לשטוח בהרחבה את הניסיון העשירי (לדעת רבינו יונה ועוד ראשונים). עשרת הניסיונות שעבר אברהם באו לכרות עבורנו את החלק הקשה של ההתמודדות, לאמץ את ברכינו בניסיונות החיים – איש איש וניסיונותיו.

מאז היינו לאומה, ועד עצם היום הזה, לא פסו ניסיונות וקשיים על כל ראש איש ישראלי. יש התמודדו מול אימי אינקוויזיציה או ברעב נוקב ביערות סיביר, ויש שהתמודדו בדורות של שפע זמין, מול ראיות אסורות, כשרות מפוקפקת או שיחה בין ידידים שיכולה לטמון בתוכה כמה איסורי דאורייתא.

הכלל, לכולם יש ניסיונות. לאיש רם המעלה ולפחותי העם, כל אחד מתמודד ונעזר בכוחות שחצב עבורו אבי האומה בניסיונותיו. הביטו אל אברהם אביכם.

הניסיון התשיעי

בניסיון העקידה סברנו כי הגיע אברהם לפסגת מיצוי כוחות נפשו. הניסיון הזה היה קשה עד בלתי אפשרי. בגיל כה מופלג, לקחת את הבן יחיד שהתאוה אליו כל חייו, לנסוע עמו שלושה ימים ולבנות עבורו מזבח לעקידה.

האהבה של אברהם ליצחק, עברה כל אהבת אב לבנו שהכרנו. בעת שנאמר לו 'קח נא את בנך אשר אהבת', התלבש בו כל כח האהבה שבעולם לחוס ולחמול על נפש בנו יחידו, ללא גבול, ובכוח גיבורים הדף את האהבה הזו למען אהבת הבורא (צמח דוד מדינוב ריש פרשת לך לך).

גם אם סברנו שהגיע לאותה פסגה שאין אחריה מדרגה, התברר שכעת הוא מעותד לעבור ניסיון נוסף – ניסיון קבורת שרה.

נוח לנו לצקצק בלשון על קין, לתהות בקול האם לא די לו מחצית מכדור הארץ עד שדרש מאחיו היחיד לפרוח באוויר, וכי מה יעשה בכל חלקות האדמה האינסופיות הללו. ולעצמנו? לעצמנו נדרוש את מלוא הצדק והיושר.

שהעמידו דיניהם על דין תורה

המבע הזה מולד באדם, לעמוד על שלו. זה סוג של תחושת צדק ויושר שאדם נולד עמה ולא יכול להשתחרר ממנה, כשהצדק נוטה לטובתו. אבל גם אם הוא צודק – ובהחלט הוא צודק – הרי איבד את חייו ואת עולמו, חיייו אינם חיים ועולמו אינו עולם.

כל חורבנה של ירושלים החל בגלל שהעמידו דבריהם על דין תורה (ב"מ ל:). הם נהגו הכי בצדק והכי ביושר שאפשר, לא סמו בפרומה אחת, ובכל זאת הנוקשות הזו החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו.

הנוקשות הזו, שוות ערך לשלושת העבירות החמורות. הם החריבו את בית המקדש, וגם זה שהעמידו דיניהם על דין תורה.

כן. כי כשאדם מעמיד את חייו על דין תורה, חיייו אינם חיים.

ארבע מאות שקל כסף

אין מקרה של צדק ויושר פנימי, כמו במקרה של קבורת שרה. זו האדמה שלו, התושבים אמורים להיות נתיניו ולהעלות לפניו מס על היותם על אדמתו. אין הוא מבקש אלא קבורת אשתו, הדבר הכי אלמנטרי.

ובדיוק שם הם מסתלסלים איתו בכל מיני טענות ומענות. אברהם לא מתוכח, לא משיב ולא עונה. מוציא את המחיר המופרז, שוקל אותו ארבע מאות פעמים, מטבע אחר מטבע, רק בגלל שהנבל חושש שמא המטבעות מזויפים. כמה אפשר לזייף במשקל של מטבע כסף, חמשה אחוזים? עשרה אחוזים? אברהם לא עונה כלום. בשפלות רוחו מקבל הכל, לוקח כל מטבע ומניח על המשקל, הנה היא לו אמינה וכשרה. מטבע נוספת, ושוב שקילה, עד ארבע מאות פעמים!

וכשהשמן מבקש לספר איך שט בכל העולם ולא מצא נאמן כמו אברהם, לא מצא בו שבח אחר אלא זה: 'רבש"ע, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם שאמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה. ואפילו הכי, בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה עד שקנה בד' מאות שקל כסף, לא הרחרח אחר מדותיך'!

חיתרים מדומים

אדם מטבעו רכושני, אוסף לעצמו ככל אשר יוכל שאת. כל זווית הראייה שלו על העולם, כיצד יוכל ליטול הימנו עוד ועוד. בחלק הזה של המבע, אין מצפן של צדק ויושר, בכל מקרה כזה או אחר יורה היתר לעצמו, יעגל פינה וייושר מהמורה. מותרים לכם, שרויים לכם.

בדיוק מאותו מקום שהאדם רכושני, מתעורר גל הצדק והיושר כאשר מנסים לערער ולקחת לו את זכויותיו. שם יתנשא כארי וימצא את כל הש"כים והט"זים להצדיק את מענותיו.

ושם, בדיוק בצומת הזו, עמד הניסיון החדש של אברהם. הניסיון שהשלים לעשרה ניסיונות, האם יתעקש ויעמוד על שלו, או שישלך על ה' יהבו.

עד כמה שניסיון העקידה גבוה ומרומם, ניסיון קבורת שרה הגיע לפינה חשוכה נוספת בנפש האדם. כמה אתה מוכן לוותר על מה שאתה חושב שהוא שלך.

ניסיונות החיים לא ייפסקו ולא יסתיימו, עד הירידה אלי קבר.

עד היום האחרון יכולים לצוץ מתחים עם החברותא, עם השכן ובין איש לאשתו, כך הוא העולם. כך היא משימת חיי העולם.

ואיפה אתה במשימה הנכבדה הזו, האם תמשיך לעמוד על שלך או תלך לפניך משורת הדין?

עליה המונית
על ציון הקודש
במודה"ר שלום לופס זיע"א
רב העיר עכו
ומחזיר לתפארתה עטרת תפילת ותיקין עם הנץ החמה
בכל אתר ואתר
תקיים ביום ראשון בו מרחשון
בחלקת הרבנים במרומי הר המנוחות
ימליץ טוב בעדנו. אמץ

הילולא דצדיקיא
לעילוי נשמת
הגאון החסיד במודה"ר שלום לופס זיע"א
רב העיר עכו ת"ו
גמל חסד לאלפים בגופו ומאודו והרחיב גבולות התורה
והיראה בכל רחבי ארץ הקודש
נלב"ע בו מרחשון תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מישכטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

הולך רגל שפגע בהילוכו בילד בן שנתיים והזיקו

שאלה

ראובן, הולך רגל גבוה, הלך ברחוב כשהוא מסתכל ישר ומהורהר בענייניו, תוך כדי הליכתו לא הבחין ונתקל בילד קטן כבן שנתיים שהלך לפניו והפילו, ועלה עליו עם כל כובד משקלו, וכתוצאה מכך נחבל הילד והוצרך לטיפול רפואי בעלות של אלף שקל.

האם ראובן צריך לשלם את זה?

תשובה

למרות שראובן הלך כראוי, ולא התכוון להזיק, בכל זאת צריך לשלם את נזקי הילד.

אולם אם הילד הקטן היה מתיישב על המדרכה, והולך הרגל שהלך כדרכו לא הבחין בו ודרך עליו, וכתוצאה מכך נחבל הילד והוצרך לטיפול רפואי - פטור הולך הרגל מכל תשלום.

מקורות

סיבת הפטור להולך רגל שהזיק תקלה שהונחה ברחוב

כתוב בגמ' בב"ק (כז:) שעולא אמר: שאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים. ולכן אם אדם הניח כד ברשות הרבים והולך רגל שהלך שם לא הבחין בו ושברו - פטור מלשלם עבורו. וביארו שם התוס' (בד"ה לפי שאין וכו') והשיטה מקובצת שהטעם לכך הוא, מאחר ודרכם של בני אדם כשהולכים ברחוב להתבונן ישר ולא לרצפה, כי עיני בני אדם למעלה, ולא כמו אצל הבהמות שעניניהן למטה לכיוון הקרקע, וכמו כן דרך בני אדם בעת הילוכם להרהר בענייניהם, ואין דעתם פנויה להתבונן גם בנעשה על קרקע רשות הרבים. לפיכך מניח התקלה אשם במעשיו, והפסיד לעצמו בזה שהניח את כדו ברשות הרבים.

מקרים שבהם הולך רגל שהזיק לתקלה ברחוב חייב לשלם

אולם מבואר שם בגמ' (כח:) שאם ראה הולך הרגל את הכד, ולמרות זאת לא נזהר בהליכתו ושברו, במקרה זה חייב הולך הרגל לשלם את נזקו, כי אין לו היתר להזיק לחבירו, אפילו כשחבירו נהג שלא כדין. וכשראה שישנה תקלה ברה"ר, היה עליו ללכת מסביב כדי שלא להזיקה, למרות הטירחא המועטה שיש לו בכך, וע"ש בתוס' (ד"ה משבר).

כמו כן מבואר שם בגמ' (כז:) שברחוב שליד בית הבד [בו מוסקים זיתים], שהיה מקובל בזמנם שבני אדם מניחים את כדיהם ברה"ר בחוץ, עד שמתפנה בית הבד. צריך הולך רגל להתבונן

בדרכו, ולהסתכל לרצפת רה"ר, אולי מונח שם כד, ואם לא עשה כן ולא התבונן ושבר כד שהונח שם - חייב. כי במקום זה הכד לא מוגדר כתקלה שנעשתה שלא כדין, אלא ככד שהונח שם ברשות ובהסכמת בני רשות הרבים, וכפי שהיה נהוג בזמנם.

והנה יש לדון לדעת עולא שפטור את הולך הרגל כששבר ללא ידיעה כד שהונח ברה"ר שלא כדין, מהסיבה - שאין דרכם של בני אדם להתבונן בדרכים. האם כוונת עולא, כי במקרה זה הולך הרגל לא נחשב "בגדר מזיק" אלא אנוס על מעשיו, ולכן פטור. או שאינו נחשב אנוס על מעשיו, אלא שכאשר ישנה טענה על הניזק שהוא פשע בהנחת הכד - הוא נושא בתוצאות. אך אם הניזק לא אשם כלל במעשיו ונהג כראוי, או כשהניזק אינו מוגדר בשם "תקלה", במקרים אלו אין את הפטור של עולא, ואם הולך הרגל פגע בהם או ברכושם והזיקו, למרות שלא ראה אותם, יתחייב בתשלום, מאחר וקימ"ל (ב"ק כז.) שאדם מועד לעולם, ואפילו אם הזיק בשגגה.

מה נחשבת תקלה, ומה נחשב הולך ברשות

ונלע"ד שהעיקר לדינא כצד השני של הספק. והטעם לכך הוא, מאחר ורשות הרבים נועדה להילוכם של כל האנשים, ובכללם: אנשים מבוגרים שהולכים לאיטם ונשענים על מקלם, וכן לילדים קטנים ונמוכים שהולכים לאיטם ברחוב. וזכותם של אלו - שווה לזכותם של אנשים בריאים וגבוהים ללכת ברה"ר. לפיכך גם לעולא ישנו חיוב על כל אדם שהולך ברחוב, להתבונן האם בהליכתו אינו מזיק לאדם אחר שהולך לפי הרגלו ברחוב, למרות שהוא הולך לאיטו בהתאם ליכולתו.

אלא שאם הונחה תקלה שלא כדין ברחוב, בין אם הניזק הניחה שם, ובין אם הרוח הביאה אותה לשם או שבני אדם התיישבו על המדרכה למרות שיכלו לקום כמבואר בב"ק (לא:), במקרים אלו מכיון שהתקלה הונחה ברחוב שלא כדין - טוען עולא, שאי אפשר לטעון כלפי ההולך ברחוב כדין, למה לא התבוננת על קרקע רה"ר, כיון שאין דרך בני אדם להתבונן בזה.

ויותר מכך, אפילו כאשר התקלה הונחה שם באונס כגון: שבן אדם נתקל באבן ונפל ברחוב, והולך הרגל שהלך צמוד אליו נתקל בו והזיקו או כאשר רוח חזקה הביאה לפתע את כדו של הניזק לרחוב, והולך הרגל לא הבחין בה ושברה, או ילד קטן התיישב לפתע על המדרכה וכדומה, במקרים אלו והדומים לכך פטור הנתקל. מכיון שמציאות התקלה ברה"ר נעשתה שם שלא כדין, כי רה"ר לא מיועדת שיהיו תקלות על המדרכה שמיועדת להליכה, ולעומת זאת הולך הרגל שהלך כדרכו - נהג כפי שדרך

בני אדם ללכת שם, ולכן אין טענה עליו, למה לא התבוננת מה קורה בקרקע רה"ר.

אבל אם הניזק הולך כדרכו ברה"ר כפי יכולתו ומגבלותיו, אין עליו שם של "תקלה" שנמצאת שלא כדין על המדרכה, אלא הוא נקרא - הולך רגל עם זכויות השוות לאנשים הבריאיים והגבוהים שהולכים ברחוב. לפיכך היות והקטנים, והמוגבלים משתמשים כראוי ברה"ר - לכן חובת ההתבוננות חלה על המזיק שלא יזיק אותם בהילוכו, ורק על דעת כן יש לו, ולכל בן אדם רשות ללכת ברשות הרבים, שמוקנית לכל בני האדם לצורך הליכתם כפי הרגלם ויכולתם. ואם לא התבונן כראוי והזיק אפילו בשגגה לילד הקטן במהלך הילוכו - חייב לשלם כדין אדם שמועד לעולם.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

מעלתו של לבן ביחס לבתואל אביו

"ויען לבן ובתואל ויאמרו - מה יצא הדבר" וכו' (כד, נ)

רשעותו של לבן

כתב רש"י שם וז"ל: רשע היה [לבן] וקפץ להשיב לפני אביו [בתואל] ע"כ. והנה על אף שודאי שהיה רשע בכך, וכמבואר בשו"ע י"ד הל' כיבוד אב ואם (סי' רמ"א, ד-ה), ובש"ך שם (סי' רמ"א, ס"ק) שאפילו שאין חיוב על הבן לכבד את אביו הרשע, אבל ודאי שאסור לו לבזותו, ובפרט לא בפני אנשים אחרים. וכאן בזה שקפץ לבן להשיב לאליעזר לפני אביו, ועשה זאת בנוכחות אביו ובפני אנשים נוספים - ודאי שגרם בכך לאביו צער ובזיון רב, ואכן זהו מעשה רשעות מצד לבן.

אמנם התורה הרי היא נצחית, וממילא בזה שהקדימה את לבן לבתואל, קבעה בכך, שלמרות רשעותו של לבן, עדיין היה נחשב צדיק ביחס לבתואל אביו - שהיה רשע ומושחת ביותר, ובפרט בענייני קדושה, וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

רשעותו של בתואל

כתוב בילקוט שמעוני פ' חיי שרה (רמז קט, בהקשר לפסוק מה) וז"ל: מפני מה מת בתואל? מכיון שהיה מלך בארם נהרים, וכל כלה בתולה שנשאת, היה חי עמה חיי אישות בתחילה לפני שהגיע לבעלה, ולפיכך מת בתואל כדי שלא יעשה כך גם לרבקה בתו וע"ש.

התנהגותו הרצויה של לבן בענייני הקדושה והצניעות

ולעומת הפריצות והרשעות של בתואל, לבן בנו התנהג בכל מה שקשור לצניעות ולקדושה - כדרכם של הצדיקים. וכפי שכתב האור החיים הקדוש בפ' חיי שרה (כד, כט) על הפסוק "ולרבקה אח - ושמו לבן". שכתוב במד"ר (ה) שבתנ"ך כתוב אצל הצדיקים את המילה שמו או שמם, לפני הזכרת השם

הפרטי, וכמו שכתוב אצל בועז הצדיק במגילת רות (ב, א) "ושמו - בועז". וכן כתוב שם "ושם האיש - אלימלך". ואילו אצל הרשעים כתוב "נבל - שמו". וקשה, ממה שכתבה התורה את שם לבן באותו אופן שנכתבים הצדיקים - "ושמו - לבן"? ותירץ שסיבת ריצת לבן אל אליעזר, לא היתה רק כדי לקחת ממנו את כספו, אלא בעיקר בגלל קנאותו על הפריצות שראה בהתנהגותו של אליעזר עם רבקה, בכך שנתן לה תכשיטים יקרים בהיותם לבדם ליד באר המים, מבלי שידבר תחילה עם הוריה, וכפי שראוי לעשות מטעמי צניעות. וכיון שמעשה ריצתו בגלל קנאותו לקדושה היה - כמעשה הצדיקים, לכן כתבתו התורה באופן שנכתבים הצדיקים.

כמו כן אומר רבי ייסא בזהר הקדוש פ' שלח (דף קנח), שכשאמר לבן לאליעזר (כד, לא) "בוא ברוך ה'" בדברים אלו הוציא לבן את אליעזר מכלל ארור - להיות ברוך לה'. כלומר, אע"פ שאליעזר היה ראוי לכך בגלל גדלותו העצמית, וכן בזכות שמילא באופן המושלם ביותר את השליחות שקיבל מאברהם, למצוא ליצחק זיווג הגון ממשפחתו. אולם עדיין היה צריך בן אדם שיוציא את הדבר ע"י דיבורו מהכח - לפועל. ומהשמים בחרו בלבן שיאמר זאת בפיו. ועל כרחך שהיה ללבן שרש וכח בקדושה, ובפרט בכל מה שקשור לגדרי הצניעות. ומסיבה זו לבן ציווה והשביע את יעקב בפ' ויצא (לא, א) "אם תענה את בנותי, ואם תקח נשים על בנותי" וכו' וע"ש בפ' רש"י.

מעשיו הנפשעים של לבן

אלא שנדגיש, שלמרות שמעלה זו היתה בלבן, אבל בשאר הדברים כמו: רציחת חפים מפשע, גניבה, שקר ורמאות, ועושיק שכר שכיר - היה מושחת ביותר, כמבואר באריכות בפ' ויצא בהתנהגותו עם יעקב אבינו. ומחמת מעשיו הרעים - הוא הוזכר בתורה לגנאי באופן השפל ביותר. כמבואר בספר דברים בפרשת ביכורים (כ"ה) "ארמי אוכל אבי" ופי' רש"י שם - שהכוונה ללבן שרדף אחרי יעקב אבינו הצדיק כדי להורגו, וע"ש גם ברמב"ן.

והנה בחסדי הבורא ית"ש, מצאתי ראייה מפורשת לאמור לעיל בדברי הרמב"ן פ' ויצא (כט, ה) שכאשר יעקב אבינו הגיע לחרן, הוא שאל את רועי הצאן "הידעתם את לבן - בן נחור". והקשה שם הרמב"ן, הרי לבן היה בנו של בתואל, ולא של נחור שהיה הסבא שלו? ותירץ וז"ל: "...ויתכן שהיה בתואל אדם פחות מעלה, ולא ירצה לבן שייחסו אותו אנשים - רק לאבי אביו. כי כן מצאנו בפ' חיי שרה (כד, א) "ויען לבן ובתואל" ע"כ. כלומר, מבואר בדברי הרמב"ן, שהסיבה שהתורה הקדימה את לבן לבתואל בפ' חיי שרה היתה - בגלל שהיה גדול ונכבד מאביו. ובאופן דומה פירש שם גם בפ' הכלי יקר את שאלת יעקב לרועים. ששאלם יעקב, האם לבן מתייחס במעשיו ובהתנהגותו לסבו נחור שהיה איש תם וישר או שדומה במעשיו לאביו בתואל הרשע הפרוץ בעריות? והשיבו לו, שלבן מתייחס במעשיו לנחור ולא לבתואל אביו הרשע.

מעלת השמירה על הקדושה והצניעות, והשכר הרב למקיימה

נמצאנו למדים מכל האמור, עד כמה כל מילה בתורה מדוקדקת ומחושבנת, וניתן ללמוד הלכות, ויסודות נוספים אפילו מהקדמת התורה את הברכה לאביו, ובתנאי - שנמצא לכך גם אסמכתא בדברי חז"ל או במפרשי התורה המקובלים.

ומכאן נלמד, שאפילו אדם שהינו רשע, ובחזקת רוצח, והונצח בתורה בתואר הגנאי של "ארמי אוֹבֵד אבִי", אם יש לו בנוסף לחסרונותיו את מעלת הצניעות בעניי הקדושה והמסתעף - התורה משבחת זאת, והסכימה להזכיר את שמו לדורות עולם - באופן שבו מוזכרים הצדיקים.

ומכאן עלינו ללמוד, שאם בזכות שמירת הצניעות והקדושה מתעלה חשיבותם אפילו של הרשעים בעיני הבורא ית"ש, אם כן כל שכן שלגבי בני ובנות ישראל שהינם קדושים וטהורים מיום היוולדם, ונצטוונו במצוות רבות בהקשר לנושא זה, שחלקם אנו מזכירים מידי יום בקריאת שמע, הקשורים: לדיבור, שמירת העיניים, הליכה בלבוש צנוע שמכסה את הגוף כראוי וכו', שודאי עלינו להתנהג כראוי ע"פ ההלכה בכל גדרי הצניעות הקשורים לגברים ולנשים.

ואנו מובטחים מחז"ל, שאם ננהג כראוי בדברים אלו - נקבל על כך שכר רב מהשמים, הן בעולם הזה בכל מה שקשור לבני, חיי ומזוני. ולסייעתא דשמיא מרובה בכל הקשור לרוחניות שלנו ושל כל אחד מבני המשפחה. וכלשון הפסוקים בתהילים (קכח, ג) "אשתך כגפן פוריה בירכי ביתך - בניך כשתילי זיתים סביב שולחנך. הנה - כי כן - יבורך - גבר ירא ה'." יברכה ה' מציון - וראה בטוב ירושלים - כל ימי חיך. וראה - בנים לבניך - שלום על ישראל". כלומר, בזכות שמירת הקדושה והצניעות וכל מה שקשור לכך, מברך דוד המלך ברוח קודשו כל אחד ואחת מאיתנו, בברכות מרובות. וכן שנזכה לראות מחמת כך - ילדים ונכדים מבורכים.

הליכות והלכות בדף היומי

נדירים כב:

מבוא

כתוב בגמ' בנדירים (כב:) אמר רב נחמן, הלכתא - פותחים בחרטה וכו'. כמו כן מבואר במסכת נדירים, שניתן להתיר את הנדר ע"י פתח, וכפי שיבואר להלן. ונכתוב בס"ד קיצור הלכות התרת נדירים, הנוגעים לרוב הנדירים השכיחים. רוב ההלכות הינן על סמך מה שמבואר בשו"ע יו"ד הל' נדירים סי' רכח ומפרשיו.

בקיצור זה לא נתייחס להפרת הבעל את נדרי אשתו או לנדירים מורכבים כמו: על דעת חבירו או על דעת רבים או למקרים שיש לביה"ד קושי למצוא פתח להתרת הנדר.

קיצור הלכות התרת נדירים

א. כתוב בתורה "לא יחל דברו". ולמדו מכאן חז"ל: שהנודר עצמו אינו יכול להתיר את נדרו ולעשותו חולין, ואפילו אם הנודר הינו תלמיד חכם מופלג. אבל אחרים יכולים להתיר לו את נדרו.

מי הם מתירי הנדירים בזמן הזה

ב. מדין תורה יכול תלמיד חכם מומחה שקיבל תורה מרבותיו ויודע לומר סברות מעצמו, להתיר נדירים לאחרים לבדו, ואינו צריך שישבו עמו עוד שני דיינים, אבל מתקופת רבותינו הראשונים - אין מתירים נדירים על ידי יחיד מומחה, אלא רק על ידי בית דין של שלושה אנשים.

לפיכך אם התירו את הנדר שני דיינים למרות שהינם תלמידי חכמים מופלגים - הנדר לא מותר, וצריך הנודר להתירו שנית על ידי שלושה דיינים.

ג. שלושת הדיינים שמתירים את הנדר - לא צריך שיהיו תלמידי חכמים, אלא מספיק שידעו ויבינו כשיסבירו להם כיצד להתיר את הנדר [שו"ע סי' רכח, א. וע"ש בט"ז ובש"ך].

ד. בזמן הזה יכולים שלושה אנשים להתיר נדר גם במקום שיש תלמיד חכם מופלג או רב מקומי, ולא צריכים לקבל את הסכמתו לכך.

ה. נוהגים להקפיד שהמתירים יהיו שלושה דיינים בלבד ולא יותר.

ו. שלושת הדיינים צריכים לשבת ביחד בבית דין.

ז. התרת נדירים איננה נחשבת עשיית דין כמו בדיני ממונות. לפיכך שלושת הדיינים המתירים יכולים להיות קרובי משפחה אחד עם השני, וכן להיות קרוביו של הנודר.

אולם הבעל אינו יכול להיות אחד מהדיינים שמתירים את נדרי אשתו. מאחר והיא נחשבת כגופו, לכן נחשב הדבר כאילו הבעל מתיר את נדרי עצמו.

ח. למרות שקרובים כשרים לשבת כדיינים להתרת נדירים, אולם נשים וקטנים - פסולים מלהיות הדיינים להתרת נדירים. ואפילו נערים מעל גיל שלש עשרה שנה שלא הביאו עדיין שתי שערות בזקנם, שבכך נקבעת מהתורה גדלותם - לכן הינם פסולים. ונאמרו לכך שתי סיבות. א - כי כתוב בתורה בפרשת נדירים "ראשי המטות", והם אינם כשרים לכך. ב - כי פסולם הינו - פסול הגוף, כלומר - פסול עצמי, משא"כ פסול של קרובים - אינו פסול הגוף, כי הרי הם כשרים לדון באותו הזמן אנשים אחרים שאינם קרוביהם.

ט. היות והתרת נדירים אינה נחשבת כעשיית דין, לפיכך ניתן להתיר נדירים בלילה. וכן מותר להתיר נדירים בשבת עבור צורכי שבת. ואפילו נדירים שיכל הנודר להתירם לפני שבת.

סדר התרת הנדרים

י. תלמיד חכם שנדר, רשאי לקחת שלושה אנשים שיתירו לו את נדרו. ויאמר להם תחילה, מה נדר, ומהי הסיבה שנדר, ולמה כעת מתחרט מנדרו, ובאיזה אופן יתירו לו את נדרו. ולאחר מכן הם יתירו לו את נדרו.

יא. נוהגים ששלושת הדיינים יושבים והנודר עומד בפניהם, ומבקש מהם להתיר לו את הנדר. ובדיעבד אם הנודר ישב או שהדיינים התירו לו בעמידה - הנדר מותר.

יב. הנודר צריך לבוא בעצמו לפני שלושת המתירים כדי שיתירו לו את הנדר, ואינו יכול לעשות שליח לשם כך. ורק הבעל יכול להיות שליח להתיר את נדרי אשתו, כי אשתו כגופו, וממילא נחשב הדבר כאילו מתיר נדרי עצמו.

יג. כתבו הראשונים, שבשעת הדחק ניתן לסמוך על שיטת רבי שמשון מבעלי התוס', שהתיר לנודר לשלוח לבי"ד את כתב ידו בו הוא מפרט מהי סיבת חרטתו מהנדר, ולבקש מהם להתירו על סמך זה.

לפי זה יש שסומכים בזמן הזה בשעת הדחק, להתיר נדר באמצעות הטלפון, אם הנודר יאמר את נדרו וסיבת חרטתו מהנדר לשלושת המתירים שנמצאים יחד, כאשר כולם שומעים בו זמנית את דבריו ברמקול. ולאחר שמסכימים להתיר לו את נדרו, יאמרו לו שלושתם - מותר לך שלש פעמים.

יד. נודר שדובר שפה זרה שהגיע לביה"ד להתרת הנדר, והדיינים אינם מבינים את שפתו, רשאי - להביא מתורגמן שיסביר לדיינים מהי בקשתו, והם יוכלו לשאול אותו באמצעות המתורגמן מה שירצו.

טו. צריך הנודר לפרט לפני הדיינים את הנדר, והסיבה שמחמתה נדר. אולם מספיק שיפרט בפני אחד מהדיינים. אך אם לא פירט בפני אף אחד מהדיינים, אלא ביקש שיתירו לו באופן כללי את נדרו - אין אפשרות להתיר לו את הנדר, ואפילו לא בדיעבד.

והטעם לכך הוא, כי חששו חז"ל שמא הוא נדר שלא לעשות דבר האסור, ובגלל הנדר נמנע לעשותו, וכעת הוא מתחרט ורוצה לעשות את אותו איסור, ולשם כך הוא מבקש שיתירו לו את הנדר. לפיכך אם לא פירט את הנדר והסיבה לחרטתו ממנו לפני אחד מהדיינים - אין אפשרות להתיר לו את הנדר. וגם אם הם התירו - לא חלה ההתרה, והנדר נשאר בעינו.

כיצד מתחרטים מהנדר. וכיצד פותחים הדיינים פתח להתירו
טז. ישנם שני אופנים בהם הנודר יכול להישאל על נדרו, א - חרטה. ב - פתח.

חרטה מהותה - שהנודר מתחרט על מה שנדר מתחילה, ורוצה שהנדר לא היה חל מעולם. פתח מהותו - שהנודר מתחרט מכאן ואילך על הנדר, אבל אינו מתחרט על מה שנדר וקיים אותו עד עכשיו.

יז. היות וחרטה מועילה רק אם ברור בודאות לנודר שמתחרט על עיקר הנדר, והיה מעדיף שלא היה קיים כלל. אולם אם חרטתו היא רק מכאן ואילך - לא מועילה ההתרה לנדרו. לפיכך הורו רבותינו הראשונים, שגם מי שמתחרט מנדרו צריכים לפתוח לו פתח כדי להתיר לו את נדרו מכאן ואילך, ולא מתירים על סמך חרטה בלבד.

כמו כן מכיון שגם התרה ע"י פתח בלבד יש בה חששות במקרים מסוימים, לפיכך הכריע הרמ"א - שתמיד המתירים עושים את שני הדברים. כלומר, עושים מהחרטה פתח כדי להתיר את הנדר, כך שבזמן הזה התרת הנדר נעשית ע"י חרטה ופתח, וכפי שיתבאר בס"ד להלן.

יח. המנהג הוא, או שהנודר אומר מעצמו לדיינים או שהדיינים שואלים את הנודר שמבקש את ההתרה, האם הוא מתחרט מהנדר או אילו היה יודע בשעה שנדר שבמשך הזמן הוא יתחרט מהנדר שנדר, האם גם אז היה נודר בתחילה. או האם הוא מתחרט שקיבל את הדבר שאסר או את ההנהגה שהחליט עליה כנדר, ולא אמר מראש שמקבלו - "בלי נדר" וכדומה. ואם הנודר משיב - שמתחרט מהנדר או שמתחרט מכך שלא אמר מראש שקבלתו תהיה "בלי נדר", חוזרים הדיינים כדי לעשות פתח מחרטתו ושואלים אותו, אילו היית יודע שאח"כ תתחרט, האם היית נודר, וכשהוא משיב - לא, מתירים לו הדיינים את הנדר.

יט. צורת התרת הנדר היא, ששלושת הדיינים אומרים ביחד שלש פעמים: מותר לך. או אומרים לו שלוש פעמים - שרוי לך. או שיאמרו לו שלש פעמים - מחול לך. ואם אמרו לו פעם אחת בלבד - הנדר מותר.

כ. אדם שנדר נדר ורוצה שהוא יחול כעבור זמן כגון: בעוד שבוע - יכול להתיר את הנדר רק בעוד שבוע כלומר, מהזמן שבו יחול הנדר. ואם התיר את נדרו קודם שחל - לא מועילה ההתרה.

אך אם נדר לעשות דבר במשך חודש למשל, מכיון שהנדר מתחיל מיד, יכול גם להתירו כעת.

כיצד מתירים מנהג טוב שנהג שלש פעמים

כא. מי שנהג הרבה הנהגות טובות שלש פעמים ויותר, ורוצה להתירם, אינו צריך לפרט בפני הדיינים את הנהגותיו. אלא מספיק שיאמר בפניהם את נוסח התרת הנדרים שכתוב בסידור בערב ראש השנה. בו כתוב: והנה מצד הדין המתחרט ומבקש התרה צריך לפרט את הנדר וכו', אולם אין אני מבקש התרה על אותם הנדרים שאין להתירם וכו'.

והיות ובמקרה זה המתיר אומר בפירוש שאינו רוצה שיתירו לו נדר שנדר, אלא שיתירו לו רק מנהג טוב שנהג, אין כאן את חשש חז"ל שמא יתירו לו נדר של איסור, ולכן אינו צריך לפרט בפניהם את מנהגיו הטובים.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

ניתן להצאת מכתב חלוף מאת: אפקס 052-153 1531111 סמ' אפקס 052-5869690 וכן למייל rav5869690@gmail.com

פרשת חיי שרה

מעייני החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

למלוך על קכ"ז מדינות דהיינו שבזה הייתה ההצלה של פורים וכמה צריך לנצל את המתנת חיים שהקב"ה נתן לנו בכל דקה ושעה ויום ולא להתנמנם וכמה צריך ללמוד מזה איך שצריך ללמוד משרה אמנו איך שניצלה את ימיה ביום ובלילה במסי"נ מעל הטבע כדי להרגיש שימיה מנוצלים לקב"ה ולא לבזבז את הזמן ושמעתי מעשה מהגר"ש פינקוס זצ"ל שהיה מדינה שבבית הקברות היה כתוב על כל אחד כמה שנים הוא חי ובמצבה אחת היה כתוב חמש שנים ובמצבה שניה עשר שנים וכו' והיה קשה לו איך שכולם מתו צעירים ולבסוף אמרו לו שהשנים שכתוב שם זה שנים של ניצול זמן לעבודת הית"ב וידוע כמה חיזוק יש בכל הפזמון של אשת חיל שזה מעשה אבות סימן לבנים וכמה האריכו הספרים בגודל הפזמון עד שלפני קידוש בש"ק אומרים את הפזמון אשת חיל שכל הפזמון מדבר אודות חייהם של אברהם ושרה שכל החיים היו במסי"נ כמו שאומרים ותקם בעוד לילה וכו' וכבר ביארנו במאמר הקודם בגודל המסי"נ שכתוב בפרשת וירא שהקב"ה בא לבקר את אברהם ביום ג' למילתו ואברהם אבינו חיפש אורחים משום שחז"ל אומרים גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה ורבים מקשים שאם הקב"ה צוה לאברהם אבינו לחפש אורחים מדוע הקב"ה בא לבקר אותו שבודאי הרי אברהם אבינו קיים אפילו ערובי תבשילין והתירוף הוא פשוט

ויהי חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה וברש"י כולם שווים לטובה וידוע דברי המדרש רבה שר"ע מסר שיעור והציבור נתנמנם דהיינו נרדמו עמד ר"ע ואמר מפני מה זכתה אסתר למלוך על קכ"ז מדינות בזכות שאמא זקינתה חיה מאה ועשרים שנים וכולן שווין לטובה והקשה החת"ס מה הכוח במדרש הנ"ל להעיר את כולם ואיזו סגולה יש כאן וכתב דברים נפלאים וידוע דברי המדרש תנחומא דכתב על הפסוק ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה וכתב המדרש שהספד הוא שאמר להם את פזמון אשת חיל מי ימצא והקשה החת"ס שבפזמון כתוב "ותקם בעוד לילה ותיתן טרף לביתה וחוק לנערותיה" ומה הביאור וחוק לנערותיה? וכתב החת"ס שכתוב שכל מאה ועשרים ושבע שנים של שרה היו לטובה וצ"ע איך אפשר ששרה בזקנותה שזה לטובה כמו ילדה בת שנתיים וג' שנים הרי אדם בזקנותו עושה יותר מעשים טובים מצעירותו וע"ז כתוב ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחוק לנערותיה דהיינו שבזקנותה השלימה את מה שחסרה בנערותה שהייתה קמה בלילה בזמן שכולן ישנים ותתן טרף לביתה דעבדה את ה' ביום ובלילה ובזה השלימה את מה שחיסרה בנערותה ובזה חיזק ר"ע את תלמידיו. שאם כתוב שמה שאסתר זכתה למלוך על קכ"ז מדינות זה בזכות שאמא זקינתה נצלה כל דקה ושעה ויום בחיים לטובה והקב"ה שילם לאסתר

שבדאי אברהם אבינו קיים את כל התורה כולה וכל ימיו עסק בהכנסת אורחים אבל בפרשת וירא היה ג' למילתו והיה חולה וזקן וגם בחוץ הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה ובודאי שמצד המצוה היה אברהם אבינו אנוס גמור והיה פטור לצאת אבל אברהם לא חיפש תרוצים אלא חיפש למסור נפשו וזה הנסיון האמיתי של אברהם אבינו וזה מלמד אותנו שבדאי שאין לאף אחד ניסיון לא להדליק חשמל בשבת ולבשל בשבת ובפרט בדורנו ולא קשה לאף אחד לאכול ג' סעודות בשבת ועיקר מה שצריך לחפש זה מסי"נ למצוות הן בעשה טוב להזדרז במצוות ולקבל שבת מוקדם יותר כמו שאומרים בפזמון כל מקדש המאחרים לצאת מן השבת וממהרים לבוא שבזה רואים קצת מסי"נ לקב"ה וידוע כמה אנשים נושעים מזה והן בסור מרע להתרחק מן הרעים וכו' ודיבורי לשה"ר אפילו במקום שקשה ואז אפשר להצליח להדבק במעשה אבות ולראות איך שמחמת פרשת וירא שאברהם אבינו מסר נפשו זכו בניו למן ובארה של מרים כך כל אדם שחי במסי"נ זוכה לדברים גדולים.

**לזכות ידידינו הרב יונתן חיים בן מלכה הי"ו שכל העלונים הם בזכותו ע"י ידידו
משה בן שרה ומשפחתו**

ניתן להאזין בקול הלשון 036171111 בשלוחה *7 מספר 0224 | לתרומות והערות ניתן לשלוח למייל
yp0583276053@gmail.com תזכו למצוות

"והשבות אל לבבך"

לימוד המוסר - פיקוח נפש רוחני דברי מרן הגרי"ג אדלשטיין שליט"א

העצה להיות 'אדם השלם'

מה העצה להיות 'אדם השלם', כמו שכתוב במסילת ישרים 'המקודש בקדושתו יתברך', אדם השלם שבזכות זה יהיו לו חיי נצח טובים מאד שעין לא ראתה... הרי יש יצר הרע, והיצר הרע חזק מאד, ומפתה את האדם, עד שמרגיש כאילו הוא בעצמו רוצה את פיתויי היצר [אבל זה היצר הרע ולא הוא], והיצר הרע פיקח מאד, ומפתה על עבירה שהיא מצוה, ועל מצוה שהיא עבירה, וכיצד אפשר לזכות לסייעתא דשמיא להתגבר כנגדו?

העצה היא אחת: יראת שמים! אמונה! כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, האמונה שיש משפטי אמת, ויש משפט על כל דבר, על מעשים טובים יש תענוגי העולם הבא שעין לא ראתה, ועל חטא יש גיהנום איום, והעצה היא רק יראת שמים, אם אדם חי עם יראת שמים ואמונה, שעל כל חטא יש גיהנום, וזה ייסורים איומים, פי ששים מהאש שלנו. רק האמונה, שיש דין ויש דיין ויש עונשים, זו העצה היחידה.

חיזוק האמונה והיראה ע"י לימוד המוסר

אבל כיצד עושים את זה ומה הדרך? צריכים בכל יום ויום חיזוק האמונה, שיש דין ויש דיין, כי האמונה אינה דבר טבעי... ואנחנו צריכים בכל יום חיזוק ליראת שמים, להוסיף יראת שמים, כי אם לא מוסיפים יראת שמים היראה נחלשת, כך המציאות, והדרך לזה היא רק על ידי קביעות יום יומית ליראת שמים, בלימוד ספרי יראה.

וכבר אמרו (קידושין ל, ב) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, ומה היא התורה תבלין? רבי ישראל סלנטר כותב באגרת המוסר, וכן הביא המשנה ברורה בסימן א' בשם קדמונים, כי אמנם כל תורה היא תבלין, אבל אף על פי כן היצר הרע חזק מאד, ויש תבלין ישיר נגד היצר הרע: ללמוד ספרי יראה ומוסר. ו'תבלין' פירושו שזה טעים, כמו תבלין שנותן טעם באוכל, כך לימוד המוסר נותן חיים מאושרים, יראת שמים נותנת חיים מאושרים! וזה דבר ידוע, ומעשים שהיו שאדם התחיל ללמוד מוסר בכל יום, ופתאום בבית שאלו אותו: מה קרה איתך? אתה נהיית אדם אחר! וגם בבית האווירה יותר נעימה ממה שהיה פעם, ומה הסיבה? יראת שמים! כי הוא עוסק בכל יום ביראת שמים!

וכבר אמרו (ברכות לב, ב) ארבעה צריכים חיזוק, ופירש

רש"י מהו חיזוק? "תמיד ובכל כוחו", 'בכל כוחו' – עם כל האפשרויות שלו, ו'תמיד' זה לכל הפחות פעם ביום. רק זו היא העצה היחידה, לעסוק בספרי יראה, יראת שמים ויראת שמים ויראת שמים!

יש הרבה מדרגות ביראת שמים, ורבינו יונה בשערי תשובה כותב (ש"א יא, יז, כ, וש"ג טו, יז) שאדם חייב להוסיף מדרגות ביראת שמים, שהיא מהמעלות העליונות, והיא מצות עשה, את השם אלוקיך תירא (דברים י, כ), וזו מצות עשה שהיא חיוב – וגם עצה, חוץ מהמצוה עצמה זה גם עצה נגד היצר הרע על כל צעד ושעל, רק קביעות יום יומית לעסוק ביראת שמים, ספרי יראה, כפשוטו, שערי תשובה, ומסילת ישרים, ויש עוד ספרי יראה, חובות הלבבות, ועוד הרבה ספרי יראה שמחזקים את היראת שמים.

סדר המוסר בישיבות - חיי נפש

ולכן נועד סדר המוסר שבישיבות, וצריכים לדעת שאין זה מידת חסידות, אלא זה ממש חיי נפש, החיים הרוחניים, פיקוח נפש רוחני! בלי מוסר לאדם יש יצר הרע והוא מוכרח להיכשל, כי היצר הרע חזק מאד, והעצה היחידה היא חיזוק היראה, ובכל יום ויום צריך לחזק את היראה, ואם לא מחזקים את היראה היא נחלשת, כי יראת שמים אינה דבר טבעי, אלא צריכים לעסוק להכניס את היראת שמים, ו'להוסיף' יראה כמו שכתב רבינו יונה, ולחזק את היראה. יש היום הרבה קושיות על דברים שלא מבינים, איך יכול להיות דבר כזה, אצל אנשים חשובים, ומתפללים מה זה, ומה זה, ומה זה, אבל התשובה היא אחת: כי חסר היראה!... וזו העצה היחידה לזכות לסייעתא דשמיא והנהגה שתהיה כפי התורה כפי הדין לזכות לחיי נצח, וגם בעולם הזה, יש פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא, וזוכים לזה רק על ידי ת"ת כנגד כולם, ות"ת כולל את כל דברי התורה, ובכללם גם תורת היראה, וגם והלכת בדרכיו, מידות טובות, ועל הכל עסק התורה הוא התבלין. זו הדרך היחידה לזכות להינצל מן הגיהנום, ואין עצה אחרת.

לכן סדר המוסר שבישיבה הוא דבר הכרחי מאד ופיקוח נפש רוחני... ויהי רצון שנזכה כולנו, כל אחד מאיתנו וכל כלל ישראל בכל מקום שהם, יזכו למדרגה של את השם אלוקיך תירא לחיים מאושרים בעולם הזה ובעולם הבא!

[מדברי מרן בנעילת חג שמחת תורה]

דרכי ההשבה אל הלב

האופן להגיע להתפעלות אמיתית ולהנצל מגישה של 'פרוס' בלימוד המוסר
דברי הג"ר יהודה מנדלסון שליט"א מנהל רוחני דיישיבת גבעת שאול

הסכנה בתפיסת דברי מוסר כ-'פרוס'

כשניגשים ללמוד מוסר, לפני כל התעסקות אישית לומדים הסוגיא כמות שהיא, ובניתוק הדברים מעצמו. א"א להתחיל באופן 'פרוס', זאת אומרת שאם מתחיל מיד ללמוד מוסר 'כדי להיות יותר טוב', ישנו המנגנון של הרצון שיתן לו להבין את זה 'פרוס', ולא את הדברים כמות שהם, לכן צריך מתחילה לגשת לדברים, כאילו מדברים על משהו אחר.

למשל - משלי פרק כ"ד: "על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב. והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו נהרסה. ואחזה אנכי אשית ליבי ראיתי לקחתי מוסר".

בתחילה להתעמק בעניין הנלמד בניתוק מעצמו

בשלב ראשון אני לא מדבר על עצמי. עברתי על שדה של משהו אחר. איזו שדה יפה היא היתה בעבר... "ואחזה אנכי" - אני רואה את החורבן עם כל ההיקף ומנסה להבין: זכורני שהיתה שדה יפה, למה נחרבה? המסקנה היא: כי בעה"ב היה עצל. עכשיו אני מחזיר את ההתבוננות אל עצמי: "ואחזה אנכי אשית לבי" - אולי הענין הזה נמצא אצלי... "ראיתי" - באמת אני מבחין שהדבר נמצא גם אצלי, ואז "לקחתי מוסר". כשאני לומד עניין בספר מוסר, אינני לומד על עצמי, אלא מתעמק בענין כמות שהוא, כמו שלומדים תוס', אני יורד לעומקו כמות שהוא. כשהספר מדבר על עצלות, זהירות, זריזות, ומתאר את המידות כמות שהם, תלמד את הדברים כמות שהם עם כל החריפות, אל תחשוב על עצמך.

במהלך החזרה מתעוררת השוואה למצבו

אחרי כן חוזרים על הדברים שוב ושוב, ואז צצה מחשבה שאולי יש "גזירה שווה" בין הסוגיא לאיזה דבר שקיים אצלו, ועכשיו הוא כבר יודע צורתא דשמעתא, וכשנמצא אצל עצמו פתאום מתגלה לו שהדברים ההם כמו שלמד בספר הם ממש מה שיש אצלו! זו התפעלות, כשמגיע לנקודה שפתאום הדברים פוגעים בו. בתחילה לומד הדבר כמות שהוא, אינו ניגש מראש כדי ללמוד מוסר על עצמו ולזרז ולהלהיב עצמו קצת, אלא משקיע את כח העיון בדברים כמות שהם, וכך מסוגל לתפוס את חריפות הדברים, אח"כ פונה אל עצמו לראות אולי גם אצלו זה כך, ועושה גזירה שווה, ועכשיו רואה את ההשחתה. זו נקודת ההתפעלות, שהאמת - היא השכל - מראה לו שזה בדיוק המדובר.

אחרי שלמד ותפס את הסוגיא הוא מבין שמה שיש אצלו איננו איזה חסרון קטן, זה משהו עקרוני כמו הציור של הדברים שבספר, אתה האיש. ממהלך כזה אדם מתפעל ונעשה בו רושם. אמנם מחר הוא כבר ישכח את חריפות הפגיעה, אבל נותר בו רושם.

עוד דוגמא: "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה" ו"ככופר בעיקר". סוגיה מעניינת... הדברים נשמעים חידוש, בפשטות אמנם הכעס אינו דבר יפה וטוב, אבל עד כדי כך?! אם אלמד את זה 'פרוס' אבין שאומרים לי: כעס הוא מאד גרוע. כאילו אני שומע דרשה שמנסים לשכנע אותי שהכעס הוא דבר לא טוב, אבל אני הרי כבר יודע זאת, הבעיה היא שהידיעה הזאת מוקטנת ונמצאת בתוך צמצום שהרצון מרשה לי להבין, ומה הוא מרשה? הבנה באופן כזה שאוכל לכעוס הלאה... ולכן צריך לעיין בדברים כסוגיא, ולהבין היטב את היקף ועומק הדברים, שבכעס מונח כפירה - בהשגחה, בנצחיות, ועוד. אחרי זה יפנה אל עצמו ויהיה מופתע מהנוראות של כעסו.

אחרי הבנת הדברים כמות שהם, מתחיל הלומד לחשוב על עצמו, ואז יכול להגיע להתפעלות. נגדיר את השלב הראשון כ'הסח הדעת', נתתי לעצמי ללמוד את הדברים כמו שלומדים סוגיא בב"ק או קידושין, שאין לי מניעה להבין הדבר לתכליתו. אח"כ מתחיל לחשוב שהנמשל הרי זהו אני, ויגלה נקודה זו וזו בחייו. המדובר פה זה אני - הדבר הזה עושה עליו רושם.

התפעלות - נגיעת הדברים בעצמו

'התפעלות' פירושו שהדבר התחיל להיות נוגע באדם עצמו, הצליח לנגוע בו, והוא 'מתפעל' [מלשון 'נפעל'] - עושה הדבר בו פעולה. מכאן ואילך מתחילה העבודה של מוסר - להתלהב ולהוליד הדבר בקול. את הנקודה האמיתית שנקלטה יש להוליד ב'אניית הרגש'.

ידוע שר' ישראל חידש שצריכים להוסיף רגש כדי להגביר את ההתפעלות ולהמשיך אותה, אבל חשוב להדגיש: לא הרגש הוא היוצר את ההתפעלות. מה שיוצר הוא ה'אתה האיש' זה מדבר עליך! לפגיעה זו קוראים התפעלות.

אותה דקירה חודרת ללב ולא נותנת מנוח: מדברים עליך, על הכוחות וההתנהגות שלך! דבר זה יוצר רושם בלב ויכול לחולל שינויים, אחרי כן יש מקום לחזק את הדבר ע"י חזרה ורגש.

[יועדים בעניין לימוד המוסר עמ' לי - ל"ג]

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת חיי שרה תשפ"ג ❖ גליון תק"ד

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

קידושין ליצחק

וַיֵּצֵא הָעֶבֶד כָּלִי כֶסֶף וְכָלִי זָהָב וּבְגָדִים וַיִּתֵּן לְרַבֵּקָה וְגו' (כ"ד נ"ג)
הנה פירש בחזקוני שאלוהיו היה שליח קידושין לקדש אשה ליצחק, ונתן הכלי כסף וכלי זהב ובגדים לרבקה לשם קידושין. [ומתנות הראשונים שנתן לה, והם נזם זהב ושני צמידים, היה לשם מתנה ושדוכים, דמסבלי והדר מקדשי]. ונביא כמה נידונים בענין כסף קידושין:

איסורי הנאה

הנה דעת הרשב"א (נדרים מ"ז ב', בבא קמא ק"ח ב') שאיסורי הנאה אינם שלו, אלא הוה הפקר ואין בהם ירושה. [אמנם בר"ן (נדרים שם) פליג דאיסור הנאה הם שלו, דיש להם בעלים ויש בהם בירושה].
ויש לעיין בפרי שהוא ספק ערלה, והוא ספק השקול בלא הכרעות, האם נאמר דהוי ספק בעלים עליו, דלהצד שאינו ערלה הוי ככל הפירות. או דילמא נימא דבתורת ודאי אינו בעלים, דהרי במציאות אסור לו ליהנות ממנו, דספיקא דאורייתא לחומרא מן התורה.

א. המקדש בספק חמץ

הנה איתא בגמרא פסחים (ז' א', כ"א ב') המקדש בפסח בחיטי קורדנייתא, אין חוששין לקידושין, ופירש רש"י (פסחים כ"א ב' ד"ה חיטי) דמספקין בחיטי אם החמיצו, ובכל זאת לא חל בהם קידושין. וכתבו גאוני בתראי, דיש לפשוט מרש"י לענין חקירה הנ"ל, דחזיין דבספק איסורי הנאה אינה מקודשת בודאי.

[אך אולי שאני התם מפאת דלא הוה שוה פרוטה. אך הא מיייתין לה בגמרא שם לענין שאינו יכול לבטל לאחר זמן איסורו].

ב. פירות ספק ערלה בעיר הנדחת

הנה יהא נפקא מינה לענין פירות ספק ערלה הנמצאים בעיר הנדחת, דהנה מפאת ערלה הרי מותרים שלא כדרך הנאתן, אבל מפאת עיר הנדחת ייאסרו שלא כדרך הנאתן, דהרי כתיב בעיר הנדחת "לא ידבק בך מאומה".

מעתה לדעת הרשב"א יהא תליא בחקירה הנ"ל, דהרי להצד דהוה ספק בעלים, אם כן הוה ספק ממון של אנשי עיר הנדחת ומספק אסור ליהנות שלא כדרכו. אמנם להצד דאינו שלו בתורת ודאי, אם כן אמרינן דודאי לא הוה ממון של אנשי עיר הנדחת ומותר ליהנות ממנו שלא כדרך הנאתו.

כמו כן יהא נפקא מינה בהא דאיתא בגמרא נדרים (מ"ז א') אב האומר לבנו קונם שאי אתה נהנה לי בחייו ובמותו ומת, לא יירשנו, מעתה מהו באמר בחייו לא ירשנו, ולא ידעינן אם סיים בתיבת "במותו", האם נימא דמפאת הספק קונם ודאי אינו יורש, או דילמא מכיון דהוה רק ספק קונם אם כן הוה ספק יורש.

ג. עובדא ברשב"א לענין קידושין ספק

הנה יש למילף האי דינא מהא שכתב בתשובות

הרשב"א (ח"א סי' תר"ב) דאם אמרה אשה שכל ממון שתקבל לקידושין, ייאסר על עצמה בקונם, אין הקידושין חלים, דאינה יכולה לזכות בהכסף קידושין.

וכתב ברשב"א שמפני הרמאין הנהיג כן במקומו, שהפניות יאמרו דכל מה שיגיע לידם לשם קידושין יהא אסור בקונם, [אם אין שם אב ואם], וממילא לא יחולו הקידושין.

ומביא ברשב"א דהוה עובדא שאשה לא אמרה שיהא קונם אלא אמרה שיהא קדוש, וכתב ברשב"א דיש להסתפק אם כוונתה להקדיש וזה אינה יכולה להקדיש דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, ואם כן חלו הקידושין, או דילמא כוונתה לקונם וזה יכולה לאסור על עצמה בדבר שלא בו לעולם, ואם כן לא חלו הקידושין. וכתב דהוה ספיקא דאורייתא וצריכה גט.

ותיקשי אמאי צריכה גט, הרי אסור לה ליהנות מהכסף קידושין מפאת ספיקא דאורייתא דדילמא הוה הקדש, ואם כן נימא דהכסף קידושין הוה ממון שבמציאות אסור בהנאה, ולא חשיבא ממון ולא חל הקידושין להראשון בתורת ודאי ולא תצטרך גט.

אלא חזינן דלא אזלינן בתר ההנהגה אלא אזלינן בתר המציאות האמיתית, והרי המציאות דהוה רק ספק הקדש. [ותיקשי דלכאורה אוקמה אחזקת פנויה. אך יש לומר דהוה ספיקא דדינא ובוזה לא מוקמינן אחזקה].

ד. אף אם תשאל אינה מקודשת

אמנם יש לעיין עוד בדברי הרשב"א, דהרי כתב ברשב"א (שם) דאף אם תשאל על הקונם אינה מקודשת. וקשה הרי השאלה חלה למפרע, והוה כלא נדר, והרי כתב ברשב"א בתשובה אחרת (ח"א סי' י"ח) דמותר מן הדין לאכול קונם כשיודע ששאל עליו, וכך נפסק בשולחן ערוך (יו"ד סי' רכ"ח סעי' י"ח), ורק לענין זכיה אזלינן בתר הנהגת השתא, ואם כן מאי שנא מספיקות. ויש להעמיק בזה.

[ובקצות החושן (סי' ת"ו ס"ק ב') כתב דבהיו עדים על דבר שאסור בהנאה והפקירו והזומו העדים חל ההפקר למפרע].

רוב או חזקה דהוה כסף קידושין

הנה לפי הצד הנ"ל דאזלינן בתר המציאות והוה ספק קידושין, יש לדון דאם קידש אשה בפרי, ויש רוב שזה ערלה ומיעוט שאינו ערלה, נמצא דהתירה לשוק הוה רק מדיון רוב אבל לא בתורת ודאי, מעתה אע"פ שקבעינן שהפירות הם ערלה מפאת הרוב ואינה מקודשת, אבל מכל מקום אם באמת אינה ערלה היא מקודשת.

א. נפקא מינה לענין ירושה

נפקא מינה בזה באשה שנתקדשה לאחד בפירות הנ"ל שהם ספק ערלה, ואחר כך נתקדשה לאדם אחר וילדה לו בנים ומתה, אם יבוא הבעל לרשת את אשתו, יאמרו הבנים לאב

שהם יורשים את אמם, והאב לא יוכל להוציא מהם, דהרי דילמא מקודשת לראשון ולא לשני, ואין הולכין בממון אחר הרוב להוציא ממון.

ב. לענין הירושה אין הולכין אחר רוב

הנה אין לתמוה הרי כבר קבענו שמקודשת לשני מחמת הרוב שהפירות של הראשון היו ערלה, ואם כן ודאי ירשנה בעלה, שהרי כתב ברא"ש (קידושין פ"ב סוף ס"ח) דמי שנתקדשה מכח רוב, כגון שרוב צדדים שהאב הסכים לקידושין, והלכך הוי אשת איש גמורה, מכל מקום לא יורשה בעלה אלא בניה, דאין הולכין בממון אחר הרוב, ואם כן הבעל לא יוציא הירושה מן הבנים. ואם כן הוא הדין בנידון דידן.

ג. לחלק בין רוב לחזקה

אמנם דע דאע"ג דכתבנו דאף שהקידושין הוכרעו מכח רוב שקידושין הראשונים לא תפסו וקידושין השניים תפסו מכל מקום לא ירשנה מחמת המיעוט דלא חל הקידושין.

אך מכל מקום בכגון אם קידש אשה בחפץ של הקדש שספק אם נפדה, דאינה מקודשת מכיון דהחפץ הוה בחזקת הקדש, אם אחר כך קידשה אדם אחר, בזה יש לומר דירשנה בעלה.

וכי תימא דהרי רוב עדיפא מחזקה, וברוב אמרינן דהבעל לא ירש אם כן כל שכן בחזקה, והרי גם בחזקה אין מוציאין ממון.

אך מכל מקום הכא שאני דהנידון על הקידושין. והרי מי שספק נתקדשה ומוקמינן אותה בחזקת פנויה, ונתקדשה עכשיו לאחר, ודאי בעלה ירשנה, ולא יאמרו הבנים שכל הקידושין של האב רק מכח חזקה והיאך יוציא מה, והכי נמי כשהחזקה על כסף הקידושין.

[א"ה. נראה דכוונת רבינו דהא דאמרינן דאיכא חזקת הקדש, פירושו שלא מוקמינן החפץ ברשות האשה אלא ברשות הקדש, נמצא דהחזקה נאמר על הקידושין. והרי זה כמו חזקת פנויה דאמרינן דלא חל הקידושין ואינו אשת איש אלא פנויה. משא"כ בכגון הרוב לענין ערלה דהרוב אינו שייך למעשה הקידושין אלא בירור בעלמא על הפרץ.]

מקדש בעגלה ערופה

הנה בהא דכתבנו דבספק אע"פ דמיתסר מן התורה, מכל מקום הוי ספק שלו, הנה כעין זה מצאנו בנידון דלקמן.

הנה איתא במשנה בקידושין (נ"ח ב') המקדש בעגלה ערופה ובפטר חמור אינה מקודשת, מכיון דאסורים בהנאה ואין בהם שוה פרוטה.

והקשה בתשובות בית יצחק (או"ח סי' י"ד אות י"ג) אמאי אינה מקודשת, הרי כתבו תוספות (נדה נ"ה א' ד"ה שמא) שהעור של עגלה ערופה מותר בהנאה, נמצא שיש כאן שוה פרוטה מחמת העור.

א. שווי מחמת העור שאסור להפשיטו

הנה תירץ בבית יצחק (שם) דאסור להפשיט ממנה העור, דהרי כתבו תוספות בחולין (י"א א' ד"ה אתא) דבעינן שעגלה ערופה יהא אחר עריפה שלמה כמו בשעת עריפה, ואם כן אינה יכולה לפשוט העור וליהנות ממנו ולהכי אינה מקודשת. והא דכתבו בתוספות בנדה הנ"ל דעור של עגלה ערופה מותר בהנאה, היינו בדיעבד אם הופשט העור.

אך הקשה בדובב מישרים (ח"א סי' קי"ג) דהרי מכל מקום העור מותר בהנאה בעצמותו, ואף על גב שיש דבר המעכב לכתחילה דהרי אסור להפריד העור, אך בדיעבד אם הפריד העור מותרת ליהנות ממנו, אם כן שפיר חשיב בר דמים ומקודשת.

ב. כעין זה בקונם על פרי

הנה לפי זה נמצא דבכגון אם אסר בקונם רק את החלק החיצוני של פרי, אבל נשבע שלא לקלפו, מכל מקום הוי דידיה, דאזלינן בתר עצמותו שמותר בהנאה, אע"פ דלמעשה אינו יכול ליהנות ממנו.

[וכי תימא דאחרים יכולים לקלפו, אלא איירי דקאמר דאם אדם אחר יקלפוהו יהא הכל אסור].

ג. חמץ בפסח לרבי יוסי הגלילי

הנה אמרינן (תוספות פסחים כ"ט ב' ד"ה רב אשי) דלרבי יוסי הגלילי שחמץ בפסח מותר בהנאה, אם כן חמץ הוי ממון.

ואייתי בדובב מישרים שהקשה בלב אריה (חולין ד' ב' ד"ה ובא"ד ונראה) אמאי הוה בר דמים, הא אסור למכור החמץ לנכרי משום שצריך לקיים מצות עשה דתשביטו. [ולבערו כשמיסקו תחת תבשילו ויהנה ממנו בשעת ביעורו מזה הנאה שלא כדרך ולא חשיב ממון]. אלא הוכיח מהכא כיסוד הנ"ל, דחשיב

ממון כיון דבעצמותו מותר אע"פ דאינו יכול ליהנות ממנו.

ובמקור חיים (דיני בדיקה ובטול ס"י תל"א) כתב מכח קושיה הנ"ל דאף לרבי יוסי הגלילי חמץ לא הוה דידיה. אך באחיעזר (ח"ג סי' א') נחלק על המקור חיים מטעמא דהלב אריה והדובב מישרים הנ"ל.

מעתה שוב תהדר קושית הבית יצחק, דכיון דעל כרחך קידש האשה בעגלה ערופה עם העור ביחד, דהרי אסור להפריד העור מהעגלה ערופה, אם כן אמאי אינה מקודשת, דהא בעצם העור מותר בהנאה לדעת התוספות, וכיון דבדיעבד אם תפריד העור תהיה מותרת ליהנות מהעור, אם כן שפיר הוי בר דמים.

ד. אינם תלויים זה בזה

דע דנידון הנ"ל, דלהאמור הוה פלוגתא מקור חיים ואחיעזר בחמץ לרבי יוסי הגלילי, והנידון דתשובת הרשב"א בספק איסורי הנאה, אף שהינם דומים אהדדי, דהנידון אם אזלינן בתר המציאות או בתר העצמיות, מכל מקום אינם מחייבים זה את זה, דאף אם נימא כהמקור חיים דאזלינן בתר המציאות של החמץ ולא הוה שלו, מכל מקום יש לומר כתשובות הרשב"א דאזלינן בתר העצמיות של האיסור הנאה והוי ספק שלו. וכמו כן אף אם נימא דספק איסורי הנאה לא הוה שלו דאזלינן בתר המציאות, מכל מקום יש לומר דבגוונא דהמקור חיים אזלינן בתר העצמיות והחמץ הוה שלו.

רוצה להתקדש בכל החפץ

הנה הבאנו לעיל קושיית הבית יצחק אמאי המקדש בעגלה ערופה ובפטר חמור אינה מקודשת, הא יש העור שמותר בהנאה. והנה היה אפשר ליישב בעוד דרך, שהאשה רוצה להתקדש בכל החפץ, ואינה רוצה להתקדש רק בחלק ממנו.

א. מלוה ופרוטה

הנה לכאורה חזינן האי סברא דרוצה להתקדש בכל הקידושין, דהרי אמרינן (קידושין מ"ח ב') במקדש במלוה ופרוטה, דלמאן דאמר דדעתה אף על המלוה, אינה מקודשת גם בהפרוטה, אע"פ שהרי תקבל את המלוה והפרוטה, אלא חזינן דרצונה להתקדש בהכל.

כעין זה כתב בתשובות הרשב"א (ח"א סי' אף רל"ג) שאם אין מקדשין בקרקע, ונתן לה גם קרקע וגם מטלטלין, מכל מקום אינה מקודשת, ואם כן הכא נמי בנידון דידן.

ב. יכול ליהנות שלא כדרך

אבל אין התירוץ נכון, דהנה קמאי הקשו אמאי אמרינן (משנה בקידושין נ"ו ב') שהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת מכיון דאיסורי הנאה אינם שוים פרוטה, הרי שרי ליהנות מהם שלא כדרך הנאתן, ואם כן איכא הנאה דשוה פרוטה.

ותירצו בזה ג' תירוצים, חדא, בתוספות בקידושין (נ"ו ב' ד"ה המקדש) תירצו דלא אמרינן דעכ"פ דעתה להתקדש בשוה פרוטה דשלא כדרך הנאתו, אלא אמרינן דאדרבה דעתה היתה להתקדש בהכל אף שיודעת שאסור בהנאה, והוי קידושי טעות. [וכן ביאר דברי התוספות בחזון איש אהע"ז סי' מ" ס"ק י"ב].

ולפי זה אין הכי נמי אתי שפיר תירוצא דידן, דחזינן דמכיון דרצתה להתקדש בהכל, ואין הקידושין חלים על ידי הכל, אם כן אינה מקודשת.

ג. אינו שוה פרוטה

אך איכא עוד תירוץ בתוספות הנ"ל, דבאמת תהא מקודשת אם הוה שוה פרוטה, דמתניתין איירי שמקדש במה שאפשר, אלא דאיירי באופן דאינו שוה פרוטה אלא דוקא אם יהנה כדרך הנאתו. ואם כן אכתי תיקשי מעור דעגלה ערופה דלכאורה הוה שוה פרוטה.

ד. לא חשיב ממון

הנה תירוצי שלישי מצאנו בריטב"א (קידושין שם) דמפאת הנאה שלא כדרך הנאתו לא הוי בעלים ולא חשיב ממון כלל, אפילו אם המקודשת היא חולה שראויה ליהנות בה. [ואף אם הוה שלו עכ"פ הוה אינו ברשותו]. ובזה צריך עיון דאטו אי אפשר להיות שותפים חדא בהנאות כדרך וחדא בהנאות שלא כדרך. [וויש ליישב].

[אך שאר תירוצי קמאי סברי דלא כהריטב"א, נהי דלענין דרך הנאה אינו בעלים אם הוי אינו ברשותו, מכל מקום לענין שלא כדרך הנאה הוה שפיר בעלים].

ולפי זה אכתי תיקשי מעור דעגלה ערופה, דהרי התם הוה הנאה כדרך. העולה מן האמור, דקושיית הבית יצחק לא תתיישב לפוס ב' תירוצי בתראי.

הלכות שבת - ענף ג' - שהיה וחזרה

[בעזה"ת נביא מדי שבוע בעניני שבת לפי הסדר של הלכות שבת של תוכנית קנין הלכה של דרשו]

ה. ביאור דברי הגרע"א

הנה לכאורה תיקשי על הגרע"א, אמאי כתב דלשיטת התוספות אינו אוסור, הרי יש לומר דבעינן דעתו להחזיר כדי להתיר, והכא נהי דאינו יכול לחשוב שאין דעתו להחזיר דהוה דבר שאינו שלו, מכל מקום הרי אין כאן דעת להחזיר.

ויש ליישב דברי הגרע"א ב' דרכים, חדא, דנקט דכל דלא חשב שלא להחזיר שרי כיון דמקום הדבר הוא על הכירה.

שנית, היה אפשר לומר דנהי דבעינן דעתו, מכל מקום דעת בעל הבית שיהא במקומו חשיבא דעת, ולעוקרה אפשר רק אם יש מחשבה שלא להחזיר. אך הא חזינן דבנפלה טליתו מברך שנית, ולא אמרינן דיש כאן דעת כללית שיהא עליו. אמנם יש לחלק בין הנושאים.

ובאמת יש לעיין מהו בנפל הסיר על גבי ספסל בגוונא דמהני דעתו להחזיר. ולהגרע"א נמצא דשרי, או מפאת דבעינן מחשבה שלא להחזיר, או מפאת דיש מחשבת בעל הבית.

ו. האם אמרינן לא פלוג

הנה יש לדון בנטל חבירו הקדירה שלא מדעת בעל הבית והניח על גבי קרקע והחזירו ואין הבעלים יודעים, האם חייבים להודיע להבעלים שיש כאן מוחזר.

ושורש הספק, דלחד גיסא יש לדון דאינו חייב להודיעם, דהרי הטעם דאיסור חזרה היינו משום דחיישינן שמא יחתה היכא דעשה פעולה, והרי הכא הבעלים לא עשו פעולה, אם כן נימא דלא חיישינן שמא יחתה. אמנם לאידך גיסא יש לדון דחייב להודיעם, דהרי גם בכהאי גוונא נאסר הקדירה דאמרינן לא פלוג. ולולי שאינו כדאי הוא אמאי דלא פלוג אך ידעתי מן ערכי.

וכי תימא דיש לדון דאינו חייב להודיע מפאת דלא נאסר מכיון דהבעלים לא קא עביד, אך הרי כתב בחזון איש (נאו"ח מועד סי' ל"ז ס"ק כ"א ד"ה ונראה) דליכא שריותא דשבות דשבות במקום מצוה שיחזיר על ידי נכרי, דהרי אין האיסור הנתינה, אלא מציאות מצב זה אסרו חכמים ששרשו שמא יחתה, והכל בכלל הגזירה אם יעמיד בעצמו או על ידי נכרי, ואפילו העמידו קוף חייב להסיר, שמעינן דליכא סיבה להתיר משום הא שהוא לא החזירו. [ועיין שם שמביא דביאור הלכה (שם) סעי' ה' ד"ה להחם) מביא דעות דמותר].

ז. לפי דעתו נחשוש שיחתה

כעין הנ"ל יש לעיין, היכא דשיחה פחות מכן דרוסאי וסבר שאינה קטומה, אך באמת היה קטומה, [להפוסקים המתירים בקטומה להשהות אף בפחות מכן דרוסאי], או היכא שהחזיר באופן המותר וסבר שאינה קטומה ובאמת היה קטומה, האם יש לאסור, דהרי נימא דאיכא חשש דשמא יחתה מכיון דלפי דעתו נעשה בה מעשה שהיה או חזרה. אך למה שכתבנו לעיל דאמרינן לא פלוג, אם כן יש לומר דהכי נמי נימא הכי לקולא דנקבע הדין בכללית.

ח. כירה שכבתה

הנה שמעינן מהגרע"א הנ"ל, דבלקחה השני מהכירה ואכתי נמצא באויר, יוכל להחזיר, אך אם נימא דעל מנת להתיר בעינן דעתו להחזיר, הא בכהאי גוונא ליתא. ונפקא מינה בכירה שכבתה, האם יוכל להעביר הקדירה לכירה אחרת.

וראיתי שכתב בספר קיצור הלכות שבת דאם המקום שכבה עדיין חם שיכול להביא ליד סולדת, אכתי מיקרי כירה ויוכל להעביר משם, ואם נצטנן כתב דיש להקל בשעת הדחק, וטעמיה מפאת דאף בהניח על גבי ספסל ואין דעתו להחזיר יש להקל, ובצירוף דעת הר"ן דאיסור החזרה רק בשלקחו מערב שבת, [וכך כתב בחזון איש סי' ל"ז ס"ק י"ב דיש להקל בהניחו על גבי ספסל אף שאין דעתו להחזיר], וכתב שם בהערות דיש לדון בעוד טעם אך אינו נראה, ולכאורה כוונתו דכל שאין דעתו ליקח יש להקל, והיינו כמו דמשמע מדברי הגרע"א הנ"ל, אלא דלא פסיקא ליה האי היתירה.

א. נמלך שלא להחזיר

הנה אמרינן דאף בנטל מהכירה, אם לא הניח על גבי קרקע ודעתו להחזיר, שרי להחזיר, אבל אם נמלך אחר כך שלא להחזירו אסרינן.

הלכך אם נטל קדירה שיש בה מאכל חלב, ונתברר שהאדם שצריך לאוכלו אכל בשר תוך שש שעות, ואם כן אינו יכול לאוכלו עכשיו, יהא אסור להחזירו.

[ואידי דאירינן בהאי גוונא, הנה קיימא לן דבאחד אוכל בשר ואחד אוכל חלב, צריך למיעבד היכרא על השולחן, ויש לעיין באחד אוכל חלב והשני נמצא תוך שש שעות למאכלי בשר, האם צריך למיעבד היכרא על השולחן. וכמדומה דזה לא שמענן].

ב. דעתו להחזיר רק חלק ממנו

הנה יש לעיין היכא דמתחילה חשב להוריד מהקדירה רק חלק מהתבשיל ולהחזיר המותר, דהמותר שרי להחזיר, אבל אחר כך נמלך להחזיר יותר ממה שחשב, האם אמרינן דשרי להחזיר הכל.

ובשלמא בהי' ב' קדירות על הכירה זו בצד זו, ולקח שתייהם על מנת להחזיר אחת, ונמלך להחזיר שתייהם, פשיטא דאסרינן להחזיר השניה, דכל קדירה הוה בפני עצמה. אלא הנידון כשנמלך מחלק מהקדירה.

ולכאורה הדין נותן דיש למיסר מפאת החזרה על החלק מהתבשיל שדעתו היתה שלא להחזירו.

ולפי זה יאסר חלק מהתבשיל כפי שהיה ברצונו שלא להחזיר. אך אם יש ששים כנגד האיסור, יש לומר דיהא הכל מותר מכיון דהאיסור בטל ברוב, ולא הוה דבר שיש לו מתירין כיון דנוולד בתערובות.

אך יש לדון דאינו בטל, דהא חזינן דבאיכא ג' שותפין בחפץ ואחד מהן אסר חלקו, לא אמרינן דהאיסור יתבטל ברוב, כיון דהאיסור הוי חלק שאינו מבורר. וכן מהאי טעמא בפודה מעשר שני ונשאר בפירות חלק מהמעשר שני לא אמרינן דבטל ברוב.

אם כן בנידון דידן נמי, כיון דנאסר חלק בלתי מבורר יש לומר דאינו בטל והכל אסור, ודמי לתבשיל השיך לג' שותפין ולקחו אחד מהשותפין ודעתו היה שלא להחזיר, דיכול לאסור חלקו ולא חלק חבירו, למאי דצידד הגרע"א (גליון סי' רנ"ג סעי' ב'. עיין לקמן) דאי אפשר לאסור דבר שאינו שלו, ולהאמור חלק האיסור לא יתבטל ברוב.

אך יש לחלק, דבנידון דידן שאני דדמי לאומר שליש מהחטים יאסר בקולם, דאפשר דחלוק מהך דשותפין. וצריך עיון בכל זה.

ג. לקחו על תנאי

הנה בלקח קדירה על תנאי אם האורחים יאכלוה, ובסוף האורחים לא אכלוה, נראה בפשוטו דיכול להחזירו. אלא יש לעיין מהו אם אחר כך נמלך להחזירו מחמת סיבה אחרינא.

ד. לקח קדירה של השני

הנה דן הגרע"א (גליון סי' רנ"ג סעי' ב', והובא בביאור הלכה שם) בראובן שנטל קדירת שמעון מהכירה ועודה בידו ולא היתה דעתו להחזירה, אם מותר בחזרה, וכתב דבשלמא אם כבר הניחה על גבי קרקע ודאי דאסור להחזירה, דכל שאינו תלוי במחשבה רק במעשה לא שייך לכללא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אך בעודה בידו דהא דאוסרה היינו מחשבתו שאינו רוצה להחזירה, בזה יש לומר דלאו כל כמיניה לאסור דבר שאינו שלו.

וכתב הגרע"א דתליא בפלוגתת קמאי בפרה אדומה, אם מהני מחשבת העובד אע"ג דאינו בעלים, דלהני דסברי (ר"ש בכלאים פ"ז משנה ד') דמהני לאסור, דאע"ג דכללא הוא דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו אלא על ידי מעשה ולא במחשבה, מכל מקום הכא חשיב מעשה מכיון דהמחשבה קאי על המעשה, אם כן הוא הדין בנידון דידן אוסר, אמנם להני דסברי (ר"י בתוספות ביבמות פ"ג ב' ד"ה אין אדם) דאינו אוסר דבר שאינו שלו, דחשיבא מחשבה, הכי נמי בנידון דידן אינו אוסר.

והנה לטעמא דקיצור הלכות שבת דחשיבא אין דעתו להחזיר אלא טריותא משום ספסל, אם הניח על הכירה וכבתה קודם שבת, לא יוכל לבקחה בשבת לכירה גרופה וקטומה, למה שכתב בחזון איש (שם ס"ק י"ב) דבלקחה מערב שבת בידו ורוצה להחזיר בשבת, לא יועיל אף בדעתו להחזיר. [א"ה. אך עיין בשער הציון שם ס"ק מ"ד דמוכח דגם בלקחה מערב שבת שרי להחזיר בשבת, וכך כתב בשו"ע הגר"ז שם סעי' י"ד עיין שם], וכן לטעמא הנ"ל שהביא הקיצור הלכות שבת דכל שליכא דעתו שלא להחזיר יש להקל, מכל מקום בכהאי גוונא לא יועיל.

ט. אדם אחר שהניח על הקרקע

הנה במשנה ברורה (סי' רנ"ג סעי' ב' בביאור הלכה ד"ה ולא הניחם) אייתי לדברי הגרע"א דאם אדם אחר לקח שלא ברשות ודעתו שלא להחזיר,

תליא בפלוגתא קמאי, ואייתי במשנה ברורה מה שכתב הגרע"א דכל הנידון בידו אבל במניח על הקרקע פשיטא דאסור.

אך תיקשי דהגרע"א יהיב טעמא משום דאיתא בשולחן ערוך (שם סעי' ב') דבמניח על גבי קרקע לא מהני דעתו להחזירה, אך הרי במשנה ברורה (ביאור הלכה שם ד"ה ודעתו להחזירה) דן דיש לסמוך להקל כדעת ספר התרומה דשרי אף בהניח על גבי קרקע ודעתו להחזיר, ואם כן לדעת הר"י שהביא הגרע"א גם בהניח על גבי קרקע יש להקל. ויש לומר דסבירא ליה להמשנה ברורה דאף אם נקל על גבי קרקע בדעתו להחזיר, אבל לא בכהאי גוונא דתליא בפלוגתא קמאי אם חשיבא דעתו להחזיר. [א"ה. והרי כתב בשער הציון (שם ס"ק י') דקשה לפסוק נגד סתימת השולחן ערוך].

ענינים שונים [א']

כקטן שנולד דמי ואם כן לא חי אברהם אבינו ע"ה יותר משרה, כי מארבעים ושמונה שנה עד קע"ה הם קכ"ז שנה, ולפי זה צריך לומר דשרה הכירה מיד את בוראה דאז יוצא החשבון דהן אברהם והן שרה חיו קכ"ז שנה.

[ומסיים הגרע"א, דזהו שאמר הכתוב "ויהיו חי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים" וקשה קושית המפרשים למה חיתה פחות שנים מאברהם אבינו ע"ה, וצריך לומר התירוץ הנ"ל דאברהם היה בן מ"ח כשהכיר את בוראו, אמנם דילמא גם שרה לא הכירה את בוראה מיד, לכן אמר שני חי שרה, ופירש רש"י כולן שוין לטובה, דהיינו שהכירה מיד את בוראה ואם כן יוצא ששניהם אברהם ושרה חיו קכ"ז שנה].

חזינן שהשנים שלפני הגירות כאילו אינם, ואם כן שפיר יש לדון מהו לענין לקום בפניו. [ובמגיה שם ציין ליד שאול הנ"ל].

[והכי נמי איתא בישמעאל ג' פעמים שנה וכתב בריב"א על התורה דכיון דעשה תשובה נעשו לו השנים כזכויות].

ענינים שונים [ב']

תשובה שכתב רבינו, לא אדע ונחשיתי בדומיה, ולענין מזיק בכהאי גוונא שהזיק ותיקן, אם חשבינן שלא היה כלל נזק, או דהוה כתשלומין, משמע יותר דהוה נזק והתיקון רק מדין פרעון. והנה כתב בחזון איש (נבא קמא סי' י"א ס"ק כ"א) דשן ועין הם כדיני תשלום נזקין, דשחרור העבד תחת נזקין בבן חורין, ולכן דן דאם דין הוא שרופא אינו בכלל מזיק, הוא הדין אדון רופא שהוציא שן עבדו אין העבד יוצא לשחרור. ואם כן יש לדון באפשר להחזיר השן, דדמי למזיק דלא חשיב כאילו לא הזיק, ואם כן העבד יוצא לחירות. וכתבתי רק כמעיר.

ענינים שונים [ג']

לעיין למי יתן. והנה זה תליא בגוונא דיש מוהל ויכול למול או ישראל או עבד כנעני. והרי התם ודאי ימול ישראל, דישאל קודם לעבד. אך יש לדון האם התם הנידון על חיוב האב או על חיוב האדון, ואם כן כמו דאמרין התם דחיוב האב קודם, הכי נמי נימא בנידון דידן דחיוב האב קדים.

או דילמא נימא דהתם אזלינן בתר הנימול ומשום הכי התינוק הישראל קדים, משא"כ בנידון דידן דהוה אותו תינוק שיש לו גם דין ישראל וגם דין עבד, אם כן אכתי יש לדון את מי יקדים. ומסברת הלב נראה דלאב יש קדימה אבל לא ידענא טעמא דמילתא.

ענינים שונים [ד']

שוטה. ויותר נלענ"ד דכהן שוטה קודם לישראל שאינו שוטה. אך שוב ראיתי ביעב"ץ (מגדל עוז אבן בוחן) דכולה עשרה יוחסין קודמין לשוטה. ולענין אשה וקטן, כיון דקטן אתי לכלל דעת, לענ"ד היה נראה דקטן קודם. אך ראיתי בחשו"קי חמד (יומא מ"ג א') שכתב דלא כן. עיין שם.

לרפואה שלימה
חנה בת שרה
בתוך שאר חולי ישראל

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת חיי שרה תשפ"ג

מתנת הזקנה

תוכן

א' - תופעה ושמה זקנה / א

ב' - ההזדמנות שבזקנה / ג

ג' - הכנה לימי הזקנה / ו

א' - תופעה ושמה זקנה

נושא שוער

פעמים רבות כבר חזרנו על היסוד החשוב שמלמד אותנו שלמה המלך בספר קהלת (ג, יד). הפסוק מבאר לנו את עיקר תכלית בריאת העולם: "וְהָאֱלֹקִים עָשָׂה" - הקב"ה ברא את העולם הזה, "שִׁיחַ או מְלַפְנִי" - למען יכירו בני אדם בבוראם. כל יצור ונברא, כל חלק וחלק בבריאה, נועד למטרה זו - לגרום לנו לבא לידי הכרה ברורה יותר בבורא יתברך.

אחד הדברים שברא הקב"ה בגוף האדם הוא השיער. על פי האמור, בריאת השיער נועדה אף היא להוות עדות על השי"ת. אשר על כן, בפעם הבאה שאתם נוגעים בשיער או מלטפים את הזקן - עיצרו לרגע כדי לחשוב על נקודה זו. מדוע ה' ברא לנו שיער? מהו תפקידו של השיער? מדוע השיער גודל רק במקומות מסוימים? מנין מגיע השיער? מהו השיער? האם מדובר במשהו פשוט, האם זה רק חוט שצומח מראשנו? אלו הן שאלות שיש לתת עליהן את הדעת. לכל הפחות פעם אחת בחיים צריך להקדיש מעט זמן כדי לחשוב על דברים אלו, שהרי מוטל עלינו להשתמש בשיער ככלי לבא לידי הכרה ברורה יותר במי שברא אותנו.

קסדה טבעית

כידוע, מתחת למתקנים בגני השעשועים של ימינו כבר אין רצפת בטון, אלא הרצפה עשויה מחומר גמיש במקצת, וזאת כדי לרפד את המכה שיקבל ילד שיפול חלילה על ראשו. הקב"ה כבר הקדים את ממציאי

הרעיון הזה, וכיסה את ראשו של האדם במעין קסדה שתספוג חלק מזעזוע הנפילה, הלא היא השיער. לעתים, בכוחו של השטיח הדק הזה שצומח על הראש לקבוע את ההבדל בין מכה כואבת לבין סדק בגולגולת. אז בפעם הבאה שאתם רואים שיער שצומח מראשו של ילדכם - חישבו על המתנה הנפלאה הזו שנתן לו הבורא. זוהי מטרתו של השיער הצומח על ראש התינוק.

קסדה זו מיועדת לא רק עבור זאטוטים המועדים לנפילות כאלו ואחרות, אלא אף עבור מבוגרים. גם אצל חיילים בשדה הקרב, שלעתים סופגים מהלומה חזקה בראשם, הריפוד הדק הזה עשוי להיות ההבדל בין חיים למוות.

אל נא תחשבו שדברי נאמרים בהלצה. אלו הם דברים רציניים ביותר! השיער מהווה הגנה עבורנו, ומשמש כקסדה רכה, שנתן לנו הבורא יתברך באופן טבעי, קסדה ההולכת איתנו לכל מקום. אלא שכל כך הורגלנו לזה עד ששוב אין אנו שמים לב לתועלת המרובה שהשיער מביא לנו.

מגדלים זעירים

למען האמת, לא רק שהשיער ככלל הוא מתנה נפלאה שניתנה לנו על ידי הבורא, אלא כל שיערה ושיערה היא נס! האם ידעתם שכאשר מסתכלים על שיערה דרך מיקרוסקופ, היא נראית כמו מגדל? ולא רק כמגדל פשוט ופרימיטיבי; כל שיערה נראית כמו גורד שחקים נפלא, בעל תכנון הנדסי מורכב ומושלם.

מדוע קבע הבורא יתברך שכאשר אנו מזדקנים שערנו מלבין? זו שאלה שראוי לשאול אותה. מדוע השיער הופך ללבן? האם זה במקרה? האם פשוט נגמר הצבע?

יש כאן תכנית מדוקדקת! כמוכן שיש סיבות מעשיות רבות; שיער לבן פוטר אותנו ממחויבויות מסוימות שאנו חייבים לחברה. בימי קדם, כאשר העם יצא לקרב, בעלי שיער לבן קיבלו פטור אוטומטי. לא היה צורך בהצגת תעודת לידה או כל תעודה אחרת; התעודה הנחוצה היתה תלויה לאדם על ראשו.

כאשר הבן ראה ששערו של אביו מתחיל להחליף צבעים, הוא היה אומר, "אבא, אתה תישאר בבית, תמשיך לשבת בכורסא שלך, ואנחנו כבר נצא לקרב". שיערו החל להידלדל כך שהקסדה הטבעית כבר לא היתה כל כך שימושית, ומעט השיער שעוד צמח בראשו הכריז על כך שהוא בגיל מתקדם מדי מכדי להילחם בשדה הקרב. שיער לבן פירושו: "תעזבו אותי" - מעתה הוא פטור משירות צבאי ומעבודות כפים כבדות.

כתר הנסיון

אך כאן מגיע שלמה המלך (משלי טז, לא) ומגלה לנו טעם נוסף להופעתו של השיער הלבן. "עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה" - שיבה, כלומר סימני שיבה, היא כתר מפואר. פירוש, בעל השיער הלבן הוא גם בעל נסיון חיים, ומשכך ראוי הוא להעניק עצות טובות. הקב"ה הכתיר אותו בכך שהניח על ראשו זר של כבוד, כדי שמכאן ואילך יוכלו בני קהילתו למצוא בו כתובת לעצה ותושיה.

לדוגמא, כאשר מתקיימת ישיבת מועצה כזו או אחרת, שמטרתה לקבוע ענינים הנוגעים לעתידה של הקהילה, העיר או המדינה, מי הם בעלי הדעה המוערכים ביותר? הזקנים, בעלי הדעה הרגועה והמנוסה, שלא כמו הצעירים חסרי הנסיון.

זוהי אחת ממטרותיו של השיער הלבן. "עֲטָרַת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה" - השיער הלבן הוא כתר של כבוד, תעודה המעידה שאדם זה עבר בהצלחה את לימודי תורת נסיון החיים.

תעודות אמיתיות ותעודות מזויפות

הן אמנם, אין זה אומר שכל בעלי שיער לבן הופכים באופן אוטומטי לבעלי עצה. כל תעודה ניתנת לזיוף.

אם תסתכלו על שיערה דרך מיקרוסקופ, תראו שם מעין מדרגות זעירות. ולא רק גרם אחד של מדרגות, אלא מערכת מורכבת של גרמי מדרגות המשתלבות אחת על גבי חברתה, כשכל אחת מגרמי המדרגות הללו הופכת לצרה יותר מקודמתה, ומקובעת בתחתיתה בכעין שקע. בשקעים הללו השער מקבל את גמישותו. השיער אינו ישות אחת ארוכה כפי שנראה למראית העין, אלא הוא מורכב מכמה וכמה חלקים - בקיצור, שיער הוא עסק מורכב ומסובך.

לחם שיער

השיער צומח מתוך הקרקפת. כיצד מסוגל עור הקרקפת לייצר כמות גדולה כל כך של שיער? איך יתכן שזקן ארוך ועבות צומח מתוך עור הפנים? דהו דבר פלא, שהעור שלנו מסוגל לייצר את החומר הנפלא הזה.

כיצד מקבל העור את החומרים לייצר שיער? התשובה היא שזהו נס. התאים שבגופנו הופכים את המזון שאנחנו אוכלים לחומר הנקרא קָרָטִין, שממנו עשוי השיער. תהליך הפיכת המזון לקרטין מורכב מניסים רבים. אי אפשר לייצר קרטין לבד. מי שהיה מצליח לעשות דבר כזה היה הופך למיליונר בין לילה! זה חומר יקר ערך!

כיצד הופך המזון שאותו אנו אוכלים לשיער? זה לא פחות מנס! אם נחשוב על כך, הרי שהשיער העבה והנאה עשוי כל כולו מלחם. כן, כן, לחם! אותה פרוסת הלחם שזה עתה אכלת, עתיד להפוך לשיער. האם אתה מסוגל להפוך לחם לשיער? הקב"ה הוא הכימאי הגדול, שידוע כיצד עושים זאת! השי"ת טבע בגופנו יכולת מופלאה לקחת מזון ולהפוך אותו לכימיקלים הנחוצים ליצירת שיער.

תעודה שיערה

והנה, על אף שיש לי חשק גדול מאוד להמשיך ולעסוק בנושא זה - הוא מעניין כל כך, לכל הפחות עבורי - והייתי רוצה לדבר עוד אודותיו, כיצד השיער שאנו רואים לנגד עינינו מדי יום נועד כדי ליצור אצלנו מודעות חזקה יותר להשי"ת כל הזמן, אולם כעת נעסוק בנושא שונה לגמרי, שגם אותו נוכל ללמוד מהשיער שעל ראשנו. והנושא הזה הוא השינוי שחל בצבעו של השיער - כלומר שיער לבן.

אברהם, שכן יין חדש לעולם אינו שווה ערך ליין ישן. זה מה שביקש אברהם לשנות על ידי בקשת הזקנה - שבני אדם יוכלו להבחין מיהו הזקן שממנו ראוי לקבל עצה ותושיה.

לכן התפלל אברהם להשי"ת שיחיל שינויים מסוימים בטבע הבריאה, וזה מה שהביא ל"וְאַבְרָהָם זָקֵן" (בראשית כד, א). היתה זו הפעם הראשונה בתולדות האנושות שבה הופיע המושג של זקנה. בין אם נבין את הדברים כפשוטם ובין אם נפרשם כמשל, זו האמת, שהקב"ה קבע שהזקנה תתחיל להעיד על עצמה. השי"ת נתן לאברהם כתר של כבוד ותפארת, למען ידעו בני אדם ממי ראוי לבקש עצה.

ב' - ההזדמנות שבזקנה

לא תוכל להתעלם

בנוסף למה שלימד אותנו שלמה המלך בספר משלי בענין תכלית הזקנה, ישנה סיבה נוספת, רוחנית יותר, לשיער הלבן ולשאר סימני השיבה. שיער לבן מזכיר לאדם שהזמן קצר והמלאכה מרובה, ושעליו להזדרז כדי להספיק משהו בחייו.

זו צריכה להיות דאגתו העיקרית של האדם שמתחיל להזדקן, שהוא לא השיג מספיק בחייו עד כה. השיער הלבן הוא מתנה משמים, זהו מסר מהבורא יתברך שהגיע הזמן להתנער מהתרדמה ולהספיק משהו בחיים.

מי שתולש מראשו שערות לבנות, מלבד העובדה שהדבר אסור על פי התורה שכן יש בזה משום "לא ילבש גבר שמלת אשה" (מכות כ, ב), הרי שהדבר דומה למי שמקבל זימון לבית משפט וקורע אותו לגזרים. פעולה זו לא תשיג עבורו דבר, שכן לבית המשפט יש עותק של מכתב הזימון! ובהגיע יום המשפט, הם ידאגו שתגיע, בין אם תרצה ובין אם לא. אי אפשר לברוח מתכניתו של הבורא יתברך.

הממריץ הגדול

יסוד זה למדנו מדבריו של רבינו יונה בשערי תשובה (השער השני מאמר ז). רבינו יונה מונה ששה דרכי סיבות שעל ידם יתעורר האדם לשוב מדרכיו הרעים, והדרך השניה היא "כאשר יבוא ימי הזקנה

תארו לעצמכם אדם שפל שפרץ יום אחד אל משרדו של רופא, גנב משם את החלוק הלבן ואת התעודה הממוסגרת התלויה על הקיר, והחליט לפתוח קליניקה באיזה מחסן נידח. הנה, כעת הוא מוכן להתחיל ולטבוח באנשים. תמיד יש זייפנים. אז אדם זקן שלא למד מהחיים דבר מלבד הרגלים לא טובים, נושא עמו תעודה מזויפת.

אולם אדם זקן שחי את חייו בצורה הנכונה והראויה, עם מחשבה ותכלית, הרי שתעודת השיער הלבן הופכת אותו לראוי לכבוד והערכה. זהו שמוסיף שלמה המלך בסוף הפסוק, "עֲטֹרֶת תְּפָאֶרֶת שִׁיבָה בְּדֶרֶךְ צִדְקָה תִּמְצָא" - עטרת זו נמצאת אצל מי שהלך בדרך של צדקה.

הבורא יתברך עיטר את ראשו של הזקן בכתר זה עבור מטרה מסוימת, כדי שידעו הכל את ההבדל בינו לבין שחורי השיער שמסביבנו, שאינם יודעים דבר וחצי דבר. אז בפעם הבאה שאתם הולכים לבקש עצה ממאן דהו, אל תלכו לשחורי השיער אלא ללבני השיער. אם תחליטו לשאול את ה"ינגעלאך", את הילדים, הרי שאתם עושים זאת באחריותכם הבלעדית.

הזקן הראשון

אולם חז"ל מלמדים אותנו שבעבר, הדברים לא התנהלו כך. כידוע, בימי קדם בני אדם חיו עד גיל מבוגר מאוד. יתכן ויום אחד העולם יגלה מחדש את סודה של אריכות הימים, אולם בימים עברו הם ידעו את הסוד והם חיו עד גיל מופלג. הגמרא (ב"מ פז, א) אומרת כי "עד אברהם אל היה זקנה", כלומר, הזקנה לא היתה ניכרת בגופם ובשערם של בני אדם.

רובנו, שאיננו מומחים לכלבים או חתולים, איננו יודעים להבחין בסימני זקנה אצל בעלי חיים אלו. חתול הוא חתול, ועד שלא מגלים אותו יום אחד שרוע על המדרכה ללא רוח חיים, אין לנו כל כך סימנים לדעת שהוא מזקין. אני מניח שמומחה כן ידע להבחין בזה, אולם אין לכך סימנים שטחיים וגלויים לעין. וחז"ל מלמדים אותנו שכן היה טבעו של עולם גם אצל בני אדם, עד שבא אברהם אבינו.

אברהם הבין שלא יתכן שמציאות זו תימשך. הגמרא מספרת שאנשים שביקשו לשאול עצה מאברהם, היו שואלים בטעות את יצחק, משום שקלסתר פניו של יצחק היה דומה לשל אברהם. עצתו של יצחק, על אף שבוודאי היתה משובחת ביותר, לא השתוותה לזו של

לקלוט את הסימנים

אם אתה עדיין איש צעיר, וכעת אתה רואה שיערה אחת שהאפירה - אל תתן אפילו לשיערה אחת ויחידה להתבזבז. משמים שולחים לך סימן שעליך להתחיל להתכונן לשלב הבא. עליך להתחיל לתקן את כל מה שקלקלת בימי חיך, ולשוב בתשובה טרם יהיה מאוחר מדי.

לא רק לתקן את מה שנעשה שלא כהוגן - חשוב יותר להתחיל להשלים את מה שטרם הספקת! יש כל כך הרבה מה להספיק בלימוד התורה, בקיום המצוות, במדות טובות, ביראת שמים ואהבת ה'. וככל שאתה מתקרב יותר ויותר ליום הדין ולחשבון הגדול, סימנים אלו נשלחים אליך כדי לעורר אותך להתכונן לאותו יום גדול ונורא.

עשר שניות בכספת

ננסה לצייר לעצמנו ציור שיסייע לנו להבין טוב יותר את מציאותנו כאן בעולם הזה. משל לרשת חנויות תכשיטים יוקרתית שערכה תחרות מסוימת, שבה הזוכה יוכל להיכנס אל הכספת הגדולה, המלאה בתכשיטי זהב ואבני חן, למשך עשר שניות, ולחטוף מכל הבא ליד.

והנה הגיע היום הגדול. הזוכה המאושר מופיע כשהוא לבוש מחלצות, שבהן הוא דאג מבעוד מועד שאשתו תתפור עבורו עוד כמה כיסים. עומדים שם עיתונאים, צלמי תקשורת, נשיא רשת החנויות, וכמובן, נציג של רשות המיסים.

דלת הכספת הענקית אמורה להיפתח בשעה עשר בדיוק, וכולם עומדים שם וממתנים. ואז, מגיע הרגע, צלצול הפעמון נשמע, והדלת המאסיבית נפתחת לאיטה. האיש אינו מאמין למראה עיניו. הוא מסתנוור מהברק המזהיר שנוצץ איליו מהמדפים התלויים על קירות הכספת. אבנים נוצצות - לבנות, ירוקות וכחולות. הוא עומד שם בהלם מוחלט.

אולם נשיא החברה דוחק בו, "נו! נשארו לך רק חמש שניות! הזדרז!" ואז האיש קופץ אל תוך הכספת, נופל על ברכיו ומתחיל לחטוף מכל הבא ליד, אולם אז הפעמון מצלצל, והאיש נתפס בדש מעילו ונשלף החוצה. עשר השניות תמו.

זהו משל לחיינו בעולם הזה. החיים הם הזדמנות לחטוף אבני חן יקרות, להשיג ולהספיק בעבודת ה'.

והגיעו ימי ה'שִׁיבָה" - שִׁיבָה פירושה כאשר שיערו של האדם מתחיל להאפיר, והשנים מתחילות לתת בו את אותותיהם. "ויכל כחו וימעט... ויחסר המזג בטבעו" - כוחו של האדם נחלש, והוא אינו כפי שהיה בצעירותו. למשל, חסרים לו כמה שיניים. גם אם יש לו שיניים תותבות, זה לא כמו שהיה פעם.

הוא כבר לא אותו אדם שהיה בעבר. פעם הוא היה יכול לקפץ ולדלג מפה לשם, אבל עכשיו, למרות שהוא עדיין חזק ובריא, הוא לא פעיל כבעבר. ברגע שאדם מגיע לגיל העמידה, אפילו להתכופף לרצפה כדי להרים משהו היא פעולה קשה יותר מכפי שהיתה בצעירותו.

זה הולך ומתקרב

אומר לנו רבינו יונה שמציאות זו היא מתנה מאת ה', כי לולא כן האדם היה ממשיך הלאה בדרכו, ולעולם לא היה מגיע להכרה שעליו לשנות משהו מהנהגתו. כאשר האדם מתחיל להבחין בשערות לבנות, או כאשר כאבים ומיחושים כאלו ואחרים מתחילים להיות מורגשים אצלו, זהו סימן משמים שעליו להתעורר ולהתחיל להכין את עצמו לשלב הבא. עליו לנצל זאת! "יזכור קצו כי קרוב הוא" - הסוף הולך מתקרב, וככל שהוא מתקרב יותר, כך עליו לחשוב עליו יותר.

אין זה אומר שזמנו תם, ושעליו להתכונן להיפרד מהעולם בזמן הקרוב, אלא שסופו קרוב יותר משהיה בעבר. יתכן והוא יחיה עוד שנים רבות, אולם השינוי במצבו הגופני נועד כדי לרמז לאדם ולהמריץ אותו לעבוד על עצמו ולשפר את מעשיו.

ממשיך רבינו יונה, "וישוב אל ה' וירחמהו" - אם יעשה כך, ה'שִׁיבָה"ת ירחם עליו. זה נוגע כמעט לכל אדם שנמצא באמצע חייו, "כי יעמוד האדם בחצי ימיו" - הדבר אמור להוות תמריץ לכל מי שהגיע לגיל שלושים וחמש, שזהו מחצית הדרך אל גיל שבעים, וכל שכן למי שהגיע לגיל ארבעים או חמישים. אך למען האמת, גם הצעירים שמבינם, אלו שעוד לא הגיעו לגילאים אלו, כדאי לכם ללמוד על הנושא הזה כבר עכשיו. אם תלמדו זאת עכשיו, הרי שבכך אתם מכינים את עצמכם לשלב שבו כבר תראו סימנים של חולשה, ותדעו לנצל אותם כראוי ולא לתת להם ללכת לאיבוד.

יפה שעה אחת

מי שסבור שהציור הזה מוגזם, עליו לדעת שעד כמה שעשר השניות נדמות כיקרות ערך, הרי שהן כאין וכאפס לעומת עשר שניות מהחיים, משום שבחיים אפשר להשיג יהלומים שיופיים ויקרותם הם נצחיים, והזדמנות זו לעולם לא תחזור.

בהלוויה, בשעה שמביאים את הנפטר אל בית הכנסת ופותחים לרגע את הדלת על מנת לומר "קל מלא רחמים", הנפטר היה שמח מאוד אילו ניתנה לו האפשרות לצאת מארון הקבורה ולרוץ אל תוך בית הכנסת, אפילו לזמן קצר. הוא, יותר מכולם, יודע את ערכה של הזדמנות שכזו. אולם אין לו רשות לעשות כן. כבר מאוחר מדי. וזו הסיבה ששיער שיבה, כמו גם שאר החולשות המגיעות יחד עם הזקנה, הינן ברכה נהדרת, משום שהן מזכירות לאדם שכעת הוא הזמן לעבוד.

בגמרא במסכת שבת (קנב, א) מובא שבישיבתו של רב היו מסבירים על פי זה את העובדה שאנשים זקנים הולכים בקומה שפופה: "בִּי רַב אֶמְרִי אֶדְלָא אֶבְיִדְנָא בְּחִישָׁנָא", ומפרש רש"י, "אחר מה שלא אבד ממני אני מפשפש מרוב זקנה אני הולך שחוח ומנענע ונראה כמי שמבקש דינר הנאבד לו". היה זה פתגם אודות אדם זקן שכעת הולך ברחוב בגו שחוח, כשראשו מורכן כלפי מטה, כמחפש דבר מה. ניגש אליו ילד קטן ושואל אתו: "סבא, מה אתה מחפש? אבד לך משהו?" נראה כי אבד לו משהו חשוב.

ומה עונה הזקן? "אני מחפש את אשר לא אבד לי!" הוא אינו מחפש חפץ שנפל מכיסו, אלא משהו חשוב בהרבה. כל חייו הוא הלך בגו זקוף, כשהוא מסתכל על כל אותם דברים שבוודאי יגרמו לו להיות מאושר, כמו ילד קטן העומד על יד חלון הראווה של חנות שנדמית בעיניו כגן עדן, ומהרהר לעצמו, "אילו רק יכולתי להיכנס פנימה ולקנות את החפץ הזה והזה!"

בין פטישים למכונות

מי שגדל במשפחה עניה, יודע בדיוק על מה אני מדבר. אם אתם בני עניים, אז בוודאי חלק ניכר מילדותכם עבר עליכם בעמידה על יד חלון הראווה.

אני הייתי ילד עני, ובכל יום, בדרך חזור לביתי מלימודי ב"היברו סקול" [בית ספר שבו למדו לימודי קדש בשעות אחה"צ], הייתי עוצר על יד חנות צעצועים, ועיני היו נדבקות אל חלון הראווה. במשך חודשים רבים שמתי את עיני על פטיש קטן, ובעולם כולו לא היה דבר חשוב עבורי יותר מאותו פטיש. חסכתי פרוטה לפרוטה עד שעלה בידי לחסוך רבע דולר, וקניתי לעצמי את הפטיש! היום פטישים הם כלום! אני יכול לקנות המון פטישים, אך אין לי בהם כל שימוש!

אולם כך היא דרכם של ילדים. הם נמשכים אל כל אשר רואות עיניהם בעולם. ורוב בני אדם נשארים ילדים גם לאחר שהם גדלים. אמנם הם נראים מבוגרים יותר, אולם למעשה הם עדיין ילדים. הם תרים אחר כל מיני צעצועים, "פטישים" גדולים יותר - מכונות, כסף, כבוד - כל מיני דברים. הילד המגודל ממשיך לחפש משחקים ולהימשך אחריהם.

האשליה הגדולה

זה מה שהיו אומרים בישיבתו של רב. כאשר מתקרב קיצו של הילד המגודל הזה, הוא ממשיך ללכת במורד השדרה שבה נמצאת חנות הצעצועים, אולם כעת הוא כבר לא מעיף מבט אל חלון הראווה, אלא מבטו מרוכז ברצפה. מה הוא מחפש? "את אשר לא אבד לי".

בסוף מגיע האדם להבנה שבעצם הוא לא איבד דבר. כל אותם דברים שנדמה היה לו כי הם חסרים לו - סוכריות, כסף, תהילה - הם דברים שבין כה וכה הוא אינו יכול לקחת עמו, אז מה יש לו מהם?

חיפשת תהילה וכבוד בחיך? בין כך לא היית יכול באמת להשיגם, שכן המושג הזה הוא לא יותר מאשליה אחת גדולה. ניקח לדוגמא גביר שתרם סכום נכבד למוסד צדקה מסוים, וכעת נערך לכבודו "דינר" מכובד. יושבים שם כל מיני נכבדים, כולם מוחאים לו כף, אך בליבם הם חושבים, "מתי מגישים כבר את המנה העיקרית?" זה מה שבראש שלהם, ולא כבודו של גביר פלוני.

הכל היה אשליה אחת גדולה, כך שלא איבדת דבר. כעת האיש הזקן כבר מבין את זה, והוא מביט בקרקע

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

ג' – הכנה לימי הזקנה

עדי ערב

במזמור "ברכי נפשי" (תהילים קד, כג) אנו אומרים, "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב". פשט הפסוק מדבר על מה שהיה נהוג בימי קדם, שפועלים היו נשכרים לעבודה יומית. העובדים היומיים היו מתחילים את עבודתם עם הנץ החמה ומסיימים בשקיעתה. מדובר כאן בתקופה שקדמה לשירותי הסעד הקיימים בימינו. אז לא עוד לא קמו הליברליים שיצרו דורות של בטלנים ועצלנים. אז לא היו תלושי מזון, ומי שרצה לאכול היה צריך לעבוד כל היום, עדי ערב.

אולם חז"ל (ב"מ פג, ב) מלמדים אותנו שקיים עומק נוסף בפסוק הזה. הפסוק מהלל אדם שיודע שתפקידו בעולם הוא לעבוד את הקב"ה. הגמרא מבארת, "עדי ערב – במי שהשלים עבודתו עדי ערב". "עדי ערב" פירושו כאשר החיים מתקרבים לקיצם. כאשר השמש מתקרבת לאופק החיים, לעתים מרגיש האדם שמגיע לו לנוח קמעה. הלא בין כה וכה סיומו של ה"יום" קרב ובא. אך לא ולא! כל עוד לא שקעה השמש, הפועל הנאמן ממשיך בעבודתו עדי ערב.

ויוסף אברהם

זוהי דרכם של עובדי ה', שאף בזקנותם משנסים מותניים בכח ובגבורה ומשתדלים בכל כוחם להוסיף עוד על כל מה שכבר הספיקו לעשות בימי חייהם. כך עשה אברהם אבינו בזקנותו. "ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה" (כה, א). לאברהם כבר היו בנים, ויצחק אבינו, שהיה עיקר הצלחתו, נולד זה מכבר. ובכל זאת, אברהם לא החמיץ את ההזדמנות הגדולה, ולא ההין לוותר על המתנה הגדולה שבה חננו השי"ת – היכולת להוליד עוד ילדים.

זהו פירושה של המילה "ויוסף", אשר במבט ראשון נראית כמיותרת. לכאורה הפסוק היה צריך לומר רק "ויקח אברהם אשה", אולם התורה מוסיפה את המילה "ויוסף", כלומר שאפילו בגילו המתקדם, כל עוד הוא חי, חפץ היה אברהם להמשיך לנצל את האפשרות שניתנה לו לעבוד את ה'.

כאשר רבי זלמל'ה, אחיו של רבי חיים מוואלאז'ין זכר צדיקים וקדושים לברכה, שכב על ערש דוי, הגיעו תלמידיו ובני משפחתו לבקרו. הם ראו כי הוא סובל

וחושב, "אני מחפש את אשר אף פעם לא אבד לי. אני מחפש משהו הרבה מעבר לכך. אולי בצעירותי לא חיפשתי זאת ברצינות, אז הבה אעשה זאת כעת, לעת זקנותי".

אדם ובהמה

לכן הזקן מפסיק להביט קדימה, שכן הוא יודע שאין לו מה לחפש שם, ותחת זאת הוא מביט אל האדמה. מדובר בתרמית אחת גדולה. המשמעות של המבט כלפי מטה היא שהוא חושב על דברים שאינם נמצאים לנגד עיניו.

למען האמת, ברחוב של ימינו, באופן כללי זה רעיון טוב להביט כלפי מטה. "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם". מוטב שיביט האדם כלפי מטה ולא ירים את עיניו ויפגוש בזוהמת הרחוב.

אולם האיש הזקן עושה זאת באופן אוטומטי, שכן עיניו כבר אינן מרמות אותו. כמובן שיש זקנים המביטים כלפי מטה ללא כל מחשבה; גם הפרה מביטה כלפי מטה תוך כדי הליכה! מציאות זו היא סמלית, ומטרתה ללמד אותנו שהדברים שקורצים אלינו מסביב הם חסרי משמעות; הזקן מביט אל האדמה שכאילו קוראת אליו, "בקרוב תבוא אלי ותהיה שלי".

היום לעשותם!

והנה, האיש החכם לא יתן לקריאה זו לבלבל אותו. "לא אהיה שלך", הוא עונה לאדמה, "לא כך יהיה! לא אהיה שלך משום שאני מביט דרכך". כך חושב זקן בר-דעת, כי הוא כבר מתכוון לשלב זה; כבר שנים רבות הוא יודע שסימני השיבה נועדו כדי להזכיר לו שהעולם הזה הוא ההזדמנות לעשות ולהשיג, ושאסור לו להחמיץ את ההזדמנות!

כך אומרת לנו התורה (דברים ז, יא), "אֲשֶׁר אֲנִי מֵצוֹן הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם", ופירשו רבותינו ז"ל (עירובין כב, א), "היום לעשותם ולא למחר לעשותם". זה או עכשיו או לעולם לא. בעולם הבא לא יהיה מקום לשום הישגים. ברגע שהאדם נפרד מהעולם הזה, על אף שהוא עובר למציאות מפוארת ונהדרת ומשיג את האושר הגדול ביותר שניתן להעלות על הדעת, מכל מקום בשלב זה הוא כבר אינו יכול להשיג דבר.

לפני מספר ימים שוחחתי עם יהודי מבוגר, שניתן להגדירו כתלמיד נאמן של העיתון היומי. פעמים רבות הוא היה ניגש אלי ברחוב כדי להחכים אותי, שכן הוא יודע שאני בור ועם הארץ בחדשות האחרונות, ועל כן הוא ראה לעצמו משימה לחלוק עמי חדשה כזו או אחרת שראה בעיתון. הסידור הזה נמשך כבר 27 שנים. מה כבר אוכל לומר לו? האנשים הללו מנותקים מהמציאות.

לא יכולתי להציע לו ללכת לבית הכנסת ולהתחיל ללמוד תורה, שכן מדבור ביהודי שאין לו כל חיבור ליהדות. אז החלטתי לומר לו כך, "אדון פלוני, כדאי לך להתחיל לעשות הליכה יומית. הדבר יטיב עם בריאותך". הוא אדם כבד משקל. היה זה "ראש החץ" שלי במלחמה זו, ותקוותי היתה שבכך אוכל למשוך אותו לאט לאט אל הרשת שטויתי לו.

אך תגובתו לא היתה נלהבת. "לא, אין צורך בכך", ענה לי, תוך שהוא מעשן סיגר. "אולי תפסיק לעשן", אמרתי לו. "תתחיל לעשות הליכות, תשאף אוויר צח, תמצא לך איזה עיסוק בשנותיך האחרונות". לא אמרתי מילים אלו, "שנותיך האחרונות". לא יכולתי לומר אותן, שכן מבחינתו הוא מתכוון להיות כאן עוד אלף שנה לפחות.

"למה שלא תמצא לך איזה עיסוק?" שאלתי אותו.

"אני עסוק בהשקעות בבורסה" הוא ענה. נו שוין, על זה כבר לא היה לי מה לענות. יש הסבורים שזהו עיסוק טוב לגיל המבוגר, אך עם מה תבואו לעולם האמת, עם מניות?

איזו טרגדיה! לראות בני אדם שמבזבזים כך את ימי הזקנה. כמה חבל שישנם אנשים שבמקום לומר תהילים, מקדישים את כל זמנם לקריאת העיתון. אך מה לעשות, מי שקבע עצמו כתלמיד של העיתון היומי במשך שנים רבות כל כך, לא ישנה כל כך מהר את התנהגותו בגיל מופלג, אלא ימשיך להתבטל עדי ערב.

לכך נועדו ימי הזקנה - לעורר את האדם! וככל שתתחילו מוקדם יותר - כך ייטיב לכם. לא קל לאדם לערוך שינוי בחייו כשעצמותיו כבר נוקשות זו לזו, ואישיותו כבר נחקקה בסלע. אישיותו של האדם היא כמו חמר - הזמן הטוב ביותר לערוך בו שינויים הוא בעודו לח וגמיש. ברגע שהוא מתחיל להתייבש, כבר לא כל כך לעצב אותו מחדש.

ייסורים קשים, אולם עם זאת לא פסקו שפתיו מלדבר בדברי תורה, וכך הוא המשיך עד לרגע האחרון. זהו אדם גדול! הוא עבד במשך כל חייו, אך הוא לא הפסיק לרגע, והמשיך עדי ערב.

זקן לבדד ישכון

פעם ביקרתי בבית אבות בעיר בולטימור, שכן היה עלי לפגוש שם מאן דהו. היה זה בתקופת האביב, והזקנים ישבו בחוץ, על גבי הספסלים הפזורים ברחבי המדשאות, ולא עשו דבר. על פי רוב הם פשוט ישבו ובהו, ממתנים לקיצם הקרב ובא. אם הגיע משהו לבקר הם היו מדברים, אבל מלבד זאת הם רק ישבו ובהו אל תוך החלל. היה זה מחזה מעורר רחמים. חייהם כבר היו מאחוריהם.

אך בעודי מביט סביבי, נח מבטי על יהודי הדור פנים, שישב לבדו על יד שולחן קטן עם גמרא פתוחה, ולמד מתוכה בהתמדה. הוא היה בעיצומו של מבצע חזרה אדיר על כל מה שלמד בימי חייו, כהכנה לקראת המבחן הגדול, ועל מנת שיוכל לענות בהצלחה על השאלה הגדולה, "קבעת עתים לתורה?" (שבת לא, א). על שאלה זו לא מספיק לענות, "כן", אלא יהיה צורך להפגין ידיעות כלשהן. ולכן הוא חזר על כל מה שלמד במשך חייו, ובוודאי הוסיף גם דברים חדשים. הוא היה עסוק מאוד בעבודתו עדי ערב.

אדם כזה לא התחיל בעיסוק זה שעה לפני בואי. הוא החל לעסוק בתורה עוד בימי עלומיו, וכך הוא חי את כל חייו. התורה היתה משוש חייו וכל נחמתו. בכל פעם שמישהו פגע בו או הקניט אותו, הוא משך את עצמו לבית המדרש, פתח את הגמרא, ושכח מכל צרותיו. כשהעסקים חרקו, כשהיו לו דאגות כאלו ואחרות, הוא מצא את אשר אהבה נפשו בין דפי הגמרא.

וכאשר הוא החל להבחין בשערות לבנות, זה רק המריץ אותו הלאה. ובגילו המתקדם, ניתן היה לראות כיצד היהודי הזקן הזה ממשיך לגדול. זקנו הלבן רק המריץ אותו עוד יותר ללמוד, שכן הוא ידע שזמנו הולך ואוזל, ואין לבזבז אפילו דקה אחת.

תלמידו של העיתון

האין זה מצער לראות אנשים זקנים היושבים בפארק ומביטים במבט חלול על העולם, בעוד זמנם היקר הולך ואוזל? אך זה מה שקורה למי שלא מבין את הרמזים שנשלחים אליו.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

מה יעשה מי שיש בו רצון להפוך לאדם גדול, אולם חסרה לו המוטיבציה להשיג את שאיפותיו?

תשובה:

נתאר לעצמנו אדם שיש בו שאיפה להפוך למיליונר. והנה יום אחד הוא הולך ברחוב, ורואה בצד הכביש שטר של עשרים דולר. אין ספק שעשרים הדולרים הללו לא יהפכו אותו למיליונר, אולם האם הוא ימשיך הלאה מבלי להרים אותו? בוודאי שלא! אפילו מיליונר יתכופף וירם את השטר, כי לכל דולר יש משמעות.

כך הוא להבדיל בעבודת ה'. מי שמסוגל לשלוט בכעסו לזמן מועט, לתקן מעט את מידותיו - זה כבר שווה הרבה מאוד. אם הצלחת לנצור את פיך, ובמקום לדבר 1000 מילים ביום דיברת רק 999 - זהו הישג גדול!

כמה חבל שבני אדם אינם מבינים את ערכו של כל הישג רוחני. הסיבה שהם אינם חוטפים כל הזדמנות היא מכיון שהם לא מבינים את חשיבותו של כל מעשה מצוה, כל מעשה של עבודת ה', גם הקטן ביותר.

אין לזלזל באף פעולה, והעובדה שאינך מסוגל להיות צדיק כמשה רבינו אינה סיבה שלא תתכופף כדי להרים את השטר של עשרים הדולר.

לכו אני אומר - אם אתם בשנות השישים לחיכם, הזדרזו! גיל תשעים זה לא גיל שמונים, ושמונים זה לא שישים. כמובן שחמישים זה עוד יותר טוב, אולם גם לבני שישים או שישים וחמש, עדיין יש תקווה רבה! עדיין ניתן לעצב את החמר.

זקן בן עשרים ושנים

אך מי שחפץ לסיים את חייו בצורה טובה עוד יותר, יראה את עצמו כ"זקן" כבר בגיל עשרים ושנים. כבר עכשיו אפשר להתחיל את הסוף. אם תתחילו להתמסרות כאן ועכשיו, אם תתחילו לחיות חיים של התמסרות לתורה ועבודת ה', חיים של הישגים במדות טובות ושאר חלקי העבודה, זוהי ההכנה הטובה ביותר לעבודת ימי הזקנה.

וכאשר יגיע זמנו של האדם להיפרד מהעולם, יצא אדם לפעלו - יצאו צדיקים לקבל שכרן, ולעבודתו עדי ערב - במי שהשלים עבודתו עדי ערב" (ב"מ שם). כאשר הצדיק מסיים את תפקידו בעולם הזה, הוא יוצא למשימה חדשה - לקבל את השכר על כל מה שעבד והשיג בימי חייו, לקבל תשלום על עבודתו עדי ערב.

הקב"ה מזהיר אותנו, הוא מתרה בנו: כל עוד נשארה בכם מעט לחלוחית, חטפו את ההזדמנות ונסו לגלות מה ניתן עוד ללמוד מהעולם הזה, מדוע הגעתם לכאן ומה עליכם להשיג. ויש רק מקום אחד שבו ניתן למצוא את התשובות לשאלות אלו. מי שיחפש אותן במקומות אחרים - ינחל רק מפת נפש. המקום הזה הוא התורה הקדושה. עלינו ללמוד כיצד לנצל את ימי הזקנה. והזמן ללמוד את הוא עכשיו!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

עבודת ה' בכל גיל

אברהם אבינו התחנן לקב"ה שיתן לאדם סימנים על כך שימי הזקנה מתקרבים, על מנת שידע לנצל אותם ולהתחיל להתכונן לחיי הנצח. בלי קשר לגילנו, בלי נדר, בכל יום השבוע, כאשר אנו מברכים את ברכת "הנותן ליעף כח", נעצור לרגע ונחשוב כיצד אנו יכולים לנצל את הכח שעדיין קיים בקרבנו כדי לעבוד את ה' יתברך.

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

הגה"צ ר' דן סגל שליט"א היה בביהמ"ד שלו חדר קפה, אבל הוא ביטל את זה. למה, כי יום אחד הוא נכנס וראה את הלכלוך שם, החליט ואמר שזה לא מתאים לבית ד', שישתו מים קרים, היום זה לא מציאותי בלי חדר קפה, אבל שיקפידו שיהיה שם נקי, יש כאלו אנשים, א"א לחנך אנשים, זה הטבע שלהם, אבל מי שיכול ומסוגל, אם הוא רואה לכלוך שהשאירו שם, שירים וינקה, שיהא נקי כראוי לביהמ"ד.

...אני ראיתי בעיניים שלי את ר' חיים כל חזרת הש"ץ עם האצבע מצביע בסידור! גם הרב אלישיב עשה ככה! בב"י כתוב שיש שלש תפילות, 'אמן' זה תפילה, שמ"ע זה תפילה, והתפילה הכי חשובה היא חזרת הש"ץ, הוא מוציא את כולם. לא ראינו מעולם אדם בשמ"ע מחזיק יד אחת בסידור ויד שניה בעלון, שמ"ע כולו לה'. אז ר' חיים מבין מהב"י שחזרת הש"ץ היא גם תפילה שהרי החזן מוציא אותך, וא"כ מהיכי תיתי להסתכל במקומות אחרים? האנשים האלו הם לא היו נתונים לשום השפעה, מה שכתוב כתוב, ולכן כל חזרת הש"ץ הצביעו בסידור.

האמת היא שהג"מ מביא את זה [ס"י קכ"ד ס"ק כ"ו] כתב בשל"ה ראיתי מהחרדים אל דבר ד' שמשמין הסידור בפניהם בשעת חזרת הש"ץ ועיניהם וליבם שם שלא יראו חוצה, ואז מכוונים על כל מילה ומילה, עכ"ל, רק תמיד חשבתי שזה מידת חסידות, נו, בסדר, אני לא כזה בעל-מעלה, אבל הרי זה עוד סוג תפילה שחז"ל תיקנו שהחזן מוציא אותם וזה לא רק תפילה של הש"ץ. אז כמה חשוב שאדם יעשה לעצמו הנהגה כמו ר' חיים קניבסקי וכמו הרב אלישיב, מצביעים בסידור! אא"כ הוא כהן, זה משהו אחר, זה מצוות היום, או שהוא לוי, הוא צריך ליטול ידים, וגם מי שהוא כהן או לוי הוא לא חייב לדבר, עושה מה שצריך וחושן מזה צריך להקשיב כל הזמן. ואצל הרב אלישיב נהגו ברה"י וי"ל כמה שזה ארוך היו עומדים כל החזרה; בפיוטים היו יושבים, אבל בחזרה היו עומדים (במ"ב כתוב שיש ענין לעמוד בפיוטים שפותחים את ארון הקודש, ולכן היה שם ניגון מיוחד לזה, אבל ניגון עוד יותר מיוחד לחזרה שבוה צריך לעמוד), והרב אלישיב בוקנותו עם כל חולשתו והוא הרי שבר את הרגל והלך עם הליכון, הקפיד לעמוד בחזרת הש"ץ של החזן. אמר לי מישור, יהודי בן שמונים פלוס, שהוא, אין לו כח והוא יושב בחזרת הש"ץ, אבל יום אחד התפלל שם בקרואן אצל הרב אלישיב והוא רואה בן אדם בן מאה פלוס עומד כל חזרת הש"ץ, מאז כבר אין לו חשק לשבת, הרב אלישיב עומד והוא יושב?! (כמובן, הוא לא היה במצב של אונס, רק היה קשה לו). היחס לחזרת הש"ץ צריך להיות כחלק מהתפילה.

היה פעם חכם טולדנו, הרה"צ ברוך טולדנו זצ"ל. הסטייפלער שלח את ר' חיים שילך פעם בחודש בערך לראות את חכם טולדנו. ר' חיים ראה את הסטייפלער והחזיר "א"ו ב"כ" הסטייפלער שלח אותו לראות. והוא היה הולך מידי פעם וחוזר, לראות צדיק. והצדיק הזה נכנס פעם לביהמ"ד וראה שמדברים בחזרת הש"ץ, הוא נעמד על ספסל וסימן לחזן שיעצור, ואמר: "רבותי! גנב, גול, יש להם כפרה, אבל מי שמדבר בחזרה אין לו כפרה! כך כתוב בש"ע 'גדול עונו מנשוא', הוא בכה, וכולם בכו איתו ביחד, וכמובן היה שם חיוזק גדול, והוא אמר לחזן להמשיך.

ר' חיים, כולם דיברו על ההתמדה וכו', כשהוא הגיע להתפלל מתחילת התפילה עד סוף התפילה לא הסתכל לשום מקום. והוא החמיר, אמר לבנו שיקבל ע"ע בבר מצוה לא לחלוץ את התפילין עד הקדיש האחרון. ועוד דבר הוא החמיר, לא לחלוץ את התפילין בביהמ"ד רק בחוץ [כנהגת הגר"א]. ויש בזה כבוד שמים. אם היה מתחיל לגלגל הרצועות ופתאום הוא שמע 'קדיש' היה מפסיק מיד אפי' באמצע חצי גלגול מיד הפסיק! קדיש! הרי כתוב במ"ב שלא יעשה כלום באמצע קדיש. אם היה מחזיר ספר לארון והתחילו קדיש היה כמו 'מכת חושן'! לא היה עוזב את הספר עד אחר קדיש. אצל ר' חיים השו"ע היה ככה ישר עד הסוף.

ואם מחנכים בית-כנסת ומקבלים על עצמנו למשך שנה בל"נ כמו שאמרנו מ'ברוך-שאמר' עד אחר 'תתקבל', ובשבת יש גם את החלק של ה'שבעה קרואים', ומוסף עד 'תתקבל' וגם מנחה ומערב, בעז"ה המקום הזה יהיה בית אלוקים! השראת השכינה! כל התפילות יתקבלו בו ברחמים וברצון.

ברצוננו השבוע להביא שיחת חיוזק שמסר הגה"צ רבי יצחק קולדצקי שליט"א, בחנוכה ביהמ"ד "שומרי שבת" בב"ב שהתקיימה בחודש סיון אשתקד.

...הקידוש ד' הכי גדול הוא שנבנה עוד מקום תורה ועוד מקום תפילה, אבל צריכים לראות שזה יהיה קידוש ד' ולא חילול ד'.

דבר ראשון, מה שכולם יודעים, כשלא מדברים בתפילה בחזרת הש"ץ ובקדיש זה קידוש ד'! רבינו-יונה כותב "מספרים שבחו של הקב"ה", אם אדם מדבר באמצע איפה הקידוש ד'?

ואם המשנ"ב מביא שבת-כנסת נחרבו בשביל זה, ולפני שנתיים דבר שלא קרה בהיסטוריה מאז החורבן, כל בתי הכנסת בעולם נסגרו חודשיים היינו בחוץ התפללנו בחצירות וכו', וכשחזרנו בתשובה ועשינו חיוזק והחלטנו שאין פלאפונים בשעת התפילה, ה' החזיר אותנו. לא הם זורקים ומחליטים, הכל מאת ה'. וכשהתחזקנו ד' החזיר אותנו. עכשיו מידה טובה מרובה, אם נחרבים בתי-כנסת בשביל שמדברים באמצע אז כמה בתי-כנסת יבנו מזה שלא מדברים, אנחנו לא יודעים מה זה שכן, אבל הנה נעשה חשבון, חמש מאות בתי כנסיות יבנו בזכות זה שלא מדברים.

כמה חשוב חיוזק שעושים "זה שער השמים" - אין דיבורים מתחילת התפילה, מ'ברוך-שאמר' עד אחר 'תתקבל'. בשבת, הרי התפילה ארוכה, אפשר לחלק את התפילה לשלושה חלקים: א) שחרית לבד, מ'ברוך-שאמר' עד 'תתקבל'. ב) שבעה קרואים, מה'ברוך' הראשון עד 'מפטר'. ג) מוסף, מהקדיש שלפני שמ"ע עד אחר 'תתקבל'. ומנחה מהקדיש ובא לציון עד אחר 'תתקבל'. אין לתאר ואין לשער איזה ישועות יהיו בעז"ה אם נזכה לעמוד בזה.

היה פה בבני-ברק רב'ה, הוא נפטר ביו"כ, הרבי מלעלוב זצ"ל, הוא מאוד נלחם ע"ז כל החיים. יש המון סיפורי מופתים על אנשים שהלכו לקבר שלו וקיבלו ע"ע שלא לדבר בתפילה וזכו לראות ישועות שלא כדרך הטבע. [שאלו אותי כמה זמן צריך לקבל ואמרתי שנה, אני מבין ששנה זה ויהי לתקופות הימים, 'מים' זה שנה, יוסף הצדיק ישב ש"ב שנה בבית-הסוהר, שנתיים על שאמר 'כי אם זכרתני' 'והזכרתני', ועשר שנים על מה שדיבר על האחים, על כל אח שנה, אז רואים שעושה - זה שנה! ואם רוצים לזכות לברכה זה שנה].

אני מכיר הרבה עובדות וסיפורים שהיו. ראיתי ספר עם סיפורים על ניסים שהיו שם. לדוגמא, הסיפור על ילד שבלע בורג, ויש שם תמונה עם צילום איך שרואים את הבורג בתוך המעיין, ולהוציא את זה היה צריך ניתוח מסובך עם נזק לילד והרופאים התבוננו איך לעשות את הניתוח עם כמה שפחות נזק לילד, כך או כך. בינתיים האבא שהיה בלונדון ביקש ממכר שילך לקבר של ה'לעלובער' ויבטיח שם בשמו שהוא לא ידבר בביהמ"ד וגם יחזק אחרים לא לדבר. אחרי יומיים לפתע הבורג יצא. הרופאים השתוממו. זה לא כמו בורג בקנה בוושט שאדם אוכל ויוצא, במעיין זה מסובך.

ושמעתי פעם שהרב'ה מויזניץ' נפגש עם הרבי מלעלוב וסיפרו זה לזה מהצרות של כלל ישראל, ואמר הרב'ה מלעלוב "אם החרש תחרישי בעת הזאת", אז "רווח והצלח יעמוד ליהודים", ועכ"פ רואים שיש ענין לקבל ע"ע לא לדבר ועי"ז לזכות לישועות גדולות.

אז אם בונים ביהמ"ד וחושבים לש"ש זה דבר גדול מאוד! בווהר כתוב דברים נוראים על ביהמ"ד, הרי זה מקום השכינה! בית כנסת, אומר הח"ח וזה כתוב בווהר, זה מעין ביהמ"ק, השכינה שורה בו; מי שמבין את זה טוב, לא יהיה מסוגל לדבר בביהמ"ד.

בית הכנסת כזה שתפילה זה תפילה, ולא מדברים באמצע, יש לו יסודות איתנים וחזקים, אף פעם לא יקרה בו שום מקרה רע ופגע רע, וחושן מזה יש זכות מיוחדת להתפלל פה, מקום כזה קדוש שלא מחללים את הקדושה שלו, המקום פתוח והתפילות מתקבלות בו.

ביורוי הלכה

בית הכנסת שיש בו שיעורי תורה אם חשיב ג"כ בית המדרש

הנה יש כמה חילוקי דינים בין בית הכנסת לבין בית המדרש, דלמרות שאיתא בס' קנ"ד דבית המדרש קדושתו חמורה יותר מקדושת בית הכנסת, ומוכרים בית הכנסת לקנות בדמיו בית המדרש, ואין מוכרים בית המדרש לקנות בדמיו בית הכנסת, מיהו יש חומרא יתירה בבית הכנסת יותר מבית המדרש, דעיינן בס' קנא סעי' א' דאין אוכלים ושותים בבית הכנסת, ומיהו כתב הש"ע דבשעת הדחק מותר לאכול ולשתות, והרמ"א הוסיף קולא יתירא, דלת"ח מותר לאכול ולשתות בבית המדרש דבית המדרש הוא כביתם, וכן שוה לו דין עישון סיגריות לאכילה, והוא קולא אפילו שלא בשעת הלימוד ולא מחמת ביטול תורה, אלא דלא חשיב אצלם גנאי ובזיון, הואיל ובית המדרש נחשב כביתם.

עוד מצינו חומרא בבית הכנסת יותר מבית המדרש, דאיתא שם בסעי' ג' דאין ישינים אפילו שינת ארעי בבית הכנסת, אבל בבית המדרש ישינים שינת ארעי, ומעתה כלפי שינה לכאורה יש להחמיר שלא לישן אפילו שינת ארעי, מיהו עיין במשנ"ב שם, דנראה דהיקל כלפי שינה, דלא תליא בשם בית הכנסת ובית המדרש, אלא באת שלומד שם, דלא אסרו על הלומד אפילו בבית הכנסת לישון, דא"ל לגזור שבשעת הלימוד לא יישן, עיי"ש במשנ"ב ובביה"ל, ולפ"ז כלפי דין שינה לא תליא בשם בית הכנסת, דהוא קולא להלומדים דאפילו בבית הכנסת מותר שינת ארעא, אולם עדיין נפק"מ כלפי אכילה וכנ"ל.

ומעתה יש לדון בבתי כנסת שעומדים בעיקר לתפילות ויש ביני וביני שיעורי תורה או שיעורי גמ' דף היומי, האם מחמת זה אהני להחשיבם כבית מדרש, ונפק"מ שיהיה מותר ללומדים שם לאכול, או דילמא דין קדושת בית הכנסת עליו, ואין היתר אלא בשעת הדחק, אבל בלא"ה לא, והוא מצוי מאוד בבתי כנסת שנמצאים בשכונות וערים שלא מצויים כ"כ שומרי תו"מ ובמקומות אלו רוב זמני היום הבית כנסת סגור, ואין בו ריבוי לימוד תורה במקום.

ובבאר היטב בס' קנא ס"ק ג' כתב על האי דינא דבית הכנסת אין ישינים אפילו שינת ארעי וחייב לגעור באותם הישינים בבית הכנסת ומכ"ש אותם שישנים בשעת הדרשה שאז עבירה גוררת עבירה. ומבואר דאף שיש דרשה נשאר שם בית הכנסת ולא הוא ביהמ"ד.

עוד עיין סי' קנא סעי' א' מותר לעשות מביהמ"ד אבל לא מביהמ"ד ביהמ"ד וכתב בבאר היטב סק"ב בשם תשובת דבר שמואל סי' שמ"ו דוקא ביהמ"ד שאינם קובעים מדרש ללמוד אבל ביהמ"ד דידן שקובעים שם מדרש שעה אחת דינו כביהמ"ד ומותר לעשות מביהמ"ד ביהמ"ד, ע"כ. וכוונתו דאסור לעשות מביהמ"ד ביהמ"ד דמוריד מקדושת ביהמ"ד לקדושת ביהמ"ד, אבל אילו קובעים בביהמ"ד שם גם ללמוד שם הרי שם ביהמ"ד עליו, ולא חשיב מוריד מקדושה לקדושה, עיי"ש. ומדבריו למדנו בפשוטו דביהמ"ד שקובעים שם אפילו שעה אחת ללמוד חשיב גם ביהמ"ד ולא הוא רק ביהמ"ד.

ובכך החיים שם סק"ב כתב ז"ל, ומה שכתב ביד אהרן בהגהות הטור על שם הדבר שמואל והביאו בבאר היטב סק"ב מה שקובעים שם מדרש שעה אחת דינו כביהמ"ד וכו' זהו כתב לפי דעתו ואינו בדבר שמואל וגם אין נראה כן מדברי הדבר שמואל כמו שהעתקנו לשונו, וז"ל אין עושים בבית המדרש בית הכנסת, היינו דוקא בתי כנסת שאין קובעים בהם מדרש ללמוד, אבל אם באותו ביהמ"ד עצמו הנבנה מחדש קבעו בו ישיבה בכל יום תמיד ללמוד וללמד מקרא ומשנה הלכות ואגדות עד שלא ישתנה שם ביהמ"ד ממנו, ויקרא שמו בישראל הבית הגדול שמגדלים בו תפילה ותורה מותר לעשותו בבית המדרש עכ"ל.

ולפ"ד לא סגי שיש בו שיעורי תורה, דזה עדיין שם בית הכנסת עליו והכל תליא במה המקום מיועד ומה שמו, דאם הוא מיועד לתפילה ולמלא את החלל אף יש בו שיעורי ולימודי גמרא, נראה לדבריו שתורת בית הכנסת עליו, ורק כל שנקבע בית לתפילה ולתורה כמו רוב הבתי כנסיות של אברכים, שנקבעו מתחילה לתפילה ולתורה אזי יש בו תורת בית הכנסת. [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

[א.ה. ואולי אפשר ליישב את הבאה"ט, דיש לחלק בין דרשה לבין מה שהביא מהדבר שמואל שביהמ"ד דידן שקובעין שם מדרש שעה אחת דינו כביהמ"ד, דכשקובעים ללמוד אפי' לשעה הרי קבעו שיהיה למקום שם ביהמ"ד, משא"כ בדרשה דאין כוונתם לקבוע המקום לביהמ"ד רק דאומרים דרשה בכדי שהציבור לא ישב בטל (כמצוי בלילי שבת) בזה לא חל שם ביהמ"ד, אבל אה"א אם יקבעו זמן ללימוד משניות או דף היומי וכדו' יהיה על המקום ג"כ שם ביהמ"ד]

קוראים כותבים

שהיו שם. והנה הקב"ה שולח לנו חיזוק כזה בב"ב, לפני כשבועיים הותר לפירסום שלפני כחודשיים נלכד מחבל שתכנן לבצע פיגוע בב"ב. ואם הקב"ה שולח לנו כזאת הודעה, אולי זהו רמז שנתחזק בקדושת ביהמ"ד. כמה זקוקים אנו כעת לשמירה עליונה משמאי, כשבני ישמעאל מנסים כל הזמן לפגוע, ומי הוא ששומר עלינו רק השי"ת. ובאמת כמה ניסים רואים ושומעים כל היום. ואין ספק שכל אחד שמשתדל ומתחזק בקדושת ביהמ"ד הוא מהגבורים ששומרים על כל יושבי א"י. יה"ר שנוכח כולנו להתחזק בשמירת קדושת בתי מקדש מעט י.צ. כולל חזו"א

סיפור השבוע

שלא לדבר כלל בקריאת התורה מתחילה ועד סוף, אמרה לו אשתו, וחדו בעצמך אמרת לי שמעוהך ועד היום לא דברת באמצע קריאת התורה, וכי עתה כשיזכיר לו יום המיתה' נודעים לי 'סודות' שלא ידעתים עד היום... השיב לה, אכן מעולם לא דברתי בקריאת התורה, אלא שעד עתה לא קיבלתי זאת על עצמי בקבלה' רק הייתי נוהג בכך לחומר האיסור שבדבר, כידוע מפי ספרים וסופרים, ועתה לרגל המצב הריני מתחייב עצמי בקבלה' שלא לדבר מתחילת התפילה ועד סופה, וביותר בעת קריאת התורה. תוך כדי דיבור למד נכנס הרופא ב'נשימה אחת' שאל ותמה - מה היה כאן, ברגע זה נפלו כל המספרים' וירדו מטה מטה עד שה'לב' פועל כאחד האדם, רבי קאפיל שה'מצות מצוה' בערו בקרבו נענה מיד אל הרופא, אולי תשלחני לביתי מאחר שב"ה כבר התייצב הלב, החזיר לו הרופא, לא ולא, מאחר שעד לפני רגעים ממש היית בסכנת חיים, עלינו להשאיר אותך כאן תחת השגחה ושמירה מעולה' לראות שהכל פועל כשורה, ואם תמשיך להרגיש טוב תוכל לחזור אל ביתך בחצות הלילה, אבל לא רגע אחד קודם לכן. אך רבי קאפיל שעז היה רצונו להספיק לאפות מצות כדת היום נענה ואמר - הריני מקבל על עצמי לפרסם את הנס שהיה לי בזכות הקבלה שלא לדבר בקריאת התורה, כדי לעזור את הרבים ולהפרישם מאיסורא... (באר הפרשה פר' שלח תשע"ט)

סיפר הרה"ח רבי קאפיל שענברוין שליט"א, מחשובי תושבי קרית יואל מאנארא יצ"ו, כי בערב פסח תשע"ט חש לפנות בוקר בכאבים עזים בליבו, מיד קרא לבנו ר' בעריש שליט"א המתגורר בארגון 'הצלה', רבי בעריש בדק את אביו ומצא שכל המדידות מראים שהמספרים גבוהים באופן נורא ואיום, במהירות עצומה החישו את רבי קאפיל לבית החולים, שם החלו לעשות לו סדרת בדיקות ולתת לו תרופות לסדר את מצבו החמור ל"ע. והנה תיכף בבואו לבית החולים פנה אל הרופא ואמר לו, שמע נא, עלי להתייצב בשעה 1:00 בצהריים בקריית יואל לצורך אפיית מצת מצוה... שחק עליו הרופא, מה הינך סח, עדיין הנך שרוי בסכנת חיים כיצד תדבר על אפיית מצות אולם 'הוא באחד ומי ישיבנו' עד שאמר לו הרופא, דע לך, כי לפי הנראה כעת יש ספק גדול כמה שעות נשארו לך לחיות ואתה 'חולם' להשתחרר בצהריים?? ואכן, רבי קאפיל ראה את ה'הלה' הגדולה סביב מיטתו, כשעוד ועוד רופאים באים לנסות להציל אותו... ומטפלים בו בכל מיני טיפולים.

בשעה 11:00 יצא בנו מהחדר לזמן מה, אמר ר' קאפיל לב"ב חוששני שהגיע הזמן לעשות 'תשובה' אני רואה שהמצב לא פשוט, ה'חברה' אינם מצליחים... והכריז בקול שהוא מקבל על עצמו מעתה

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לעילוי נשמת מזכי הרבים הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל
לתרומות ולהפצת העלון 0527101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס: 15335792498 y0527176420@gmail.com

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממזנוטריאול

בעמ"ס "חסד לאברהם"

פרשת חיי שרה

ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המשל בכל אשר לו וגו' ואשביעך בה' וגו' (כד, ב-ג)

איתא במדרש רבה (נט, ח) המשל בכל אשר לו, שהיה שליט ביצרו כמותו. וצ"ע מדוע הקדימה התורה מעלה זו לשבועה.

וביאר הגאון ר' מאיר סאלאוויציק¹ ע"פ מה שהביא הרמב"ן (סה"מ מצוה ז) ממדרש תנחומא פרשת מטות (אות א) אמר להם הקב"ה לישראל לא תהיו סבורים שהותר לכם להשבע בשמי, אפילו באמת אין אתם רשאים להשבע בשמי, אלא אם יהיו כך כל המדות את ה' אלוקיך תירא שתהיו כאותם שנקראו יראי אלוקים, אברהם איוב ויוסף וכו'.

ומבואר במדרש שרק מי שהוא ירא שמים כמו אברהם איוב ויוסף יכול לישבע בשמו של הקב"ה. וכאן שבא אברהם להשביעו בשם ה' וכמו שנאמר ואשביעך בה' הוצרך להקדים המושל בכל אשר לו, שמשל ביצה"ר כמותו. ופי' כמו אברהם, והכוונה שאליעזר היה ירא שמים כמותו ומש"ה מותר לו לישבע, ולכך הקדימה התורה מעלה זו להשבועה.

ואם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבועתי (כד, ח)

כתב הרמב"ן: לא הרשה אותו לקחת לו אשה מבנות כנען, אבל שיהיה הוא פטור, וה' הטוב בעיניו יעשה.

וכתב מו"ר הגאון ר' מרדכי גיפטר² מתוך דבריו אנו למדים את ההשקפה האמיתית של היהדות.

לא עלינו מוטלת החובה להציל עולמו של הקב"ה. עלינו רק למלא חובותינו כפי ציווי ה'. ואם אין הדבר עולה בדינו, לא לנו לדאוג לעולמו של הקב"ה³.

אנו בעולם חיילים פשוטים בלגיונו של מלך, ואוי לו לחייל הפשוט כשמתחיל לחשוב ולתכנן חישובי איסטרטגיה שעל האלוף הבכיר לחשוב אודותם.

אם ילך החיל הפשוט אחר מחשבות כאלה ויפעל כפי מחשבותיו, בכוחו לערער את כל יסודות הצבא.

וזה החלוק שבין החרדים לדבר ה', לבין המתקנים שגם הם באים לתקן את היהדות בחושבם שעליהם מוטלת החובה והאחריות לדאוג לגורלה של היהדות. אבל אינם יודעים כלל שעליהם לדאוג רק למלוי חובותיהם הפרטיות תחת ציווי של ה' יתברך. וכלשון הרמב"ן וה' הטוב בעיניו יעשה.

1. נמסר ע"י תלמידו, הרב מנחם טנדלר, חן חן לו.

2. מרשימותיו. נמסר ע"י בנו הרה"ג ר' זלמן.

3. עי' במסכת ברכות (י). שאמר ישעיהו הנביא לחזקיהו המלך בהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למעבד, ומה דניחא קמיה קודשא בריך הוא לעביד.

וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹקֵי אֲבִרָהָם הַקְרָה נָא לִפְנֵי הַיּוֹם וַעֲשֵׂה חֶסֶד עִם אֲדֹנֵי אֲבִרָהָם. (כד, יב)

שמעתי ממו"ר הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין ששמע מאבי זקני ר' חיים פיינקלשטיין⁴, שפעם הקשה זקני ר' חיים לבעל האמרי אמת למה ביקש אליעזר בתפלתו שיעשה הקב"ה חסד עם אברהם, הלא עיקר החסד במציאת האשה היה ליצחק והיה לו להתפלל עבור יצחק. הוא מוטיב לה והוא מפרק לה, שמכאן המקור למנהג העולם שכשאלמן נשאר עם ילדים בביתו ל"ע, קודם הוא מחתן את ילדיו ורק אח"כ הוא בעצמו מתחתן. ולכן שפיר מקרי חסד לאברהם דאחרי חתונת בנו הוא בעצמו יוכל להתחתן, וכדמצינו באמת אח"כ (כה, א) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.

אחר זמן מה שאל הרבי את זקני בשם מי אמר דברים אלו, האם זה מדרש [נשמע שנתכוון לומר שזה מדרש], וענה זקני שהוא מדעת עצמו.

ולאחרונה הראה לי ידיד נעורי הרה"ג ר' ישראל סאלאמאן שכן איתא במדרש רבה פרשת חיי שרה (ס, טז) אמר רבי יודן למדתך תורה דרך ארץ שאם יהיה לאדם בנים גדולים יהיה משיאן מתחלה, ואח"כ הוא נושא לו אשה. ממי אתה למד מאברהם, בתחלה וביאה יצחק האהלה שרה אמו ואח"כ ויוסף אברהם ויקח אשה.

והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלכה אשת נחור אחי אברהם (כד, טו)⁵

צריך ביאור מדוע מזכירה התורה את מלכה הרי היחוס של רבקה הוי מצד נחור, ועיין ברמב"ן ובאור החיים הק' (פסוק כד) שכתבו שהפסוק בא לומר שבתואל הוא מבני הגבירה ולא בן פילגש, שהרי בפרשת וירא (כב, כד) מפורש שהיתה לנחור פילגש עיי"ש⁶.

אלא שעדיין צריך ביאור מדוע התורה כופלת זאת שוב לקמן (פסוק כד) ותאמר אליו בת בתואל אנכי בן מלכה וגו', ולקמן (פסוק מז) ואומר בת מי את ותאמר בת בתואל וכו' ילדה לו מלכה⁷.

והרב מרדכי קראוני כתב ליישב דלכאורה צ"ע כיצד נשא יצחק את רבקה הלא קי"ל במסכת בבא בתרא (קי.) דהנושא אשה יבדוק באחיה ואחיה של רבקה היה לבן הארמי שהיה כל כולו סמל הטומאה ורדיפת הממון, כולו שקר ומושחת במידותיו. ושאלה זו באה התורה לתרץ ולהסביר דהנה עיקר הבדיקה של אליעזר היתה האם רבקה היא בעלת מידות כמוש"כ רש"י (פסוק יד) שראויה גומלת חסדים ליכנס בביתו של אברהם. ובאה התורה ללמדנו שאכן רבקה אמנו לא עשתה סתם חסד, אלא יסודה הוא חסד שהוא שורש הטוב במידות, ואת כוחה זה לקחה ממלכה שהיתה אחות שרי (כמבואר בפרשת נח יא, כט)⁸ ורבקה בפקחותה הכירה בזאת, ולפיכך יחסה עצמה למלכה כדי להראות שהיא מתיחסת במידות למלכה. ולכך בפסוק דידן דמיירי בקיום שמיעת תפלתו של אליעזר מיד הורה הפסוק יחסה האמיתי למידות הטובות אחר מלכה, והוסיף שם אחי אברהם להורות גם על צדקותה, שהתאימה לאאע"ה במידת החסד וגם בצדקותה. ובפעם השניה (פסוק כד) בא להורות שאף רבקה עצמה הכירה בדבר ורחקה את עצמה מאוד מהרוע והטומאה שהיה שם, ולכן טרחה להאריך בדבריה לייחס עצמה אל הטוב. ובפעם השלישית (פסוק מז) דמיירי בסיפור הדברים למשפחת רבקה האריך אליעזר בזה להורות שרבקה גם שואפת לידבק במשפחת אאע"ה ובדרכו, ואינה שייכת אליהם בדרכה, ובודאי שהם ידעו זאת היטב, וזוהי הסיבה להסכמתם לשידוך.

4. היה גר בשכינות עם מו"ר בנוי יורק [בתקופה שלאחר המלחמה] והיו משתעשעים יחדיו בד"ת.

5. נערך מחדש עם הוספות.

6. וע"ע בספר באר התורה (כז) שכתב כעין זה.

7. ועיין לעיל בסוף פרשת נח (יא, כט) מש"כ בזה.

8. ואפשר שע"כ נקראת מלכה, ששם זה רומז על אצילות ונועם מדותיה המלכותיות.

ספרו נפלאותיך

עובדות ופנינים על התורה

חיי שרה תשפ"ג

והנה שמעתי מג"א שבער"ש אחד נשאר הגר"נ משאדיק זצ"ל בכותל המערבי יותר מהרגילו, ושאלו בנו ר' זלמן ע"כ. ואמר לו ר' נחום שעוד מעט מגיעה לויה מפולין לכותל וע"כ הוא ממתין ללויה הזו, ולאחר מכן התברר שבאותה שעה נפטר אחד מגדולי פולין. [וראה בס' בית אהרן, לרבי אהרן אנגלמאן זצ"ל (בקו' אהל אהרן עמ' 248) בשם רבי אפרים פייוויל מצפת בן הרב מקוואהל, בשם דודו הרב מדאברי זצ"ל כע"ז]. וצ"ע אמאי ראה את זה בכותל המערבי הא המתים הולכים למערת המכפלה.

ושמעתי מרבי בן ציון שפירא שליט"א בשם רבי שלמה יחיאל פרידמן זצ"ל, שזקני הגר"ד בהר"ן סיפר לו בשם אחיו הגר"ז, שהלך הגר"נ לכותל בערב שבת, ואמר שהיות ונפטר אדם גדול בחו"ל, האבות יוצאים לקראת הנפטר ואמר למלווהו בא ונלך לקראת האבות. שבכל ערב שבת האבות הקדושים מגיעים לכותל המערבי. [ועי' בס' קב הישר (פ' פ"ו) דכ' וז"ל "והנין כך כי בכל רגל היו באים נשמות אברהם יצחק ויעקב לבית המקדש של מטה עם כל נשמות הצדיקים והמקדש של מטה היה מסתלק והבית מקדש של מעלה היה יורד למטה"]. ולכך הלויים בערב שבת הולכים לכותל כי בשעה זו שם הנמצאים האבות, והעיקר מה שהולכים למערת המכפלה הוא כדי לראות את האבות, וע"כ בער"ש ראה הגר"נ את הפטירה בכותל. [והדברים גדולים הם מהשגותינו, רק כתבנו מה שנראה לפי חשבון].

ומספר הגאון רבי יהושע הרטמן שליט"א הוציא לאור את ספרי מהר"ל במהדור' מחודשת שע"י מכון ירושלים, בספר הראשון שיצא לאור - גור אריה על חומש בראשית, כתוב (מז, כט): "וקברתני בקבורתם - במערה (מערת המכפלה), מפני שכל המתים עתידים לעמוד מתוך המערה, שכן דרשו רז"ל במדרש".

וחיפש ותר אחרי מקומו של מדרש זה, ולא מצא. וכן שאל גדולים רבים ואף אחד לא ידע. היה זה בשנת תשמ"ט, לפני עידן המחשב ומאגרי המידע.

ובסוף הוציא לאור את הספר וכתב בהערה לא מצאתי מקורו. כמה שבועות אח"כ הזדמן לב"ב, וראה את הגר"ק הולך ברחוב לבדו, כדרכו באותם הימים, ואפשר היה לגשת ולדבר איתו. ניגש אליו ושאל היכן המקור. רבי חיים התפעל מן הדברים והתפלל, ואז נעמד והרהר לעצמו היכן החז"ל. ואמר תוך כדי שהוא חושב: בתלמוד בבלי - לא, בתלמוד ירושלמי - לא, במדרש חז"ל - לא, במדרשי הלכה - לא, ואחר - גם לא... אה! אולי יש לדברים משמעות בתיקוני זוהר תיקון ו'... (אמנם כנראה שאין כוונת מהר"ל לאותה משמעות, כי משמע שהדברים מפורשים במדרש, ומסתבר שהיה בידו מדרש שלא הגיע אלינו). בתוך כמה שניות רבי חיים עבר על כל התורה שבעל פה!! עכ"פ אם התחית מתים זה משם, אז מובן שהמתים מגיעים לשם ומחכים לתחית המתים שנזכה לזה בקרוב.

הטעם שסיפר שיקח רק ממשפחתו

אם לא אל בית אבי תלך ואל משפחתי ולקחת אשה לבני. [חיי שרה כד, לח] שמעתי בשם רבי יצחק אלחנן ספקטור ז"ל שהקשה מי הכריח לאליעזר לספר ללבן אשר אדונו צוה לו שלא יקח אשה לבני מבנות הכנעני אם לא אל בית אבי הלא בעצמו היה מוכרח לידע זאת ולא לספר לאחר,

הנשמות עולות דרך מערת המכפלה

ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו אל מערת שדה המכפלה על פני ממרא הוא חברון בארץ כנען. [חיי שרה כג, יט]

איתא בזוה"ק (פר' ויחי רנ, ב) "כיון דעאל יעקב במערתא הדרא שרגא לאתריה כדן אשתלים מערתא מכל מה דאצטריך ועד יומא עלמא לא קבילת מערתא ב"נ אחרא ולא תקבל ונשמתין דזכאן אעבון מקמייהו בבי מערתא בגין דיתערון וחמין זרעא דשבקו בעלמא ויחדו קמי קודשא בריך הוא". והיינו דכל נפשות הצדיקים עולים לרקיע דרך מערת המכפלה. וכן איתא בילקוט ראבוני בפרשה כאן שכל המתים הצדיקים עוברים דרך מערת המכפלה.

וכן זקני רבי עקיבא יוסף שלינגר כותב בספרו "תוס' בן יחיאל" על תנודב"א רבה דף ת"ח. אמנם בשנת תרנ"א בזמן פטירת מו"ח זצ"ל הייתי אז בחברון ת"ו, שובת בשבת באכסניא של מחותני מו"ה שמעון מנשה הרב דחברון זצ"ל ובערב שבת כבר באה מן הגג "עורב" גדול על בשורה לא טובה (כעין שנאמר במס' גיטין דף מ"ה ע"א עיין שם) אשר לא שכיח שם בפרט בקיץ יו"ד אייר, וגם זה פלא, כי דרכו ה' לנסוע לחברון ת"ו רק באלול, איך איתרמי' לו התם באייר בימי ספירת העומר.

ובחדר אשר לנתי בשבת ה' נר דולק מוכן להאיר כל הלילה ונכנס דרך החלון צפור וכבה את הנר של שבת בכנפי' ונשארת בחשכה ונבהלתי כי אין כסדר העולם ולא איתרמי' לי כן מעולם, באותו שבו כאשר הייתי מונח אצל החלון, ומנהגי ה' כך בירושלים בביתו ת"ו, לפעמים בלילה כאשר היו מוליכין בר-מין דרך התם להר הזיתים לקבורה, ואם שמעתי כך בזמן כאשר אי אפשר ללכת להלו', הייתי נוהג לרחוץ את הידים ולילך ד' אמות בבית דרך כיוון הליכתו מנ' ובי' ולחזור, כן הייתי מורגל.

ושם כאשר באמצע הלילה שמעתי לויה גדולה נוראה גם קברנים עם הכלים מקשקשים, שמעתי כאשר מוליכין את המטה במהומה ועם חיל גדול רב, אל מערת המכפלה וחשבתי כי זאת הלו' בלי ספק של אדם גדול הוא, ומהרתי לרחוץ ידי כדי ללוות ד' אמות לפי תומי, ותמהתי מי אשר יש לו לויה גדולה כזאת שלא נשמע מקודם כלום בעיר, והיתכן שלא היו מודיעין ממנו למחותני, הרב מרא דאתרא, ושמרתי בלבי, בבוקר אור, דרשתי וחקרתי ולא ידע אדם כלום, ולא עוד, נזכרתי כי טעות גדולה טעיתי, כי אני הלכתי ללו' לצד מערת המכפלה שהיא בדרום העיר והבית החיים שם לצד צפון, לא ראי זה כראי זה ולא ידעתי לפותרו, כי אמרתי, כלום חי מכחיש את החי, את אשר בעיני ראיתי וטרחתי בו,

ואחרי עוברו שבועיים נתודע לי מן פטירת מורי חמי זצ"ל, אשר הי' אז באותו זמן ממש ואמרתי אכן נודע הדבר למפרע, עכ"ד.

והנה שמעתי מסורת אנשי ירושלים ושמעתי בדקדוק מהגר"ד אויערבאך זצ"ל שהוא שמע ד"ז מאביו מרן רבי שלמה זלמן זצ"ל, בשם רבי לייב טודרוס'ס זצ"ל, בשם רבי זלמן בהר"ן זצ"ל, בשם רבי זונדל מסלטנ' זצ"ל, בשם הגר"א. שבעת שריפת הגר צדק, יצא אור מקברי אבות ובטלה הקליפה של טומאת ידים בבוקר, ולכן יש שהקילו בהילוך ד"א לפני נטילת ידים. [והסיבה שלא התפרסם כל כך ד"ז מהגר"א, כיון שלא רצו להזכיר כ"כ את פטירת הגר צדק מאימת המלכות].

ולהנ"ל יתכן שהסיבה שזה יציאה ממערת המכפלה, כי הביאו מהזוה"ק שהנשמות של הצדיקים עוברים דרך מערת המכפלה.

דמתלמודא דילן מוכח דנכרי לנכרי נעשה שליח, דהא בע"ז (דף נ"ג) איתא דכי עבדי ישראל העגל גלי דעתיהו דניחא להו בע"ז, וכי עשו שליחותיהו דישראל קעבדי עכ"ל, ויש להם יסוד ע"פ המדרש הנ"ל (שו"ת באר יצחק או"ח סי' ג' ענף א)

עד אברהם לא היה זקנה

איתא במדרש (סוף פ' י"א) ולקני ישראל אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפים, כך ישראל אינו יכולין לעשות דבר חוץ מזקניהם. ובפרשת שמות (בפי הי) איתא עוד, מה עוף אינו פורח אלא בכנפים, אף ישראל אינו יכולין לעמוד אלא בזקנים. ושמעתי מהרב הגאון מו"ה צבי הירש נ"י מ"מ ומ"ץ דק"ק ויילנא יצ"ו [ורבה של קובנה], שהמתיק את המדרש הזה על פי מאי דאיתא בבבא מציעא (פ"ז ע"א) עד אברהם לא היה זקנה, מאן דהוה בעי למשתעי בהדיא אברהם משתעי בהדי יצחק, בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם, אתא אברהם בעי רחמי והוה זקנה, שנאמר ואברהם זקן בא בימים. ובמדרש סדר תולדות (פ' ס"ה) מבואר הדבר הזה עוד יותר, וזה לשון המדרש שם, אברהם תבע זקנה, אמר לפניו רבון העולמים אדם ובנו נכנסין למקום, ואין אדם יודע למי מכבד, מתוך שאתה מעטרו בזקנה אדם יודע למי מכבד, אמר לו הקדוש ברוך הוא טוב תבעת וממך הוא מתחיל וכו' ע"ש, ויש להתבונן בזה מהו הטובה של הזקנה, שאברהם אבינו ביקש רחמים על זה, הלא בודאי בשביל כבוד המדומה דאולי יכבדו ליצחק בנו ולא לו, לזאת בודאי לא היה חושש אברהם אבינו, ולא היה מבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא על זה, ומסתמא מונח בזה מטרה נכבדה עד שאברהם אבינו ראה ההכרח לבקש רחמים על זה, וצריכין לידע דבר ההכרח הזה.

ואמר הרב הנ"ל דהענין בזה הוא כן, דהן אמנם דעד אברהם לא היה זקנה, ולא היה ניכר האב בפני הבן, ולא היו יודעים למי מכבדין, אמנם זאת לא היה רק בפני ראות העין אך בשכל ובהרגש הפנימי בודאי היה ניכר מי הוא הנער ומי הוא הזקן דהלא אף שנאמר שהיו שוין בכל דבר כמו שכתבנו בפרשת חיי שרה עיין שם אך באריכות ימים ע"כ לא היו שוין, והזקן חי על כל פנים יותר מהנער, וכתב וישישים חכמה ואורך ימים תבונה (איוב י"ב י"ב) משום שזקני תלמידי חכמים כל זמן שמזקינין דעתן מתיישבת עליהם, מפני שכבר שקט רוחם מהמית הזמן ועתה יכירו האמת, ואורך ימים תבונה, משום דכמה הרפתקאות עברו עליו, ויש לו הרבה נסיונות הזמן, ויוכל להבין מעניניו שעברו על זמן הנוכחי, ומי שדבר עמהם בודאי מיד היה מכיר מי הוא האב ומי הבן, דהלא אוזן מלין תבחן, ורק בפני העין לא היה ניכר, וחשש אברהם אבינו אחר שאין ניכר מי הוא הנער ומי הוא הזקן, והן אמנם שבינו לבין בנו אין נפקא מינה, שדעת יצחק היה כדעת אביו הזקן בכל דבר, אך אצל אחרים יש נפקא מינה גדולה, ומרחק רב בין דעת זקנים לדעת נערים, שהנערים נקשרו ונטבעו בעולם חזו ועניניו, ודעתם נוטה אליהם ברי' דבר, לא כן הזקנים, הם יודעים להכיר האמת, ויועצים לנטוש העולם הזה מעט, ולפנות אל השלמות ולתכלית האמיתית, ואחרי שאין יודעים להבחין בין זקן לנער, פן ישמעו לעצת הנערים, ואף שאוון מלין תבחן, אך מי יודע אם יהיה להם שכל להבחין בין טוב לרע, בין אמת לשקר, דטבעי בני אדם לנטות יותר לעסקי עולם חזו ועניניו מאל תכלית השלמות, ואברהם אבינו ע"ה שידע כי הוא צור שממנו יוחצב הלאום ישראל, רצה לצוות את בניו, ואת בית ישראל אחריו, כי ישמרו אח דרך ח', בעי רחמי ותבע זקנה, כדי שידעו ישראל אל מי לשמוע, ועצת מי שמעוטר בזקנה לעשות, אמר לו הקדוש ברוך הוא טוב תבעת וממך הוא מתחיל.

וזהו כוונת הגמרא, עד אברהם לא היה זקנה, מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם, ר"ל דהוה בעי למשתעי עצה ומוסר בהדי אברהם, משתעי בהדי יצחק, כיון שראה אברהם כן, חשש לדורות הבאים אולי ישמעו לעצת נערים כנ"ל, לכן בעי רחמי והוה זקנה.

וזהו גם כן כוונת המדרש שהתחלנו, אמר רבי עקיבא נמשלו ישראל לעוף, מה העוף הזה אינו פורח בלא כנפים, כך ישראל אינו יכולין לעשות דבר חוץ מזקניהם, משום דהם יורו לעשות כתורה וכמצוה, דהם נמשכו אחר הרגש הזקנים שבויר שלפניהם ונפשם קשורה בנפש התלמוד, לזאת אם אנחנו נשמע להם, ימשך כן שלשלת התורה והמצוה, ויוכל הלאום להתקיים ולעמוד, אולם אם לא נשמע להם חלילה, והנערים רחוקים מאד מהתלמוד, וגם כמה דברים מעניני הדת מוזר להם, אז לא יוכל ישראל להתקיים ולעמוד חלילה. (קהלת יצחק)

ובפרש ללבן הארמי כאשר ישמע שאברהם רק ממשפחתו יקח אשה לבני ירבה עליו מהר ומתן כחפצו. ועוד הקשה הגאון הנ"ל מה שכתב הבעל הטורים בפסוק וישם לפניו לאכול שנתן לו סם המות בקערה רק שבא מלאך וכו' הלא כל המפרשים ובראשם בעל עקידה מתארים לבן הארמי לחוקר גדול [פילוסוף] ואין דרכו של פילוסוף להרוג אנשים בשביל ממון. ואמר הוא ז"ל כי כוונה אחרת היתה כי לבן תמיד היה צופה לעקור אמונת אברהם אבינו ע"ה כדי שרק דעתו ואמונתו המשובשת יהיה בעולם ולא אחרת, והיתה בזה קנאה גדולה. והנה כאשר ראה לבן שאברהם שלח שליח אליעזר עבדו לקדש אשה ליצחק בנו אמר עכשיו הגיע העת משום דאמרין (במסכת נזיר) האומר לשולחו צא וקדש לי אשה ומת השליח אסור בכל הנשים שבעולם משום דחיישין דלמא השליח לקדש אחותה וכדומה, א"כ אם ימות אליעזר שליח אברהם בעד יצחק יהיה יצחק אסור בכל הנשים שבעולם ימות יצחק בלא בנים וישאר רק אמונתו בעולם, אליעזר הבן כל זאת. לזאת אמר להם תדעו כי אדוני צוה עלי לאמר לא תקח אשה לבני מבנות הכעני, ואמרן שם (במסכת נזיר) האומר לשולחו צא וקדש לי אשה ממשפחה זו ומת מותר במשפחה אחרת, א"כ אם תמיתני יהיה מותר בשאר נשים. (ס' דברי חיים לרבי חיים ברוקביץ – ורשא תרס"ג)

שליחות לב"נ

ויברכו את רבקה ויאמרו לה אחתנו את היי לאלפי רבבה וירש זרעך את שער שנאיר. [חיי שרה כד, ט]

כתב רבנו – רבי יצחק אלחנן ספקטור: ולכאורה יש להוכיח ממש"כ התוס' בכתובות (ד' ז') בד"ה שנאמר ויקח בועז כו' דמסכת כלה מיתתי קרא על ברכת חתנים מן ויברכו את רבקה, והוכיחו מזה דאף אשה המתקדשת ע"י שליח ג"כ צריך לברך, שהרי אליעזר שליח היה עכ"ל, ולמש"כ הפר"ד (בדרוש א') דשיטת התוס' דקודם מתן תורה לא יצא מכלל בני נח, א"כ קשה איך הי' יכול אליעזר להיות שליח ליצחק, אע"כ מוכח דהם משוים שליח לכמותם, אך זה יש לדחות בכמה אנפי. ולענ"ד נראה להוכיח מהא דקידושין (דף מ"א ע"ב) דיליף מן ושחטו אותו כל קהל ישראל כו' ששלוחו כמותו, וקשה לשיטת הסוברים המובא בפר"ד (דרוש א' וב' וג') דס"ל דקודם מ"ת לא היה להם דין ישראל, א"כ תקשה מקודם דמסיק התם דשאני התם דאית לי' שותפות בגווייהו, איך הי' יוצאין מצות שחיטת הפסח בפסח מצרים דאז לא היה נוהג דין שליחות, אע"כ מוכח דכיון דהשליח דומה להמשלח נוהג בו דין שליחות, וה"ה נכרי לנכרי כנ"ל, וביותר מוכח כן ומבואר במדרש סדר נח פ' ל"ד דנוהג בב"נ דין שליח, וחייב ע"י שליח, אלמא דנוהג בב"נ דין שליחות. הג"ה, ולכאורה יש מקום לומר לפמ"ש הפר"ד (דרוש א') דנחלקו בו חכמי התלמוד אי יצא מקודם מ"ת מכלל בני נח אי לא, והוא כי בסנהדרין (דף נ"ח) איתא דגוי שהכה את ישראל כו' שנאמר ויפן כה וכה כו' ובמדרש שמות איתא טעם אחר על הריגת משה להמצרי, ופי' המהר"ש יפה משום דהמדרש ס"ל דהי' להם קודם מ"ת דין ב"נ ותלמוד דידן דילפי בסנהדרין זה ס"ל דהיה להם מקודם מ"ת דין ישראל עכ"ל, והובא בפר"ד שם, ולפ"ז י"ל דהמדרש דס"ל דנוהג דין שליחות בב"נ, אויל לשיטתו דס"ל דקודם מ"ת היה להם דין ב"נ, ולכן היה קשה להו מפני מה הרג משה להמצרי והוכרח לתת טעם אחר, ומזה הוכיח בעל המדרש דנוהג בו שליחות, משום דאל"כ תקשה איך יצאו במצות שחיטת הפסח דהוא לא היה נוהג אז דין שליחות, ובע"כ מוכח דגם לנכרי נוהג ג"כ דין שליחות.

ולפ"ז עדיין יש לומר לשיטת תלמודא דילן דס"ל דהי' להם דין ישראל, א"כ אינו מוכח כלל מהא דושחטו אותו כל קהל כו', משום ד"ל דאז ג"כ הי' נוהג דין שליחות משום דהי' להם דין ישראל אף קודם מ"ת, משא"כ לב"נ י"ל עדיין דאף נכרי לנכרי לא נעשה שליח, והירושלמי דדמאי דהובא במג"א הנ"ל י"ל דס"ל ג"כ כשיטת הסוברים דקודם מ"ת הי' להם דין ישראל ולכן אין מוכח מושחטו אותו כנ"ל, אך זה ליתא דהא חזינן דהמ"ד במדרש דס"ל דב"נ נוהג בו דין שליחות הוא ר' חנינא ובעל המימרא בסנהדרין דגוי שהכה את ישראל חייב מיתה הוא ג"כ ר' חנינא, וכבר הוכיח המהר"ש יפה הנ"ל דמאן דס"ל דגוי שהכה ישראל חייב מיתה, ס"ל דאף מקודם מ"ת הי' להם דין ישראל, ואפ"ה ס"ל לר' חנינא גופא דב"נ חייב ע"י שלוחו, אלמא דנוהג בו דין שליחות לכמותו, ובע"כ מוכח דלא תליא זה בזה, דאף דליכא הוכחה מושחטו אותו הנ"ל, מ"מ ס"ל מסברא דנוהג בו דין שליחות, א"כ עדיין אין לדחות להן שיטה דס"ל דנכרי לנכרי נעשה שליח, דיש להם סייעתא מן המדרש הנ"ל ומדרש הנ"ל הובא באו"ת סימן ל"ב יעו"ש, וכ"כ המחנה אפרים (ה' שלוחין סי' י"ד)

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

כניסת שבת ב"ב 4:17

יציאת שבת ב"ב 5:17

גיליון 28

תשפ"ג

פרשת חיי שרה

ביאורי תפילה

"תצא רוחו ישוב לאדמתו"

הגר"ח קנייבסקי **זצוק"ל** נשאל מהו אדמתו, היה צריך לומר ישוב לאדמה.

והשיב ע"פ המדרש תנחומא בפרשת פקודי (ג) שאומר שכל אדם נגזר עליו היכן יקבר. וז"ל בתו"ד ומטייל אותו המלאך מן הבוקר ועד הערב ומראה לו מקום שהוא עתיד למות בו ובמקום שהוא עתיד להיקבר בו עכ"ל. וזהו מה שאמר "אדמתו" שלו, מקום קבורתו.

מדוע העדיף אברהם שיקחו אשה לבנו ממשפחתו והרי עבדו

ע"ז

"לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני" (כד, ג)

הר"ן **בדרשותיו** (דרוש ה) מבאר שאברהם אבינו העדיף לקחת אשה לבנו מבני משפחתו אע"פ שהיו בהם עובדי עבודה זרה, ולא מבנות כנען, מפני שהכנענים היו מושחתים במידות, כפי שהתורה מזכירה פעמים רבות "תועבות ארץ כנען", ושחיתות המידות והנפש שהם במהות האדם בפנימיותו עוברים מאב לבן בירושה משא"כ עבודה זרה שהוא בעיני דיעות שהן דבר חיצוני לא עובר בירושה.

האדם נבחן במידות טובות ולא מספיק שעושה מופתים

כשאליעזר ניצב ליד הבאר, התפלל "והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק וכו'. וכשראה את רבקה כאשר כדה על שכמה מתקרבת אל הבאר, והמים עולים לקראתה. ביקש ממנה הגמליאני נא מעט מים מכדך וכו'. ויש לשאול האם לאחר נס ומופת כזה שהמים עולים לקראתה, יש עוד צורך במבחן החסד? הלא מן השמים הוכיחו שהיא צדקה?
אלא יש ללמוד מכך שמופתים אינם הוכחה על האדם שהוא מושלם ובעל מידות. יתכן שזה זכות אבות או סיבות אחרות. האדם נבחן רק בעבודתו העצמית ובמידותיו הטובות.

מדוע עשה אברהם את קנין מערת המכפלה בפירסום

"לאברהם למקנה לעיני בני חת בכל באי שער עירו" (כג, יח)

מדוע התורה האריכה כל כך בסיפור קבורת שרה, ומדוע עשה אברהם אבינו את קנין מערת המכפלה לעיני כולם בפירסום?

מבאר המלבי"ם היות ואברהם אבינו כל חייו פירסם את אמונת ה' בעולם, ואחד מיסודות הדת היא האמונה בהישארות הנפש אחר המוות ושישיגי עפר יקיצו לעתיד לבוא. ובני דורו לא האמינו בזה ולדידם החיים מסתיימים במוות והקבורה רק משום ביזיון החיים ומשום הסירחון. וכדי לנטוע בלב העמים את האמונה בחיים הנצחיים קנה אברהם אבינו חלקת קבר בפירסום, ונתן בעדה הון רב להודיע שהקבורה היא הכנת מקום לגוף המת, שבעתיד יקום לתחייה.

היאך אברהם חמד את מערת המכפלה ועבר על "לא תחמוד"

"ופגעו לי בעפרון בן צחר" (כג, ח)

יש להקשות היאך אברהם אבינו, שקיים את כל התורה, שלח שליחים לעפרון כדי שיפצירו בו להסכים למכור את המערה, הרי איסור "לא תחמוד" אוסר על האדם להרבות רעים להפציר בחבירו למכור לו חפץ כמבואר ברמב"ם בהלכות גזילה?

ותירץ האדמו"ר מגור זצ"ל (ליקוטי יהודה) שאברהם אבינו לא חמד, משום שהארץ כבר ניתנה לו ע"י השי"ת, ושלו היתה כמבואר ברש"י בפסוק ד'. אלא שחפץ לעשות קנין לעין כל כדי שלא יערערו על כך בעתיד. [בספר כתנות אור כתב שא"א קנה בכסף משום "דעביד איניש דזבין דיניה" (ב"ב ל:): דאדם מסכים לקנות קרקע בכסף כדי למנוע מריבה].

מדוע לא אכל אליעזר עד שסיים דבריו

"ויושם לפניו לאכול ואמר לא אוכל עד אם דברתי דברי" (כד, לג)

הקדושת לוי ביאר את דברי אליעזר שאמר "לא אוכל עד אם דברתי דברי" ע"פ הרמ"א באבהע"ז (סא-א) שכתב דנהגו החתן והכלה להתענות ביום החופה, וכיון שאליעזר קידש את רבקה בשליחות יצחק ושלוחו של אדם כמותו לכן לא אכל.

וביאר דבריו, דהפתחי תשובה שם כתב בשם תשובות מהר"ם מינץ שנהגו להתענות כדי שלא יבוא המקדש לידי שכרות באופן שיצא לעז על הקידושין שנעשו בשיכרות. וכתב הפרי מגדים (או"ח תקע"ג) דלטעם זה המקדש על ידי שליח רק השליח מתענה [וכתב הפת"ש טעם נוסף שיום נישואין הוא יום כפרה ולכן מתענה. אבל טעם זה אינו שייך הכא דהוה רק קידושין בלא חופה].

לפי"ז יישב בספר חבצלת השרון מה שיש להעיר שהרי אליעזר כבר שתה מים באותו יום דכתיב "ותשקהו" נמצא שלא התענה? ולהנ"ל אתי שפיר דלטעם שלא יבוא לידי שיכרות יש להתיר שתיית מים מן הדין.

בענין מצות ניהום אבלים

בענין מצות ניהום אבלים

"ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכתה"

"ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלקים את יצחק בנו" (כ"ה, י"א)

מצוות ניהום אבלים הוא גם בין אדם למקום וגם בין אדם להבירו ☞ יקרא דחיי ויקרא דמתא
ו' נפק"מ בהא דניהום אבלים הוא יקרא דמתים ☞ אם מועיל לנחם דרך הטלפון ☞ אם יש מצוות חינוך בקטן

ניהום אבלים גמ"ח גם עם המתים ושישה נפק"מ

הרמב"ם בהלכות אבל (פי"ד ה"ז) כתב "יראה לי שנחמת אבלים קודמת לביקור חולים, שניהום אבלים גמילות חסד עם החיים ועם המתים".

א. מטעם זה שזו גם גמ"ח עם המתים כתב הרמב"ם **שמצות ניהום אבלים קודמת למצות ביקור חולים**.

ב. מת שאין לו מנחמים הובא ברמב"ם (פי"ג ה"ד) הולכין עשרה בני אדם ויושבין במקומו, ושאר העם מנחמים להם, וכתב המאירי דזה משום כבודו של מת.

ג. מצוות שבין אדם לחברו ניתנים למחילה, כגון חולה שמוחל שלא יבואו לבקרו או אורח שמוחל שלא ילווהו מחילתו מחילה, ומטעם זה כתב הרשב"א (בח"א תשובה י"ח) שאין מברכין על מצוות שבין אדם לחברו ומנה ביניהם את מצות ניהום אבלים שאין מברכין עליה מפני שניתנת למחילה ובידם לעקור ממנו מצוה זו.

תמה הגרא"ל שטיינמן זצ"ל דאף אם יקרא דחיי יכול האבל למחול, אבל יקרא דמיתא מי מחיל?

למבואר בדעת הרמב"ם נראה דלשיטתו **דלא מהני מחילת האבלים על מצות ניהום אבלים**.

אם מועיל לנחם אבלים דרך הטלפון

ד. בקיום מצות ניהום אבלים דרך הטלפון כתב בשו"ת "אגרות משה" (או"ח ח"ד סימן מ') והובא בספר "פני ברוך" (פרק י"א סעיף י"ב) שאין לנחם דרך הטלפון, כיון שנחום אבלים הוא גם גמילות חסד למתים דהנשמה אוננת שם, (ומ"מ קצת מצוה יש גם ע"י טלפון).

וכך מובא בספר "דרך שיחה" (ח"א עמ' קכ"ד) בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל **שניהום דרך הטלפון לא מהני למתים**.

ה. **כשמנחמים אבל יחיד נוהגים לומר "המקום ינחם אתכם" בלשון רבים**, דיש בזה נחמה לאבל וגם למת. אולם בסידור היעב"ץ כתב שכשמנחמים ליחיד אומרים "ינחם אותך".

ו. התועלת שיש למת כשמנחמים את האבלים ביאר הגרא"ל שטיינמן זצ"ל היא ע"פ מה שאמרו חז"ל שבשמים אומרים "ראו מה הבריות אומרים עליו", ולכן יש מעלה לספר בשבחו ומעלותיו של הנפטר, וזה פועל ומטיב לנפטר בשמים.

מצות חינוך קטן לניהום אבלים

איתא בעירובין (פב) דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, וקטן בן שש יוצא בעירוב אמו.

העירו תוספות דאע"ג שאין מערבין אלא לדבר מצוה, מ"מ בקטן נמי איכא מצוה לחנכו. בהגהות "טל תורה" כתב דמוכח מדברי תוספות דשייך מצות חינוך קטן לילך עמו **לבית אבל ולבית המשתה**.

בספר "דברי סופרים" (הלכות אבלות להגר"נ יברוך זצ"ל פרק כ"ח סעיף מ"ט) הביא בשם ה"ראשית חכמה" (פרק גידול בנים) שההולך לגמול חסדים כגון ביקור חולים והכנסת כלה הוצאת המת וניהום אבלים וכיו"ב, יולך בניו עמו שעי"ז מחנכם לגמול חסד.

ברכת ניהום אבלים

פרש"י (ע"פ הגמ' בסוטה יד.) "ויברך" ניהומו תנחומי אבלים.
"שפתי חכמים" מבאר שהראה שהקב"ה ניהמו, דאי סלק"ד שברכו כפשוטו מדוע אמר הכתוב "אחרי מות", דמה לי אם ברכו בחייו או לאחר מותו.

ה"דבינו אפרים" והמהרש"א (בסוטה שם) כתבו רמז לדבר ד"ויברך אלקים את" בגימטריא זה "ברכת אבלים".

נוסח ברכת ניהום אבלים כתב הפרישה (ביו"ד סימן שצ"ג, ס"ק ג') "המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים".

ה"יפה תואר" (במד"ד פ"ב, א') כתב שבירכו "שלא יוסיף לדאבה עוד", כדרך שמברכין לאבל. בספר "דברי סופרים" (להגר"נ יברוך זצ"ל פרק כ"ח סעיף כ"ה) כתב שיש מוסיפים "ולא תוסיפו לדאבה".

מה המקור למצות ניהום אבלים מדאורייתא

"הרבינו יונה" בברכות פרק "מי שמתו" (דף יא: ברי"ף) כתב וז"ל "תנחומי אבלים מדאורייתא דבכלל גמילות חסדים הוי, וגמ"ח מן התורה כדאמרינן בב"ק (ק.) ו"הודעת להם את הדרך" זו גמ"ח.

"התורה תמימה" תמה על הרבינו יונה מדוע לא הביא את הדרשה שבגמ' בסוטה (יד.) מקרא ד"אחרי ה' אלקיכם תלכו... ובו תדבקון", דמצוה להידבק בדרכיו לגמול חסדים לקבור מתים ולבקר חולים וכאן מצינו שאף מנחם אבלים?

מצות ניהום אבלים היא גם 'בין אדם למקום' וגם 'בין אדם להבירו'

בספר "אשר לשלמה" (מועד סימן ז') כתב לבאר שבמצות גמילות חסד איכא תרת.

האחת מצוה שבין אדם לחברו מקרא ד"ואהבת לרעך כמוך", לדאוג למלא את צרכיו של חברו.

והשנית מצוה מהלכות "דעות" שישתדל האדם להדמות לקונו כפי יכולתו וכוחו והוי מצוה לשמים, ואין המצוה המעשה עצמו ואף לא החסד אלא מה שמשתדל להדמות לו וכמש"כ הרמב"ם בהלכות דעות (פ"א ה"ו).

ונ"מ א. **דהחלק של הבין אדם לחברו שהיא מצוה תכליתית מקיים גם בלא כונה ומחשבה** כמו במצות צדקה כגון בכפיה (עי' ב"ב ח: כמבואר ב"קובץ שיעורים" (ח"ב סימן כ"ג ס"ק ו' ובפסחים אות ל"א), אבל את המצות "והלכת בדרכיו" אינו מקיים אם לא היתה כוונתו להיטיב, דלא מנהיג עצמו במעשיו בדרכים טובים.

ב. שבאופן שמשתדל והולך לבקר החולה או לנחם האבל ולבסוף **לא עלה בידו לבקרו או לנחמו**, מ"מ מצות "והלכת בדרכיו" קיים, שהרי עיקר מצוה זו שיהיג עצמו להדמות אליו כפי כוחו, וגם בזה הרי השתדל לפי כוחו להדמות לו.

אבל את המצוה המסוימת של ביקור חולים או ניהום אבלים, לא מקיים כל שלא ביקרו או שלא ניהמו.

בסיעתא דשמיא עד עתה יצא לאור 'קובץ משולחן גבוה' ו' חלקים על התורה וג' חלקים על המועדים.

להשגת הקבצים, להערות והארות, ולרשימת התפוצה של הגיליון

ניתן לפנות לטלפון 19094-05484 או במייל mg036198046@gmail.com

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

בס"ד ע"י מאיר שולביץ - מרדכי זיסקינד הגר. קטעים מתוך גיליון חידודי המועדים להערות ולקבלת הגליון המלא נא לפנות למייל 5401086@gmail.com

(כד, ב) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו שים נא ירך תחת ירכי:

אליעזר-מושל בתורת רבו

שאלה. איתא ביומא (כ"ח:) אליעזר עבד אברהם זקן ויושב בשיבה היה שנאמר ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל בכל אשר לו, אמר רבי אלעזר שמושל בתורת רבו. וצ"ב מה הטעם שהשמיעה התורה כאן דווקא ענין זה שהיה אליעזר יושב בשיבה ומושל בתורת רבו, ומה השייכות בין זה לענין שליחותו של אליעזר לקחת אשה ליצחק.

תשובה.

א] י"ל כיון דהלך לחפש אשה יש מקום ליצרא דעריות ולזה למדו מכאן דלא חשש אברהם לזה כיון דהיה זקן ויושב בשיבה והיה שליט ביצרו וכמו שדרשו בב"ר נ"ט דהמושל בכל אשר לו היינו שהיה שליט ביצרו, וזה בא לו מכא מה שה' שולט בתורת רבו וכו' ולכן למדו זה מכאן.

ב] יש אומרים מזה שכתבה התורה "אשר לו", ודאי כוונת התורה היא מה שקנוי לאדם עצמו וזה רק קנינים רוחניים ולא קנינים גשמיים. ג] בספר נעם שיה כתב, דהרי נאמר במסכת שבויעת לח, ב אמר רב פפא האי דיינא דאשבע בתפלין נעשה כמי שטעה בדבר משנה וחזר. ושואלים תוספות לפי רב פפא כיצד השביע אברהם אבינו את אליעזר לכתחילה ב'מילה' שהיא כתפלין, ותיירצו כי הגמרא אומרת בהמשך שתלמיד חכם מותר להשביע בתפלין, לפי זה מובן מדוע הדגישה התורה כי אליעזר מושל בתורת רבו, כדי ללמדנו כי היה לו דין תלמיד חכם ולכן ניתן היה להשביעו במילה.

מדוע אברהם לא יצא בעצמו לחפש אשה ליצחק

שאלה. האם לאברהם כשהקב"ה ציוה אותו לך לך מארצך וכו' נאסר עליו לחזור לחרן או שלא, דאם לא כן, מדוע אברהם לא הלך בעצמו ולחפש אשה לבנו וצ"ע.

תשובה.

א] כתב בספר למסבר קראי להגאון רבי צבי רוטברג שליט"א, י"ל"ע אי אברהם עצמו הי' מותר לו לילך לחרן דאף דבפשוטו לא נאסר על אברהם לצאת מא"י מ"מ אפשר דלחרן שאני כיון שנצטווה לך לך מארצך וגו' אפשר שהוא צווי לעולם לא לחזור לשם אמנם בפשוטו אין זה אלא ציווי הליכה לא"י ואין בזה איסור חזרה מ"מ נראה דיש מקום עיון בזה ואם נניא דאברהם אסור לחזור לחרן א"ש מה שהי' צריך לשלוח את אליעזר לקחת אשה ליצחק ולא עשה הדבר בעצמו וכבר נתקשו בזה מן המפרשים וצ"ע.

ב] ובאמת כן הקשה האמרי אמת, ותיירץ כיון שאאע"ה נצטווה לך לך לא רצה לחזור משם ללא ציווי מהקב"ה. והבית ישראל תירץ כיון דהיה השידוך צריך להעשות בדרך הסתר כדי להסתיר את המקטרגים והמסטינים, לכן שלח אאע"ה את אליעזר שהיה עבד, ואעפ"כ עדיין היה זקוק אליעזר לתפילת אאע"ה ולבקשת אליעזר.

ג] ובס' מנחת מחבת (סי' ט) תירץ דאברהם אבינו היה ירא ליקח בעצמו אשה עבור יצחק, משום שאדם קרוב אצל עצמו וכל שידוך שיציעו ליצחק, יחשוב אברהם שעבור יצחק מגיע שידוך יותר מעולה ויותר נכבד, ובעיכובים כאלו לא יצא השידוך אל הפועל, לכן שלח את אליעזר. ד] נראה דל"ק משהרי לכאורה אברהם ידע מי היא בת זוגו של יצחק, שהרי אחר העקידה נתבשר שנולדה רבקה (עי' רש"י לעיל כ"ב, כ'), וכמו"כ לקמן כ"ה, כ'). א"כ היתה כאן שליחות פשוטה - להביא את רבקה, ולזה היה די לשלוח את אליעזר. (ומה שעשה אליעזר סימן על יד הבאר, זה היה ע"מ לשכנע את משפחת רבקה בעניין).

(כד, ג) ואשפיעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לפני מבנות הכנעני אשר אנכי יושב בקרבם:

האם שבועה זה בכלל שבע מצוות ב"נ

חידה. איזה דבר אינו מו' מצוות בני נח ובכל אופן בני נח מצווין לקיימו?

תשובה.

בספר הרוקח (סי' שסו) כתב שיש כמה מצוות שאינם בכלל שבע מצוות ב"נ ובכל זאת בני נח מצווין בהם. כגון גזל גניבה וחמס והעושה ויד עני לא החזיקו וצדקה וליידיה ולקט ושכחה ופיאה והיידור זקן, וכן עשיית מעקה ודינים ותיקון מאזנים ומשקלות ומדות. עיי"ש. **ובספר גלינוני הש"ס** (סנהדרין נו ע"ב) כתב שכל המצוות שמנה הרוקח דברים נימוסיים הם ומניעת נזק, וכל הדברים שהשכל מחייבם בכלל מצוות דינים הם וכן נח מצווה בהם. בתוספות השלם **ובפירוש רבינו חיים פלטיאל** כתבו, והלא שבועה אינו בכלל ז' מצוות שנצטוו בני נח, והיאך היו נזהרים לשמור זאת המצוה כמו שמר שבועתו, ותיירץ דבכלל עבודה זרה הוא מי שעובר על שבועתו כאלו כופר בעיקר. ובוה נצטוו גם בני נח. המל"מ (בפ"י מלכים ה"ז) והפנים יפות (ר"פ מטות) כתבו דשבועת בן נח הוא מאבזיריהו דברכת השם ואיסור מגדף הוא בכלל ז' מצוות שנצטוו בני נח. וכ"כ בספר הזכרון להגר"י הוטנר (סי' סא) שיש להוכיח משבועת אליעזר, דהיו חייבים לקיים שבועה קודם מתן תורה. וראה **באבני נזר** (יו"ד סי' שו) כתב דבני נח נצטוו בכל המצוות שיש בהם טעם, ולכן מכיון שמסברת הלב יש לנשבע לקיים שבועתו, נצטוו בני נח לקיים את שבועותיהם. ואף דק"ל דשבועה בעי ביטוי שפתיים, מ"מ אף כשלא ביטא בשפתיו מחוייב בקיום שבועתו מסברא ואובנתא דליבא. והם דברי הקדמת רבינו ניסים גאון לש"ס, כי כל המצוות שהן תלויות בסברא ובאובנתא דליבא כבר הכל מתחייבים בהם מן היום שברא אלוהים אדם על הארץ. וכ"כ במשך חכמה בפרשת יתרו והנצי"ב בהסכמתו לספר אהבת חסד דבני נח נצטוו במצוות השכליות. ולכן בני נח נצטוו לקיים את השבועה דיש בזה טעם שכלי, שכיון שמאמת דבריו בהקב"ה חייב לקיים. בשו"ע יו"ד (סי' רצו ס"ד) איתא, אסור לישראל ליתן בהמתו לעובד כוכבים להרביעה. וכתב בדרישה משום דבני נח מצווין על הרכבת אילן. והש"ך תמה עליו, ולא אמין שיצאו דברים אלו מפיו, דהא קי"ל דשבע מצוות נצטוו בני נח, ותו לא.

האם יש חיוב לשמוע להורים בעניני שידוכים

חידה. איזה דין בהלכות כיבוד אב ואם מדויק בפרשתינו.

תשובה.

כתב המשך חכמה כאן, אשר לא תקח אשה לבני. מה דלא צוה את יצחק בנו שלא ישא אשה מבנות הכנעני, מכאן ראייה להמוהרי"ק, הביאו הרמ"א (יורה דעה סימן ר"מ סעיף כה) דהבן אינו חייב לשמוע להאב אם מוחה בו מלישא אשה שהוא חפץ. ומה דצוה יצחק ליעקב "לא תקח אשה מבנות הכנעני" (להלן כה, א), הוא מפני שאמר לו (שם פסוק ד) "ויתן לך את ברכת אברהם (לך ולזרעך אחריו לרשתך) את ארץ מגוריו אשר נתן אלקים לאברהם". ובוה כתוב (לעיל יז, י) "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ כנען (לאחוזת עולם) והייתי להם לאלקים". ופירשו בסוף פרק נושאים על האנוסה (יבמות ק, א): 'לא תיסב כנענית ושפחה דלא ליזול וזרעך בתרה'. אם כן הוא תנאי. וכן אמר לו יצחק שלא תקח

¹ אגב האי ענינא יש לברר האם התורה היא תבלין לעבד כנעני. בגמ' קידושין ל ב בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, האם עבד כנעני הלומד תורה, התורה נעשית תבלין בשבילו ליצר הרע, דאולי רק למי שהוא מצווה ללמוד תורה התורה נעשית תבלין ליצר הרע, מהיכן לכאן יש להוכיח לענין זה. ונראה, דמכאן יש להוכיח מאליעזר דאע"פ שהיתה לו בת שרצה לנשאה ליצחק מכל מקום התגבר על יצרו, חזינו שתורה כזו גם מועילה נגד היצר.

מבנות הכנעני, ויחול עליך ברכת אברהם לנחול בארץ, כמו שנתן ה' לאברהם על תנאי זה. ומשום זה אמר (שם כח, ו) "וירא עשו כי ברח יצחק את יעקב, (ושלח אותו פרנה ארם לקחת לו משם אשה) בברכו אותו ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען", שאין זו מצוה שמחוייב לכבד את אביו, רק תנאי "בברכו אותו" שאם לא ישמע אליו בזה אין הברכה קיימת, וכמו שכתבתי.

לעשות שידוך על דעת לגור במקום שהסביבה לא טובה

חידה. מי שמצא שידוך במדינה רחוקה ואין המקום מקום תורה, והאשה אינה מסכימה אלא לגור שם, האם לא יעשה השידוך, או שיעשה ומהשמים ירחמו שיצליח לעשות גם מקום תורה שם- מהיכן ניתן לפשוט דבר זה.

תשובה.

בספר אהל משה הוכיח ממה שהכריח אברהם אבינו להשביע את אליעזר שלא להביא את יצחק לשם, שאף שלא היה עוד זיווג בעולם ליצחק הדומה לרבקה, אעפ"כ לא הסכים לשלוח את יצחק לגור שם, אפילו ע"י סירובו יתבטל השידוך, כי להיות רחוק מחבורה של ת"ח ומקום תורה, אף איש כיצחק ואשה כרבקה, יש לחוש ח"ו, אלא צריך להתאבק בעפר רגלי ת"ח ולדור במקום תורה.

ההבדל בין בנות הכנעני לבת בתואל הרשע

שאלה. הכלי יקר הקשה מה העדיפות שיש לבת של בתואל מבנות הכנעני הרי שניהם היו רשעים, ומתוך שהרשעות של הכנעניים זהו במידות וזה עובר בירושה, משא"כ אצל בתואל זה רק היה דעות כוזבות ואינו עובר בירושה, וצ"ע הרי גם הוא רצה להרעיל את אליעזר ולרצחו נפש ולקחת ממנו א"כ בוודאי שהיה מקולקל אף במידות.

תשובה.

י"ל דאברהם אבינו ידע דשחיתות המידות בארץ מולדתו לא נבעה משחיתות בגוף הנפש, אלא ממטרה של אינטרסים כלכליים, ובכך אפשר להתגבר בנתינת ממון, ולפיכך הביא אליעזר שטר ובו כתוב כל טוב אדוניו בידו, ולפיכך גם בחן את מידת החסד של רבקה, שהתמודדה עמו, משא"כ אצל אנשי כנען שחיתות המידות היא היתה אצלם כשיטה, ולכן נמנע אברהם להתחבר עמם.

שיעשה תנאי בשליחות

שאלה. צ"ע למה אברהם היה צריך להשביע את אליעזר, הרי מספיק היה שיעשה יצחק תנאי בשליחות שאם יקח מבנות כנען תתבטל השליחות, וממילא אין קידושיו קידושין.

תשובה.

בספר שמן המאור תירץ דאברהם היה צריך להשביע, דאי משום התנאי, לאחר גירות היו בנות כנען מותרות, והיה יכול להתיר ענר אשכול וממרא, לכן הוצרך להשביעו. ובספר **דביר קדשו** ביאר דצ"ל דיצחק שלח את אליעזר לקדש לו אשה, והוא היה שלוחו של יצחק ולא שלוחו של אברהם, ומאחר דאברהם איננו הבעלים, לכך על יצחק להשיאו, ולכן אינו יכול למנות שליח על דבר שהוא עצמו אין יכול לעשות, ולכן משום התנאי לא היה חייב אליעזר לעשות כדברי אברהם כיון שהוא אינו המשלח, לכן היה צריך אברהם להשביעו, שיקח בשליחות יצחק אשה רק ממשפחתו ולא מבנות הכנענים.

(כד, ד) פי אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק:

כיצד עשה אברהם לאליעזר שליח לקדש ולא חשש שימות השליח

שאלה. הנה תוס' (בכתובות ז, ב ד"ה שנאמר) הביאו ממסכת כלה, דמהפסוק (המובא להלן אחותינו את היי לאלפי רבבה) ילפינן לברכת אירוסין בעשרה. וכתבו תוס' שם, שמוזה יש ללמוד שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח, שהרי **אליעזר היה שליח לקדש את רבקה.** והוכיחו האחרונים מהכא², שאליעזר היה שליח לקדש אשה עבור יצחק, ולא רק שליח לברר מי האשה ולהביאה ליצחק שיצחק יקדשה, ויל"ע, א"כ כיצד מינה אברהם שליח לקדש אשה בלא לפרט את מי יקדש, שזה לכאורה שלא כהוגן, דהא משום הכי קנסינן למי שמינה שליח לקדש אשה בעלמא, ומת השליח, שיאסר בכל הנשים שבעולם, קנס משום שיכול להביא תקלה בשליחות זו שלא ידעו את מי קידש השליח.

תשובה.

א] בספר בכור שור (קדושין סא ע"ב) ביאר ע"פ דאיתא בגמ' נזיר (יב ע"א) דמקשה הגמ' מדוע קן שהופרשה לקרבן ופרחה אינה אוסרת את כל הקינים שבעולם וכמו דאם מת השליח אסור בכל נשים שבעולם, ומתוך הגמ' משום דכל דפריש מרובא פריש, ואע"ג דגם בקדושין שייך לומר שיקדש אשה בשוק ונימא דכל דפריש מרובא פריש, מ"מ לא מהני משום דהדרא לניחותא שחוזרת לביתה והוא ליה קבוע דהויא כמחצה על מחצה, וזהו שאמר אברהם ליצחק רק את בני לא תשב שמה וממילא לא יהיה אף פעם הדרא לניחותא ולכן אף אם ימות אליעזר לא יאסר יצחק בכל הנשים כיון שיוכל לקדש אשה בשוק ולא יהיה הדרא לניחותא, א"כ אזלינן בתר רוב.

ב] החתם סופר פירש דהרי הוצרך אליעזר להשתמש בשמות לקפיצת הדרך, וגבי זמן מועט לא היישין למיתה.

ג] במלא העומר למחר ל"ל צינץ פירש שלכן השביע את אליעזר דע"ז יחא שליח מצוה שאינם ניזוקים, א"כ לא היישין שמא ימות. ובמעדני אשר הביא שרבים תירצו שאברהם השביע את אליעזר שיקח רק ממשפחתו, ומותר בשאר הנשים שאינם ממשפחתו.

שליח עושה שליח בקידושי יצחק

שאלה. צ"ע לשיטות הפוסקים שהביא הרמ"א (אבהע"ז סי' לה ו') ששליח הולכה בקידושין אינו יכול למנות שליח אחר כיון שהדבר תלוי ברצון האשה והוא מילי שלא ממסרן לשליח, א"כ איך אברהם שהיה שלוחו של יצחק מינה את אליעזר לשליח.

תשובה.

א] המשך חכמה מיישב בדרך צחות שכיון שמה' יצא הדבר והוא מחויב להיות א"כ אי"ז תלוי ברצונה והוא כשליח הולכה בגט שיכול לעשות שליח אחר, הפנים יפות לבעל המקנה מתוך כיון שיד עבד כיד רבו תשיב כאילו אברהם קידש דהוי כשליח ראשון.

ב] בפנים יפות תירץ כיון דקיי"ל יד עבד כיד רבו א"כ חשיב כאילו אברהם קידש בו דהוי כשליח ראשון.

המנהג לקרות לחתן בפר' חיי שרה

שאלה. כ' הרבנו בחיי שנהגו לקרות לחתן ביום חתונתו בפרשת חיי שרה, להזכירו בנישואיו שיזהר שלא יקח אשה לשום יופי או ממון או שררה רק לשם שמים, והיינו שע"י לימוד הפרשה נבין ונשכיל לא לקחת אשה לשם יופי, וצ"ע דלטעם זה היה ראוי לקרותו קודם השידוך ולא ביום חתונתו שאז זה כבר מאוחר מידי.

תשובה.

א] ל"ל דבדאי מקודם לכן צריך שיקחנה גם מצד היופי דהא אמרו דאסור לקדש עד שיראנה ותמצא חן בעיניו, ודוקא כעת בנשואיו יש מקום לעוררו שח"ו אם יראה בה דבר מגונה יזכור שעיקר אשה לשם שמים ולא יתן עיניו רק ביופי, כי אהבה התלויה בדבר ובטל דבר בטלה אהבה.

² אמנם אי"ז מוסכם על הכל, דראה בספר בנין דוד פירש שאליעזר לא נעשה שליח לקדש אלא נעשה שליח ליקח עמו אשה להביאה ליצחק והוא יקדשה, א"כ אתי שפיר דליכא שום חשש.

ב] הגרא"ב פינקל כתב דאמנם לבני דורינו ביום חופתו זה מאוחר מידי, אבל עכ"פ ביום חופתו צריך החתן לקחת עמו את הלכה מפרשתינו, איך שיצחק בדק את רבקה בנר דולק מע"ש לע"ש ובענן על האהל ובברכה בעיסה, ואיך שהתורה מתארת את המידות טובות של רבקה, דכל זה צריך לעמוד כנגד עיניו בשעת הנישואין, ובנישואין בוודאי שהכוונה מעכבת.

(כר, יב) ויאמר ה' אליה ארני אברהם הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם ארני אברהם:

תפילה לשדוכים

שאלה. מהיכן בפרשה רואים שהעיקר בשידוך הוא תפילה.

תשובה.

א] הנה ממה שהתפלל אליעזר, שה' יזמין לו את השידוך ליצחק, והתורה האריכה בסיפור דברים אלו וכמש"כ רש"י כאן, יפה שיחתן של עבדי אבות וכו', וחזונו שהועילה תפילתו מיד, א"כ חזונו שהעיקר בזה הוא התפילה.³

ב] וראה עוד **בעל הטורים** על הפסוק ויצא יצחק לשוח בשדה, כתב, היינו תפילה, שיצחק תיקן תפילת המנחה ואז נודמנה לו רבקה, והיינו דכתיב על זאת יתפלל כל חסיד לעת מצוא והיינו אשה, דכתיב מצא אשה מצא טוב. הרי שתפילה ובפרט תפילת מנחה מסוגלת לעת מצוא. (כר, יד) וזהו הנער אשר אמר אליה הטי נא פדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הפחת לעבדך ליצחק ובה אדע פי עשית חסד עם ארני:

אברהם ידע שרבקה היא שדוכו!

שאלה. צ"ע בשביל מה אליעזר עשה את כל הבדיקות אחר רבקה, הרי מצינו ברש"י בסו"פ וירא שכבר לאחר העקידה אילו היה בני שחוט כבר היה הולך בלי בנים היה לי להשיאו אשה מבנות ענר אשכול וממרא, בשרו הקב"ה שנולדה רבקה בת זוגו, וא"כ לכאורה אברהם ידע שהשדוך של יצחק זה רבקה, א"כ מדוע לא שלח את אליעזר ישירות לביתו של בתואל. (וגם מכל הפרשה משמע שאליעזר לא ידע מי היא המיועדת להיות אשתו, וכמבואר ששאל שלא כהוגן).

תשובה.

בספר זרע שמשון כתב שאליעזר רצה שיהיה במעשה השדוך נס, משום שרבקה היתה קטנה בת ג', וחשש אליעזר שבתואל אביה יסרב להשיאה ויאמר לו דאסור לו לאדם שיקדש את בתו קטנה עד שתגדל ותאמר בפלוגי אני רוצה, ולכן הוכיח לבתואל שמהניסים שהתרחשו בזיווג הזה ניכר בעליל שמה' יצא הדבר, ולכן אין לחוש שמא שתגדל לא תתרחצ בו. ועוד תירץ דבוודאי אילו היה בא לבית בתואל, בוודאי יתרחצו בכך, וחשב אליעזר בדעתו, שאם השדוך הזה יצא לפועל מבלי שום נס, לא יהיה בזה כבוד לאברהם, וכולם יאמרו שהשיא בתואל את בתו לאברהם מחמת עשרו וכבודו, משום כך רצה אליעזר שיהיה הדבר בדרך נס, ובכך יתגדל כבודו של אברהם שהקב"ה עשה נס לעשות את משאלות לבו של אברהם, ובכך יתברר שכל מעשה נשואיהם נגמר לש"ש לקיים גזירת הבורא שרצה בכך.⁴

בדיקה על יראת שמים

שאלה. מדוע אברהם אמר לאליעזר לבדוק אותה רק במידות ולא ביראת שמים, האם יש לה?

תשובה.

י"ל דאברהם אבינו רצה לדעת שהיא מושרשת במידות טובות הנובעות מיראת שמים, ולא הסתפק ביראת שמים בלבד, וביקש לדעת שיש לה את מידת החסד, להעניק ולהוסיף מעצמה, וזו ההוכחה על מידות הכרוכות ביראת שמים, לכן בחן אותה באומרו הטי נא כרך ואשתה, וכשהיא ענתה שתה וגם לגמליך אשאב, לכן נאמר שאכן אותה הוכחת לעבדך ליצחק.

(כר, יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמליני נא מעט מים מפרך:

בעלת מופת אין זה סימן

שאלה. וירץ העבד לקראתה וכו' רש"י שראה שעלו המים לקראתה, וצ"ע דמכיון שראה שהיא כ"כ צדקנית ובעלת מופת למה צריך לבדקה בבדיקות וחקירות?

תשובה.

א] אפשר דיש לחוש לכשפים שעשה כן ע"י כישוף, א"נ אולי היה סבור שמא המים עולים לקראתו מכח שהוא עבד אברהם.

ב] **רבי יחזקאל מקוזמיר** הסביר שלמרות שנוכח אליעזר וראה במופתים גלויים, עדיין נזקק לבחון אם היא גומלת חסדים, משום שמידה טובה אחת עדיפה על יכולת של עשיית מופתים.

(כר, יח-יט) ונתאמר שתה ארני ותמחר ותרח פרה על נרה ותשקה: ותפל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלי לשתת:

בביאור ד' המג"א לחלק בין אכילה לשתייה בעניין אכילה בהמה קודם אדם

שאלה. כתב המג"א (סי' קס"ז ס"ק י"ח בשם ס"ח), מכאן דאע"פ שאסור לאדם לטעום קודם שיאכיל לבהמתו, הני מילי באכילה אבל לשתייה האדם קודם, כדאשכחן ברבקה שאמרה שתה וגם גמליך אשקה, וצ"ע מה ההבדל בין שתיה לאכילה, ואם נאמר ששתייה זה צער גדול ולכן האדם קודם, א"כ האם יהיה מזה נ"מ להלכה שבמקום שהאדם מצטער ביותר יהא מותר לו לאכול קודם לבהמה דומיא דשתייה וצ"ע.

תשובה.

3 בעניין תפילה על הזיווג. יש לברר האם כשמתפללים על שידוך אפשר להתפלל על בחור פלוני, או בחורה פלונית, או שאין נכון להתפלל כך אלא רק להתפלל באופן כללי שה' יזמין לו את השידוך שלו. **תשובה.** אכן אסור לאדם להתפלל על זיווג מסויים, וכמו שהובא בירושלמי (כתובות) שהיא לא תתקיים בידו וכמו שפירש בפני משה שאח"כ ימות או יגרשנה ותנשא לכן זוגה לקיים הגזירה מן השמים שתנשא לכן זוגה. ואמרו בגמרא מועד קטן (יח ע"ב) רבא שמעיה לההוא גברא דבעי רחמי ואמר, תזדמן לי פלניתא, א"ל לא תיבעי רחמי הכא, אי חזיא לך, לא אזלא מינך, ואי לא כפרת בה', וביאר בתשב"ץ (ח"ב סי' א) כלומר תכפור לומר כי התפילה לא תועיל. ובעין יעקב הגירסא כפרת בה, ופירש רש"י שם שאם אינה בת מזלך ותשאנה, לסוף כפרת בה, תתנחם עליה. ובפירוש הכותב מוסיף, שלא יבוא הזיווג יפה כיון שאינה בת מזלך.

⁴ **כתב בספר אמרי אליעזר** (לר"א פריפעלד רה"י עץ חיים אנטורפן) ונראה ליישב עפ"ד הגמ' בריש סוטה דאמרו שם כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי אין מזווגין לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו שנאמר תהלים קכה כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, ומקשה והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני פלוני שרה פלוני פלוני ומשני לא קשיא הא בזווג ראשון לפי המזל הא בזוג שני לפי מעשיו, רש"י וכו' בהגהות הגריעב"ץ שם ע"ה באלשיך בפרשה זו שאין הכוונה לאשתו ראשונה ואשתו שניה אלא כל אדם אם זוכה נושא את הזיווג ראשון ואם קלקל מעשיו אינו זוכה ומזווגים לו אשה לפי מעשיו ולפעמים הוא למעליותא שהאשה המגיע לו על פי מזלו אינה טובה לו כ"כ וע"י שתיקן מעשיו זוכה לזיווג שני שהיא לפי מעשיו, נמצא שאע"פ שאברהם ידע שהזיווג שהכריזו ליצחק היא רבקה מ"מ חשש שמא קלקלה מעשיה והיה צריך לברר קודם אם עדיין ראוייה היא ולכן לא הזכיר את שמה בשליחות. וממילא ביאר בס' אמרי אליעזר שאע"פ שאברהם ידע שהזיווג שהכריזו ליצחק היא רבקה, מ"מ חשש שמא קלקלה מעשיה, ולכן היה צריך לברר אם עדיין ראוייה היא, ולכן אאע"ה לא הזכיר שמה בשליחות. ובספר שי למלך תי' שאברהם רצה שגם בתואל ולכן ירגישו שמה' יצא הדבר, למרות שהוא ידע שהיא המיועדת ליצחק וכמו שנאמר הנה רבקה לפניך וגו' כאשר דבר ה' וגו'. עוד י"ל שהיה חשש שאם הם ידעו בתחילה שהיא המיועדת ליצחק הרי אין לו ברירה ועכבהו ויעלו את המזוהר ומתן.

א] בתורה תמימה כ' לחלק דרוקא שתיה דאין אדם שותה אלא לצמא לכן שרו במקום צערא אבל אכילה אדם רגיל לאכול גם כשאנו רעב ולכן לא שרי במקום צערא.

ב] בשו"ת הר צבי (או"ח א סימן צ) כתב, א, די"ל דצער של צמא קשה יותר ולכן בצמא אינו מחויב להקדים לבהמה. ב. הטעם הוא, משום דבאכילה ימשך סעודתו ויבוא לישכח שבהמתו עדיין לא אכלה, וכמו דמצינו דבענין אסור אכילה קודם תפלה יש חלוק בין אכילה לשתיה, דלשתות מים קודם תפלה ליכא איסורא. ה"ה בבהמה דרוקא באכילה מחויב להקדים דשמא ישכח, משא"כ בשתיה ליכא טעמא דשכחה, ולכן מותר לשתות קודם הבהמה.

הראייה שמקדימים בשתייה האדם לבהמה.

שאלה. הנה כתב במגן אברהם (סי' קס"ז ס"ו) דמכאן מוכח דבשתיה אדם קודם. ויש לעיין מה הראיה מרבקה, דהא ליכא כלל מצות צדקה להאכיל לבהמות מצד צורך הבהמות שהרי אין שום חיוב להאכיל לבהמות שהן הפקר מדין צדקה, שלא נאמרה מצות צדקה אלא לאחיך, וגם מדין צער בע"ח אף למ"ד דאורייתא בב"מ דף ל"ב נמי לא מצינו דנהיה מחויבין להאכיל לבהמות של הפקר, אלא שהוא רק דין שאסור לצערם בהכאות והנחת משאות יותר מכפי יכולתה וכדומה וא"כ בהכרח שהוא רק דין שעל הבעלים ולא על רבקה (שלא הייתה הבעלים וא"כ אין לה שום מצוה), וא"כ מה ההוכחה מרבקה.

תשובה.

י"ל דהראיה של ספר חסידים היה שאצל עין המים של רבקה לא היה של הפקר, אלא היה שייך לכל בני העיר והם היו שותפים בה, ומוטל על בני העיר להשקות בהמותיהם, ושפיר יש הוכחה שקדמה שתיה הבהמה לאדם.

בקובץ תוריעני אורח חיים כתב לחדש, דאצל גמלים שיש להם דבשת המלאה במים, אין מצוה להקדימם בשתיה, לפי שנבראו בבריא מיוחדת שיוכלו לאגור אצלם מים לזמן רב, ובפרט אצל אליעזר שהיתה לו קפיצת הדרך, ובאותו יום שיצא מאדונו הוא הגיע אל העין, וכמו שאמר בבית רבקה 'ואבוא היום אל העין' ודרשו חז"ל בסנהדרין (צה ע"א) היום יצאתי והיום באתי, מכאן שקפצה לו הדרך. א"כ ודאי שבשיעור זמן מועט כזה אין הגמל זקוק לשתיה אחרת שדבשתו מלאה מים. (ולפי"ז גם לכאורה אין ראייה ליסוד ד' המג"א, שמוכח שפליג וס"ל דליכא האי חילוקא).

אורח ובהמה מי קודם לאכילה

שאלה. יש לעיין. יש לו אורח ובהמה, את מי צריך להקדים לתת לו לאכול?

תשובה.

בהגהות תפארת יעקב על תפארת ישראל (שבת פט"ז אות יג) שיש להקדים את האורח לפני הבהמה. וכ"כ בדרישה (סי' קסז) דמצוה להקדים מזון אדם אחר להאכלת בהמתו. ובלקוטי חבר בן חיים (או"ח סי' קסז) הביא בשם החת"ס כתב כשאדם בא לסעוד את סעודתו יש לו לרחם ולהקדים מאכל בהמתו למאכלו, אבל ברבקה שבאה לגמול חסד עם אליעזר ולהביא לו מים, התם פשיטא שיש להקדים את האדם האורח לפני בהמתו. וכ"כ הגר"ח קנייבסקי בדרך שיחה. אמנם בשולחן הטהור לבעל השומרי אמונים מאמר הרהמים והחמלה (פ"ג דף מח) כתב דמסברא באופן שיש לפניו להאכיל האורח וליתן מזון לבהמתו, הבהמה קודמת להכנסת אורחים, שלבהמה אין דיבור לבקש מאכלה, ועיניה מיחלות שירחמו עליה, ויש לחוש שמחמת טרדות הכנסת אורחים והכנות הסעודה ישכחו אכילתה לגמרי, משא"כ האדם, שיש לו פה לבקש ולהודיע צער רעבונו. אמנם סיים דאם מארח אדם חשוב, שיש בזה מצות כבוד התורה או כבוד הבריות, בזה בודאי קודמת האכילת האדם להאכלת הבהמה, דמחמת כבוד התורה או כבוד הבריות נדחה איסורא דצער בעל חיים, ואז מחויב להאכיל תחילה לאדם החשוב.

באיזה בע"ח לא נאמר חיוב להקדימם באכילה

חידה. באיזה בעלי חיים לא נאמר הדין שצריך להקדים אכילתו לאכילתו?

תשובה.

א] בהמה שאינה שלו. כתב באורח מישרים (סי' טו סק"א) והגר"ח קנייבסקי בטעמא דקרא (פ' נח) בהמה שאינה שלו אין צריך להקדים מאכלו כיון שאינם שלו ואין מזונותיהם עליו. וכ"כ בשו"ת כת"ס (או"ח סי' לב) בשם אביו החת"ס.

ב] בהמה שיש לה בה רק קנין פירות. והמהרי"ל דיסקין כתב דבעת שנה היה בתיבה לא היה לו בבעלי החיים קנין הגוף לאכלם אלא רק קנין פירות להשתמש בהם. ואנן קיי"ל בגיטין מח, דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וממילא אין זו בהמתו שמחויב להקדים אכילתה. ולכן כתיב בפרשת נח קודם 'לך' ואח"כ כתיב 'ולחם'. ולפי"ז נמצא דהשוכר או שואל פרה מחבירו אינו מצוה להאכילה לפני אכילתו שהרי אין לו בה אלא קנין פירות להשתמש בה למלאכה ואין זו 'בהמתו'. וראה בספר יקרא דאורייתא מה שנו"נ בזה.

ג] גמל שאני. ראה מה שהבאנו כאן לעיל לגבי שגמל שאני משאר בהמות, ואולי א"כ לפי"ז היינו בין לעניין אכילה ובין לעניין שתיה.

החיוב לדאוג לבעלי חיים משום צער בע"ח מוטל על כולם

חידה. היכן רמזו שבעלי חיים של חבירו משום צער בע"ח זה מוטל על כולם לדאוג להם כמו החיוב שמוטל על הבעלים.

תשובה.

כ' המשך חכמה (כאן) ותאמר גם לגמליך אשאב. למדנו שאדם צריך לחוש לעצמו ושמידתו על עצמו, ולאליעזר, אחרי שבקש "הגמיעני נא" נתנה לו. אבל בהמות, משום צער בעלי חיים מוטל על אחר כמו על הבעלים. ומה למדנו הלכה דקורץ אדם על ידי עצמו, אבל אינו קורץ על ידי בהמתו, מפני שאין בה דעת, ומשנה ערוכה היא בסוף הפועלים, ולכן נתנה להם אף שלא ביקש. ומה שלא ביקש, מפני שאין דרך ארץ להטריח חבירו עבור בהמותיו, ופשוט.

(כד, יט) ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשתת:

אין משיחין בשעת הסעודה - האם באיסור זה נכלל גם לשמוע או רק לדבר ממש

שאלה. יש לדון האם האיסור הוא רק לדבר תוך כדי אכילה, או שאסור אף לדבר לשני כשאוכל אעפ"י שהמדבר אינו אוכל, מהיכן יש לפשוט דבר זה מפרשתינו.

תשובה.

הנה מפסוק זה "ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשתת", כתב הספורנו: "ותכל להשקותו ותאמר. המתנה לדבר עד שיפלה לשתות, כאמרם ז"ל אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט", ומדברי הספורנו נתחדשו ב' דינים בדיון זה, א'. דלאו דוקא בסעודה ממש הדין כן, אלא אף במשקין ואפי' בשתיית מים בעלמא. ב. דאין הדין כן רק להאדם הסועד או השותה, אלא אף לזה שאינו אוכל או שותה, אין לו לדבר עם חבירו בשעה זו, שמא יהא נבהל חבירו להשיב לו תוך כדי אכילה או שתיה, ונמצא מסתכן בזה⁵. אמנם נראה שלשמוע שיעור בקלטה בוודאי שאין בעיה, מכיון שאין לו למי להשיב ולהתווכח, ופשוט.

⁵ ועי' בספר רביד הזהב (לרבי דוד טריוויזש זצ"ל אב"ד דק"ק וילנא בתקופת הגר"א), שכל"כ, וכיוון ג"כ לדברי הספורנו, וציין בדבריו שכן מבואר בברכות מ"ג א', דמפרש התם טעמא דאם בא להם יין בתוך הסעודה יברך כל אחד לעצמו, משום ד"אין בית הבליעה פנוי". וכן בספר 'רמת שמואל' (מהגרש"ד וואלקין זצ"ל, כאן על הפסוק) הביא פירוש נאה זה מאת בן עירו פינסק, והפליא להביא לזה סיעתא מדברי הספורנו שם עה"פ (כד, יט): ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב וגו', וז"ל: המתנה לדבר עד שיכלה לשתות כאמרם ז"ל אין משיחין בסעודה שמא יקדים קנה לושט. והנה רבקה עצמה לא שתתה,

כג ב. ויבא אברהם לספוד לשרה ולבנותה. יש להקשות ממה הפסיק באמצע השרה ולא כתב לספוד לבנות את שרה? וי"ל דאיתא בסנהדרין מו': מחלוקת א"ר הלפיד הוא כבוד החיים או כבוד המת, ואי"ל זה מה שכתב כאן, הספד הוא שבח למת שהיא טובה גדולה בשבילו שמזכירים וכוונתו בפניו כדכתיב והלך לפניך צדדך, וזהו יקרא דשכני. ואילו ההתעוררות לכבי היא כבוד החי כמו שכתוב כל המוריד דמעות על אדם כשר הק"ה מניחם בבית גניזו, וזהו שכתב לספוד לשרה, למענה, ולא לבנותה. בשביל החיים. אזור אליהו.

כג ח – ט. וידבר אתם לאמר אם יש את נפשכם לקבור מתי מלפני שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי בתוכם לאחוזת קבר. בכל הפרשה נראה שאברהם קנה את השדה מעפרון שהוא היה בעל השדה, וכן מפורש בפרק ממ פסוק ל אשר קנה אברהם מאת עפרן החתי וכו', ולפי"ז יש להקשות מדוע כתבה התורה כאן שקנה אברהם מאת בני חת (בכד כ ובכה י)? וי"ל דוודאי עפרן היה הבעלים של השדה וממנו הוצרך לקנותו, אלא כיוון שבני חת היו בר מצרא של השדה ובשביל לקנות את השדה הוצרך, אברהם לאישורם, כי מבואר בב"מ קו שבר מצרא יכול לעכב מכירת השדה ואף להוציא מהלוקח ולכך היה צריך אברהם גם לבקש רשותם של בני חת, ובלי רשותם קניינו של אברהם לא היה נחשב. זרע שמשון.

כג טז. ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר. מה זו התוספת עובר לסוחר? וי"ל ע"פ מעשה שהיה עם רבי אפרים זלמן מרגליות, שהלך השתדל אבל השר בעניני הקהילה, והשר רצה לרמוז לו שהוא רוצה שוחד, אז הוא אמר לו אני חייב סכום של כסף לפלוני, תסדר לי את העניין ואז אני אטפל בכל העניינים שלך, כיון שלא היה נעים לו שהוא לוקח כסף בשירות מידו. וא"כ י"ל שעשפרון כיבד את עצמו, ולא היה נעים לו לקחת כסף אחרי שהוא אמר שייתן בחינם, ולכן הוא אמר עובר לסוחר היינו שיתן זאת ישר לסוחר.

כג. ו'יקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר. פסוק זה הוא לכאורה מיותר שהרי כבר נאמר למעלה ו'יקם שדה עפרון אשר במכפלה לאברהם למקנה! ו'ויל' ע"פ המבואר בירושלמי ב"ב ג. א. דהמוכר קבר לחברו כיוון שקבר שלשה מתים קנה את כל השדה בחזקה, ואיתא בניזר דהמוצא שלשה קברים שיש ביניהם מד עד ח אמות הרי"ז שכונת קברות. ואי"ל זהו ביאור הפסוק ו'יקם השדה והמערה אשר בו לאברהם לאחוזת קבר' היינו לאחר שקבר את שרה במערה ונמצאו בה שלושה מתים, שהרי כבר נקברו בה אדם וחוה, ולכך כעת אברהם קנה השדה בחזקה וכירושלמי הנ"ל, וגם נעשה המקום לאחוזת קבר כמבואר בניזר, ולעיל כשעדיין לא קבר את שרה זה היה של אברהם רק בהסכמה של עפרון וכמבואר ברש"י שם שכתב 'תקומה היתה לו שיצאה מיד עפרון והוסיכם הדבר שאברהם יקנה אותו'. אך עדיין לא היה לאברהם קניין בזה. ורק כעת כשהחזיק וקנה בחזקה המקום נקנה לגמרי לאברהם. צפנת פענח.

כד א. ואברהם זקן וכו' וה' ברך את אברהם בכל. הגמ' בב"ק דף קמא. אומר ת שהיתה לו בת ובכל שמה. והקשו שם בתוסי' למה לא השיא אותה ליצחק, לא בני נחם הותרב באחותם. ותימצו שם כיון שהיא בת של הגר, והגר היתה בתו של המלך מצרים ולא רצה להשיאו למצריים. (הטעם שאברהם עצמו נשא את הגר אע"פ שהיא מצרית איתא בחז"ל שזה היה ע"פ הדיבור, ועוד תשובות עיין טעמא דקרא). רבי חיים קניבסקי בטעמא דקרא, משה ע"כ הא איתא לקמן (כד מטי') שאליעור אמר להתנולא אל אדם רוצים תנו לו יתר רבקה ואם לאו אפשר לעימן ושמאל, ואיתא (וכי' ברש"י שם) דעל ימין הכוונה לבנות ישמעאל, והוא הר"י אמר את זה בשם אברהם, ואידך אמר כך, האי ישמעאל הוא בן הגר והגר הרי מצרית אי"ה ישמעאל מצרי, והרי אברהם לא רצה להשיא בנו לבת מצרי. י"ל, אומר רבי חיים קניבסקי, דבמצרי כתוב בתורה רק דורך ראשון ושני לא יבוא בקהל ה', וכן אורי זה דרך שלישי כי בת ישמעאל היא נדה של הגר משאי"כ בכל חוץ וכו' שני דהיא בת הגר.

כד ד. ולקחת אשה לבני ליצחק. בהמשך הפרשה (כה א) מופיע שאברהם נשא אישה ושמה קטורה. ומקשים העולם מדוע אברהם נשא אישה אחרי יצחק הא קיי"ל שכשהוא ובנו בלי אישה אזי אם האב עדיין קיים פו"ר, על האב לשאת אישה קודם, ואיך השיא את יצחק לפניו. וי"ל הדנה בב"ט: נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר האם היתה לאברהם בת, דלר"י היתה לו בת ובכל שמה, כדכתיב וחי' בך את אברהם **בכל**. ולר"מ לא היתה לו בת. וא"כ לר"י לא קשה כיוון שאברהם כבר קיים פו"ר, אבל לר"מ קשה. וי"ל ע"פ ברכות י. דמקום שצריך לדרוש בו סמוכים משנה הכתוב סדר הפסוקים ומביא מה שהיה מאוחר ראשון, והרי על הפסוק ויוסף עוד לקחת אשה ושמה קטורה ילפינן בב"ק צב: שכשצאדם רואה משהו טוב אצל חבירו וכו' אין את זה, אז זה מכאוב, ול' ילפינן מזה שאברהם נשא אשה ודו"ז נכתב אחרי יצחק ודרשין סמוכים. א"כ יכול להיות שבאמת אברהם נשא קודם ליצחק, רק התורה רצתה ללמד אותנו דין מסויים אז היא כתבה את זה אחרי כדי שנלמד סמוכים, ובאמת אברהם נשא את קטורה קודם ליצחק. ודו"ז מתיישב יפה במחלוקת הידועה האם דורשים סמוכים בכל התורה דלר"מ דורשים. ואילו לר"י לא דורשים סמוכים אלא במשנה תורה, ולכך הוכרח רבי יהודה לומר שלאברהם היתה בת ובכל שמה, למרות שבפשוט לא זה כוונת הפסוק. ומשום שלא יקשה לו איך אברהם השיא את יצחק לפניו.

כד ה. אולי לא תאבה האישה ללכת אחרי. יש להקשות על הפסוק הזה שתי קושיות. א. מה זה המילה אחרי, שיאמר אולי לא תאבה האישה ללכת לאחרי היותא. ב. מה נהנה ברבה לפניך מה זה לפניך. תירץ ע"כ בפרדס יוסף דהנה מצוינו בברכות אחרי ארץ ולא אחרי אישה ואמרנו חז"ל מנוח עם הארץ היה שהלך אחרי אשתו, וזה מה ששאל אליעזר אולי לא תאבה האשה ללכת אחרי אלא לפני כמנהג הפרוצים, ועי' השיב לו השמר דך להשיב את בני שמה, וכשלבן אמר הנה רבה לפניך והיינו שתלך לפניך ואז חשב שע"כ אליעזר לא ירצה בכ"א אליעזר רצה כי ידע שזה עצת לבן אבל רבה בפנינו, ובאמת לאחר המו"מ בפסוקים כתוב ותקם רבה וכו' ותלכנה אחרי איש.

כד י. ויקח העבד... מגמלי אדוניו. וברמב"ן הביא ממדרש רבה ב דעות. דעה ראשונה שגמלי אדוניו היו זמומים, שלא יאכלו משדות אחרים. ודעה שנייה, ששה לא היו זמומים, הלא גרע ממכורו של רבי פנחס בן יאיר, שלא מאיסור, והיה גמלו של אי"ל. ובקובץ שיעורים בפסחים כתב שנחלקו 2 השיטות בדברי הגמ' והתוס' שם. דאיתא שדווקא במידי דאכילה אין הקב"ה מביא תקלה, אבל בשאר איסורים הקב"ה מביא תקלה. ונחלקו בחקירה הידועה, האם אכילת גזל הוא אכילת איסור כטבל וא"כ לא הוצרך לזמומם כי הקב"ה לא מביא תקלה במידי דאכילה. או שגזל הוא ככל האיסורים, ולא כמאכלות אסורות אלא כעובר על שאר איסורי תורה.

כד יא. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים לעת ערב עלת השאבות
 אמרו חז"ל (ברכות נד) אברעה צריכים להודות יורדי הים חולכי מדבריות מי
 שהיה חולה ונתרפא ומי שהיה חבוש בבית האסורים. השו"ע או"ח ר"ט א מוסף
 וסומנ: וכל החיים ודודן סלה. חיים ר"ת חולה יסורים **יס מדבר**. והם יודין
 בספר מתוק האור הביא בשם רבי יצחק אסא מרבני סוריה שעניין זה רמוז ג"כ
 בפסוק שלפנינו, ויברך הגמלים – והיינו ויברך הגומל. מחוץ לעיר – והיינו חולכי
 מדבריות. אל באר המים – והיינו יורדי הים. לעת ערב – והיינו מי שהיה חולה
 וכנאמר עד שלא שקעה שמשו. לעת אצת – והיינו מי שהיה בית סוחר וצא.

כד יד – כב: והיה הנערה אשר אמר אליה הטי כדך ואשונה ואמרה שתה וגם גמלך אשקה אתה הוכחת ליצחק וגוי' ובפסוק יט כתב ותאמרו גם לגמלך אשאב. ובפסוק כא כתוב והאיש משתאה לה מחריש לדעת ההצליח ה' דרכו כי לא, ובפסוק כב כתב ויהי כאשר כילו הגמלים לשותות ויחך נזם זהב. רבינו נתקשו כאן הרי הסימן של אלעזר היה באם היא תשקה גם היא הגמלים, וזה כבר קרה בתחילה בפסוק יט שאמרה גם לגמלך אשאב א"כ למה האיש משתאה הרי הסימן כבר התקיים קודם לכן! ותרצו שאליעזר לא ידע דעיון אם המים שייכים לרביקה או שזה גזול, משום שאולי היא שכירה של בני העיר ואז אם היא נותנת ממים שלא שלה או שמועלתה בשליחותה ומתעסקת עם משוה אחר, ממילא גם אם היא נותנת לגמלים היא לא מתאמיה ליצחק כי זה גזול. ורק אחרי שכילו הגמלים לשתות הבין אליעזר שהמעשה שהיא עשתה היה מעשה הכי טוב ומותר, כי אילו זה היה גזול או מעילה, הגמלים של אברהם לא היו שותים כלל, כי בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה ע"י כמו שחמורו של רבי פנחס בן יאיר שלא היה אוכל ממאכלות אסורות ה"ה גמלו של אברהם, ולכך כשגמרה להשקותם וראה שמים שותים, ועוד שראה גם שלא מבקשת כסף אלא נטו לשם חסד אז הבין שזה השידוך זרע שמשון.

כד יח-כה: בתחילה על יד הבאר היא נתנה שתיה לאליעזר לפני הגמלים, ואילו כשהגיעו לביתם היא נתנה לגמלים לפני אליעזר, כמו שכתוב בפסוק גם תבן גם מספוא רב עמנו, גם מקום ללון. והדברים תמוהים, למה פעם מקדימה את הגמלים ופעם את אליעזר? וי"ל דהנה במג"א קצו יח בהא דאסור לאדם לאכול קודם שיתן לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדה לבהמתך והדר ואכלת ושבעת, ומקשה שם מהא דרבקה נתנה קודם לאליעזר דאמרה שתה וגם לגמלך אשאב (ע"ש מה שתיירץ דשתייה שאנן). וקושייה מעיקרא ליתא דכל הדין דבהמה קדים לאדם הוא רק בבהמתו שמונותיה עליו, משא"כ בבהמת חבירו שאין מזונוותיה עליו וודאי דאדם קודם. ולפ"ז יובן גם מדוע כשהגיעו לביתם היא הקדימה לגמלים ואח"כ מקום ללון, כי אז היה אחרי שאליעזר נתן לה הנוס בתורת קידושין, וא"כ הבהמות נהיו כח רשותה, כי היא נהיית אשת יצחק ומזונוות הבהמות מוטלים עליה, לכן הקדימה רבקה את הבהמות.

כד יט-כ. ותכל להשקותו ותאמר גם למלך אשאב וגו'. ותמהו ותרע כדה אל השקות ותנץ עוד אל הברא לשאוב ותשאב לכל גמליו. יש לעיין מה הטעם בכשילה ואלעזר לשותת היא שככה את הנשאר לשקות ורק אח"כ היא מילאה ממים לגמלים, למה היא לא מילאה במה שנשאר? וי"ל ע"פ ספר חסידים (תתנח) שכתב שם שאם בירך אדם על צלוחית מים ונשאר בכלי, לא יתן ממנו לבהמה או לגוי הואיל והזכיר שם שמים על הדבר אינו ראוי לתת ממנו לבהמה, ואלעזר בכוזב ברך על המים והזכיר שיש לכל הברא המים אל השקות, ורק אח"כ כתוב ותרע עוד אל הברא לשאוב לכל גמליו. ביני וישכר.

כד לג. לא אוכל עד אם דברתי דברי. יש להקשות מה הטעם הוא לא רצה לאכול לפני שדיבר? וי"ל דהנה איתא בב"ב קמו השולח מתנות לבית חמיו אם אכל שם משחו אפי' התבטל השידוך אין המתנות חוזרים, ומבאר הרשב"ם שזה מחמת חיבת הנאת אכילה ומבואר שם שזה אפי' כששלח המתנות ע"י שליח והשליח אכל אין המתנות חוזרות, והנה כאן אלעזר נתן לרבקה נזם זהב וצמידים ולכן הוא ידע שאם הוא יאכל והשידוך לא יצא לפועל הוא יפסיד את המתנות לכן אמר לא אוכל עד אשר דיברתי דברי ואני אדע שאתם מסכימים לשידוך. עו"ל דהנה אלעזר היה שליח קידושין ושלוחו של אדם כמותו ולחתן אסור לאכול ביום חופתו עד אחר הקידושין.

כד לג לד. ויושם לפניו לאכול ויאמר לא אוכל עד אם דיברתי דברי. ויאמר עבד אברהם אנכי. צ"ב הרי הוא כבר אמר להם שהוא עבד אברהם לעיל בפסוק כז ומדוע חזר ע"כ עוד פעם כאן? וי"ל דהנה יש להקשות איך שלח אברהם את אלעזר לקדש אישה ליצחק הרי עבד אינו נעשה שליח, ובע"כ ששחררו ושרי משום פו"ר, וכיוון שיש איסור בשחרור מסתבר ששחררו על תנאי שאם ימצא שידוך אז משוחרר ואי לא אז לא. והנה איתא בברכות מה: עבדים מזמנים לעצמם, ולכן כשהניחו לפניו האוכל לא יכל עדיין לאכול כי הוא לא יודע אם ימון, משום שאם היה לא תסכים אז הוא עדיין עבד אברהם והוא לא לעצמו ואם היה כן תסכים אז הוא כבר לא עבד. לכן אמר שאני אוכל עמכם רק אם דברתי דברי ובלא"ה אני עדיין עבד אברהם. רבי בנימין דיסקין.

כד לט. ואמר אל אדני אלי לא תלך האשה אחרי. אומר רש"י אלי כתיב בלי ויו. בת היה לו לאלעזר והיה מחזר להשיאה ליצחק אמר לו אברהם בני ברוך וכו'. ותמהו המפרשים למה אלעזר נזכר לספר זאת רק כאן בשעה שמדבר עם לבן למה לא סיפר זאת מקודם כאשר אברהם שילחו והשביעו? וי"ל שמצינו בתורה שאברהם נתן שטר מתנה ליצחק להקנות את כל אשר לו כדי שיקפצו לתת לו בתם (רש"י כד י), ויש להקשות מדוע עשה זאת הרי יצחק הוא בנו וברור שהוא יירש את כל עושרו, אלא כיוון שלציני הדור היה אומרים מאבימלך נתעברה שרה וא"כ נחלת אברהם לא תעבור ליצחק ומנלן שיצחק עשיר לכן כתב שטר מתנה כדי שיראו שיצחק עשיר ויסקימו להינשא לו. ואפשר"ל שאלעזר אמר להם כעת דעו שיצחק הוא בנו של אברהם, דהנה אני רציתי לתת את בתי ליצחק והוא לא הסכים, ואילו היה יצחק ממזר ובן של אבימלך, היה לו לאברהם להסכים כי בתי היא שפחה ועי"ז היה יצחק נטהר מממזרותו כדין ממזר הנושא שפחה וכו'. וזה היה זירזו להסכמתם. בן עזיאל.

כד מב. ואבא היום אל העין וגו'. וברש"י מחז"ל היום יצאתי והיום באתי מכאן שקפצה לו הדרך, ואר"א יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים. מה הקשר בין קפיצת הדרך ליפה שיחתן של עבדי אבות? וי"ל הנה קשה איך אברהם שלח את אלעזר לקדש אישה ליצחק, הרי האומר לשלוח צא וקדש לא את האשה ומת השליח, אסור המשלח בכל הנשים שבעולם (וידועים דברי חז"ל מאי דכתיב בהגדה של פסח ביקש לבן לעקור את הכל, היינו שהוא שם סם המוות במאכלו של אלעזר כי רצה שימות, ועי"ז יהיה יצחק אסור על כל העולם וח"ו יעקר כלל ישראל) וא"כ אמאי לא חשש אברהם שאלעזר ימות ויהיה יצחק אסור על נשות העולם, אלא וי"ל שאברהם אמר לאלעזר לעסוק בתורה כל הזמן וכדברי הגמ'

בשבת ל. שהעוסק בתורה מלאך המוות לא יכול לו. ולגבי השינה אברהם מצא פתרון שמהלך 14 יום יהיה תוך שלוש שעות עי"י קפיצת הדרך. אבל העניין של הסיפור בבית בתואל זה ביטול תורה וחזון החשש שמא מלאך המוות יוכל לו, ועי"ז מתרצים, יפה שיחתן של עבדי אבות מלימודן של בנים וא"כ גם בשיחתו של אלעזר מלאך המוות לא יוכל לו.

כד נא-ה. הנה רבקה לפניך קח ולך וגו', תשב הנערה איתנו ימים או עשור. ואח"כ שוב אל תאחרו אותי ימים רבים. בתחילה קח מיד, אח"כ תשב ימים רבים, אח"כ שוב בגלל שאלעזר הצליח אז שוב הוא אומר על תאחרו אותי, למה פעם ימים רבים, פעם מיד. וי"ל, אומר החת"ס, (וכע"ז באמרי אמת) דהנה הגמ' אומרת שאברהם לא רצה לשלוח את יצחק בשביל לחפש שידוך כי הוא לא רצה שיצחק יצא מארץ ישראל, לכן אמרו לאלעזר הנה רבקה קח ולך, כי יצחק לא יכול לרדת אלינו לחו"ל. אבל לפתע הם ראו שאלעזר הביא מגנות דהיינו פירות ארץ ישראל. הם תמהו הא קי"ל שאסור להוציא פירות אר"י לחו"ל, אז הם דייקו שאלעזר ס"ל ש"אדם" שהיה בסוריה דינו כאר"י, א"כ הם טענו שיצחק יכול לבוא לכאן כי זה אר"י א"כ שיבוא אלינו. ועי"ז אי"ל אלעזר את השתלשלות הדברים שקפצה לו הדרך (כמ"ש הצליח ה' דרכי שקפצה לו הדרך ופתאום מצא את עצמו בארם), א"כ שפיר זה נקרא חו"ל, דרכי שהביא פירות זה בגלל שקפצה הדרך ונשאר לו אוכל שתכנן לאכול בארץ ישראל, ולכן שוב אמרו שיילך מיד.

כד סה. ותאמר אל העבד מי האיש הזה וגו' ויאמר העבד הוא אדוני. ויש להקשות דעד עתה היה יצחק בן אדוני כדכתיב ותהי אשה לבן אדונך, וכן היא האשה אשר הוכיח ה' לבן אדוני. ומדוע כעת השתנה שמו ליהוא אדוני? וי"ל דמצינו ברש"י לעיל כד י שטר מתנה כתב ליצחק כדי שיקפצו לשלוח לו בתם. וא"כ וי"ל שכל מה שנתן את כל אשר לו ליצחק זה עי"ד שימצא שידוך ליצחק, ואכן ברגע שמצא נחפץ אלעזר להיות עבד של יצחק כי אז חלה המתנה. לכן כעת הוא נהיה אדוני. הרידב"ז.

כה ה – ו. ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק ולבני הפילגשים נתן אברהם מתנות וגו' בעודנו חי. יש להקשות איך נתן אברהם את הירושה ליצחק הרי אין מעבירין ירושה מבן לבן, והכותב כל נכסיו לאחד מבניו אין מתנתו מתנה, כמבואר בב"ב (קנו: קלא:!) ועוד מהו בעודנו חי? וי"ל דאיתא בכנסת הגדולה דמתנת בריא אין בו איסור העברת נחלה ויכול להעביר את רוב נכסיו לבנו כשמשיר לשאר בניו. ולפי"ז י"ל שאברהם נתן מתנה את כל אשר לו ליצחק מדין מתנת בריא, ולכן גם נתן קצת מתנות לפילגשים בשביל שלא יטענו שהמתנה שנתן ליצחק לא כשרה. זרע יעקב.

כה ט. ויקברו אותו יצחק וישמעאל בניו. אומר רש"י מכאן שישמעאל עשה תשובה והולך את יצחק לפניו. ויש להקשות מנלן שעשה תשובה אולי הוא סתם כיבד אותו כי שו"ס יצחק היה גדול הדור וכולם כיבדוהו ביותר. וי"ל דאיתא בעי"ז כה: ההולך עם עכו"ם ילך מאחריו שמא יבוא להורגו, והנה ישמעאל רצה להרוג את יצחק כמו"כ פעמים וכמבואר ברש"י כא י שהיה מריב עמו על הירושה והיה נוטל קשתו ויורה בו חצים. ואם רצה להורגו על עניין הירושה בחיי אברהם כ"ש שרצה להורגו כשמת אברהם. ומזה שיצחק הלך לפניו סימן שלא חשש לזה, אלא ש"מ שעשה ישמעאל תשובה. כרם חמד.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה גודל המצווה להציע ולעסוק בשידוכים

שמצווה לראות שאחרים יפרו וירבו. מעלה נוספת יש במי שמשדך ובונה בתים בישראל, שהוא מקרב בזה גאולה, על ידי שמרבה ולדות בעולם, שהרי בגמרא משככת נדה (יג,ב), איתא, אי"ר יוסא, אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף. כאשר מדובר בהצעת שידוך ליתום או יתומה, יש בזה תוספת מצוה וחשיבות. דאיתא בגמרא בשבת (לא,א), 'אמר רבא בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו, נשאת ונתת באמונה, קבעת עתים לתורה, עסקת בפריה ורביה'. וכתב המהרש"א ד"לא אמר קיימת פריה ורביה, אלא עסקת, דהיינו להשיא יתום ויתומה'. ומבואר ב"ל ביותר חובה מוטלת על האדם לעסוק בנשואי יתום ויתומה, שאין בידם להשיא את עצמם, וגם אין מי שיעשה זאת עבורם. ובבא בתרא (טז,א) אמרו בשבחו של איוב: "שהיה משתדל בשידוכים לאחרים. מכל זה יש לנו ללמוד עד כמה גדולה היא המצוה להתעסק ולטרוח בשידוכי בנים או בנות המתקשים במציאת זוגם.

בספר 'זכרון למשה' מודפס מכתב מהר"צ דושינסקיא אודות גדלותו של ה'חתם סופר', ובתוך הדברים כתב המעשה דלהלן: פעם בערב יום כיפור אחר תפלת מנחה היה החת"ס במצב אדיר של חרדת הדין, לפתע אולא קרא לאחד הבהורים וביקש לקרוא לשמש, השמש נבהל מי יודע מה רוצה החת"ס בכזאת שעה.. הוא נכנס לחדר והחת"ס הולך בחדר אנה ואנה והוא היה מלא פחד, ופתאום ראה אותו החת"ס, ואמר לו אתה כאן, 'כן', הרבי קרא אותי'. ואמר לו אני רוצה שתסכים למה שאני מבקש ממך. אמר, אם אפשר וודאי אשמע לדברי רבי ומורי. אמר יש כאן יתומה ואין מי שישתדל עבורה להשיאה, ואני רוצה שתישא אותה. וכי הייתה לו בריה הוא הסכים, באותו הרגע היתה צהלה ושמחה בפני החת"ס. ואמר בשמחה זכות מצוה זו אני נוטל עמי ליום הדין.

בספר 'מעשה איש' מובא כי ה'חזון איש' היה אומר שכאשר עולה רעיון של הצעת שידוך, וזה נראה דבר טוב, יש להציע הדבר מיד ולא לדחותו. וסיפרה הרבנית גריינימן אשת רבי שמריהו צ"ל, שפעם אחת עלה לרבינו רעיון להציע שידוך בשעה אחת עשרה בלילה, והמדובר כבר ישן, והמדוברת לאו, והעירו רבינו והציע לו השידוך, והוצאו לפגשה עם המדוברת. **עוד כתב** ב'מעשה איש' (ח"ב עמוד ר"ג): "אמר החזו"א לרבי שלמה הרשקר, בהלכם להתעסק יחד באיזה ענין של שידוך הבה ונתעסק בדבר שהקב"ה מתעסק בו. **ומסופר** עוד ב'מעשה איש' (ח"ד עמוד י"ג): "אברך אחד בא מירושלים לשאול עצתו [של החזו"א] בדבר שידוך לאחד מקרוביו, ובתוך הדברים התנצל לפניו, כי אמנם נעתר לבקשת קרוביו לטרוח לבוא לבני ברק לעשות חסד, ומצוה היא, אך בכל זאת הוא מצטער כי חסר לו מלימודו על ידי זה. ועל זה ענה לו, חלילה, כי התורה אינה חכמה רגילה, אלא עצמיות הנפש, וכל העושה חסד לזולתו, נפשו מתעלה והוא מסתייע על ידי זה לידיעת התורה". **עוד הובא** ב'מעשה איש' (ח"ז עמוד קכ"ה): "סיפר רבי אלעזר צדוק טורצין שאמר לו החזו"א, בא ונעשה דברים שהקב"ה מתעסק

עמהם שאמרו חז"ל 'הקב"ה יושב ומזווג זיווגים'. ורצה לשלחו לעסוק בשידוך של אחד מבני משפחתו. אמר לו רא"צ שהרי צריך למסור באותה שעה השיעור עם בעלי הבתים שלו. וענה לו מרן שישלח לשם ממלא מקום, כדי שלא יתבטל ת"ת דרבים, אך הוא ייילך לעסוק בעניין ששולחו". **הובא בספר 'כאיל תערוג'** מדברי הרב שטיינמן: יש השואלים אם להתעסק בהצעות שידוכים לאחר, אם יגרס הדבר לביטול תורה. התשובה על כך היא, שפעם אחת שאל אחד להחזו"א, אם מותר לו לנסוע לחתונה אם יגרס לו הדבר לביטול תורה. והשיב שכיום הלא על כל דבר קטן סוגרים את הגמרא, ואם כן, אין יכול להיפטר מלהציע הצעת שידוכים גם אם יגרס לו לביטול תורה. והחזון איש היה זה שהציע את הצעת השידוך של אחותו. ואומרים שהיה אומר שהחשורן היחיד של ההצעה היה, שנפלה במוחו בשעת תפילת שמו"ע, ואף על פי כן הציע שידוך זה שממנו יצא בן כהג"ר ח"ק קניבסקי 'בלי עין הרע'. וכי לא כדאי היה להתעסק בשידוך זה".

רבי חיים קניבסקי היה עוסק רבות בהצעת שידוכים, ואם היה לו רעיון לשידוך היה ממחרת להציע אותו מיד ללא שום עיכובים. סיפרה הרבנית ע"ה שפעם חזר מכולל חזו"א מותש ועייף, והתחיל לפשוט את הכובע והחליפה, ולפתע נזכר בהצעת שידוך שעלתה לו, ומיד לבש שוב את הכובע והחליפה ופנה לצאת. הרבנית העירה לו מה דחוף עכשיו. תאכל קודם ואח"כ תציע. רבי חיים השיב את שאם יש לאדם רעיון של שידוך עליו להציע זאת מיד ולא להמתין כלל. **עוד מסופר:** "ביום מן הימים עלה הגבאי המיתולוגי של בית הכנסת 'לדרמן', רבי משה כהן שליט"א אל הגג, כדי לסדר איזו תקלה שאירעה בדוד המים. רבי חיים הגיע לבית הכנסת רבע שעה לפני מנחה, וראה את בנו של הגבאי. שאל אותו "איפה אבא שלך?", השיב לו הבן שהאבא נמצא על הגג וגם הוא עולה עכשיו לגג כדי לעזור אלכו". נענה רבי חיים ואמר לו: "תגיד לאבא שלך שאני מחפש אותו יש לי משהו חשוב לומר לו אחרי שירד מהגג". עולה הבן אל הגג ומספר לאביו שרבי חיים מחפש אותו. האבא שמע ואמר בסדר גמור, תיכף אני יורד למנחה, אגש לרבי חיים ואשאל אותו לרצונו. עודם מדברים זה עם זה והנה רבי חיים עצמו מגיע... הגג של לדרמן הוא גג די גבוה, צריכים לעלות שלושה מפלסים עד שמגיעים למקום שבו עומד דוד המים, ולכן הגבאי נבהל, הוא חשב שיש כאן איזה משהו מאוד דחוף. אבל רבי חיים אמר לגבאי: "ראיתי שיש לך בן בגיל השידוכים, הוא עושה רושם של בחור מאוד מיוחד, דיברתי עליו עם רעייתי, ואנחנו חשבנו להציע אולי איזו הצעה כשידוך, נערה שרעייתי מכירה ולדעתה יכולה להתאים... אתה רוצה לקחת את הפרטים ולברר?". רבי משה כהן כמובן מאוד שמח לקבל את המחמאות וגם לשמוע את הצעת השידוך, אבל הוא לא הבין מה כל כך דחוף, "בעוד עשר דקות מתפללים מנחה", הוא אמר לרבי חיים, "הרב יודע שאני לא אפסיד את התפילה וממילא הוא יפגוש אותי בבית הכנסת. למה הרב היה צריך לטפס עד הגג רק כדי להציע לי שידוך?". ענה לו רבי חיים צ"ל: "מצוה הבאה לידך אל תחמיצנה. להציע שידוך זו מצוה, ומצוות לא דוחים למועד אחר. מקיימים אותן ברגע הראשון שהדבר מתאפשר".

בעת שהגיע רבי חיים לניחום אבליים בבית אחיינו רבי אליעזר כהנמן על פטירת רעייתו בת רבי שלמה ברמן, הוא סיפר בהתרגשות את העובדה הבאה: היה זה בעת שמחת הפורים שנת תש"ו. אבא מרן הסטייפלר שתה יין יותר מהרגלו, והשתכר כדת, לפתע הוא נעמד ואמר ברצינות גמורה: ברצוני ללכת לדבר עם הפונביזער רב. היו שרצו למנוע אותו מללכת, כי חששו שמא מתוך שכרות יאמר דעות להרב מפוניבז', אבל החזון איש שישב שם בצד התערב ואמר, לא אומרים להסטייפלר מה לעשות. אם הוא רוצה ללכת אין למנוע אותו! ואכן הוא קם והלך. והוסיף רבי חיים וסיפר: אני התלוויתי אליו, והלכנו לביתו של רבי שלמה כהן, שם ישב הרב ועשה את סעודת הפורים. נכנסנו, ואבא התיישב ליד הרב מפוניבז' ומיד אמר לו בנחרצות אתה צריך לדאוג לבן שלך, הוא מתבגר ועוד לא התחתן, הבן עסוק בעזרה לישיבה ולמוסדות, וגם אתה עסוק בזה, ומה יהיה עם הבן שלך? צריך לדאוג לו שישא אישה! כששמע הרב מפוניבז' את דבריו, שחק. וגם בנו ר' אברהם שישב שם, לא הגיב כלום. הסטייפלר הוסיף להפציר בו, תחתן אותו כבר, הגיע הזמן, וכך ישב שם כארבעים דקות עד שהרב מפוניבז' הבטיח לו שיטפל בזה. ואז ניא את הסטייפלר לקום ולחזור לביתו. ואכן כעבור זמן לא ארוך הקים רבי אברהם את ביתו. וסיים רבינו בהתרגשות: "הרבה היו באים להרב מפוניבז' לומר לו דעות, לייצק לו איך להנהיג את הישיבה ואת מי למנות וכו', אבל אבא הגיע רק כדי לעזור לרב בעצמו. והנה אדם שדואג לשני בסוף הוא עצמו מרוויח מזה, כי בזכות שהתחתן רבי אברהם ונולד בנו רבי אליעזר, נהיה השידוך עם בת אחותי.

בספר 'שלמי שמחה' מסופר על רבי שלמה זלמן אויערבך, שהיה מעורר מאוד את השדכנים להשתדל בשידוכים, ותמיד אמר להם שזה החסד הגדול ביותר שיכולים להיטיב עם הזולת. ורבינו עצמו השקיע שעות רבות בסיוע לתלמידיו ולמקורביו לבנות בית בישראל. ומסופר כי פעם עלה יהודי לבית רבינו, וביקש הימנו סגולה להפקד בזש"ק. אמר לו רבינו, שהחפץ חיים כותב בספרו לעשות צדקה וחסד עם הזולת, זוהי סגולה גדולה להיפקד בפקודת ישועה ורחמים. הלה שאל באיזה מעשה חסד לעסוק, השיבו הגרש"ז כי 'להתעסק בשידוכים של מבוגרים ומבוגרות, זהו חסד הכי גדול'. ואכן כך עשה. החל להתעסק בשידוכים עבורם, ולא חלף זמן רב ונושע בבן זכר. **עוד מסופר** שבעלת תשובה באה להתייעץ עם רבי שלמה זלמן בענין שידוך שהוצע לה, וכשנפגשה עמו היה נשמע מפיו כאילו מזלזל בחנינו צדצאיו ואת העידיים. רבינו השיבה שהעניין מצריך בירור יסודי, ואמר לה שישתדל לברר עבורה. היה זה יום שיש קצר. בו ביום התקשר רבינו עצמו לאותה בחורה, והודיע שהוא ישב במשך כשעה עם המשגיח בישיבה של אותו בחור, ובדק ושאל וחקר, והתשובה היא שהבחור ירא שמים וכי הכל בסדר, וניתן להתקדם בשידוך המוצע. וראה שם עוד מעשים נפלאים בעניין זה. **בספר 'הליכות אלהות אמרי סופר'** מסופר על רבי יוחנן סופר אבדק"ק ערליז צ"ל: "רבינו היה מתעסק הרבה בשידוכין, והיה מעורר גם את הציבור על גודל החוב להתעסק בזה. ומרגלא בפומיה דזהו פירוש מה ששואלין אותו ליום הדין 'עסקת בפריה ורביה' ולא היה נוטל שכר שדכנות. והיה רגיל לומר שאת דמי השדכנות מבקש הוא מהשי"ת שיתן לו בשכר זה, שזה הזוג ששידך יזכו לזש"ק ויודרו באבהו ואחורו שלום ורעות. ופי"א התבטא שבי"ח כל השידוכים שעשה כולם זכו לזרעא חיה וקיימא. ולפעמים מחמת המבואש שיש ענין לשלם דמי שדכין, הסכים רבינו ליטול שכר שדכנות והיה מחזירה אחר כך לנותנים".

בספר 'ירושלים של מעלה' (ח"ג עמוד קכ"ב) מסופר על רבי יוסף חיים זוננפלד שבשנות המלחמה הוא עסק בשידוכין. הוא פשוט נעשה לשדכן. ומשום מה תפס אז הגאון והדקדק הירושלמי, שכבר מלא לו שבעים שנה, דוקא במצוה זו. המצב הקשה בעיר הקודש הביא להפסקה כללית בהתקשרות בין השפחות. אנשים לא ידעו מה יביל יום. דירה ריקה זלוג צעיר כמעט ולא נמצאת. הכל היה תפוס בידי החיילים הטורקים, גם הפרוטה להוצאות הנשואין כלתה מן הכיס. וכמעט שנתקיימה אותה גזירה שהזכירו חז"ל על הפרושים (ב"ב ס, ב) 'מיום שפשטה מלכות הרשעה, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה'. מה עשה רבי חיים, היה שואל לבאי ביתו, האם יש לך בן שהגיע לפרקו, ולשני האם יש לך בת שהגיעה לפרקה, וכיון שנענה בהן, היה אומר מצוה גדולה הגיעה לידכם, וראויה מצוה רבה זו שבכותה תגאל הארץ מצרותיה. עד שתבס יד שני המדוברים כאחד, וערך את התנאים חלק קטן מחותן זה, וחלק קטן מחותן זה, ואת החלק הגדול השאיר למי שהעושר וגם החלקים הקטנים שלו הם. ואחרי זמן קצר בא בעצמו לרקוד ולשמוח בשמחת הנשואין. וכך מספר השמחה בעיר הקודש, והתוגה הלכה לימים אחידים. **על רבי אליהו דסלר**, מסופר שהוא לא חסד טירחה וזמן מעצמו בהשתדלותו להקמת בתים נאמנים בישראל. יום אחד נתקבלה אצלו ידיעה ממיועדו רבי נפתלי שיקוביצקי, רבה של גייטסהד, כי הוצעה לבתו כהצעת שידוכין בחור מארץ ישראל. רבינו הבין את חובתו לעת כזאת, והוא עם זוגתו הרבנית קמו ונסעו באופן מיוחד נסיעה ארוכה למאד למושבה 'זכרון יעקב' שבצפון הארץ, כדי להתעניין בדבר מקרוב, ולסמוך את ידיהם על השידוך שאכן יצא לפועל".

בתקופה מתוחה ולחוצה מאוד באמצע אסיפה חשובה בעניין אצל הרב שך כשהיו הרבה עסקנים בביתו לפתע הגיע בחור אחד עם מלוה אחד ואמר שרוצה להיכנס ואמרו שא"א לעת כזאת ואמר שהרב שך קרא לו, והכניסו ושמו לקראתו, וסגר הדלת והתחיל לדבר עמו באריכות אודות זה שהבחור לא רצה לשמוע שידוכים וכבר דיבר עמו ע"ז בבין הזמנים הקודם, ואמר לו אתה בוודאי מפחד מקשיים אבל הקשיים אינם באים בבת אחת אלא קושי אחד ומתגברים ועוד קושי וכדו' והאריך מאוד לספר לו אודות קשיים של עצמו, והעסקנים רגזו על כך שמבזבזו זמנו של הרב שך עתה שהזמן דוחק כ"כ וכל רגע פתחו הדלת לראות, והרב שך אמר הם לא יאמרו לי מה לעשות בזמן שלי, וכך האריך עמו הרבה, ושוב שאל הבחור האם הראש ישיבה יבא לסדר קידושין אצלי, ואמר לו בוודאי אבוא אף לרקוד אצלך, וקם ולקח בקבוק יין ונתן לו שמור זאת וע"ז. אסדר לך את הקדושין, וקם לילך ושוב קרא לו הרב שך ואמר לו בחוץ יש הרבה אנשים ולא יאה לך נעים לצאת עם בקבוק וע"כ אעטוף לך הבקבוק, והוא פלא פלאים שבזמן שעוסקים בצרכי ציבור יש זמן להתעסק עם יחיד במסירות כזאת. **רבי חיים קניבסקי** סיפר שבעל התוס' יו"ט נפגש עם בחורה והוא היה בחור מכוער והיא היתה יפת תואר וכשראתה אותו היא לא רצתה אותו והוא הלך לצידה ואמר פרק תהילים והיוצרות התהפכו הוא נהיה יפה תואר והיא מכוערת היא שאלה אותו מה קרה: הוא אמר כשהיינו נשמות בשמים נגזר עלינו שנתחתן ביחד ואת תהיי מכוערת ואני יפה תואר וביקשת ממני כיוון שאת בת את תהיי יפה ואני מכוער והסכמתי, והנה כל מה שהסכמתי הוא בגלל שאנחנו נתחתן ביחד כעת שאת לא רוצה אני מחזיר לי את היופי, כמובן שהבחורה הסכימה להינשא ומיד חזר אליה היופי. אמר רבי חיים קניבסקי רואים מכאן כמה צריך לחשוב הרבה לפני שדוחים שידוך כי מי יודע מה עומד מאחורי השידוך אולי הפגם שלוח עובר אל.

כמה הוראות בענייני שידוכים: שידוך שמגיע לאדם זה יגיע ולא יעזור שום דבר, אף אחד לא יכול להרוס והקב"ה יכוון שלא ישאלו מי שיכול להכשיל וכדו'. כמו"כ משידוך שמגיע לאדם א"א לברוח, כי זה יכול לשוב חזרה בזוג שני ר"ל. וידוע מהרב שך שהרבה פעמים הקב"ה עושה אדם חולה או מזווג אותו עם מישהו לא מתאים כדי שבזיווג שני יתצרה להינשא למותאמת לו באמת. ולכן שידוך לא צריך להתאים מאה אחוז כי אין מושלם בעולם, ומספיק שמתאים לו בשבעים אחוז, ולכן מי שדוחה שידוך שדי מתאים לו הוא עלול להפסיד את זיווגו. ודבר ראשון צריך להעדיף בשידוך שיהיה יראת שמים ובעל מידות טובות, וכל השאר כגון תלמיד חכם וחכמה הוא דבר מישני והוא בונוס, כי העיקר בנישואין הוא מידות וכן יראת שמים. ומצינו הרבה פעמים הורים חלשים ובנים מושגרים וכן להיפך, וכשאדם צריך להתפשר עדיף שיתפשר על מה יאמרו כגון גיל יותר מבוגר של הכלה (הרבנית של הרב שטיינמן היתה מבוגרת ממנו בארבע שנים) או חיצוניות או דברים שלא לוקחים בגלל גאוה, בת בית יעקב היא נקראת בת ת"ח. אם הצד השני הוריד את השידוך לא צריך לקחת ללב כי כשהוא מוריד זה סימן שזה לא השידוך שלך ואם הייתם נישאים לא היה לכם טוב, ולכן גם לא להתפלל על שידוך מסוים שיהיה, אלא רק להתפלל שיהיה הכי טוב אם זה זה, ושיילך מהר ובקלות. ואם זה לא זה, אי שירד מהר. להתחייב בשידוך כמקובל בשוק וכהכרח הנדרש ופוק חזי מאי עלמא דבר, וזה לא נחשב לנס כי זה נס שקורה הרבה. הרבה פעמים יש עיכוב לשידוך כי יש קפידות של אנשים עליך, לכן לחפש במי פגעת ולבקש מחילה. רבי חיים קניבסקי היה אומר שיש סגולה להתפלל ע"י באר כי ע"י באר נפקדו אמהות בשידוכים, וכל אחד יש באיזור ביתו באר ששם לוקחים מים שכלו וכדו'. רבי חיים קניבסקי היה אומר שיש להתפלל על זיווגים של הילדים כבר מעת שנולדים. כמו"כ רבי חיים היה ממליץ ללמוד מסכת קידושין כסגולה לזיווג. סגולה נוספת היא לומר שיר למעלות אשא עיני קודם יהיו לרצון (השגן) של שמו"ע ולבקש שם על זיווג. ויש אומרים שיאמר אחרי שפסע עושה שלום לפני יהיו לרצון... שיבנה בית המקדש שיר למעלות ויתפלל על זיווג. כן נהגו במשפחתנו במשך שנים רבות וראו ישועות שלא ע"פ דרך הטבע. עוד סגולה מובאת בכף החיים שאבי הבת או הבחור יתפללו בקידוש לבנה לפני סימן טוב ומזל טוב על זיווג. עוד סגולה שאמר אותה רבות רבי חיים קניבסקי לומר עשרה פרקי תהילים כל יום. עוד רעיון שמובא מגדו"י היות והמכה הגדולה של דורינו היא צרת הבת ובתים רבים מחכים זמן רב לזיווגם, הרעיון הוא לעשות לקב"ה משהו שאנו לא מחוייבים, משהו שהוא כנגד הטבע, איזה מצווה וטרחה שהיא מחוץ למחוייבות שלנו, ועי"ז נזכה שגם הקב"ה יעשה לנו כנגד הטבע. ולסיום, כל אדם שיש בסביבתו משהו שצריך ונוקד לזיווג עליו להתאמץ ע"י, והיות וזה לא קל כי כל אדם יש לו את העיסוקים שלו, וה' הטוב יאמר לצרותינו די ויזכו כל עם ישראל למצוא את זיווגם הטוב במהרה לרוב נחת דקדושה.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערך בדרך של שו"ת

את הציבור, באופן טבעי זה ישפיע על הציבור המסורתי שלא ממש מבין למה צריך כ"כ הרבה תורה ולמה לשמור שבת בת"א וכו' וכו' ונפסיד עוד אלפי יהודים רח"ל, ודי"ו יכול לגרום להם לשנוא אותנו שלא די שאנו לא משרתים אנחנו גם עושקים את הקופה הציבורית וכו' וכו', לכן הורו גדו"י לא לגרות עלינו את הרשעים בכדי שלא יושפעו המון העם. ואמנם אנחנו משתדלים שלפחות משהו כן נקבל אבל זה המניימום ההכרחי. עוד עניין שצריך לזכור שלא לעולם חוסן ויכול להיות שמחר תבוא ממשלה שתרכב על השנאה האדירה שנוצרה מכל האוירה שהם יצרו והיא תצליח לחולל מהפך ואז הנקמה שלהם תהיה ענקית וגדולה ושוברת מאוד.

שאלה : בימים אלו לפני 14 שנים עשרה מחבלים נוראים תקפו בהודו ולקחו בני ערובה והתנהלה אחריהם הלחמה במשך 4 ימים וכל העולם עקב בדאגה אחרי מה שקרה שם, מה האירוע הזה היה קשור לציבור שלנו? **תשובה**: באותה מתקפה נהרגו 207 איש ומאות נפצעו, אחד המקומות שביצעו את הטבח המהריד ובו כלאו בני ערובה היה בית חב"ד במומבי שבהודו עקב זה שהרוצחים היו ערבים שבאו להרוג ביהודים, באותו הבית שהו באותו הזמן קבוצת חרדים משגיחי כשרות של בד"ץ העדה החרדית וכן שליחי חב"ד במקום ועוד יהודים בהם חרדים לדבר ה', במשך מספר ימים הם הוחזקו כבני ערובה וכל העולם גם העולם החרדי חרד אז מאד מה מצבם ורק לאחר מספר ימים נודעה הידיעה הקשה על הירצחם של בני הזוג הולצברג ומשגיחי הכשרות רבי לייביש טיטלבוים ורבי בן ציון קורמן ועוד. בנוסף העוזרת הגויה הצליחה לברוח מהבית עם בנם הקטן בן השנתיים של בני הזוג הולצברג שכיום גר כאן בארץ אצל הסבא שלו והעוזרת הגויה קיבלה אזרחות של כבוד כאן בארץ.

שאלה : הנה כעת שוב נחזור לדבר על מפלס הכנירת כמה היא עולה ויורדת וכו', מה באמת מקורות המים של ישראל? **תשובה**: בעבר רוב המים של ישראל היו מגיעים מהכנרת. כיום רוב המים בישראל מגיעים ממקורות אחרים, למשל אחוז גבוה מהמים בערך כשליש מגיע ממתקני התפלה, ועוד אחוז גבוה בערך כחצי מגיע מממי התהום. ומפחד שמא הכנרת תהפוך להיות מלוחה בקושי שואבים מים לצריכה שלו.

שאלה : אדם שעובר קשיים בבית; קשיים במקום הלימוד; קשיים במקום העבודה וכדו' מה יכול להקל עליו? **תשובה**: הנה אצל שרה כתוב שחיה 127 שנים כולן שווין לטובה וזה למרות שעברה קשיים גדולים מאוד בחיים, למשל עד זיקנה לא היו לה ילדים; היתה לה צרה בבית; פעמיים נלקחה לפרעה ולאבימלך, ומדוע כל חייה היו שווים לטובה? אלא התשובה היא שתמיד תלוי איך ההסתכלות של האדם על החיים. אם אני מסתכל על הזכות שהקב"ה נתן לי להיות יהודי ולגדל את הילדים של הקב"ה וכדו' אז אני ארגיש תמיד את הטוב, אך כשמתבוננים על החסרונות רואים את הדברים הלא טובים. והדברים ברורים ויודעים.

שאלה : בימות החורף הבאים לפתחינו ונמצאים יותר זמן בבית ויש יותר רצון לנשנש ולאכול דברים מתוקים המכלים את הגוף, מה הדרכים היעילות למלאות את החסר. **תשובה**: לאכול פירות חורף כגון תפוזים וכדו'. כמו"כ אכילת תמרים ג"כ מעולה להרגיע את הצורך למתוק שהוא לא בריא, שתיתת מים הרבה פעמים מרגיעה את הצורך למתוק. אפשר גם למלאות את הגוף בביצה קשה או יוגורט.

שאלה : מה קורה כשהאבא והאמא אינם תלמידי דעים בקשר לדךר שבה יש לנהוג עלפי הילדים? **תשובה**: זך הדבר הכי גרוע לשני הצדדים בבית, ולמה? כי למשל, כשאבא כועס ואמא מרחמת או להפך, הילד אווז את זה ולא מתייחס להורה הכועס כלל וכלל, וזה יוצר מצב שהאבא רוצה להשליט את הדעה שלו והוא כועס יותר ועושה טעויות והילד יותר מתמרד כי יודע בסתר ליבו שיש מישהו לצידו.

שאלה : האם יש להרבות או להימנע מלתת פרסים לילדים על מעשים טובים שעשו? **תשובה**: הרמב"ם בפירושו המשניות, וכן בגר"א באגרת כותבים שיש לתת פרס לילד בשביל לעודד אותו לעשות דברים טובים. אבל וודאי שילד צריך לדעת ולהתרגל שהוא עושה דברים גם שלא ע"מ לקבל פרס ובוודאי שיש גם מחויבויות בבית, ופרס צריך להיות מבוקר בגודל ובכמות ובזמן בדיוק כמו עונש.

שאלה בחושן משפט : אדם חתם חוזה עם בעל מלאכה ובסוף התברר לעין כל שהיתה טעות בחישובים וההוצאות רבות על ההכנסות. אומר הבעל הבית אילו הייתי יודע שהמחיר הוא אחר לא הייתי עושה את העיסקה הזאת, ואילו הבעל מלאכה אומר בכ"א אני לא צריך להפסיד עם מי הדין? **תשובה**: כיוון שלכל הדעות היתה טעות במחיר, בעל הבית צריך לשלם את המבחר הכי נמוך שיש עולה באמת, ז"א כמה שלוקח בעל מלאכה הכי זול על כזה דבר. שו"ע חו"מ שלב א ובשי"ך ס"ק ה' גליון של הרב דינר.

מדור זה יש להימנע מלקרוא בשבת: הרעיונות שנשלחו השבוע:

א. בגד יקר וחדש. יש לעשות את הכביסה הראשונה שלו בנפרד; כדאי לכבס אותו הפוך; אפשר בתוך רשת כביסה; בלי מעלות ובלי סחיטה. **ב.** כתמי לכלוך של תינוקות על גופיות פעמים רבות ניתן להוריד ע"י שפוף של סבון קשה של DOV (תברות אחרות פחות טובות). **ג.** כתמי שוקולד יורדים עם שפוף של חלב פרה. **ד.** פתרון מצויין וזול למקררים שעושים קרח, שזה מראה על בעיה בטרמוסטט (ואז המקרר עובד פחות טוב...) פשוט לוקחים שעון שבת, מכוונים אותו חצי שעה פועל וחצי שעה כבוי, לאורך כל שעות היממה, ומחברים לשקע של המקרר, ואת המעלות של המקרר מכוונים על הכי גבוה, (יש עיגול כזה שיש עליו מספרים מ-1 עד 5, או 6 בחלק מהמקררים, מכוונים אותו על המספר הכי גבוה). התוצאה תהיה מקרר ללא קרח, ותפוקת קירור גבוהה! בדוק ומנוסה! ולצורך ההבנה, החלפת טרמוסטט עולה בסביבות 350 ₪. שעון שבת עולה 20 ₪!!! ואף על פי שיש בזה קצת מחלוקת בין הסטנאים אם זה טוב למנוע של המקרר, אמר לי טכנאי מוסמך, שאצלו בבית יש מכשיר שעשה לו בעיה דומה, והוא שם שעון שבת וכבר שם שנים זה עובד לו מצויין ולא נהרס שום דבר. וכן אני עושה בביתי כבר כמה חודשים. ברכה והצלחה!

התורה חסה על ממונם של ישראל. בקשות לפתרונות שהגיעו מקוראי העלון:
א. נשמח לשמוע עצת הקוראים איך להסיר כמות גדולה של דבק ביג שהתיבש מסדין וממרצפות: **ב.** אם אפשר לשאול מה עושים עם כתמים אפורים על חולצות לבנות איך זה נגרם והאם יש פתרון. שכוחו: **ג.** איך ניתן להוריד לורד

שאלה : מצינו ששרה מתה בגלל העקידה, יש להקשות הלא שלוחי מצווה אינם ניוזקים ומדוע מתה ממצווה! **תשובה**: תירץ ע"כ רבי חיים קניבסקי בספר טעמא דקרא ששלוחי מצוה אינם ניוזקים הכוונה בגלל המצוה אבל אם נגזר על אדם שימות, הקב"ה מגלגל שימות ע"י מצוה בשביל שתהיה זכותו גדולה יותר כי מת מתוך מצוה ואדברה נגזר עליו שימות ומכיוון שרצה הקב"ה לזכותו הוא סיבב שזה יהיה מתוך מצוה, אבל גם ללא המצוה הוא היה מת. ויש בנותן טעם להביא את סיפור אביו של רבי משה פינשטיין שאביו היה מוסר נפשו למצות סוכה, ובוקנותו היה קור גדול בימי סוכות ואביו הקפיד על שינה בסוכה, ועי"כ הוא לקה בדלקת ריאות ונפטר, בהלווייתו אמר רבי משה פינשטיין, שהפטירה לא באה בעקבות שישן בסוכה אלא נגזר עליו למות, והיות וכל ימיו מסר נפשו על מצוות סוכה זיכה אותו ה' שכאשר הגיע זמנו הוא נפטר מתוך מצווה. ודבר זה הוא יסוד גדול לכל החיים, שכאשר נגזר על האדם שיחה לו דבר מה או שיחסר לו איזה דבר, מסבבים משמים הרבה סיבות שמחמת כן יעשה מה שנגזר עליו משמים. והנה לפעמים באים על האדם סיבות שונות ומשונות שמחמת כן נצרך לעזוב את מקומו, ובשעת מעשה אינו מבין מדוע נגזר עליו כך אבל לאחר מעשה כשרואה את הנס שנעשה לו במה שלא היה באותו מקום באותו הזמן הוא מבין את ההשגחה שסובבה כל זאת.

שאלה : בפרשה השבוע ואברהם ושרה זקנים באים בימים, מה הם הסגולות לאריכות ימים? **תשובה**: המאריך באחד של קריאת שמע והיינו שמאריך באות ד ברכות יג: ובן יהוידע שם. המאריך בתפילתו והמאריך על שולחנו והמאריך בבית הסא ברכות נד: נתנית צדקה וימא פו :. מודה ביסורים ושמח בהם, תד"א ספ"ג. הוותרן בממונה מגילה יח. המעביר על מידותיו מגילה כח. המטיל שלום בין אדם לחברו ובן איש לאשתו תנחומא יתרו. הרגיל בשמן זית בער"ש בהדלקת נרות ר"ה פלאג"י כז כו. המדבר אמת. אורחות צדיקים שער האמת. המקונו על החורבן מועד לכל חי י סו. וממקורות זמנינו יש המון סגולות. לא להשיח בזמן התפילה. לומר ואברהם זקן בא בימים וה' ברך את אברהם בכל ויכוין בשם המלאך זבדיה ויאמר ישמרנו ויחינו כן יהי רצון מלפניך אלוקים חיים ומלך עולם אשר בידו נפש כל חי אמן ג"פ. מצוות סוכה. לא לדבר בבית המרחץ ובית הכסא. המקיים ביומו תתן שכרו. האומר כל יום הפסוקים עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום, מגדלעז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. הער בליל שבועות ועוסק בתורה. הבוכה בקריאת התורה של יו"כ על מות שני בני אהרן.

שאלה : לבן היה רשע או רמאי? **תשובה**: רמאי ידוע שהוא היה. אך רש"י מזכיר שהיה רשע כי לא התנהג בדרך ארץ אלא קפץ להשיב לפני אביו, רואים כאן שהעניין של הנהגה בדרך ארץ הוא לא רק מנהג טוב אלא מי שלא נוהג בדרך ארץ הוא רשע, וידוע שהח"ח"א לא הסכים לזרוק בחור מהישיבה שלו שענין בשבת, אבל כשהיה בחור חצוף הוא שלחו מיד מהישיבה, כי עז פנים קשה מאוד להסתדר אתו. ישנם אנשים שחושבים שבזמנינו דרך ארץ זה מעלה בלבד, אבל גם בדורנו היתוס צריך לדעת שדרך ארץ היא דרך התורה והיינו לכבד אנשים מבוגרים, התנהגות למופת בשיחה עם אנשים, קידוש ה' ברבים כי דרך ארץ קדמה לתורה, והתורה מעדנת את האדם, וכשאדם לא מתנהג בדרך ארץ חלילה הוא יכול לאבד הכל.

שאלה : בפרשה אברהם קנה קבר לשרה האם יש עניין לקנות קבר מחיים? **תשובה**: בפוסקים הביאו שיש בזה סגולה לאריכות ימים. ומה שאברהם קנה לאחר מיתת שרה מבואר בחת"ס כי חשב שהיא לא תמות לעולם. והסטייפלער היה ממליץ לקנות קבר מחיים.

שאלה : מתי הזמן המסוגל לקבלת התפילות מיד? **תשובה**: הכלי יקר מביא שיצחק התפלל בשביל זיווג ונענה מיד, ויצחק יצא לשוב בשדה בזמן המנחה (ברכות כו :), וכן בברכות ו: שאליהו נענה בזמן המנחה. והטעם הוא משום שהוא רחוק מהלילה שהוא זמן של קטרוג. ורבי יצחק הוטרנ כותב שיש עוד טעם בזה משום שמנחה הוא זמן קשה כי זה באמצע היום, ולכן התפילה יותר מתקבלת. והכוון האדיר שיש לתפילה הוא מפרשתינו שמובא שאברהם ידע ברוח הקודש שיצחק ינשא לרבקה כמובא במדרש רבה נו ג, ובכ"א הוא הזהיר את אליעזר אלף ואזהרות ובדיקות.

שאלה : בפרשיות אלו מצאנו הרבה מאוד מענייני חסד, מה החסד הראשון המוטל על האדם והוא קודם לכל החסדים? **תשובה**: חסד הוא דבר גדול מאוד ועי"ז העולם עומד ויותר מכך בשביל זה באנו לעולם, אבל צריך לזכור שאסור להתעלם ע"י מעשה החסד מהמשפחה, והחסד הקודם הוא עם האישה הבעל והילדים ורק אח"כ כל השאר. ובוודאי צריך להסביר בבית על החשיבות החסד בכדי שסיכמיו להקריב את החיים בשביל זה אבל בוודאי שהחסד הכי גדול הוא בבית ושם אדם נמדד האם הוא באמת בעל חסד או שהוא סתם מיחצן את עצמו וענינו הרואות שאנשים יש להם את הכוח לעזור לכולם מלבד לבני ביתם כי כמה שיותר מצווה יותר קשה. וצריך להוסיף שכשאדם עושה חסד הוא לא רק מטיב עם השני הוא מטיב עם עצמו, הנה רבקה כשעסקה בחסד היא זכתה בזכות זה להינשא ליצחק, מתוך העלון בגן השבת של ה' ל ביטון.

שאלה : מדוע כעת כשאנחנו נכנסים לממשלה אנו לא דורשים שהמדינה תתמוך באברכים באותה מידה שהיא תומכת בסטודנטים שבאוניברסיטאות אלא מסתפקים בדרישה להעלות את הקצבה עד לכ- 1400ש"ח לאברך, שלעומת התמיכה בסטודנטים (אפילו אלו שלומדים תלמוד) זה עדיין נחשב כפירורים. הלא על פי כל קנה מידה של צדק ויושר מגיע לנו שיוויון מלא. ומלבד זאת למה שלא ננצל את ההזדמנות ונדרוש שיתמכו בנו בנדיבות כמו שהממשלה הקודמת נהגה כלפי הערבים. למה אנחנו כל כך נוהרים מפני מה שהתקשורת תגיד? **תשובה**: ידוע שעיקר תפקידם של שלוחי הציבור מלבד מה שצריכים לעזור לפרט הם דואגים לכלל הציבור היהודי בארץ הקודש, וזה ע"י שדואגים לכשרות של הציבור המסורתי, לרבנות הראשית שמשמשת בעיקר אותם, וכן לענייני גיור והתבוללות, שבת קודש במרחב הציבורי וכו' וכו' והכל במטרה אחת ויחידה בשביל לקרב ולחבק את הרחוקים אך קרובים בליבם לציבור התורני, ובשביל הדברים האלו אנו מקריבים את כל החיים שלנו. הנה בממשלה הקודמת הציעו לנו הכל בכל מכל כל, כולל שלא ידברו עלינו בתקשורת, אך התנגדנו כי אנחנו הולכים עם הציבור המסורתי, והנה ברגע שנשלטו ונעשה דברים שיקוממו עלינו

אֲרִטְלִיין מִסַּפֵּת עוֹר בְּהִירָה. ד. אִיךְ נִיתַן לַנִּקּוֹת כִּי־סוּי לָגֶשֶׁם שֶׁל עֵגְלָה מִכְתָּמִּים לְבָנִים (נִי־סִינּוּ כְּבִיסָה בְּמִכּוֹנָה וְלֹא עוֹר). ה. כִּי־צַד נִיתַן לְהוֹרִיד כְּתָמִי דָם (חֶלֶק יֵרֵד עִם אֹקְסִיגֵן, הַשָּׂאֵר לֹא). ו. נִשְׁמָח לִקְבֹּל מִידֵּעַ עַל תְּרוּפָה טִבְעִית בְּדוּקָה וּמְנוּסָה לְבַעִיִּית קֶשֶׁב וְרִיכוּז. ז. מִי־יֵפֶעַם מוֹפִיעִים עַל חוֹלָצוֹת לְבָנוֹת אוֹ בְּהִירֹת שִׁיּוּצָאוֹת מִמְּכֹונֹת הַכְּבִיסָה כְּתָמִים אֲמֹרִים שְׁאִינִם יוֹרְדִים. א. מִה גֹרֵם לְכְתָמִים הָאֵלֶּה? ב. אִיךְ אֲפֹשֶׁר לְהַסִּיר אֶת הַכְּתָמִים הַמְּכֹועֵרִים שֶׁמִּשְׁחִיתִים אֶת הַחוֹלָצוֹת. ח. אִם

הלכות מענייני הפרשה

לחיים ולא למתים, והסביר זאת רבי חיים קניבסקי שהיות והנשמה נמצאת במקום שיושבים שבעה, וכשבאים לנחם היא מתנחמת, ולכך ליימ דרך הטלפון.

קיי"ל שאסור לאכול קודם בהמתו. האם לשנות מותר? הנה כאן כתוב שרבקה השקתה את אליעזר לפני הגמלים. ויש לדחות, אומר האור החיים, שאליעזר היה מיושב ובסכנה, משא"כ בעלמא אסור, ועי"ע במג"א קס"ז יח. ורח"ק נשאל עי"י הגאון הגדול רבי מד"ל שליט"א לגבי ילדים קטנים האם יש לתת להם לאכול לפני ההורים ואם האוכל לפנייהם עובר באיסור. ענה רח"ק ילדים אינם בהמות. ולא כמו שכתב המהר"ל שדין זה נאמר גם בן קטן. **בפרשתנו מובא שאברהם נתן מתנות: כמה הלכות בעניין קבלת ונתנת מתנות:** מובא בשו"ע חו"מ רד סי"ח שהבטיח לחברו מתנה מועטת צריך לתת ואם לא נתן הוא ממחוסרי אמונה. ובהבטחה לתת מתנה מרובה לא נאמר דין זה כי אין גמירות דעת שיתן עד שלא נתן או עשה קניין. וזה הכל כשאמר לאדם רגיל, אך כשאמר לאדם עני (והיינו אדם שבקושי גומר את החודש) בכזה מקום יש מצוות צדקה ובין מתנה מרובה בין מועטת חייב לתת כי הוי כנודר לצדקה.

אסור לתת מתנה לחברו בשבת ויו"ט דהוי כמקח וממכר, ואם מביא מיני מאכל ומשקה לצורך היום מותר, וה"ה לצורך מצווה כגון הקנאת לולב ואתרוג ביו"ט מותר, ואם הקנה למקבל מבעו"י אף עי"י אחר שרי. **מותר** לחלק מתנות כשיש בזה צורך לשבת, ואם אין לזה צורך לשבת אפשר באופן שלא יתכוון לזכות בזה עד מוצ"ש, כשיש במתנה שנותן עידוד לילדים כגון באבות ובנים וכדו' מותר לחלק להם בשבת.

אסור לתת מתנת חינוך לגוי משום לא תחנם, אבל במקום שיש דרכי שלום, או כדי שיעבוד יותר טוב מותר. מידת חסידות היא לא לקבל מתנות מאנשים, אבל מתנות של מצווה מותר. ויש להוסיף שלפעמים לקבל מתנה ממישהו יש מצווה גדולה כגון שהנותן ייפגע אם לא ייקח ממנו וכדו', שאז זה מצווה לקבל. המקבל מתנה ממישהו ויש בה דיני שהחיינו כגון חליפה וכדו' מברך שהחיינו. (חלק מההלכות הובאו מתוך עלון שאיני יודע את שמו).

חידות

אומר אותו פעם אחת: **ב.** איך יכול להיות שאדם יאמר משפט אחד ויהיה צדיק גמור: **ג.** איזה קניין עושים בשעה: **ד.** באיזה בית שמים את המזוזה בתוכו: **ה.** איך אפשר להיות בתענית 10 ימים ולילות ברציפות ולא למות ולא להיות חלש: **תשובות:** **א.** לדוד מזמור: אומרים אותו בשיר של יום ביום ראשון ובהחזרת הספר תורה בימים שני וחמישי ובשבת במנחה וזה רק במנין היחיד אומר אותו רק בשיר של יום. **ב.** האומר סלע זה לצדקה בשביל שיחיה בני ה"ץ צדיק גמור. (פסחים ח.). **ג.** יש קונה עולמו בשעה אחת. (ע"י י: ד. בית של תפילין. פרשיות התפילין נקראים מזוזה. (שבת עט:). **ה.** תענית דיבור.

חידות לשאל את הילדים: **א.** שמות פרטיים בעלי שתי מילים: **ב.** שמות פרטיים בעלי שתי אותיות שמות יהודיים לא כינוי: **ג.** שמות פרטיים שהם משפחה נפוצים: **ד.** שם פרטי שהוא שם של אוכל: **ה.** שמות פרטיים שהם שמות של בעלי חיים: **ו.** שמות פרטיים שהם שמות של צומח?

תשובות: **א.** בן ציון. בת ציון. **ב.** נח. דן. גד. דב. חי. מן. שי. טל. רז. תם. **ג.** יונה. מנחם. שלום. בן ציון. דוד. גלעד. יצחק. משה. חיים. מאיר. **ד.** תמר. **ה.** יונה. דב. אריה. דבורה. חולדה. איל. אילה. יעל. זאב. צבי. **ו.** שושנה. הדס.

תודה לכל מי שקרא את העלון ולא קורא בחוץ יח"ר שיזכה לראות בכתב קטן כל ימי חייו. תודה מיוחדת לאיש שעל העדה צדיק תם וישר בניו מוכיחים עליו שהוא צדיק גדול, נזכה לקבל אתו פני משיח בזכות שהוא תמיד מאיר פנים ומחייך לאנשים תמיד אין לו בעולמו אלא שמחה של מצווה השקדן הגדול **רבי אמיר קנתן שליט"א** שחיתן את בנו הצדיק וכיבד את כולם באוכל מיוחד מאוד.

חידון משמעותיות מילים לפרשת חיי שרה ו' משמעותיות למילה נפש

נפש - רצון. "אם יש אתם נפשכם" רש"י: רצונכם. (בראשית כג ח.). **נפש - רוח חיים.** "ויהי האדם לנפש חיה" תרגום: רוח ממלא (בראשית ב ז.). **נפש - אדם.** "נפש כי תחטא" תרגום: אנוש (ויקרא ב.). **נפש - נח.** "וביום השביעי שבת וינפש" תרגום: שבת ונח (שמות לא יז.). **נפש - מצבה על הקבר.** "תני רשב"ג אומר אין עושין נפשות לצדיקים, דבריהם הן הן זכרונן". (שקלים ז.). **נפש - אחד משמות הנשמה של האדם,** שהן ר"ן (נפש רוח נשמה).

לא אוכל עד אשר דיברתי. במדרש לקח טוב הביא שמכאן ילפינן דאין משיחין בשעת הסעודה. וכן נפסק בשו"ע או"ח קע. ובמג"א כתב שאפי' דברי תורה אסור. והיום נהגו להקל בזה וכתב בשע"ת אות קע משום דשומר פתאים ה'. ויש לציין ששומר פתאים ה' לא נאמר בת"ח אלא בסתם אדם (מהרש"ם בדע"ת או"ח קע). ובהמהר"י אסאד (מופיע בפרשת ויחי) הביא ראיה מפרשתינו שגם כששומע את השני מדבר אסור לאכול.

בפרשתנו ותלכנה אחרי האיש וברש"י מכאן שאסור ללכת אחרי אישה. באיסור לילך אחרי אישה. בשו"ע כא א. כתב פגע באשה בשוק אסור להלך אחריה, אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו, ומבואר בברכות סא. שכל העובר אחרי אישה בנהר אין לו חלק לעולם הבא. ואמר רבי יוחנן אחורי ארי ולא אחורי אשה. רבי ניסים בחוט שני כותב שבזמנינו שישנן נשים רבות ברחוב, ואם יסלקנה ימצא אחרת מ"מ עדיף שאינו אחרי אותה אשה ולכך יעבור מאשה לאשה.

ויצא יצחק לשוח בשדה. בשו"ע צ ה וז"ל 'לא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה, מפני שבמקום צנוע חל עליו אימת מלך וליבו נשבר' וכתב במשנ"ב שאם מוקף מחיצות מותר אע"פ שאין תקרה. וכל ההיתר שהובא לעוברי דרכים זה דווקא כשנוסע ליום שלם ואין אפשרות להתפלל מקודם לכן, אבל אם למשל נוסע לפארק ויכול להתפלל קודם לכן, חל עליו איסור לנסוע ולהתפלל בפארק. ומה שמצינו להתיר להתפלל במקומות גלויים כמו בכותל המערבי או בכינוסי חזקוני המוניים אז ליבו כן כנוע בגלל עוצמת המעמד והמקום.

וינחם יצחק אחרי אמו. ענייני ניהום אבלים. רבי חיים קניבסקי אומר שהיות ויש מצוות ניהום אבלים לייש לומר עדיף שילמד באותו הזמן לזכות הנפטר במקום ללכת לנחם, כי יש מצווה לנחם, (רח"ק ענה זאת לבחור ישיבה שישב שבעה בתיבות וביקש מחבריו שלא יבואו לנחמו מירושלים אלא ילמדו באותו הזמן לע"נ.). **ולענייני ניהום דרך הטלפון,** הרב אלישיב ישב שבעה על בתו ע"ה ואחד מגדולי הרבנים התקשר לנחמו דרך הטלפון, א"ל הרב אלישיב שהרמב"ם כותב שניהום אבלים קודם לביקור חולים כי זה חסד עם החיים והמתים, ודרך הטלפון זה ניהום

חידות שינון הפרשה לפי סדר הא – ב מותאם גם לילדים מתוך טמונה בפרשה:
א. מחיר שבו קנה אברהם את מערת המכפלה: ארבע מאות שקל. **ב.** משקל נזם זהב שקיבלה רבקה? בקע. **ג.** ממנה נפלה רבקה? גמל. **ד.** מבני ישמעאל? דומה. **ה.** כינוי אליעזר בפרשה? האיש העבד המושל בכל אשר לו. **ו.** מה כתוב על יצחק שמצא ברבקה אחרי פטירת אמו? וינחם. **ז.** מה אברהם בא בימים? זקן. **ח.** העם ממנו קנה אברהם את מערת המכפלה? חת. **ט.** אברהם התברך בשיבה? טובה. **י.** מי קבר את אברהם? יצחק ישמעאל. **כ.** מהיכן לא רצה אברהם לקחת אישה ליצחק? כנען. **ל.** אח של רבקה? לבן. **מ.** מזון לגמלים? מספוא. **נ.** מה אברהם היה בתוך בני חת? נשיא. **ס.** הכסף ששילם אברהם היה עובר למי? סוחר. **ע.** איך נקרא באר המים? עין המים. **פ.** איך נקראים שאר בני אברהם? בנים של מיי פילגשים. **צ.** שם אביו של עפרון? צוחר. **ק.** שם של הגר? קטורה. **ר.** ברכות משפחת רבקה לרבקה שתהיה לאלפי? רבבה. **ש.** מהיכן שותים הגמלים? שוקת. **ת.** מזון לגמלים? תבן.

חידות בפרשה: **א.** בפרשה 6 סגול ברצף: **ב.** צמד מילים בפרשה מופיע פעמים באותו הפסוק: **ג.** האם גדלו עצים עי"י מערת המכפלה? **ד.** מי הם האנשים שנאמר עליהם בפרשה שהם זקנים? **ה.** שלוש אנשים בפרשה שרצו? **ו.** 9 שמות ילדיו של אברהם אבינו? **ז.** 21 נשמות נכדיו של אברהם אבינו? **ח.** 11 מספרים שונים בפרשה?

תשובות: **א.** חסד ואמת את. **ב.** כד מט הגידו לי. **ג.** כג יז כתוב שהיה עצים. **ד.** כד אברהם. כד ב זקן ביתו. **ה.** כד יז וירץ העבד. כד כ ותרץ אל הבאר. כד כט. וירץ לבן. **ו.** יצחק, ישמעאל, זמרון, יקשן, מדין, מדין, ישבק, שוח, בכל. (ענין ב"ב טז:). **ז.** ילדי יצחק: יעקב ועשו. ילדי ישמעאל: נביות, קדר, אדבאל, מבשם, משמע, דומה, משא, חדד, תימא, יטור, נפיש, קדמה. (כח יג-טו) ילדי יקשן: שבא, דין. ילדי מדין: עיפה, עפר, חנוך, אבידע, אלדעה. (כח יג-טד). **ח.** 100 20 7 (כא א) 4 (כג ב) 400 (כג טו) 10 (כד י) 10000 (רבבה כג ס) 70, 5 (כה ז) 12 (כה טז) 30 (כה יז).

חידות ידע תורני: **א.** איזה מזמור תהילים אם אדם מתפלל במניין במהלך כל השבוע הוא אומר אותו 4 פעמים ואם מתפלל ביחידות במהלך כל השבוע הוא

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, מברכין-כסלו תשפ"ג
גליון 372 - שנה 43

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

אבא חורח

כל הגולה כמדורת-אש-של-תודה

מה נוכל ללמוד מתוך העובדה שאמירת 'מזמור לתודה', בבכי וברגש, ע"י מרן רבינו הגר"י זילברשטיין, בבוקר שלאחר הבחירות, הועברה בתוך שניות לכל רחבי תבל, והבעירה את כל הגולה, כמו לבה מתפרצת? ■ הרב שליט"א מסביר את הענין ע"י משל-הסוכרייה... ■ הדמעות לקלחיו כל לחי

דשנים ורעננים

חברה המייצרת דשנים החלה לשמור שבת והרווחים גדלו לאין שיעור. כי היא מקור הברכה

'רבה אמונתך'

כיצד הסבירה מרת חנה וייסנברג ע"ה, לאחר הנינוח, את המלים הללו הנאמרות בהשכמת הבוקר?

טראומה? מה זה?

'אינני מכיר את המושג הזה', הגיב מרן רבי גרשון אדלשטיין להרה"ק רבי שלמה שטרן, לקראת כינוס-מנהלים; 'הלא כל מה שעושה השי"ת, הכל לטובה!'

לא פחים קטנים

על מדוכת הנקיין. אם אפשר לחיות בגן-עדן, למה לחיות בגיהנום? למה?

24 שעות לאחר הבחירות השתתף מרן הגר"י בחתונת נכדתו, בת לבנו הרה"ק רבי יוסף זצ"ל, מייקירי רמת אלחנן

מה קורא?

מרן הגר"י זילברשטיין מצביע ב'בליך' ברמת גן

גזע-העץ נגרר ע"י רכב העירייה

במסיבת ה'סיומים' של ה'איגוד' בסוף בין הזמנים

- כלי-הנשק של המחבל היה מוכן להפעלה
- מדוע לא אכלה הרבנית דרשוביץ בזמן עבודתה?
- 'קיבלתי את כל הקבלות, אבל התחמקתי מהדבר האמיתי. רק כאשר התפטרתי מהבגדים הבעייתיים, הגיעה הישועה, ומיד'
- בעל האטליו נצפה בתוך מפעל טרפות
- 12 משפחות נפקדו בתוך זמן קצר בזש"ק לאחר שתורמו למגביית עליה חתם הגר"י 'אני ערב לו'
- כיצד 'שכנע' מרן החזו"א שלא לקרוא עיתונים?
- 'המלים הטובות מעודדות אותי. מאז שרעייתי הרבנית נפטרה, אין מי שאומר לי מלים טובות!' - מי אמר זאת?
- נס גדול היה [לא שם, אלא] כאן! צמרת העץ בגן הגמלים נפלה מגובה 5 קומות, בשעה עמוסה מאוד בילדים

רחוקים

כיצד הגיב מרן רבי גרשון כשהרה"ג רבי שלמה שטרן ביקש הדרכה לפני כינוס מנהלים בנושא ה'טראומה'?

ההשקפה היהודית אומרת שאדם הרוצה לא להישבר - צריך להאמין בהשם יתברך, ולדעת בבידור גמור שכל מה שעושה השי"ת הכל לטובה. ואם הכל לטובה, מה פתאום להישבר?...

נספר כאן דבר מפליא ששמענו ממכובדנו הרב הרה"ג רבי שלמה שטרן שארגן כינוס מיוחד ב'גלי צאנז' בו השתתפו מאות מנהלי תלמודי תורה, לדיון בנושא ה'טראומה', מושג החודר אלינו בשנים האחרונות לעתים תכופות, בשל אירועים טראומטיים המתרחשים רח"ל בעולמנו רווי-הייסורים.

לפני הכינוס עלה הגר"ש שטרן, למעונו של ראש הישיבה מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א, כדי לשמוע דברי-הדרכה לכינוס המיוחד. מרן שליט"א ביקש לשמוע את העילה לקיום הכינוס, וכששמע מהרב שטרן שמאות המחנכים מגיעים כדי לשמוע פתרונות למושג 'טראומה', הגיב מרן הגר"ג שליט"א ואמר: 'טראומה?! מה הבעיה?! - צריכים להחדיר בלבבות שכל מה שעושה השם יתברך, לטובה הוא עושה!' - - -

אם ביקשנו לירד לעומק הדברים, הרי שעומק-עומקו של המשפט שיצא מפיו של מרן

ראש הישיבה, הוא כ...פשוטו. ממש כך. מה-זה בכלל טראומה? - התפלא ראש הישיבה. הרי אין כל סיבה שהיא תתרחש! יהודי המאמין בתוככי ליבו שיש אלוקים בעולם, וכל מעשיו עמנו הם אך ורק לטובה, ממש לטובה, מה יש לו להיכנס לטראומה? וכי כאשר אדם אוכל עוגה טעימה הוא נכנס לזעזוע-הלם-היסטריה, או כל מילת-לוואי שבה נתרגם את ה'טראומה'? - בוודאי שלא. למה? פשוט מאוד; כי מדבר טוב אדם לא מזדעזע, אלא נהנה... נו, אז כשאדם יודע שהצרה שהתרגשה לפתחו היא לטובה, ממה יש לו להזדעזע?

הדבר תלוי כמובן באלף-אלפי דרגות של אמונה ובטחון, ולא כל אחד נמצא בפסגת המידה הזו. אבל להיכנס לטראומה?! - התפלא מרן ראש הישיבה.

בהמשך שיחתם הסביר הגר"ש שטרן למרן רבי גרשון שבתקופה כשלנו יש צורך להמציא בפני המחנכים/ההורים את הפתרונות המתאימים ודרכי-הפעולה מול הטרומה, אבל כך או כך יש להחדיר בלבנו את השקפת-הנצח הזו שכל מה שעושה הקב"ה לטובה הוא עושה, וטוב לנו כל הימים.

בעת נישואי בנו הגאון רבי צבי-יהודה אדלשטיין מראשי ישיבת 'ארחות תורה' עם נכדת מרן הסטייפלער זצ"ל. מרן רבי גרשון שליט"א עומד שני משמאל (מסתכל לאחוריו)

'אני ראיתי ששוחטים את ילדתי ולא הוצאתי אנחה מפי, ואתה נאנח בגלל שהשידוך שלך עדיין לא הגיע?'

כמו שאמרנו, יש אלף-אלפי דרגות בעולם האמונה והבטחון, ואי אפשר תמיד

ללמוד מהנהגה מסוימת של גדול ישראל ולהעבירה ישירות לדרגתנו-שלנו, אבל לפעמים צריך לשמוע את הדברים כדי להבין עד היכן ניתן להגיע, ולהתבונן מה אפשר לשאוב מהנהגות הללו.

הסיפור דלהלן מסופר על האי גברא רבה, הגה"ח רבי גד אייזנר זצ"ל, שהיה במשך שנים רבות מנהלה הרוחני של ישיבת חידושי הרי"ם של חסידי גור בבני ברק. המשגיח, הנקרא עד היום בפי אלפי תלמידיו - "ר' גד"ל", היה עד לחורבן אירופה, וקבל נוראות בתקופת השואה, ואף איבד בה את בתו היחידה. רבי גד היה גאון מגאוני פולין המעטיירה,

מפיו שפּעו כל העת דברי חסידות ומוסר, וצעירי הצאן למדו ממנו דרכי-חיים. הסיפור דלהלן התרחש כבר בארץ ישראל, כאשר אמר שיחה לפני תלמידי הישיבה. במהלך השיעור השמיע אחד התלמידים המבוגרים אנחה כבידה...

ויהי אחרי השיעור, יוצא רבי גד ומניח את ידו על כתפיו של הבחור, ואומר לו: האנחה יצאה מן-הסתם מליבך בשל דאגתך מהשידוך שעדיין לא הגיע אליך מן השמים. ברצוני לספר לך דבר-מה שאירע לי בשואה.

'אבא, מה אני צריכה לעשות עכשיו?'

בתחילת ימי השואה, לאחר שהנאצים ימ"ש הספיקו כבר להרוג את רעייתי וכל קרובי הי"ד, הותיר לי השי"ת את ילדתי היחידה כבת 12. היא היתה במחנה לצדי, ושמרתי עליה כעל בבת-עיני. בשלב מסוים הפרידו בינינו, והילדה נלקחה למחנה ששכן ממול המחנה שבו אני הייתי. וכך יכולתי להשיג עליה מעבר לגדר, ולפקוח עיניי כדי לשמור על טהרתה וקדושתה כבת ישראל כשירה.

יום אחד, ממשיך ר' גד'ל לספר, אני רואה מבעד לגדר שאחד המפקדים הנאציים מנסה לשדל את ילדתי לדבר-עבירה. היא נאחזה בגדר בכל כוחה, וצעקה לי משם: 'טאטע, מה אני צריכה לעשות עכשיו? השבתי לה: למסור את הנפש, ילדתי. למסור את נפשך להשם יתברך'.

המאבק בינה ובין הנאצי נמשך, ואז הוציא הרשע סכין ופתח באיומים, ואמר שאם היא לא באה איתו, יהרוג אותה! מעומק העיניים והיסיורים שאלה הילדה שוב מה עליה לעשות, והשבתי לה כנ"ל: 'את צריכה למסור את הנפש'. והנה אני רואה מבעד לגדר שהנאצי ימ"ש מניף על ילדתי היחידה, היתומה, את חרבו, ומשסף אותה למוות. 'ולא הוצאתי אנחה אחת מגרוני!!! ואתה, בחור יקר, נאנח על שלא מצאת עדיין שידוך'??? - אמר המשגיח ר' גד'ל לבחור המבוגר.

אהה, אלוקים, כל זאת באתנו ולא שכחנו, ולא שקרנו בבריתך. לאיזה דרגות מסוגל יהודי להגיע באומנותו בהשם יתברך! - כי כאשר יודעים בבירור שזה מה שצריך עתה לעשות, ואין כל ספק שצריך למסור את הנפש, אזי עושים

הגה"ח רבי גד'ל אייזנר זצ"ל

זאת במנוחה ובשמחה, ולא מוציאים אנחה אחת מן הפה! וגם לא מן הלב! אין אנחנו צריכים להכות 'על חטא' אם עדיין לא הגענו לדרגות הללו, מצד אחד, אבל מצד שני אסור לשכוח שלא מדובר בתקופת הנביאים או הראשונים, אלא באירוע שהתרחש לפני לא יותר מ-80 שנה!

ליישם את הבטחון בבעיות הקטנות שלנו...

כששומעים סיפור הרואי שכזה, ההרגשה והתגובה הראשונית היא שזה לא כל-כך קשור אלינו. וכי אנחנו יכולים להעפיל למדרגה כזו כמו שהיתה אצל ר' גד'ל? אבל תגובה זו איננה

צודקת. ומסיבה פשוטה.

גם אם לא הגענו למדרגה שכזו, יש באפשרותנו לקחת את הדוגמה מהמעשה הנ"ל ולהשליכה על חייו-שלנו, וליישם את הבטחון הזה בדברים הקטנים שלנו. ולמשל: אדם הכין צ'ולנט לשבת, וכשמגיע זמן הארוחה בבוקר יום השבת הוא בא להוריד אותו מהאש, ומגלה שהצ'ולנט נשרף... וכי הוא אינו יכול באותה עת להתגבר על עצמו, לחשוב שהכל-הכל לטובה, ולא להוציא שום אנחה מליבו? האם זה כל-כך קשה?

בוודאי שלא. כמעט כל יהודי נמצא בדרגה שכאשר הצ'ולנט שלו נשרף, הוא יכול לכבוש את האנחה, ולהאמין באמונה שלימה שכל מה שהקב"ה עושה איתו, גם בדבר זה של שריפת הצ'ולנט, לטובה הוא עושה!

אפשר לנקוט באלף-ואחת דוגמאות מהחיים, שבהן אדם יכול לנקוט במעשהו של ר' גד'ל, ולא להיאנח כלל! הגעת לביתך, ומצאת את הדלת נעולה, והמפתח לא הושאר אצל השכנים, והינך נאלץ להמתין זמן-מה עד שאשתך תגיע הביתה. נו, האם מדובר בצרה כה גדולה? האם אין לנו אפשרות לשלוט על עצמנו במצב כזה?

ואם נתחיל בדברים הקטנים, ונחזיר בלבנו את הידיעה שהכל לטובה, וגם אם אני צריך להמתין חצי שעה או שעה, עד שיפתחו לי את דלת-הבית, עדיין לא קרה מאומה, והחינך יכול להישאר על פניי - נגיע עד מהרה למצב שבו יהיה באפשרותנו לבטוח בהשי"ת גם במקרים הרבה יותר דרמטיים, שלא יבואו על אף אחד מישראל.

להיות בשמחה גם בין הגדרות המחושמלות

ר' גד'ל המחיש את דרך-החיים הזו בכל יום ויום מימי חייו. מי שהתחקה אחר קצות-דרכיו, ראה כיצד דוקא משום שהיה מחוסר-כל, ולא היה לו מאומה מכל מה שנפשו של אדם רודפת אחריו, דוקא משום כך - מלא שמחה היה כל ימיו.

בצל הכבשנים, בין גדרות התיל המחושמלות, המשיך ר' גד'ל להיות בשמחה קודנת, שמחה של עבד השם, שמחה של מי שבוטח בבוראו ומטיל עליו את כל יביו.

וואס הווען

אלחנן התאמץ לייצר כאן אווירה של קירוב-לבבות בין כל החוגים כך שלאף אחד לא תהיינה טענות. לאווירה המיוחדת זו יש עשרות ביטויים ודוגמאות, אך נדמה שכדי לא לתת עין-שאינה-טובה חלילה, לא נאריך בכך, וכל אחד מבין למה הכוונה.

● בימי בין-הזמנים האחרון התקיימה פעילות מסועפת של ארגוני

הגאון רבי טוביה פולק דורש

הגאונים רבי יהודה סילמן ורבי מרדכי אדלשטיין, יחד עם רבי אברהם פולק

בשלחן הכבוד, הגאון רבי מסעוד בן שמעון. הרב אוריאל מרדכי דרוש

הרבים, במפגשי-רחוב, ובחדרי המדרגות בבתיים המשותפים, כמו גם בבית המדרש, כאשר אלה לאלה שואלים, אלה לאלה משיבים, ואלה לאלה לומדים יחדיו ומפצחים בצוותא סוגיות קשות בשי"ס.

● יש לברך על תופעה זו בכל לב ובכל לשון, ולבקש מהשי"ת שימשיך להשרות שכנתו עלינו, ושאוירת האחוה והאהבה הזו תימשך לאורך ימים ושנים. לא צריך להיות בעל-דמיון מופלג במיוחד, כדי להבין את המוקשים והמכשולות העלולים להיווצר כתוצאה מנסיון-חיבור שכזה בין שכבות-גיל שונות, כאשר כל קבוצה מעוניינת לשים דגש על דברים אחרים, ועד שמגיעים להסכמות, נוצרים קרעים בדרך, שחלקם אינם באים לאיחוד.

● נדמה שהשילוב, המיוזג והאיחוד הנהדרים הללו ברמת אלחנן נוצרו בשל האווירה הכללית השוררת במקומנו, והמקוּוּט והמנוגת ע"י 3 שרי התורה וההלכה המכהנים בקודש בקהילתנו, ובראשם רבינו מרן המרא דאתרא הגר"י זילברשטיין, שמהרגע הראשון לבואו לרמת

● מה שקורה ברמת אלחנן בכל מה שקשור ל'צעירים', היא סיעתא דשמיא מיוחדת במינה. הקשר ההדוק שנקרם בין שכבות-הגיל השונות, הוא מרשים ומפעים מאוד, ואף מערר השראה לחיזוקי למקומות אחרים, שכבר ניסו להתעניין איך עושים זאת... שכונתנו נוסדה לפני כ-45 שנה, וראשוני המתיישבים אמורים להיות כיום בס"ד בגיל ממוצע שבין 65-70, שזה לכל הדעות גיל שאי אפשר לזלזל בו...

● בדור המייסדים אפשר למצוא, מלבד הגיל המבוגר, גם תלמידי חכמים גדולים שהעפילו בשנות חייהם, עד מאה ועשרים, למדרגות גבוהות, ואף נישאות, ומכהנים בתפקידים נכבדים של ראשי ישיבות ומרביצי תורה, וכיו"ב. ולמרות זאת, נרקמת הרמוניה של ממש בין שכבת הצעירים המונה כיום עשרות רבות של תושבים, ובין אלה הנמנים עם רובד המייסדים. הדבר בולט גם ברשות

הבחורים בריקוד לכבוד התורה

שדה אליהו. בין משתפי השיעור נמנה גם מנכ"ל 'קומפוסט', אלעד מדמון, שהשבו סיפר למגיד השיעור סיפור מדהים ועוצמתי במיוחד. מאוחר יותר שוחחנו גם אהנו איתו, והדברים מדברים בעד עצמם.

● שדה אליהו הוא קיבוץ דתי, מהוותיקים בארץ, ולמפעל הדשנים האורגניים שלו יש שם מצוי, כאשר מהדשן המקורי של הפרות מייצר המפעל דשן אורגני ומשווק אותו לכל מאן דבעי. לפני תקופת-מה, מספר המנכ"ל מדמון, עמדנו לחתום עסקת שותפות עם חברה מפורסמת נוספת, המשווקת את הדשנים האורגניים שלה בצורה אחרת מאתנו, אבל שני המפעלים עוסקים בחומרים זהים. כיון שהחברה ההיא עומדת בבעלות אנשים שאינם שומרי-שבת, הרי שאחד התנאים לחתימת העסקה היה שמירת שבת מוחלטת גם בחברה עימה נכנס הקיבוץ לשותפות. 'אחרת, אין מה לדבר', הטעימו בקיבוץ.

בכרימאל. פעילות 'האיגוד' ברמת אלחנן מתקיימת גם כאשר מתחילים בשיבות מסכת יבמות, והרה"ג רבי אי"ש קוט מעביר שיעור-הכנה לבורים ועשרות מהם מטריחים את עצמם ומגיעים לשיעור המוצלח.

● הסיפור דלהלן הוא טרי-טרי, ויצא מה'מאפיה' בשבוע הבחירות שעברו עלינו זה-עתה, ויש בו כדי להביא את בשורת השבת והמתנה-הטובה שניתנה לעם ישראל. הסיפור התרחש בקצה המזרחי של ארץ ישראל, בקיבוץ הדתי 'שדה אליהו' בעמק בית שאן. **אלעד מדמון**, מנהל חברת הדשנים האורגניים 'קומפוסט' שבבעלות הקיבוץ, יצא משיבת צוות השיווק של המפעל, שחתם על שותפות עם חברה נוספת העוסקת בייצור דשנים אורגניים, וכולו נסער.

● האמת היא, שהחידוש הגדול אינו נעוץ בסערת-הנפש של מדמון, אלא של עמיתיו בחברה השניה, העומדת בבעלות אנשים שאינם מגדירים את עצמם כדתיים. גם הם היו נסערים, ולא ידעו את עצמם מרוב התרגשות. 'מעולם לא קרה לנו כדבר הזה, הם אומרים, שבתקופה כה קצרה נסגרו אתנו כל-כך הרבה עסקאות, ו'נסגרו' זאת אומרת שלא מדובר ב'אולי', או 'נראה', אלא העסקאות יוצאות כבר לדרך, ו'אין לנו ספק שכל זה קרה בגלל שהחלטנו לשמור שבת, שהיא מקור הברכה', אומרים בעלי החברה, שכאמור אינם דתיים.

● וכדי להבין מה שקרה כאן, יש לחזור תקופה קצרה אחורנית. והכל החל מבואו של הגאון רבי **דב קוק** ל...בית שאן, כדי ללמוד במנוחת הדעת. ההמונים המקיפים את ביתו בטבריה, טורדים לעתים את זמני לימודו, וכדי שיוכל לשקוע בלימוד, החליט הגר"ד לנדוד לבית שאן הסמוכה. אלא שברור שמהר מאוד הציבור הגיע גם לשם, ובהם רבים מיישובי הסביבה, מושבים וקיבוצים וותיקים.

● בין-לבין שיגר הגר"ד קוק את גיסו מיודעו הנכבד, הגאון רבי **אליעזר רוט**, למסור שיעור תורני בקיבוץ הדתי

הצעירים הללו, בין אם מדובר ב'איגוד בני הישיבות' ובין אם היו אלה 'צעירי רמת אלחנן'. מלבד שמירת-הקשר עם כל הבחורים הלומדים בשיבות, ושיגור חבילות-שי אישיות לכל אחד, כפי שדווח בגליון שעבר, השתחלו האירועים גם אל תוך בין הזמנים, ונמשכו מתחילתו ועד סופו.

● כך למשל נציין ונזכיר את המעמד של 'האיגוד' שנערך בסוף בין הזמנים, והפך לאירוע קבוע של 'מעמד הסיומים' וחלוקת מלגות לכותבי החבורות. בני התורה ברמת אלחנן כתבו 65 חבורות, וסיימו 45 מסכתות, והכל בעמל ויגיעה. במעמד השתתפו הגאונים רבי **מסעוד בן שמעון** ורבי **יהודא סילמן**, וכן הגאון רבי **מרדכי אדלשטיין** והגאון רבי **טוביה פולק**. את המעמד הנחה וארגן הרב **אי"ש קוט** והרב **אוריאל מרדכי**.

● בשבוע האחרון של בין הזמנים יצאו הבחורים לטיול, והגיעו גם

למתחם מיוחד שבנתה עיריית בני ברק והאיחודי בעיר כרימאל, שם נהנו מאטרקציות ושלחנות-משחק, משם המשיכו לשיט בעיר עכו, וחזרו לימנלי בחורשה בעיר כרימאל, ולבסוף נערך 'זיץ' במתחם ישיבת 'רינה של תורה'

השבת. תוך כדי הדיונים אמר פתאום הרב, 'הרי כולנו היינו במעמד הר סיני, כולנו שמענו את הציווי האלוקי המחייב כל יהודי בשמירת שבת', והתחושה של המשתתפים באסיפה היתה שאמנם מעמד הר סיני התרחש לפני למעלה מ-3,300 שנה, אבל בזווית הראיה של הרב לא היתה משמעות לזמן שחלף. מבחינתו היה ניכר כאילו המעמד היה אך אתמול...

● באחת ממערכות הבחירות לעירייה הגיע אחד המועמדים לביתו של הרב זצ"ל וביקש את תמיכתו. האיש הציג בפני הרב את מצע הבחירות שלו, והרב לקח את המצע ועלעל בו מעט, ולפתע מצא שאותו מועמד מציע תחבורה ציבורית בשבת. מרן הרב זצ"ל פרץ בבכי סוער, ואמר: 'מה ההבדל בינינו ובין הגויים באמריקה, ובמה אנחנו יהודים?' - הדברים שפרצו מתוך ליבו הטהור עשו רושם עצום על אותו מועמד, שאכן בעקבות הדברים שינה את מצע הבחירות שלו, והסיר את ההצעה בדבר חילולי השבת.

● בשנת תשי"ל התפרסם שמו של הרב בכל העולם כלוחם מלחמת השבת, וזאת כאשר באותה שנה נפרצו חומות השבת בעירו. בתקופה ההיא הוכיח הגר"י זצ"ל שהוא יכול להיות גם עניו מצד אחד, ומן הצד השני כשצריך - להיות תקיף בדעתו, ולהוכיח

סיפורי מופת שהתרחשו ועוררו הדים רבים בכל רחבי העיר. זה עתה יצא ספר חדש, 'זכור ליצחק', שהוציאו בני משפחתו של הרב זצ"ל, ובו שיחות ומאמרים בענין שנשא הרב בימי חג ומועד וזמנים שונים. בספר יש פרק מיוחד 'במערכה על קדושת השבת', עם פירוט על הנהגותיו המופלאות בשבת קודש, ועל המאבקים שניהל בעיר בענין שמירת השבת.

● הבעל-קורא בבית הכנסת הגדול, רבי **מנשה** שיחי, סיפר שפעם ישב עם הרב באסיפה לטכס עצה איך למנוע חילולי שבת, וכיצד אפשר להסביר לאנשים רחוקים את גודל קדושת

● המנכ"ל מדמון מספר שאמנם המנהלים בחברה ההיא הסכימו לקיום התנאי, אבל הדבר לא הלך בקלות בגלל עובדים נוספים שטענו ששמירת השבת 'תפגע ברווחי החברה'... העובדים הללו טענו שהיו רגילים לעבוד גם בשבת, 'ואיך אפשר בכלל לחשוב שהיום הזה יתפספס לנו עכשיו... איך נצ ליח לשווק את כל הכמויות?!'... הם גם הזכירו שחלק מעובדי החברה הם גויים... בסופו של דבר חתמה החברה על קיום התנאי בשמירת השבת, ועסקת השותפות עם 'קומפוסט' בשדה אליהו יצאה לדרך.

● כאשר נערכה ישיבת צוות בהנהלת השיווק של החברה המשותפת, גרמו התוצאות להלם בקרב כל מי שקיבל את העדכון המלא. 'הרווחים עלו על כל דמיון', מספר המנכ"ל מדמון, ומציין שמנהלי החברה-השותפה התרגשו מאוד לראות את התונים שחור על גבי לבן, וגם הם אמרו שמעולם לא קרה שמספר כה גדול של עסקאות נחתמו סופית על שיווק הדשן, 'ואין לנו ספק שהכל קרה בגלל השבת'.

● מי שפעל ועשה רבות למען השבת הוא הגאון רבי **יצחק יחיאל יעקבוביץ'** זצ"ל, רבה של הרצליה. סיפורים רבים בענין שמירת השבת בעיר נכתרו בשמו, חלקם

הגאון רבי יצחק יחיאל יעקבוביץ' זצ"ל

לכולם מה השייטת רוצה, יָדַע לעשות גם את המלאכה הזו בצורה הטובה ביותר. אחד האירועים היה בהפגנה שאורגנה בשבת-קודש נגד חילולי השבת שנעשו בזמנו בחסות העירייה. ההפגנה היתה במהותה נגד העירייה, והגרייז יעקובוביץ החליט לעשות את ההפגנה - בשבת-קודש - בתוככי בית הכנסת הגדול בהרצליה, ולרכז סביבה את כל הציבור הדתי בעיר.

- באותה תקופה היתה משפחת הרב זצ"ל נתונה בדין-ודברים עם העירייה באשר לנכס פלוני, והדיונים נסבו על סכומי-כסף גבוהים מאוד. והנה, בעיצומה של ההפגנה הגיע לבית הכנסת ראש העיר ההוא, שיתכן שביקש להראות בכך שאיננו 'אנטי-דתי' כמו שאומרים עליו... הוא הגיע לבית הכנסת ברכבו, ולא ראה בכך שום סתירה.

- בהיכנסו לבית הכנסת הגדול לחצו כל הנוכחים את ידו. היה יהודי אחד שלא הסכים לעשות זאת. המרא דאתרא. כששמע שראש העיר הגיע ברכב לבית הכנסת, אמר שלא מגיע לו שאלחץ את ידיו!!! ואת הסיפור עם הנכס העירוני, כמובן שלא שכחתם!... למחרת היום, בישיבת מועצת העיר, מחה ראש העיר על... כבודו-שלו, וסיפר איך הרב לא לחץ את ידיו....

- לפני חול-המועד האחרון של חג הסוכות, פורסם שפקידות של בנק פלוני העבירו שאלה למרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, וסיפרו שרגליהן כואבות. ולא מדובר בפקידה אחת, או שתיים, אלא כמעט בכל הצוות הפקידותי באותו בנק, וביקשו לדעת מה עליהן לעשות. הגר"ח שאל האם הן עובדות בימי הרגל, וכשהתשובה היתה חיובית הורה להן להפסיק לעבוד. וראה זה פלא; הכאבים חלפו כלא-היו.

- אחד מתושבי השכונות הסמוכות לרמת אלחנן מספר לנו שהזדמן לו לעבור על הסיפור הנ"ל, ולמרות זאת כשהגיעו ימי חול המועד סוכות עשה פעולות מסוימות שאסור לעשותן, וגם הוא-עצמו לא עשאן בכל ימות הרגלים עד היום. 'אינני יודע מה קרה לי', סיפר, ו...המשיך לעבוד. והנה, ממש באמצע

ימי חול המועד, ללא כל סיבה נראית-לעין, החלו לפקוד אותו כאבים עזים ברגלו. בתחילה לא ייחס לכך משמעות, אבל משהכאבים התגברו, נזכר לפתע במעשה ההוא עם מרן הגר"ח. הוא הזדעזע לנפשו, והבין שהשייטת ביקש להיטיב עימו, ולכן הביא עליו עונש שכזה, כדי שייטיב את דרכו. כמובן

הגאון רבי מאיר-מתתיהו פישר

חידה

חידה אחודה. בעיר-חוף אשר בה קהילה יהודית ידועה, מדקדקים בהלכה, מקפידים בימי ראשון לשוט רק בבריכה ולא בים. האם תדעו מדוע?

פתרון החידה

בקהילה שבמלבורן לא הולכים לים ביום ראשון, כי אסור לשוט בשבת. והנה ההסבר:

קו תשעים מעלות מזרחת מירושלים הוא קו התאריך ההלכתי והוא קצה המזרח. כל יממה מתחילה בקו זה 6 שעות לפני שהיא מתחילה בירושלים. מלבורן, וגם סידני, הן יותר מזרחיות מהקו (של תשעים מעלות מזרחת לירושלים), כך שהן כבר במקום שנחשב קצה-המערב (שם היממה מסתיימת 18 שעות אחרי שהסתיימה בירושלים), אבל מחמת הכרעת החו"א שאין יבשת מתחלקת לענין קביעת היום, הרי שכל יבשת אוסטרליה, שחלק ממנה בתוך קו התאריך - נחשבת כולה בתוך קו התאריך, והיא קצה המזרח. אבל, דין זה הוא רק על היבשה, משא"כ הים שבחופי מלבורן וסידני הוא מחוץ לקו התאריך ונחשב קצה-המערב. כאשר במלבורן עושים הבדלה, בים הסמוך אליה מתחילה השבת, וכאשר במלבורן יום ראשון (ואפשר לשוט בבריכה), בים הסמוך אליה עדיין שבת, ואסור לשוט בשבת.

שמיד הפסיק לעבוד בחוה"מ בעבודות ההן, ו...הכאבים חלפו כלא-היו. גם בדור שלנו עושה הקב"ה נסים-ונפלאות, כדי להוכיח לנו את השגחתו הפרטית.

- את ההשגחה הפרטית של השייטת אפשר לראות, לצערנו, גם באירועים קשים. דווקא כאשר כל ההסתברויות מצביעות על כך שהיה צריך להיות ההיפך, אפשר לראות את ידו הגדולה והנטויה של השם יתברך, שהוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. ואנחנו מתכוונים לטרגדיה הבלתי-נתפסת שאירעה בירושלים, עם פטירתו של האי גברא רבה הרה"ג רבי **יעקב ישראל ורשאר** זצ"ל, מנכבדיה של שכונת נווה יעקב.

- הנפטר הדגול היה אברך משכמו ומעלה. הוא לא היה חי לעצמו, אלא נשם את הציבור וסייע לכלל בכל מה שרק היה אפשר. דמות פלאים ממש,

שהרגיש הנאה בלסייע לאחרים. גנרטור של שמחה, מעידים חבריו, עד שכל מי שבא איתו במגע נדבק בשמחת-החיים שפרצה ממנו. היה ראשון לכל דבר שבקדושה, בבניית בית הכנסת, בארגון שיעורים, הוזיל מכיסו כספים רבים לצדקה. גם בישיבת מיר בה למד שנים רבות היה סמל ללימוד מתוך שמחה.

- והנה, במוצאי שבת פרשת בראשית, הולך הרב ורשאר במנוחה ובשמחה עם בני משפחתו, רעייתו ו-5 ילדיו, מבית הכנסת למעונם הפרטי. ובאמצע הדרך, ללא שום הודעה מוקדמת, הוא קורס תחתיו, ומוציא את

לשווא. הבחור שנפגע עד עמקי נשמתו, החל לסנן לעבר הנוסעים כי הוא אינו מוחל להם, וחזר על כך כמה פעמים תוך שקולו נשנק מבכי.

● הנוסעים החלו לנסות לפייסו בדברים, אך ללא הועיל, והוא חזר שוב ושוב והצהיר שאינו מוחל להם על כך. לאחר שכל הניסיונות לא הצליחו, התקשר אחד הנוסעים למעונו של הגאון רבי חיים פיינשטיין ראש ישיבת 'עטרת שלמה', ושאל אותו כיצד יש לנהוג במצב שנוצר. ראש הישיבה ביקש לשוחח עם הנוסע ולפייסו, אך מפאת כבודת-שמיעתו לא היה ניתן לשוחח עמו בטלפון. ראש הישיבה אמר לאברך שימסור לנוסע שהוא מבקש ממנו לבוא אליו כי הוא רוצה לדבר עמו.

● האברך הסביר לבחור שמדובר באחד מגדולי הדור והבחור ניאות לכך, וקבע לבוא אל ראש הישיבה למחרת

אליהו ורשואר בן ה-6 אומר קדיש. קורע לב

האחרון שמגיע לו עונש כזה - דווקא בגלל זה רואים כאן את יד ה', שהרי רק הוא יכול לעשות דברים שכאלה, ובוודאי שברצונו להיטיב לבני המשפחה, ולכל עם ישראל. וגם אם אין אנחנו מבינים וקולטים מה היא הטובה, אבל כמאמינים בני מאמינים אנחנו בטוחים שזו האמת לאמיתה. ואם נזכה, נראה גם את הטובה בצורה מוחשית יותר.

'קופת העיר' יסדה קרן מיוחדת עבור בני המשפחה. 'קרן משפחת ורשואר' - 5344

● סיפור מדהים מסעיר בימים אלו את עולם התשובה סביב בחור כבד-שמיעה בן 38 שנחשד כבן-מיעוטים באוטובוס באשדוד, והחשד הוביל בדרך לא דרך לשידוך מפתיע שנסגר במעונו של הגאון רבי חיים פיינשטיין ששכנע את הבחור קודם לכן למחול לאלה שחשדו בו. ראשיתו של הסיפור ביום בו נתפס בנס המחבל בתל אביב שנשא תיק עם כלי נשק לצורך פיגוע. בערבו של אותו יום נסע בחור מבוגר לבוש בגדי עבודה וקסקט לראשו באוטובוס בתוככי הקריה החרדית באשדוד. אחת הנוסעות חשדה בו שהוא בן-מיעוטים המתנהג בצורה מוזרה, והסבה את לב יתר הנוסעים לחשדותיה.

● התפתחה המולה סביב הבחור שהיה כאמור כבד-שמיעה ולא הבחין במתרחש. הנוסעים המפחדים פנו לנהג, שעצר את האוטובוס ופנה אל הנוסע, אלא שאז התברר כי מדובר בבחור יהודי מתחזק, והחשד היה

נשמתו בטהרה. נדמה שאין, אין, ממש אין, טרגדיה יותר מזעזעת מזו. אברך ת"ח, שלא חצה עדיין את גיל ה-36, ושעשה את כל מעשיו בהוראת מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, פורח לו מן העולם בפתאומיות שכזו, לעיני כל בני משפחתו. ואנחנו, עד מאה ועשרים, אנה או באים עם צרות איומות שכאלו?

● דמותו של הבן, אליהו, בן ה-6, האומר 'קדיש' ליד מיטת אביו, בהלוויה, הוסיפה לזעזוע שפקד את כל בית ישראל. וכפי ששמענו, בימי ה'שבעה' קיבלו עליהם כל בני המשפחה את הדין באהבה גמורה, ואמרו כל הזמן 'צדיק הוא השם', ודיברו על כך שאם רואים שכך נגזר, אות ברור הוא שהכל-הכל לטובה. וכמו מאליה מתפרצת לה הזעקה, "אוי, ה' אלוקים, יְאֵה-תראה מן השמים בְּעֵי עַמְךָ, ובצדקתם כי רבה, ותרחם עלינו ותגזור עלינו גזירות טובות.

'קריעה' ליתום בן ה-6

● וכמו שפתחנו בתחילת הדברים, דווקא מפני שרואים את גודל הגזירה, ואת ה'איפכא' מסתברא' שלה - שהרי אם היו שואלים את תושבי נווה יעקב, הם היו אומרים שהרב ורשואר הוא

הגאון רבי חיים פיינשטיין

בבוקר לאחר תפלת שחרית בישיבת 'נתיבות עולם', שם מתפלל הגר"ח. אחרי התפילה ישב עימו ראש הישיבה זמן ארוך ופייסו בדברים ואמר לו שאם יסיר את קפידתו מן האנשים, הקב"ה יסיר ממנו את ההקפדה הרובצת עליו, ושערי זיווגים ייפתחו בפניו. ראש הישיבה הוסיף ואמר לו שכאשר נפתחים שערי זיווגים בשמים, הכל רץ... זה לא לוקח זמן...

● הבחור קיבל את הדברים ואמר בפה מלא שהוא מוחל לאלה שחשדו בו

להטעימנו את גודל זכות השמירה על כבודה של שבת קדשנו ועוצם סגולתה.

● ואולי עוד ספח קטן מהבחירות, שהוא דווקא לימוד גדול. מי שעקב אחר הנהגתו של רבינו המרא דאתרא, מרן הגר"י זילברשטיין, יכול היה לראות שלאחר שמונה-עשרה, הוא מדפדף בסידורו ועובר לתפילת... ראש השנה, ואומר ברגש רב כמה קטעים מתוך תפילות הימים הנוראים, 'ובכן תן

מתהלך על רגליו, בריא לחלוטין... מלבד תחבושת גדולה שעטפה את ראשו, לא ראו עליו מאומה. על השאלה איך קרה הנס הגלוי, ענה בהתרגשות שגם הוא איננו יודע, אבל ברור ש"הכל בזכות השבת, הכל ברכת השבת", והוסיף "כל בני משפחתי לא תכננו כלל להצביע למפלגה דתית, אך למול נס שכזה גם הם יעשו זאת. 5 קולות נוספו ליהדות התורה בשל מעשה זה, שבא

ואינו מקפיד עליהם. והנה, ביציאה מהישיבה פוגש הבחור את אחד הלומדים בישיבה, שבדיק באותה שעה נסע לכיוון אשדוד, והצטרף אליו לנסיעה כ"טרמפ". במהלך הנסיעה התעניין הנהג במצבו של הבחור שלצידו, ואז התברר שגם אחות אשתו של הנהג היא בחורה מתחזקת בגיל מתבגר, ואף היא סובלת מבעיה.

● הנהג הציע לבחור את גיטתו שהביע את הסכמתו, והשידוך יצא לדרך. לא עברו 3 יממות והשניים התארכו בשעה טובה ושמחת ה'ווארטי' נערכה במעונו של ראש הישיבה הגר"ח פיינשטיין בבני ברק.

● כששאלו את הגר"ח לנכוונת הסיפור, חייך, והיה נראה שאישר את כל הפרטים...

● כספחיו הבחירות נצטט כאן סיפור שהעביר לנו הרב **ישראל קלאוזנר**. את המעשה מספר עד-ראיה שהיה שותף בעצמו להתרחשות המופלאה, שהחלה כאשר פעילים נמרצים נגשו ליהודי מסורתי שומר שבת, העובד לפרנסתו כמסגר, וניסו לשכנעו שיצביעו ל"יהדות התורה" ויקבל את ברכתה העצומה של השבת. היהודי אכן נדבק בהתלהבותם והתחייב ליתן את קולו ביום הבחירות לג'.

● למחרת בשעת צהרים ראו האברכים את היהודי ברחוב כשהוא פצוע וחבול קשות בראשו, וכולו כואב ושותת דם. הם ניגשו אליו בחרדה וגילו שהוא מטושטש ואפילו את שמו אינו זוכר. לאחר בירור קצר נודע שמנוע של מזגן קרס על ראשו, ומיד הזמינו את כוחות ההצלה שקבעו שהאיש סובל מחבלת ראש קשה, ופינו אותו בבהילות לבית החולים, כשמצבו מוגדר קשה.

● אחד האברכים ששכנעו להצביע ג', החליט לעשות מעשה ולהזכיר את שמו לרפואה וישועה אצל אחד מצדיקי דורנו שליט"א, והוסיף בהזכרה שהחולה הינו שומר שבת שהתחייב לשמור על כבודה של השבת ולהצביע ג'.

● והנה, לתדהמת הכל, לאחר מספר שעות נראה האיש כשהוא

מרן הגר"י זילברשטיין מוסיף בתקופה שלפני הבחירות, לאחר שמונה-עשרה, את תפילת 'ותן מחדך', 'ותמלך אתה ה' לבדך', וכו'

מורנו הראב"ד האו"ד רבי יהודה סילמן

וכשר על זה תבטיח להם הנהלת הישיבה שבבוא יומם ישתתפו בני הישיבה ישתתפו בהלווייתם.

● העסקה היתה נראית להנהלת הישיבה, ובני הזוג אכן החלו לעבוד. בנקיון בחדרי הפנימייה ובבית המדרש. ערב אחד התקיימה חתונה לבנו של אחד מראשי הישיבה, ומרבית הבחורים נסעו להשתתף בה, שלא לדבר על צוות הר"מים שכולם נכחו בשמחה. והנה, אחד הבחורים המעטים שנשאר בישיבה שומע שהטלפון במשרד מצלצל כל העת ללא הפסקה. הדבר גרם לנו לחשוש שאולי קרה משהו, וכיון שדלת המשרד היתה נעולה, השתחל הבחור למשרד דרך החלון והרים את השפופרת.

● על הקו היה בעלה של האשה, שהודיע בצער שרעייתו נפטרה, והתכונן הוא שהלווייתה תיערך עוד הלילה, ועל פי ההסכם בינם להנהלת הישיבה, הבחורים צריכים להשתתף בהלוויה. הבחור היה המום, והודיע לבעל שהישיבה ריקה, ומרבית הבחורים נסעו לחתונה. גם הבעל נכנס להלם, אבל הבין שאין הרבה מה לעשות... ומה היה הסוף? - האשה שהיתה בחדר-המתים

עשרות סטים של משנה ברורה נתרמו על ידי הרב מרדכי פורגס לע"נ אביו

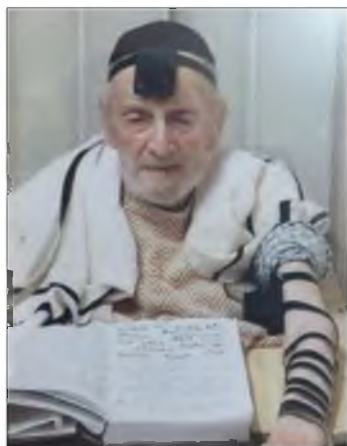
משכנועות עד מאוד, וכדרכו-בקודש נימק הרב שליט"א כל דבר מדבריו במקורות מדויקים.

● יש להתפעל מהמאמצים שעושה מכובדנו הרב **מרדכי פורגס** שיחי' לעילוי נשמת אביו הר"ר **אביגדור** ז"ל, ובעיקר באמצעות הספרים הרבים שהוא תורם לבתי הכנסיות, שהם עילוי נשמה גדול לנפטר, שבזכותו מתרבים הלומדים ומתרבה הלימוד. מלבד תפילתו המרשימה ומעוררת-הלב לפני העמוד, תרם הרב פורגס לבתי הכנסת סטים מפוארים של 'משנה ברורה' - 'דרשו' ושל 'עוז והדר', והחזיק בלימוד ההלכה המתעורר על ידי ספרים אלה, היא זכות גדולה העולה לנשמת האב הדגול, שהיה דמות מיוחדת במינה, ופיאר את העיר בני ברק כולה במעשיו ובצדקותו. ר' מרדכי, איש-אמונו ונאמן-ביתו של רבינו המרא דאתרא, הקים מכון מיוחד בשם 'זכרון אביגדור', באמצעותו הוא משתדל להפיץ תורה במידת האפשר.

● הרה"ג רבי **שלמה שטרן** סיפר לנו מעשה מופלא של השגחה פרטית שהתרחש בישיבת חברון לפני יובל שנים. יום אחד התדפקו בני זוג מבוגרים, עולים חדשים, על דלת הנהלת הישיבה, בתקופתו של מרן הגר"י **סרנא** זצ"ל. בני הזוג היה ערירים, ולא זכו לילדים, וכשנשאלו לרצונם, השיבו שהם רוצים לעסוק בנקיון הישיבה,

פחדך, 'ותמלך אותה ה' לבדך', ויידע כל אשר נשמה באפיו וכו'. צריכים ללמוד מכאן כיצד לקיים את התפילה בלבנו על ידי פעולות חיצוניות. הרי באמת הקטעים הנ"ל מתאימים מאוד לרוח הימים הללו, והתפילות שאנחנו מוציאים מפיו בוודאי נשמעות בשמי-שמים. יש פעולות שאין דורשות מהאדם כל מאמץ, אבל הן משפיעות על כל מהלך חייו.

● תגובות רבות הגיעו על מאמרו של מורנו הגאון רבי **יהודא סילמן**, שעורר במאמר-החינוך שלו על הצורך לעשות אווירה טובה בבית, ולהשתדל לדבר עם הילדים בשפתם-שלהם, ולא לדרוש מהם דברים שממילא לא יצליחו לעשות. הגר"י התמקד בציונים ובהוראות שמטילים ההורים על הבחורים המגיעים מהישיבות בימי בין הזמנים, והתריע על כך שאם הוראות אלו יעכירו את מצב-רוחם של הילדים, הם יחפשו את החברים שלהם שיעניקו להם מצב רוח טוב, ובמאבק בין ההורים לחברים, החברים ינצחו תמיד. התובנות שהיו במאמרו של הגר"י היו

הרב מרדכי פורגס עם מרן הרב שליט"א. למעלה, האב המנוח רבי אביגדור זצ"ל

למעלה, הרה"ח רבי ישראל מרדכי גרובייס זצ"ל; למטה, החתן מימין, עם אביו ואחיו ביציאתם מהקלפי

סיפור מופלא ביותר בעדות אישית

הרופאה בעצמה העידה ש-12 משפחות נפקדו בזש"ק בחודשים האחרונים לאחר שתדמו למגבית עליה כתב מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל 'אני ערב לו'

במהלך החודש האחרון נודע על כמה שמחות מיוחדות בשכונתנו, שהתבטאו בלידות שבאו לעולם כמה שנים לאחר החתונה. כל ילד שנולד במשפחה, היא שמחה עצומה להוריו ולכל הקרובים, אבל כשמדובר בחלוף 4-5 שנים מהחתונה, השמחה היא גדולה יותר.

אחת המשפחות החשובות שזכו לכך, סיפרו דבר מופלא עד מאוד. כזכור, לפני כשנה קיימה 'קופת העיר' בבני ברק מגבית מיוחדת, ומרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר שמי שיתרום למגבית זו יזכה בזש"ק - והוסיף במכתבו את המלים 'ואני ערב לו'. המדובר היה במגבית שיועדה להשיא יתומים רבים, וגם סכום הכסף שנדרש מהתורמים היה גדול במיוחד.

המשפחה עליה אנחנו מדברים תרמו את סכום הכסף, והסבא, שהוא ת"ח גדול, ניגש למרן זצ"ל ושאל האם הנוסח 'אני ערב לו' הוא תקף, ומרן אישר את הדבר, והנהן בראשו לאות הסכמה, שאכן, מי שיתרום יזכה בזש"ק.

בשבוע שעבר זכתה המשפחה בקיום ההבטחה, ונולדה לה בת בשעה טובה ומוצלחת. אבל בכך לא הסתיים העניין.

התברר שלא פחות מ-12 משפחות נפקדו בזש"ק בעקבות ההבטחה, ואת הנתונים הללו שמענו מ...הרופאה שטיפלה בנשים אלו בסניף 'מכבי' בבני ברק. רופאה זו היא וותיקה במקצועה, והיא-היא זו שהתקשרה אל המשפחה ברמת אלחנן ואמרה בהתרגשות מרובה מאוד, שהיא אינה זוכרת דבר כזה מעולם.

12 משפחות, שבמשך שנים לא נפקדו, זכו לכך בפרק-זמן קצר של החודשים האחרונים, כשהבשורות הגיעו בעיקר בתקופה שלאחר פטירת מרן זצ"ל. המעשה עורר קידוש שם שמים גדול במסדרונות הרפואיים. רבי חיים עלה למרום, ושם פרע את 'ערביותיו' - - -

בבית החולים, והכל היו בטוחים שנפחה את נשמתה, החלה לזוז... וגילתה סימני-חיים... מיד השיבוה למחלקת טיפול נמרץ, והחלו שוב בנסיגות החייה. כך במשך כמה שעות, עד שהיא נפטרה 'באמת'... בינתיים חזר כל הבחורים מהחתונה, והספיקו להשתתף בהלוויה, כפי ההסכם. כי כשהקב"ה רוצה שהבחורים ילוו את האשה, הכל מסתדר...

● ומ'שמחות' לשמחות. ברכת מזל-טוב נאמנה למשפחת ידידנו הבלתי-נשכח הרה"ח רבי ישראל מרדכי גרובייס זצ"ל, עם אירוסיו של הבן יוחנן, גברא-רבה בתורה וביראת שמים, עב"ג לבית אחת המשפחות החשובות בעיר ערד. יהא רעווא מקמי שמיא שיוכו להשיא את הבת (שהתארכה לפני כחודשיים) ואת הבן - מבחירי ישיבת 'פאר ישראל' של חסידי גור בירושלים - מתוך שמחה ומונות הדעת, והאבא הצדיק היושב בשמי-שמים ישמח יחד אתכם וימלא פיו בדברי סיגוריה וזכויות על משפחתו היקרה שהותיר אחריו. מזל טוב.

● ברכת מזל טוב נאחל גם למכובדנו הרה"ג רבי משה ברגהולץ לנישואי בתו. כשניגש אבי-הכלה אל הרב שליט"א כדי להתברך לקראת השמחה הגדולה, התרגש הרב להיווכח

הרה"ג רבי משה ברגהולץ מוסר למרן הגר"י זילברשטיין את ההזמנה לחתונה בתו הכלה, הנקראת ע"ש הרבנית ע"ה

שהכלה נקראה בשמה של הרבנית ע"ה, עליזה שושנה. מרן הגר"י זילברשטיין איחל וברך בחום-ליבו, ונצרך כאן את ברכת רמת אלחנן כולה, שיוכו לרוות ממנה ומכל י"ח רוב נחת דקדושה.

● במהלך החודש נפטרה אימו של מכובדנו הרב אהרן אלבז שיחי. האם,

מימין - הרב אהרן אלבז תושב רמת אלחנן, ומשמאל - אחיו שהגיע מצרפת כדי להיות ליד אימו בימיה האחרונים

ניחומין לכל המשפחה הכבודה. בנחמת ציון וירושלים תנוחמו.

שהגיעה לגיל 97-98 פלוס, זכתה לראות בחייה 5 דורות של בני תורה אמיתיים, שכולם שוקדים על התורה בישיבות ובכוללים בארץ ישראל ובצרפת. כלל לא פשוט להגיע לנחת שכזה, והמנוחה ע"ה זכתה להקים דורות לתורה וליראה בשל מסירותה-שלה ללימוד תורה במשך כל שנותיה. הזכות הזו להקים דורות-על-דורות כשרים וטהורים בתקופה כשלנו, היא אכן זכות שלא כל אחד זוכה לה. נשלח מכאן ברכת

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 342
חשון תשס"ג

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

החרדיות, הגענו עם העובדים לשפץ ולחדש את העירוב שבין מתחם הישיבה לבית ראש הישיבה. עירוב זה הוקם לפני הרבה שנים, באופן שיהיה נפרד מהעירוב של שאר הישוב, שכמובן אינו יכול להיות ברמה כזו.

קני העירוב משני צידי הכביש בישיבת בני ראש

לפני כמה שנים הגענו להוסיף לחיים ולהביא אותו לרמה השכונתית, אבל במשך הזמן נהרסים דברים, ובפרט שם שמדובר בכביש צר שהעמודים סמוכים אליו, יוצא כל תקופה שרכב או אוטובוס נתקע בעמוד וגרם נזק רב לא רק לעמודי העירוב ארעו נזקים, אלא גם לעמודי התאורה. הפעם היה אחד מעמודי התאורה, שספג תאונה חזקה,

והתקעם בחלקו התחתון. כעת מלבד שני הלחיים התעקמו, גם לא היה אפשר להחזיר אותם למקומם, כיון שאז הם לא יהיו תחת החוט.

הרחקת הלחי בעמוד עקום,

במקרה כזה צריך ידע מיוחד להחזיר את הלחיים למקום הנכון, כי קשה לדעת כמה העמוד נוטה. במראה עין נראה שזה דבר מועט, אבל כשמדדים נכון רואים שהמרחק הוא גדול. ודבר כזה דורש מדידה מיוחדת, כפי שהבאנו כמה פעמים את מכשיר הבקבוק המיוחד, שבו ניתן לראות עד היכן מגיע סוף העמוד, ומהיכן מתחיל החוט.

ניגשנו לעמוד ומדדנו, ויצא שהראש של העמוד נוטה 51 ס"מ ממושב העמוד, זאת אומרת שצריך להרחיק את הלחי כ 55 ס"מ [שיעור שכולל תוספת קטנה בשביל החשש שיקבל נטיה קטנה נוספת בהמשך הזמן]. ולפי"ז גם הלחי של הצד השני, ג"כ יוצא במיקום שונה, [מחמת השחיקה] הבאה מסתובבת לצד.

כמה רווח אפשר להשאיר בין הלחי לעמוד

לאחר שהתברר שזה המרחק, והעמדנו את הלחי במרחק הנ"ל, נוצר בעיה אחרת, שיש רווח בין הלחי לעמוד. וזו שאלה שמגיעה אלינו הרבה פעמים ממקומות שונים, שהעוסקים שואלים כמה רווח מותר שיהיה בין הלחי לעמוד.

תיקון לחיים לעמוד תאורה העקום, הרחקת הלחי

התשובה היא שעד ג' טפחים מותר, כיון שע"י לבד נחשב הרווח שביניהם כסתום, וזה מחבר בין הלחי שמסיים את הצוה"פ לבין העמוד והלחי הבא שממשיך את

הצוה"פ הבאה, אבל אם יש יותר מג' טפחים, צריך לסגור את הרווח. והפתרון המקובל הוא להוסיף עוד פס ברזל מאונך, שיעשה עוד שיעור לבד מהעמוד ללחי.

הטעות הנפוצה במדידת הלחי במראה עין

בתוך כדי עבודה, הגיע אחד מבני הישוב שכעת מסייע לעירוב הכללי, וטען שהלחי החדש לא נראה במקום. מתוך הנסיון ידענו מדוע זה הגיוני שהוא לא מבחין נכון בתוצאה של הבדיקה. לקחנו אותו רחוק מעט מהעמוד, והראנו לו שיעמוד בקו של החוט של העירוב, ואז הוא הבחין נכון בנטיה, והצדיק את התוצאה. מדבר זה למדנו, שיש טעות גדולה בהסתכלות בעין, לכן חייבים שתהיה מדידת מיקום הלחי רק באמצעות מכשיר. אמנם ניתן לראות את הכיוון מרחוק, אך דבר ראשון שגם לזה צריך ידע מקצועי, לדעת מאיפה להסתכל, כי מקרוב לא רואים נכון. אבל גם זה קשה לדעת בהסתכלות בלבד, וצריך למדוד עם מכשיר.

להרשמה לקבוצה החדשה

בקריה בבית שמש - 055-678-3323

פתיחת השיעורים בס"ד בירושלים, ב"ב ומודיעין עילית

בשבוע זה מתחילים בס"ד את השיעורים המיוחדים ללימוד עירובין למעשה, עם הבנת ההלכות המעשיות בזמנינו, כיצד עושים עירוב, מדוע צריך אותו, ומה ההבדלים בין רמות הכשרות השונות מה הדברים הרגישים יותר בעירובי הישובים, ובמה מתהדרים העירובים השכונתיים. השאלות האלו הם לא דברים של ידע בלבד, אלא דברים מעשיים לכל אחד. בהרבה הזדמנויות יוצא לאדם להגיע להיות שבת במקומות כאלו ואחרים, והידיעות האלו משמשות אותו כאשר הוא עומד ביום שישו בצהריים עם משפחה ותינוק, ומגלה שאין עירוב בישוב שהוא הגיע אליו, או שיש מישבו שעובר על החוטים אבל זה לא עירוב כלל, או שיש כן משהו אבל לא בכשרות מספיקה, בכל האופנים האלו צריך קודם כל לדעת לברר נכון, ולא להיות תמים ולסמוך שמסתמא מותר לטלטל המציאות לצערנינו ממש להיפך. ומה עושים בחצר עצמה, מהו רשות היחיד, מה הדינים של מחיצה, גובה חוץ, מה הדין בגדר חי, ומה הדין בגר מבד ברזנט. איך עושים צורת הפתח, ועוד עשרות דינים שבס"ד אנו לומדים ביסודיות במסגרת השיעורים, במשך שלושה חודשים.

מהו המושג של תקרה שהיא חלק מהבית

ביום שישו האחרון הגיעה שאלה מאברך בן תורה שכרגיל שכן צימר בישוב שאין בו עירוב כראוי, ושאל האם יכול לטלטל בחצר. שאלנו אותו אם יש גדרות סביב, והוא השיב שאין גדרות, החצר מאחורה פתוחה להרים ולשדות, אמרנו לו שאסור. הוסיף האברך לשאול כיון שהתקרה של הבית ממשיכה החוצה, האם מתחת התקרה יהיה מותר לו לטלטל. שאלנו אותו למה נראה לו שמותר, האם יש גדרות מסביב, והוא השיב שמקום כזה לא צריך גדרות, כי "זה חלק מהבית". זה המשך של המבנה של הבית. הנה סיבה כזו אין לה אפילו בסיס בהלכה, אם הוא היה אומר שיש פי תקרה יורד וסותם, היינו צריכים לבאר מה הם התנאים של פי תקרה, והאם הם קיימים במקרה כזה, או לא, כמו שכתב המשנ"ב (סו"ס שמ"ו) שהרבה טועים לומר "תקרה הבולט לרחוב יורד וסותם והוי כאילו בנוי עד למטה לארץ", [וע"ש בבה"ל שביאר הטעם שאינו מועיל, משום שהגג פתוח מג' רוחות ולא אמרין פי תקרה אלא בשני רוחות, ועוד כתב הגר"א שהגג משופע ולא אמרין פי תקרה במשופע, כמ"ש בס"י שס"א]. אבל הלכה כזו של מקום ששייך לבית, נובע מחוסר הכרה במושגים הבסיסיים. אין כלל שבבית מותר לטלטל, לא השם בית גורם שיהיה רשות היחיד, אלא מקום שמוקף בקירות או בגדרות הוא רשות היחיד שמותר לטלטל בתוכו, ממילא אם יש מקום ששייך לבית אבל אין לו מחיצות, הוא נמצא מחוץ לקירות, הרי פשוט שאסור לטלטל בו.

לכן חשוב שנדע את החשיבות של לימוד העירובין למעשה, שנוגע לכל אחד ואחד באופן פרטי, שלפחות לא נטעה בדברים פשוטים. [כמובן שאיננו באים לטעון על השואל שלא עשה כראוי, כי באמת הנושא של עירובין היה רחוק מידעת הציבור. אבל עכ"פ עלינו ללמוד מכך להתחזק בידיעת העירובין, ולא להישאר במצב דומה לזה].

פתיחת מהזור הדש בקריה בבית שמש

עם פתיחת השיעורים בשבוע זה בירושלים ובבני ברק ובמודיעין עילית, מתקדמת ההרשמה לפתיחת מחזור חדש בעיר "בית שמש". השיעורים יתקיימו בעז"ה בקריה, במקום נגיש גם לבאים משכונות אחרות. נברך בזאת את כל האברכים היקרים שהצטרפו למסגרת השיעורים, שבעז"ה ידעו היטב את כל ההלכות ופרטיהן, עם המומחיות המיוחדת שנמסרת עם הדוגמאות הרבות, ויקבלו תועלת גדולה לידיעת התורה ולקיום ההלכה למעשה.

תיקון העירוב בישיבות ברהבי הארץ

חלק מהפרויקטים שנעשים ע"י מוקד העירוב, הוא תיקון העירובים בישיבות, בשבוע האחרון עסקנו בעירוב בישיבת בני ראש. על פי בקשת ראש הישיבה, שביקש להעמיד לבחורים עירוב כדת וכדין, כנהוג בשכונות

איך אני יוכל לדעת הלכות עירובין בלי שיש לי מושגים?

כשר או פסול? מהודר או בדיעבד?

את זה תוכל לדעת ולהורות, בהצטרפות ללימוד "עירובין למעשה" שע"י "מוקד העירוב"

השבוע בס"ד מתחילים!

כך נראה החוט בכניסה לשוב מ. ח, כשר או פסול?

זה מה שהאחראי הראה לנו, היכן העירוב בתמונה?

כך נראה העירוב בשוב ר. האם עמוד עקום מאוד, כשר בשעת הדחק?

כך נראה הלחי סמוך לשוב ח. מה דין הלחי במצב כזה?

עירוב ליד ישוב חפץ חיים - כשר או פסול?

האם העירוב בצימר כשר בצורה כזו?

מה הבעיה בפתח הזה, והאם יש אפשרות להתיירו?

עמוד שמוקף בצמחים, מה דינו לכתחילה ובדיעבד?

האם ניתן להתייר גדר זו ע"י "עומד מרובה"?

מה צריך לדעת למדוד בגדר זו?

האם יש היתר לשלטל תחת הגג?

איזה דינים פוסלים את הלחיים האלה?

מבצע לנבחני עיון ההלכה

אתה מוזמן להצטרף אלינו, להבין, לדעת, וגם להתמחות

בימים הקרובים מתחילים מחזור חדש - לימוד הלכות עירובין למעשה 12 שיעורים! לימוד מקיף, הלכה, פרקטיקה, סיכומים, מבחן, סיור בשטח, תעודות

בירושלים: בימי ראשון בסמוך לישיבת מיר, בשעה 5:30 אחה"צ

ובאזור צומת בר אילן - בשעה 8:00 בערב

בבני ברק: בימי שלישי בבהכנ"ס 'צעירים', בשעה 8:00 בערב

במודיעין עילית: בימי רביעי רח' הסבא מסלבודקה, בשעה 8:00 בערב

בבית שמש: בימי חמישי באחת השכונות, בשעה 8:00 בערב

לפרטים ולהרשמה, בטלפון 055-678-3323

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 107 | פר' חיי שרה תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מזן רשכבה"ג הגר"ג אדלשטיין שליט"א

ראש ישיבות נובומינסק

בכתיבת אות לספר תורה שיוכנס
למרכז התעסוקה של אהל שרה בבני ברק

הגר"צ זובר
עם שאר חברי משלחת "שארית ישראל"

יום היאדצייט הס"ט למזן החזון איש זצ"ל במעוזנו של אחיינו ותלמידו מזן הגר"מ גריינמן שליט"א

במסירת שיעור מיוחד

באמירת הקדיש

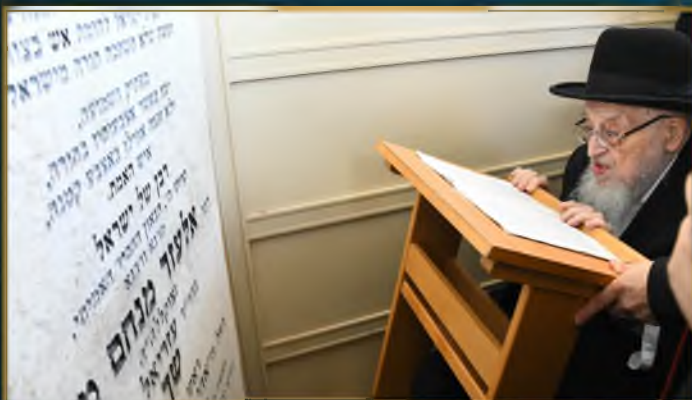
שיעור בכולל אחלי יעקב מאת הגר"ד פיינשטיין שליט"א

מדרן ראש הישיבה הגר"מ אברהם בלימוד בביתו

מדרן הגר"מ צ' ברגמן בעיון מדרן הגר"א מ' שך זצוק"ל ביום הירדני

מדרן גאון ישראל הגר"ד לנדא שליט"א ומדרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א בכתיבת אותיות לס"ת לשיבת אחינו במודיעין עילית

שמחת החתונה לבן הגר"י גולדשטוף שליט"א עם בת הגר"ש זקס שליט"א
בהשתתפות מרן גאון ישראל הגר"ד לגדו, מרן ראש הישיבה הגרב"מ אזרחי,
מרן דה"י הגרמ"ה הירש, זכ"ק האדמו"ר מצאנז

מבחן העולמי שע"י "דגל ירושלים" בהשתתפות רבבת בני נוער
בראשות גדולי התורה והחסידות שליט"א

מדן פוסק הדוד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

נספר תהליך

גיליון מס' 4

סיפורים וחיזוקים בענייני אמונה והשגחה

זכיתי לחתן את כל ילדי בכבוד, בסייעתא דשמיא. נראה לך שזה מפני שעבדתי? לא. למדתי בכולל, וגם לו הייתי עובד, לא נראה לי שהייתי מגיע לסכומים שצריכים לגייס בשביל חתונה אחת. אלא שלפני שנים, בתור אברך צעיר, חשבתי שזה ממש יעזור שאחסוך כסף ואשים בצד סכום קבוע בכל חודש. חשבתי ועשיתי: פניתי לבנק, השקעתי סכום חודשי בקרן השקעות, וקיוויתי שהחיסכון עם הרווחים יעמד לי בבוא היום. "עברו כמה שנים. אבי שיחיה עמד אז לפני חתונת אחד מאחיי. הוא היה דחוק מאד בכסף, ואני לא יכולתי להישאר שווה נפש. לי יש כסף ולאבא אין, ואיככה אוכל וראיתי בזקנו המכסף ובקמטי מצחו שהולכים ומעמיקים?! פחדתי על בריאותו, ונחלצתי לעזרתו. הוצאתי מהבנק את כל כספי ההשקעה ונתתי אותם לאבי. הוא נשם לרווחה, ובסייעתא דשמיא חיתן בכבוד את הבן הזה, וגם את הבאים אחריו. בכל חתונה היה לו נס אחר, ובחתונה ההיא הייתי אני הנס שלו.

ימים ספורים אחרי שהוצאתי את הכספים, מתקשר אלי מנהל הבנק, ואני שומע את קולו נסער ביותר. 'תגיד לי, איך ידעת?!' - לא ידעתי. מה הייתי אמור לדעת? "איך ידעת להוציא את ההשקעה שלך?" הייתי צריך את הכסף, אמרתי בפשטות. "רק זה?! דע לך שהקרן הזאת נכשלה, והכסף של כל המשקיעים ירד לטמיון." "הודיתי לה" בכל לבי. אמנם, ככל המשקיעים גם אני לא נהניתי מהכסף, אבל בעוד שאחרים ספקו כפיים על כספם שאבד, אני העברתי את ההשקעה לעולם הבא. הכסף הלך למצוות צדקה המהודרת ביותר שיש, לתת להורים להכנסת כלה. עודדה אותי, פרט לשמחה שבמצווה, הידיעה שבכל מקרה הייתי מפסיד את התשואה. "שנים נוספות חלפו, אבי זכה לחתן את כל אחיי ואחיותיי, והוא זכר לי את הכסף שנתתי. אמנם נתתי את הכסף במתנה גמורה, אבל אבי רצה להחזיר לי. כהכרת טובה על עזרתי אז, הוא סיפר לי שהוא קנה פיסת קרקע במחיר מועט, והוא מעניק לי אותה. הקרקע הועברה על שמי.

"כעבור כמה שנים, כאשר עמדתי בעצמי להיות מחותן בשעה טובה, סידר הקב"ה והקרקע הופשרה לבנייה. שווי הקרקע עלה במאות אחוזים. חלק ממנו קנתה ממני העירייה, ועל חלק אחר בניתי בעצמי בניין. מההכנסות של הקרקע הזאת חיתנתי את כל ילדי בכבוד, בסייעתא דשמיא. "ואני שואל אותך" - מסיים השכן - "לו היתה הקרן ממשיכה לחיות לפי הצפיות, וההשקעה שלי היתה נושאת פרי, ממש כמו שהבטיחו בבנק, כלום הייתי מגיע לסכום שיש בו כדי חתונה?!"...

(גיליון השגחה פרטית)

סיפר הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א: שמעתי מהרה"ח ר"נ וויינשטאק שליט"א מעשה נורא המלמדנו לקח כי ה'נותן' לצדקה והמיטיב לרעהו, אינו אלא 'מקבל' לעצמו טובה וברכה. וכה היה מעשה עם זקנו הרה"ח רבי פסח וויינשטאק ז"ל (הלך לעולמו בשנת תשע"ו כשהוא בן מאה), שנתבקש ונענה בשמחה לנדב שולחנות וספסלים חדשים לביהמ"ד של כ"ק האדמו"ר מפשעווארסק שליט"א באנטווערפן. באותם הימים כבר מלאו לר"פ תשעים ושנים שנות חיים בעולם הזה, והוא לקח הלוואה מהבנק (משכנתא) שזמן פרעון היה לערך שמונה שנים (בגיל 92 כבר לא נהוג עלמא לקחת משכנתא מהבנק, אבל בברכת הרבי הוא לקח את המשכנתא).

אחרי שכבר סידר את כל ענין ההלוואה שאלו הגבאי - אולי תאבו לקחת על עצמכם גם רכישת 'הענגערס' (מתלים) לשטריימלך, מאותה חברה שיצרה את הרהיטים - כדי שיתאימו לצבע וצורת הספסלים החדשים, הסכים ר"פ והוסיף עוד כמה אלפי דולרים על המשכנתא.

אחרי כמה שנים כשהחל לדאוג 'שמא ימות למחר' פנה אל נכדו הנ"ל, שהיות ועדיין הרבה חדשי פירעון לפניו, הוא מבקש ממנו שיעזור לסלק התשלומים (ולא יתן לאביו - בנו של ר' פסח לשלם בעצמו...). אבל, לא כן חשב הקב"ה...

באמצע חג פסח האחרון בחייו כשהוא בן תשעים ותשע שנה הובהל ר"פ לבית החולים באשר כליותיו פסקו מלפעול ולעבוד. בני המשפחה כבר החלו להכין עצמם לסופו הקרב, כי כן הוא 'משפט כליות' בפרט אצל זקן שבע ימים בן 99 - אם פסקו מלעבוד הרי זה מורה על סיום החיים.

אבל הנה, אחר כמה ימים שבו הכליות לפעולתם כבראשונה. ר"פ חזר הביתה כלא היה דבר, חי את חייו כשכל חודש הינו פורע את מקצת מהחוב על תרומתו לביהמ"ד, עד חודש חשון - אז שילם את התשלום האחרון ללא עזרה מאיש בעולם. וראה זה פלא, לא עברו כמה ימים והוא השיב את נשמתו ליוצרה כשהוא כמעט בן מאה שנה. ללמדך, שהנתינה הזאת לצדקה היא שהחזיקה אותו בחיים, ואותם ה'ענגערס' ש'הוסיף' לתת, הוסיפו לו עוד כמה חודשי חיים. אך חשב שהוא נותן, אבל באמת הוא קיבל.

(באר הפרשה)

יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות". ניתן לשלוח סיפורים ועובדות לכתובת: k.gilyonot@gmail.com

בשורה משמחת!

לאור הביקוש הרב, ולקראת התחלת המחזור החדש של לימוד
הירושלמי הצלחנו להשיג כמות מצומצמת של סטים ירושלמי
עוז והדר גדול, 33 ס"מ 10 כרכים, במחיר 940 ₪ בלבד!
כולל משלוח עד הבית בכל הארץ עד 10 תשלומים.

תלמוד ירושלמי פנינים 26 ס"מ במחיר 470 ₪
כולל משלוח עד הבית בכל הארץ

מספר הטלפון להזמנות כולל ירושלים הבנויה

052-719-1580

כמו כן ניתן לשלוח הזמנה לכתובת דוא"ל

m8043333@gmail.com

עקב העומס הצפוי יתכן שלא ינתן מענה מיד
ניתן לנסות להתקשר בשעות אחרות.

שימו לב!

המבצע מיועד לכולם!

מוסדות יחידים וכו'. אך לא למטרת מסחר וכדו'.

המבצע מסתיים או בגמר המלאי או כח חשון תשפ"ג

הירושלמי שנמכר הוא חדש לחלוטין לא פגום ולא מהדורה מיוחדת
אלא הסטים הרגילים שנמכרים בחנויות.

כדי למנוע עומס - נא לא להתקשר לשאול שאלות, ניתן לראות
דוגמא בהרבה מאוצה"ס שבבהמ"ד ברחבי הארץ.

ניתן לקבל את הלוח של דרשו בדוא"ל

m8043333@gmail.com